

**SUBOTIČKA
DANICA**

**KALENDAR
2011.**

SUBOTIČKA DANICA

**Kalendar
za 2011. godinu**

Subotica, 2010.

SUBOTIČKA DANICA
kalendar za 2011. godinu
godište XC.

Uredničko vijeće:

**mr. Andrija Anišić, Stjepan Beretić, mr. Ervin Čeliković,
Katarina Čeliković, Franjo Ivanković, Vesna Huska,
dr. Andrija Kopilović, mr. Mirko Štefković i Željka Zelić**

Objavljuje:

Župni ured Sv. Terezije
24000 Subotica, Harambašićeva 7

Glavni urednik:

Stjepan Beretić
24000 Subotica, Harambašićeva 7

Odgovorni urednik:

predsjedavajući Katoličkog instituta
za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović"
dr. Andrija Kopilović
24000 Subotica, Starine Novaka 58

Lektorica:

Katarina Čeliković

Korektura:

Željka Zelić

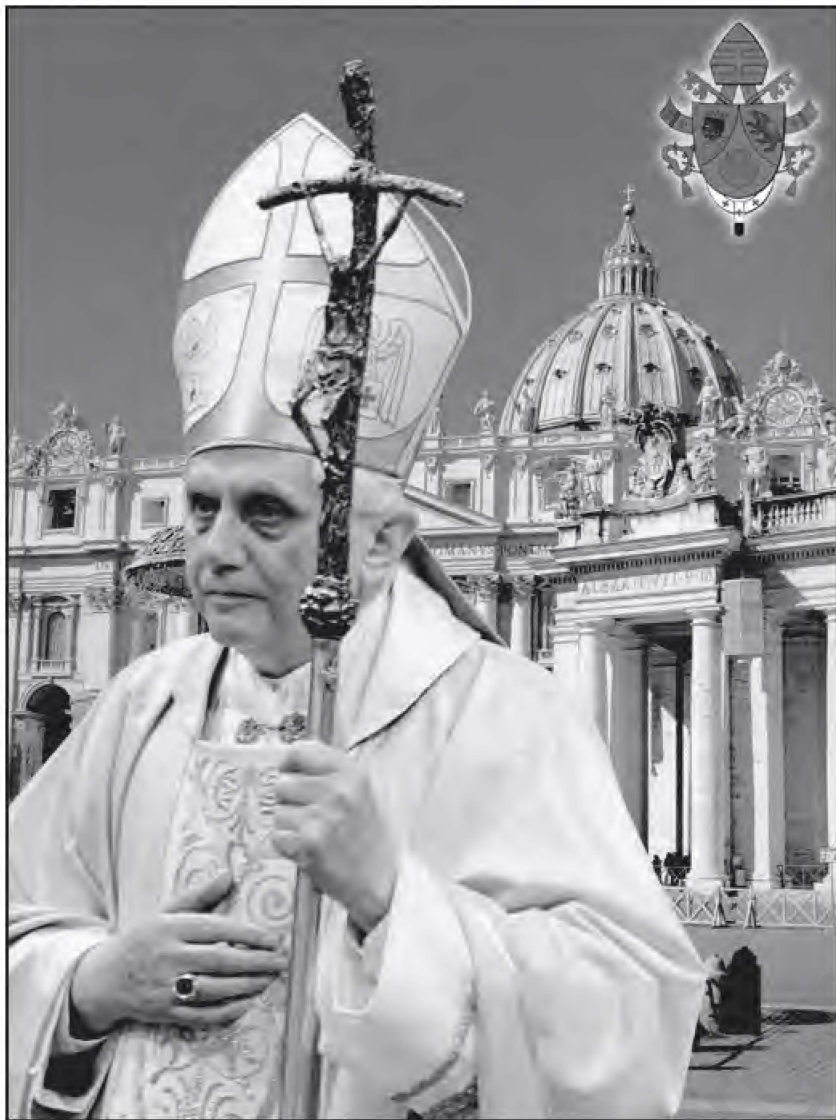
Tehnički urednik:

mr. Ervin Čeliković

Tisak:

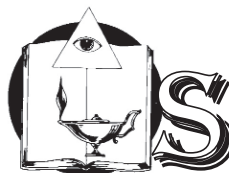
Štamparija "Printex"
24000 Subotica, Segedinski put 86

Subotica, 2010.

Benedictus PP XVI

*Papa Benedikt XVI.,
poglavar Katoličke Crkve*

Siječanj – Januar

KATOLIČKI

S 1 NOVA GODINA; Marija Bogorodica
N 2 2. BOŽIČNA; Bazilije, Grgur Nazij.
 P 3 Ime Isusovo; Genoveva, Anastazija S.
 U 4 Dafroza, Angela F., Borislava ●
 S 5 Telesfor, Emilijan, Miljenko
 Č 6 **BOGOJAVLJENJE (Tri kralja); Gašpar**
 P 7 Rajmund P. Rajko, Zoran
 S 8 Gospa od brze pomoći; Severin, Teofil
N 9 KRŠTENJE ISUSOVO; Julijan, Miodrag
 P 10 Agaton, Dobroslav, Grgur X.
 U 11 Honorat, Neven, Higin
 S 12 Ernest, Tatjana Rimska ☽
 Č 13 Hilarije, Veronika, Radovan
 P 14 Feliks, Srećko, Veco
 S 15 Pavao pust., Mavro, Anastazija, Stošija
N 16 2. KR.G.; Honorat, Marcel, Oton
 P 17 Antun op., Leona, Vojmil, Lavoslav
 U 18 Margareta Ug., Priska, Premila
 S 19 Mario, Kanut, Ljiljana, Marta ○
 Č 20 Fabijan, Sebastijan
 P 21 Agneza, Janja, Neža
 S 22 Vinko, Anastazija, Irena R.
N 23 3. KR. G.; Emerencijana, Ema, Vjera
 P 24 Franjo Saleški, Bogoslav
 U 25 **OBRAČENJE SV. PAVLA** ap.; Ananija
 S 26 Timotej i Tit, Bogoljub, Tješimir ☾
 Č 27 Angela Merici, Pribislav, Živko
 P 28 Toma Akvinski, Tomislav
 S 29 Valerije, Konstancije, Zdeslav
N 30 4. KR. G.; Martina, Gordana, Darinka
 P 31 Ivan Bosco, Saturnin, Marcela

PRAVOSLAVNI

DECEMBAR 2010. / JANUAR 2011. - pravoslavni
 S 19 Sveti mučenik Bonifatije
N 20 32. p. D. - Otaca; Sv. Ignjatije B.; (Pret.Rožd.)
 P 21 Sv. m. Julijana i sv. Petar Kijevski
 U 22 Sv. velikomučenica Anastasija
 S 23 Sv. 10 m. Kritskih; (Tucindan)
 Č 24 Sv. ppm. Evgenija - **Badnji dan**
P 25 Roždestvo Hristovo - BOŽIČ
S 26 Sabor Presv. Bogorodice
N 27 33. p. D. Sv. Bogootaca; Sv. I. i arhid. Stevan
 P 28 Sv. 20.000 m. Nikomidijskih
 U 29 Sv. 14.000 mladenaca Vitlejemskih
 S 30 Sv. m. Anisija, pp. Teodora Kesarijska
 Č 31 Pp. Melanija, (Odanije Roždestva)
P 1 JAN - Obrez.G.I.Hr.; sv. Vasilije V., Nova g.
 S 2 Sv. Silvestar, (Pret. Bogojavljenja)
N 3 33.p.D. - pred Bogojavljenje; Sv. pr. Malahije
 P 4 Sabor 70 sv. ap.,sv. Jevstatije
 U 5 Sv. m. Teopempt i Teona - **Krstovdan**
S 6 Bogojavljenje
Č 7 Sabor sv. Jovana Krst. - Jovanjdan
 P 8 Pp. Georgije Hoz., svm. Julijana i Vasilisa
 S 9 Sv.m. Polievkt, sv. Filip Moskovski
N 10 35.p.D. - po Bogojavljenju; Sv. Grigorije N.
 P 11 Pp. Teodosije V., pp. Mihailo
 U 12 Sv. mučenica Tatijana
 S 13 Sv. m. Ermil (Odan. Bogojavljenja)
Č 14 Sv. Sava prvi arhiepiskop srpski
 P 15 Pp. Pavle, pp. Gavriilo Lesovski
 S 16 **Časne verige ap. Petra**
N 17 36. p. D.; Pp. Antonije Veliki
 P 18 Sv. Atanasije Veliki

Sunce u siječnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	07	37	16	22
11.	07	36	16	32
21.	07	30	16	45
31.	07	20	17	00

Mjesečeve mijene u siječnju:

	Dan:	h	m
Mlađak:	4.	10	04
Prva četvrt:	12.	12	33
Uštap (pun mjes.):	19.	22	22
Posljednja četvrt:	26.	13	58

BILJEŠKE

Siječanj:

Vrijeme: 1. siječnja zaručena zora donša nezgodno vrijeme. Kako je na 2. takav je rujan. Ako je obraćenje Pavlovo vedro, dobra se godina iščekiva.

U siječnju vode - vino nam ode!

/Ove narodne izreke o vremenu uzete su iz Subotičke Danice za 1932. godinu/

Veljača – Februar

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

U 1 Sever, Brigita, Miroslav
 S 2 **SVIJEČNICA**; Svjetlana, Marin, Marijan
 Č 3 Blaž, Vlaho, Tripun, Oskar ●
 P 4 Veronika Jeruz., Andrija Corsini
 S 5 Agata, Jagoda, Dobrila, Silvan, Goran
 N 6 **5. KR. G.; Pavao, Miki i dr., Doroteja**
 P 7 Držislav, Rastimir, Rikard
 U 8 Jeronim E., Jozefina Bakhita, Jerko
 S 9 Apolonija, Sunčana, Borislava
 Č 10 **Bl. Alojzije Stepinac**; Skolastika
 P 11 Gospa Lurdska, Mirjana)
 S 12 Eulalija, Zvonka, Zvonimir, Damjan
 N 13 **6. KR. G.; Katarina Ricci, Božidarka**
 P 14 Valentin, Zdravko, Valentina
 U 15 Klaudije Col., Georgija, Agapa
 S 16 Julijana, Onezim, Miljenko, Đula
 Č 17 Sedam utemelj. Reda slugu BDM
 P 18 Bernardica, Šimun, Gizela ○
 S 19 Bonifacije, Konrad, Blago, Ratko
 N 20 **7. KR. G.; Leon, Lav, Lea**
 P 21 Petar Damiani, Eleonora, Damir
 U 22 Katedra sv. Petra, Trvrko
 S 23 Polikarp, Grozdan, Romana
 Č 24 Montan, Modest, Goran
 P 25 Viktorin, Valpurga, Hrvoje, Darko (C
 S 26 Aleksandar, Sandra, Branimir
 N 27 **8. KR. G.; Gabriel od Žalosne Gospe**
 P 28 Roman, Teofil, Radovan, Bogoljub

JANUAR / FEBRUAR - pravoslavni
 U 19 Pp. Makarije Egip., Sv. Marko Ef.
 S 20 Pp. Jevtimije Veliki
 Č 21 Pp. Maksim Isp., sv. m. Neofit
 P 22 Sv. ap. Timotej, ppm. Anastasije
 S 23 Sv. svm. Kliment Ankirski
 N 24 **37. p. D.; Pp. Ksenija Rim., svm. Vavila**
 P 25 Sv. Grigorije Bogoslov, pp. Publije
 U 26 Pp. Ksenofont i Marija
 S 27 Prenos mošt. sv. Jovana Zlatousta
 Č 28 Pp. Jefrem Sirin, pp. Isak Sirin
 P 29 Prenos mošt. sv. Ignatija Bogonosca
 S 30 **Sveta Tri Jerarha**
 N 31 **O Mitaru i Fariseju; Sv. besrebr. Kir i Jovan**
 P 1 FEB - Sv. m. Trifun (Pret. Sretenija)
 U 2 **Sretenje Gospodnje**
 S 3 Sv. Simeon i Ana, sv. Jakov arhiepiskop
 Č 4 Pp. Isidor Pelusiot, Pp. Nikolaj
 P 5 Sv. mučenica Agatija
 S 6 Sv. Fotije Carig.; Sv. Vukol Smirnski
 N 7 **O bludnom Sinu; Sv. Partenije Lampsakijski**
 P 8 Sv. Teodor Stratilat, sv. Sava II
 U 9 Sv. mučenik Nikifor; (Odanije Sretenja)
 S 10 Sv. svm. Haralampije
 Č 11 Sv. svm. Vasilije, sv. m. Đorđe Kratovac
 P 12 Sv. Meletije Antiohijski
 S 13 Prep. Simeon Mirotočivi (Zadušnice)
 N 14 **Mesopusna; Pp. Avksentije; (Mesne pokl.)**
 P 15 Sv. ap. Onisim i pp. Jevsevije pustinjač

Sunce u veljači:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	07	19	17	01
10.	07	07	17	15
20.	06	51	17	29
28.	06	38	17	41

Mjesečeve mijene u veljači:

	Dan:	h	m
Mlađak:	3.	03	32
Prva četvrt:	11.	08	19
Uštap (pun mjes.):	18.	09	37
Posljednja četvrt:	25.	00	28

ožujak – Mart

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

U 1 Albin, Hadrijan, Jadranka
 Š 2 Janja Pr., Lucije, Iskra, Čedomil
 Č 3 Marin, Kunigunda, Kamilo, Zvezdan
 P 4 Kazimir, Eugen, Natko, Miro ●
 S 5 Euzebij, Teofil, Vedran
N 6 9. KR. G.; Marcijan, Viktor, Zvezdana
 P 7 Perpetua i Felicita
 U 8 Iyan od Boga, Ivša, Boško
 S 9 ČISTA SRIJEDA - Pepelnica (post)
 Č 10 Emil, Makarije, Krunoslav
 P 11 Eutimije, Kandid, Firmin, Tvrtko
 S 12 Maksimilijan, Teofan, Bernard
N 13 1. KORIZ. (Čista); Kristina, Rozalija ☾
 P 14 Matilda, Miljana, Borislava
 U 15 Klement, Veljko, Vjekoslava
 S 16 Agapit, Smiljan, Hrvoje (kvatre)
 Č 17 Patrik, Domagoj, Patricija, Hrvoje
 P 18 Ćiril Jeruz., Cvjetan, Ćiro (kvatre)
 S 19 JOSIP, zaručnik BDM; (kvatre) ○
N 20 2. KORIZ. (Pačista); Niceta, Dionizije
 P 21 Serapion, Vesna
 U 22 Oktavijan, Jaroslav, Lea
 S 23 Turibije, Oton, Pelagije, Dražen
 Č 24 Latin, Simeon, Javorka, Katarina, Karin
 P 25 BLAGOVJEST; Marija, Maja, Marijan
 S 26 Emanuel, Sabina, Montan i Maksima ☾
N 27 3. KORIZ. (Bezimeni); Lidija, Rupert
 P 28 Priska, Sonja, Nada, Polion
 U 29 Jona, Bertold, Eustazije
 S 30 Kvirin, Viktor, Vlatko
 Č 31 Benjamin, Amos, Ljubomir, Ljubo

FEBRUAR / MART - pravoslavni
 U 16 Sv m. Pamfil, Porfirije i drugih 12 m.
 Š 17 Sv. vm. Teodor Tiron
 Č 18 Sv. Lav Rimski, Sv. Flavijan Carigradski
 P 19 Sv. ap. Arhip. Filimon i Apfija
 S 20 Sv. Lav Katanski
N 21 Siropusna; Pp. Timotej, sv. Evst.; (Bele pokl.)
 P 22 Sv. mučenici u Evgeniji; (Početak posta)
 U 23 Sv. svm. Polikarp Smirnski
 S 24 I i II obret. glave sv. Jovana Krstitelja
 Č 25 Sv. Tarasije Carigradski
 P 26 Sv. Porfirije, episko Gaski
 S 27 Pp. Prokopije Dekapolit - Teodorova subota
N 28 1. posta - Čista - Pravoslavlja; Pp. Vasilije Isp.
 P 1 MAR - Sv. ppm. Evdokija
 U 2 Sv. svm. Teodot Kirinejski
 S 3 Sv. m. Evtropije, Kleonik i Vasilisk
 Č 4 Pp. Gerasim Jordanski
 P 5 Sv.m. Konon, pp. Marko Podvižnik
 S 6 Sv. 42 mučenika iz Amoreje
N 7 2. posta - Pačista; Sv. 7 svm. Hersonskih
 P 8 Sv. Teofilakt Ispovednik
 U 9 Sv. 40 m. Sevastijskih - Mladenci
 S 10 Sv. mučenik Kordat Korintski
 Č 11 Sv. Sofronije Jerusalimski
 P 12 Sv. Grigorije Dvojeslov, pp. Simeon N. Bogosl.
 S 13 Prenos mošt. sv. Nikifora Carigradskog
N 14 3. posta - Krstopoklona; Pp. Benedikt Nurs.
 P 15 Sv. mučenik Agapije, Plisije i dr.
 U 16 Sv. apostol Aristovul, svm Savin
 S 17 Sv. Aleksije - čovek Božji
 Č 18 Sv. Kiril Jerusalimski

Sunce u ožujku:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	06	36	17	42
11.	06	17	17	56
21.	05	58	18	09
31.	06	39	19	23

Mjesečeve mijene u ožujku:

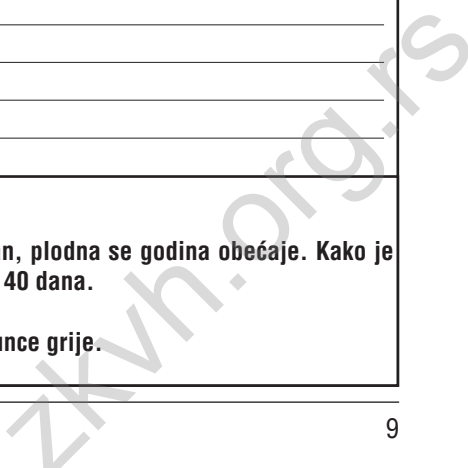
	Dan:	h	m
Mladak:	4.	21	47
Prva četvrt:	13.	00	46
Uštap (pun mjes.):	19.	19	11
Posljednja četvrt:	26.	13	08

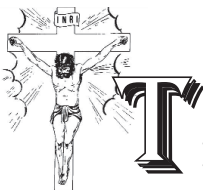
BILJEŠKE

Ožujak:

Vrijeme: Ako je na Josipovo vedar dan, plodna se godina obećaje. Kako je vrijeme 10., na 40 mučenika, tako ostaje 40 dana.

Bolje da te majka bije, neg ožujsko sunce grije.

Travanj – April

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

P 1 Hugo, Teodora, Božica
 S 2 Franjo Paulski, Dragoljub
N 3 4. KORIZ. (Sredoposna); Ratko ●
 P 4 Izidor, Žiga, Strahimir
 U 5 Vinko Fer., Berislav, Mira
 S 6 Vilim, Celzo, Rajko, Petar
 Č 7 Ivan de la Salle, Herman, Gizela
 P 8 Dionizije Kor., Alemka
 S 9 7 srijem. mučenica; Marija Kleofina
N 10 5. KORIZ. (Gluha); Ezekijel, Apolonija)
 P 11 Stanislav, Stana, Radmila
 U 12 Julije, Viktor, Davorka, Đula
 S 13 Martin I. papa, Ida
 Č 14 Maksim, Tiberije, Valerijan
 P 15 Damjan, Anastazija, Bosiljka
 S 16 Josip Benedikt Labre, Bernardica
N 17 CVJETNICA; Rudolf, Robert, Inocent
 P 18 Eleuterije, Amadej ○
 U 19 Konrad, Ema, Rastislav, Marta, Leon
 S 20 Marcijan, Teotim, Bogoljub
 Č 21 **VELIKI ČETVRTAK**; Anzelmo, Goran
 P 22 **VELIKI PETAK** (post i nemrs)
 S 23 **VELIKA SUBOTA**; Juraj, Bela, Đurđica
N 24 USKRS (VAZAM); Fidelis, Vjera, Vjerko
 P 25 **USKRSNI PON.**; Marko ev.; Ervin (C)
 U 26 Kleto i Marcelin, Zorko
 S 27 **Bl. Ozana Kotorska**; Jakov Zadr.
 Č 28 Petar Chanel, Euzebijje
 P 29 Katarina Sijenska, Kata
 S 30 Pio V. papa, Josip Cott., Benedikt

MART / APRIL - pravoslavni
 P 19 Sv. m. Hrizant, Darija i dr.
 S 20 Pp. oci pobijeni u manast. Sv. Save
N 21 4. posta - Sredoposna; Pp. Jakov Ispov.
 P 22 Sv. svm. Vasilije A. (Pret. Blag.), (prvo bdenije)
 U 23 Sv. ppm. Nikon i drugi
 S 24 Pp. Zaharije
Č 25 Blagovesti
 P 26 **Sabor sv. arh. Gavrila** (Odan. Blag.) (drugo bden.)
 S 27 Svm. Martona Solunska
N 28 5. posta - Gluvna; Pp. Ilarion Ispovednik
 P 29 Pp. Marko Areutski
 U 30 Pp. Jovan Lestvičnik
 S 31 Pp. Ipatije Gangrijski
 Č 1 APR - Pp. Marija Egipćanka
 P 2 Pp. Tit Čudotvorac
 S 3 Pp. Nikita Ispovednik; Lazareva sub. (Vrbica)
N 4 6. posta - Cvetna - Cveti; Pp. Josif Himnograf
 P 5 Sv. m. Agatopod i Teodul
 U 6 Sv. Evtihije Carigradski
 S 7 Pp. Georgije Mitilenski
 Č 8 **Veliki četvrtak (Veliko bdenije)**
P 9 Veliki petak
 S 10 **Velika subota**
N 11 Vaskrsenje G. I. Hrista (VASKRS)
P 12 Vaskrsni ponedjeljak; Pp. Vasilije Ispoved.
U 13 Vaskrsni utorak; Sv. svm. Artemon
 S 14 Sv. Martin Ispovednik
 Č 15 Sv. ap. Aristarh, Pud i Trofim
 P 16 Sv. m. Agapija, Hionija i Irina; (Istočni petak)
 S 17 Pp. Simeon Persijski

Sunce u travnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	06	37	19	24
10.	06	20	19	36
20.	06	02	19	49
30.	05	46	20	02

Mjesečeve mijene u travnju:

	Dan:	h	m
Mladak:	3.	16	33
Prva četvrt:	11.	14	06
Uštap (pun mjes.):	18.	04	45
Posljednja četvrt:	25.	04	48

Svibanj – Maj

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

N 1 2. USKRSNA (Bijela); Josip radnik
 P 2 Atanazije, Eugen, Boris
 U 3 Filip i Jakov ap.; Mladen ●
 S 4 Florijan, Cvjetko, Cvijeta, Iskra
 Č 5 Anđelko, Irena, Maksim, Silvana
 P 6 Dominik Savio, Dinko, Nedjeljko
 S 7 Duje, Gizela, Boris, Ivan
N 8 3. USKRSNA; Marija Posrednica
 P 9 Pahomije, Herma, Mirna
 U 10 *Bl. Ivan Merz*, Gospa Trsatska)
 S 11 Mamerto, Franjo Hieronym
 Č 12 *Leopold Mandić*; Bodgan, Pankracije
 P 13 BDM Fatimska, Servacije, Ema, Vjerko
 S 14 Matija ap.; Matko, Matiša, Bonifacije
N 15 4. USKRSNA; Izidor, Sotija, Sonja, Jakov
 P 16 Ivan Nepomuk, Ubald, Nenad
 U 17 Paskal, Paško, Bruno, Akvilin ○
 S 18 Ivan I. papa, Kristijan A.
 Č 19 Celestin, Teofil, Rajko, Ivan
 P 20 Bernardin Sijenski, Zvezdan
 S 21 Andrija B., Dubravka
N 22 5. USKRSNA; Helena, Jagoda, Rita
 P 23 Deziderije, Željko, Željka
 U 24 BDM Pomoćnica, Suzana
 S 25 Beda Časni, Grgur VII., Urban
 Č 26 Filip Neri, Zdenko
 P 27 Augustin Canter., Vojtjeh
 S 28 German, Vilim, Velimir, Ana Marija P.
N 29 6. USKRSNA; Ervin, Euzebijije, Polion
 P 30 Ivana Arška, Ferdinand, Srečko
 U 31 Pohod BDM, Krunoslava, Vladimir

APRIL / MAJ - pravoslavni
N 18 2. Vaskrsna - Tomina; Pp. Jovan
 P 19 Pp. Jovan Vethopeščernik; (Pobusani pon.)
 U 20 Pp. Teodor Trihina
 S 21 Sv. svm. Januarije
 Č 22 Pp. Teodor Sikeot
P 23 Sv. vm. Georgije - Đurđevdan
 S 24 Sv. Sava Stratilat
N 25 3. Vas.-Miron.; Sv.ap.i jev. Marko -Markovdan
 P 26 Sv. svm. Vasilije Amasijski
 U 27 Spaljiv. mošt. sv. Save na Vračaru
 S 28 Sv. ap. Jason i Sosipatr
Č 29 Sv. Vasilije Ostroški Čudotvorac
 P 30 Sv. ap. Jakov Zevedejev
 S 1 MAJ - Sv. prorok Jeremija
N 2 4. Vaskrsna - Raslabljenog; Sv. Atanasije V.
 P 3 Sv. m. Timotej i Mavra
 U 4 Sv. m. Pelagija Tarsijska
 S 5 Sv. vm. Irina; (Prepovoljenje)
 Č 6 Pp. Jov, prenos mošt. sv. Save
 P 7 Pojava časnog Krsta u Jerusalimu
 S 8 Sv. ap. i jev. Jovan Bogoslov
N 9 5. Vaskrs. - Samarjanke; Pren. moš. sv. Nikole
 P 10 Sv. ap. Simon Zilot, pp. Isidora
U 11 Sv. Kirilo i Metodije, Sv. Nikodim srpski
 S 12 Sv. Epifanije, sv. German; (Odanije Prepol.)
 Č 13 Sv. m. Glikerija
 P 14 Sv. mučenik Isidor
 S 15 Pp. Pahomije Veliki, Sv. Ahilije
N 16 6. Vaskrsna - Slepoga; Pp. Teodor Osvećeni
 P 17 Sv. ap. Andronik i Sv. Junija
 U 18 Sv. mučenik Teodor Ankirski

Sunce u svibnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	44	20	03
11.	05	30	20	16
21.	05	19	20	27
31.	05	11	20	37

Mjesečeve mijene u svibnju:

	Dan:	h	m
Mlađak:	3.	08	52
Prva četvrt:	10.	22	34
Uštap (<i>pun mjes.</i>):	17.	13	10
Posljednja četvrt:	24.	20	53

Lipanj – Juni

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

S 1 Justin, Mladen ●
 Č 2 **SPASOVO (UZAŠAŠĆE)**; Marcelin i Petar
 P 3 Karlo Lwanga i drugovi, Dragutin
 S 4 Kvirin Sisački, Predrag, Optat
N 5 7. USKRŠNA; Bonifacije, Valerije
 P 6 Norbert, Neda, Paulina
 U 7 Robert, Sabinijan, Radoslav
 S 8 Medard, Vilim, Žarko
 Č 9 Pelagija, Efre, Ranko ☽
 P 10 Margareta, Greta, Biserka, Bogumil
 S 11 Barnaba ap.; Borna, Borko
N 12 DUHOVI; Ivan Fakundo, Bosiljko
 P 13 Marija Majka Crkve; Antun Pad., Tonko
 U 14 Rikard, Rufin, Elizej
 S 15 Vid, Jolanka, Ferdinand (*kvatre*) ○
 Č 16 Franjo Regis, Zlatko, Borko, Zlata
 P 17 Emilija, Laura, Bratoljub (*kvatre*)
 S 18 Marko i Marcelijan, Ljubomir (*kvatre*)
N 19 PRESVETO TROJSTVO; Romuald, Rajka
 P 20 Naum Ohrid., Goran
 U 21 Alojzije G., Vjekoslav, Slavko
 S 22 Ivan Fisher, Toma M., Paulin Nol.
Č 23 TIJELOVO; Sidonija, Josip Caf. ☾
 P 24 Rođenje Ivana Krstitelja; Krsto
 S 25 Vilim, Henrik, Adalbert, Eleonora
N 26 13. KR. G.; Ivan i Pavao, Zoran
 P 27 Ćiril Aleks., Ladislav Ug., Ema, Toma
 U 28 Irenej, Mirko, Smiljan
 S 29 **PETAR I PAVAO**; Krešimir, Krešo, Beata
 Č 30 Rimski prvomučenici, Ernest Praški

MAJ / JUN - pravoslavni
 S 19 Sv. svm. Patrikije (Odanije Vaskrsa)
Č 20 Vaznesenje Gospodnje - Spasovdan
P 21 Sv. car Konstantin i car. Jelena
 S 22 Sv. m. Jovan Vladimir kralj srpski
N 23 7. Vaskrsna - Svetih Otaca; Pp. Mihailo Isp.
 P 24 Pp. Simeon Divnogorac
 U 25 Treće obretnje glave sv. Jovana Krstitelja
 S 26 Sv. apostol Karp i Alfej
 Č 27 Sv. svm. Terapont
 P 28 Pp. Nikita Ispovednik
 S 29 Pp. m. Teodosija Tirska - Zadušnice
N 30 DUHOVI - Pedesetnice - Trojice
P 31 Duhovski ponedjeljak
U 1 JUN - Duhovski utorak; Sv. m. Justin Filoso
 S 2 Sv. Nikifor, Sv. svm. Erzmo Ohridski
 Č 3 Sv. m. Lukijan i drugi
 P 4 Sv. Mitrofan, sv. Miron, Marta i Marija
 S 5 Sv. svm. Dorotej
N 6 1. p. D. Svih Svetih; Pp. Visarion i Ilarion
 P 7 Sv. svm. Teodot Ankirski (početak posta)
 U 8 Sv. vm. Teodor Stratilat
 S 9 Sv. Kirilo Aleksandrijski
 Č 10 Sv. svm. Timotej Bruski
 P 11 Sv. ap. Vartolomej i Varnava
 S 12 Pp. Onufrije Veliki i Petar Atonski
N 13 2. p. D.; Sv. m. Akilina i sv. Trifilije Lev.
 P 14 Sv. prorok Jelisej, Sv. Metohije Carigrad.
U 15 Sv. pr. Amos; Sv. vm. car Lazar, Vidovdan
 S 16 Sv. Tihon Amatunski Čudotvorac
 Č 17 Sv. m. Manuil, Savel i Ismail

Sunce u lipnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	10	20	38
10.	05	06	20	45
20.	05	06	20	49
30.	05	09	20	50

Mjesečeve mijene u lipnju:

	Dan:	h	m
Mlađak:	1.	23	04
Prva četvrt:	9.	04	12
Uštap (<i>pun mjes.</i>):	15.	22	15
Posljednja četvrt:	23.	13	49

Srpanj – Juli

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

P 1 Srce Isusovo; Estera, Aron, Šimun ●
 S 2 Srce Marijino; Oton, Matinijan, Višnja
 N 3 14. KR. G.; Toma Apostol; Tomo, Leon
 P 4 Elizabeta Port., Elza, Jelica, Neven
 U 5 Ćiril i Metod, Antun M., Zakarija
 S 6 Marija Goretti, Bogomila
 Č 7 Vilibald, Klaudija, Vilko, Lovre
 P 8 Akvila i Priscila, Hadrijan, Eugen)
 S 9 Bl. Marija Petković; Kraljica mira
 N 10 15. KR. G.; Amalija, Ljubica, Veronika
 P 11 Benedikt opat, Benko, Dobroslav
 U 12 Mohor, Suzana C., Ivan G.
 S 13 Majka Božja Bistrička; Henrik, Hinko
 Č 14 Kamilo, Katarina, Miroslav
 P 15 Bonaventura, Vladimir K., Roland ○
 S 16 Gospa Karmelska, Elvira, Karmela
 N 17 16. KR. G.; Andrija, Branko, Nadan
 P 18 Fridrik, Jadviga, Natko, Miroslav
 U 19 Aurelija, Zora, Zlatka, Makrina
 S 20 Ilija prorok, Iljko, Margareta
 Č 21 Lovro Brindiz., Danijel, Danica
 P 22 Marija Magdalena, Manda, Lenka
 S 23 Brigita zašt. Europe, Apolinar (C
 N 24 17. KR. G.; Kristina, Mirjana, Kunigunda
 P 25 Jakov st. ap.; Kristofor, Krsto
 U 26 Joakim i Ana, roditelji BDM; Anica
 S 27 Kliment Ohridski i dr., Natalija
 Č 28 Viktor, Beato, Nevinko, Inocent
 P 29 Marta, Flora, Blaženka, Mira, Olaf
 S 30 Petar Krizolog, Rufin, Anđa ●
 N 31 18. KR. G.; Ignacije Loyol, Zdenka

JUN / JUL - pravoslavni

P 18 Sv. m. Leontije, Ipatije i Teodul
 S 19 Sv. ap. Juda i pp. Pajsije Veliki
 N 20 3. p. D.; Sv. svm. Metodije, pp. Naum Ohrid.
 P 21 Sv. m. Julijan Tarsijski
 U 22 Sv. svm. Jevsevije
 S 23 Sv. m. Agripina
 Č 24 Rođenje sv. Jovana Krstitelja - Ivanjdan
 P 25 Sv. ppm. Fevronija
 S 26 Pp. David Solunski
 N 27 4. p. D.; Pp. Sampson Stranoprimac
 P 28 Prenos mošt. sv. Kira i Jovana
 U 29 Sv. ap. Petar i Pavle - Petrovdan
 S 30 Sabor svetih 12 apostola - Pavlovdan
 Č 1 JUL - Sv. m. besrebrenici Kozma i Damjan
 P 2 Polaganje rize Presvete Bogorodice
 S 3 Sv. m. Jakint i pp. Anatolije
 N 4 5. p. D.; Sv. Andrej Kritski i pp. Marta
 P 5 Pp. Atanasije Atonski
 U 6 Pp. Sisoje Veliki
 S 7 Pp. Toma Malein, sv. m. Nedelja
 Č 8 Sv. vm. Prokopije
 P 9 Sv. svm. Pankratije, sv. Teodor
 S 10 Sv. 45 mučenika iz Nikopolja
 N 11 6. p. D.; Sv. vm. Erfimija, blažena Olga
 P 12 Sv. m. Proklo i Ilarije
 U 13 Sabor sv. Arhangela Gavrila
 S 14 Sv. ap. Akila, Pp. Nikodim
 Č 15 sv. m. Kirik i Julita, Sv. Vladimir Ruski
 P 16 Sv. svm. Atinogen, sv. m. Julija
 S 17 Sv. vm. Marina - Ognjena Marija
 N 18 7.p.D. - Sv. Otaca; Sv. m. Emilijan i Jakint

Sunce u srpnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	10	20	50
11.	05	17	20	46
21.	05	26	20	38
31.	05	37	20	27

Mjesečeve mijene u srpnju:

	Dan:	h	m
Mladak:	1.	10	55
Prva četvrt:	8.	08	31
Uštap (pun mjes.):	15.	08	41
Posljednja četvrt:	23.	07	03
Mladak:	30.	20	41

Kolovoz – August

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

P 1 Alfons de Liguori, Vjera, Nada
 U 2 Porcijunkula, Gospa od anđela
 S 3 **Bl. Augustin Kažotić**; Lidija, Aspren
 Č 4 Ivan Marija Vianney, Dominika
 P 5 Snježna Gospa, Nives, Snježana
 S 6 **Preobraženje Gospodnje**; Predrag)
N 7 19. KR. G.; Siksto papa, Darko, Donat
 P 8 Dominik, Nedjeljko, Dinko, Neda
 U 9 Edith Stein, Roman, Firmin, Tvrtko
 S 10 Lovro đakon, Lovorko, Erik, Laura
 Č 11 Klara, Jasna, Ljiljana, Suzana
 P 12 Anicet, Hilarija, Ivana Fr. Chantal
 S 13 Poncijan i Hipolit, Ivan B., Kasijan)
N 14 20. KR. G.; Maksimilijan K., Euzebije
P 15 UZNESENJE BDM - Vel. Gospa; Marija
 U 16 Sv. Rok; Stjepan Kralj; (za opću Crkvu)
 S 17 Hijacint, Liberat, Miron, Jacek
 Č 18 Jelena Križarica, Jelka
 P 19 Ivan Eudes, Ljudevit, Tekla, Donat
 S 20 Sv. Stjepan kralj, Krunoslav
N 21 21. KR. G.; Pio X. papa, Anastazija ()
 P 22 BDM Kraljica, Vladislava, Mavro
 U 23 Ruža Lim., Filip B., Zdenko
 S 24 Bartol apostol; Bariša, Emilija
 Č 25 Ljudevit kralj, Josip Kalasan, Lajčo
 P 26 Sv. Bernard
 S 27 Monika, Honorat, Časlav
N 28 22. KR. G.; Augustin, Tin, Gustav
 P 29 Glavosjek Ivana Krstitelja ●
 U 30 Feliks i Adaukt, Radoslava
 S 31 Rajmud, Rajko, Optat, Željko

JUL / AVGUST - pravoslavni
 P 19 Sv. Stefan i pp. Evgenija, Pp. Makrina
U 20 Sv. prorok Ilija - Ilandan
 S 21 Sv. prorok Jezekilj
 Č 22 Sv. Marija Magdalena - Blaga Marija
 P 23 Sv. m. Trofim, Teofil i drugi
 S 24 Sv. mučenica Hristina
N 25 8. p. D.; Uspenije sv. Ane
 P 26 Ppm. Paraskeva - Petka
 U 27 Sv. vm. Pantelejmon
 S 28 Sv. ap. i đak. Prohor, Nikanor, Timon i Parmen
 Č 29 Sv. m. Kalinik i Serafima
 P 30 Sv. svm. Valentin, pp. mati Angelina
 S 31 Sv. Evdokim i sv. m. Julita (Gospoj. poklade)
N 1 AVG - 9. p. D.; Izn. Časn. Krsta (Poč. posta)
 P 2 Prenos mošt. sv. pm. i arh. Stefana
 U 3 Pp. Isakije, Dalmat i Faust
 S 4 Sv. 7 mučenika u Efesu
 Č 5 Sv. m. Evsignije (Prepr. Preobraženja)
P 6 Preobraženje Gospodnje
 S 7 Sv. ppm. Dometije i pp. Or
N 8 10. p. D.; Sv. Emilijan Ispovednik
 P 9 Sv. ap. Matija i sv. m. Antonije
 U 10 Sv. m. arhidakon Lavrentije
 S 11 Sv. m. i arhanđel Evplo
 Č 12 Sv. m. Fotije i Anikita i drugi s njima
 P 13 Sv. m. Ipolit (Odanije Preobraženja)
 S 14 Sv. prorok Mihej (Prepr. Uspenija)
N 15 11. p. D.; Usp. Presv. Bogorod. - Vel. Gospojina
 P 16 Sv. Jevstatije, pp. Roman
 U 17 Sv. m. Miron i Patroklo
 S 18 Sv. m. Flor, pp. Jovan Riiski

Sunce u kolovozu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	38	20	26
10.	05	49	20	13
20.	06	02	19	57
30.	06	14	19	39

Mjesečeve mijene u kolovozu:

	Dan:	h	m
Prva četvrt:	6.	13	09
Uštap (<i>pun mjes.</i>):	13.	20	59
Posljednja četvrt:	21.	23	56
Mlađakt:	29.	05	05

Rujan – Septembar

KATOLIČKI

Č 1 Egidije, Branimir, Tamara
 P 2 Kalista, Maksima, Divna, Veljka
 S 3 Grgur Veliki, Gordana
N 4 23. KR. G.; Ruža V., Rozalija, Dunja ☞
 P 5 **Bl. Majka Terezija**; Lovro Just., Borko
 U 6 Zaharija, Boris, Davor
 S 7 **Marko Križevčanin**; Blaženko
 Č 8 **ROĐENJE BDM (Mala Gospa)**; Maja
 P 9 Petar Claver, Strahimir
 S 10 Nikola Tolentinski, Pulherija
N 11 24. KR. G.; Hijacint, Cvjetko, Miljenko
 P 12 Ime Marijino, Gvido, Dubravko ○
 U 13 Ivan Zlatousti, Zlatko, Ljubo
 S 14 Uzvišenje sv. Križa; Višeslav
 Č 15 Gospa Zalosna; Melita, Dolores
 P 16 Sv. Eufemija, Kornelije i Ciprijan
 S 17 Robert Belarmin, Rane sv. Franje
N 18 25. KR. G.; Josip Kuper., Sonja, Irena
 P 19 Januarije, Suzana, Emilija
 U 20 Andrija Kim, Svjetlana, Pavao Chon. ☾
 S 21 Matej ap. i ev.; Matko, Mato (*kvatre*)
 Č 22 Toma Vilanovski, Mavro, Žarko
 P 23 Sv. Pio iz Pietrel., Lino, Tekla (*kvatre*)
 S 24 Gospa od Otkupljenja, Mirko (*kvatre*)
N 25 26. KR. G.; Firmin, Zlata, Kleofa
 P 26 Kuzma i Damjan, Damir, Justina
 U 27 Vinko Paulski, Gaj, Berislav ●
 S 28 Vjenceslav, Većeslav, Veco
 Č 29 Mihael, Gabriel i Rafael; Milan
 P 30 Jeronim, Jerko, Jere, Honorije

Sunce u rujnu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	06	16	19	35
11.	06	29	19	16
21.	06	41	18	57
30.	06	52	18	39

PRAVOSLAVNI

AVGUST / SEPTEMBAR - pravoslavni

Č 19 Sv. m. Andrej Stratilat
 P 20 Sv. prorok i svm. Samuilo
 S 21 Sv. ap. Tadej, sv. m. Vasa sa decom
N 22 12. p. D.; Sv. mučenik Agatonik
 P 23 Sv. svm. Irinej i m. Lup (Odan. Uspenija)
 U 24 Sv. svm. Evtihije, sv. m. Sara
 S 25 Prenos mošt. Sv. ap. Vartolomeja, Sv. ap. Tit
 Č 26 Sv. m. Adrijan i Natalija
 P 27 Pp. Pimen Veliki
 S 28 Pp. Mojsej Murin i Sava Pskovski
N 29 13. p. D. - Usekov. glave sv. Jovana Krst.
 P 30 Prenos mošt. Sv. Aleksandra Nevskog
 U 31 Polag. pojasa Presv. Bogorodice
 S 1 SEP - Pp. Simeon Stolpnik - Crkvena nova g.
 Č 2 Sv. m. Mamant, sv. Jovan Posnik
 P 3 Sv. svm Antim, sv. Joanikije
 S 4 Sv. svm Vavila, sv. pr. Mojsej Bogovidac
N 5 14. p. D.; Sv. pr. Zaharija i prav. Jelisaveta
 P 6 Čudo sv. arhangela Mihaila
 U 7 Sv. m. Sozont (Pret. Rođ. Presv. Bogorodice)
S 8 Rožd. Presv. Bogorodice - M. Gospojina
 Č 9 Sv. pravedni Joakim i Ana
 P 10 Sv. m. Minodora, mitrodora i Nimfodora
 S 11 Pp. Teodora Aleksan., Pp. Sergije i German
N 12 15. p. D.; Sv. svm. Avtonom - (Od. Rožd. Presv. B.)
 P 13 Sv. svm. Komilije - (prepr. Vozdviženja)
U 14 Vozdviženje Časnog Krsta - Krstovdan
 S 15 Sv. vm. Nikita
 Č 16 Sv. Kiprijan, vm. Jefimija, pp. Dorotej
 P 17 Sv. m. Vera, Nada i Ljubav i majka im Sofija

Mjesečeve mijene u rujnu:

	Dan:	h	m
Prva četvrt:	4.	19	40
Uštap (<i>pun mjes.</i>):	12.	11	28
Posljednja četvrt:	20.	15	40
Mlađak:	27.	13	10

Listopad – Oktobar

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

S 1 Terezija od Djeteta Isusa
N 2 27. KR. G.; Anđeli čuvari, Anđelko
P 3 Kandid, Maksimilijan, Gerhard
U 4 Franjo Asiški, Franka, Kajo)
S 5 Flavijan, Placid, Miodrag, Gala
Č 6 Bruno, Fides, Verica, Vjera
P 7 BDM od Krunice (Ružarija); Rosario
S 8 Demetrije i dr., Zvonimir, Šime
N 9 28. KR. G.; Dionizije Areop., Ivan L.
P 10 Franjo Borgia, Daniel, Danko
U 11 Bl. Ivan XXIII., Emilijan, Prob, Milan
S 12 Serafin, Maksimilijan, Makso O
Č 13 Eduard, Hugolin, Edo, Hugo
P 14 Kalist papa, Divko, Divna
S 15 Terezija Avilska, Zlata, Rezika
N 16 29. KR. G.; Hedviga, Marija Marg. A.
P 17 Ignacije Antiohijski, Vatroslav
U 18 Luka ev.; Lukša, Svjetlovid
S 19 Pavao od Križa, Ivan Br. i Izak Jogues
Č 20 Vendelin, Irena, Miroslava C
P 21 Uršula, Zvezdan, Hilarija
S 22 Marija Saloma; Dražen
N 23 30. KR. G.; Ivan Kapistran, Borislav
P 24 Antun M. Claret, Jaroslav
U 25 Katarina Kotromanić, Krizant i Darija
S 26 Demetrije, Dmitar, Zvonko ●
Č 27 Šabina Avilska, Gordana
P 28 Šimun i Juda ap. Tadej; Siniša, Tadija
S 29 Narcis, Donat, Darko, Ida
N 30 31. KR. G.; Marcel, Marojko, Ferdinand
P 31 Alfons Rodriguez, Volfgang, Vuk

SEPTEMBAR / OKTOBAR - pravoslavni
S 18 Sv. Evmenije Gorinski i sv. m. Ariadna
N 19 16. p. D. - po Vozdviž.; Sv. m. Trofim
P 20 Sv. vm. Jevstatije
U 21 Sv. ap. Kodrat - (Odanije Vozdviženja)
S 22 Sv. svm. Foka i sv. prorok Jona
Č 23 Začeće sv. Jovana Krstitelja
P 24 Sv. pm. Tekla
S 25 Pp. Etrosinija i Sv. Sergije Rad. (Zadušnice)
N 26 17. p. D.; Sv. ap. i jevan. Jovan Bogoslov
P 27 Sv. m. Kalistrat
U 28 Pp. Hariton Ispovednik
S 29 Pp. Kirijak Otšelnik - Miholjdan
Č 30 Sv. svm. Grigorije i sv. Mihail
P 1 OKT - Pokrov Presvete Bogorodice
S 2 Sv. svm. Kiprijan, Pp. Andrej
N 3 18. p. D.; Sv. svm. Dionisije Areopagit
P 4 Sv. Stefan i Jelena Štiljanović
U 5 Sv. m. Haritina i svm. Dionisije
S 6 Sv. apostol Toma - Tomindan
Č 7 Sv. m. Sergije, Vakho - Srđevdan
P 8 Pp. Pelagija i Taisa
S 9 Sv. ap. Jakov, sv. Stefan Slep
N 10 19. p. D.; Sv. m. Evlampije i Evlampija
P 11 Sv. ap. Filip, sv. Teofan Načertani
U 12 Sv. m. Tarah, Prov i Andronik
S 13 Sv. m. Karp, Sv. nm. Zlata Maglenska
Č 14 Pp. mati Paraskeva - Sv. Petka
P 15 Sv. svm. Lukijan, pp. Jevtimije
S 16 Sv. m. Longin Sotnik
N 17 20. p. D.; Sv. pr. Osija, Ppm. Andrej Krit.
P 18 Sv. ap. i jevanđelist Luka

Sunce u listopadu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	06	54	18	37
10.	07	05	18	20
20.	07	19	18	02
30.	06	33	16	46

Mjesečeve mijene u listopadu:

	Dan:	h	m
Prva četvrt:	4.	05	16
Uštap (pun mjes.):	12.	04	07
Posljednja četvrt:	20.	05	32
Mladak:	26.	21	57

Studeni – Novembar

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

U 1 SVI SVETI; Svetislav, Sveto
S 2 Dušni dan; Dušica, Duško)
Č 3 Martin P., Hubert, Silvija
P 4 Karlo Boromejski, Dragutin, Drago
S 5 Emerik, Mirko, Srijemski mučenici
N 6 32. KR. G.; Leonard, Sever, Vedran
P 7 Engelbert, Anđelko
U 8 Gracija Kotorski; Bogdan
S 9 Posveta lat. bazilike, Ivan Lateranski
Č 10 Leon Veliki, Ivan Skot, Lavoslav ○
P 11 Martin biskup, Davorin
S 12 Jozafat, Emilijan, Milan
N 13 33. KR. G.; Stanislav Kostka, Stanko
P 14 Nikola Tavelić; Ivan Trogir., Zdenko
U 15 Albert Veliki, Leopold, Berto, Albe
S 16 Margareta, Gertruda, Agneza As.
Č 17 Elizabeta Ug. (za opću Crkvu), Igor
P 18 Posveta bazilike sv. Petra i Pavla ☾
S 19 Elizabeta Ug., Krispin, Severin, Matilda
N 20 KRIST KRALJ; Feliks Valois, Srećko
P 21 Prikazanje BDM, Gospa od Zdravlja
U 22 Cecilija, Cilika, Slavujka
S 23 Klement, Milivoj, Blagoje
Č 24 Krizogon, Krševan, Andrija, Firmin
P 25 Katarina Aleksandrijska, Kata ●
S 26 Konrad, Leonard, Dubravko
N 27 1. N. DOŠAŠĆA; Maksim, Severin
P 28 Jakov Markijski, Sosten, Držislav
U 29 Iluminata, Svjetlana, Vlasta
S 30 Andrija apostol; Hrvoslav

OKTOBAR / NOVEMBAR - pravoslavni
U 19 Sv. prorok Joil
S 20 Sv. vm. Artemije
Č 21 pp. Ilarion Veliki
P 22 Sv. ravnoap. Averkije Jevropoljski
S 23 Sv. ap. Jakov, prvi ep. Jerus. (Zadušnice)
N 24 21. p. D.; Sv. vm Areta
P 25 Sv. m. Markijan i Martirije; (Zadušnice)
U 26 Sv. vm. Dimitrije Solun - Mitrovdan
S 27 Sv. mučenik Nestor
Č 28 Sv. m. Terentije
P 29 Sv. Avramije, Ppm. Anastazija
S 30 Sv. kralj Milutin, Pp. Teoktist i Jelena
N 31 22. p. D.; Sv. ap. Stahije, Alimpije, Urvan i dr.
P 1 NOV - Sv. Kozma i Damjan - Vračevi
U 2 Sv. m. Akindin, Pigasije i dr
S 3 Obn. hrama svm. Georgija - Đurđić
Č 4 Pp. Joanikije V., sv. svm. Nikandar
P 5 Sv. ppm. Galaktion i Epistima
S 6 Sv. Pavle Ispovednik
N 7 23. p. D.; Sv 33 m. u Melitini, pp. Lazar
P 8 Sabor sv. arhang. Mihaila - Arandelovdan
U 9 Sv. m. Onisifor i Porfirije
S 10 Sv. ap. Olimp, Erast Rodion i dr
Č 11 Svm. Mina, Sv. kralj Stefan Deč.- Mratindan
P 12 Sv. Jovan Milostivi
S 13 Sv. Jovan Zlatoust
N 14 24. p. D.; Sv. ap. Filip; (Božićne pokl.)
P 15 Sv. m. Gurije, Samon i Aviv (Poč. posta)
U 16 Sv. ap. i jevanđelist Matej
S 17 Sv. Grigorije Čudotvorac

Sunce u studenom:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	06	36	16	43
11.	06	50	16	30
21.	07	04	16	20
30.	07	15	16	14

Mjesečeve mijene u studenom:

	Dan:	h	m
Prva četvrt:	2.	17	39
Uštap (pun mjes.):	10.	21	17
Posljednja četvrt:	18.	16	10
Mlađak:	25.	07	11

rosinac – Decembar

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

Č 1 Elegije, Natalija, Božena
 P 2 Bibijana, Živka, Blanka, Lara D
 S 3 Franjo Ksaverski, Klaudije
N 4 2. N. DOŠAŠĆA; Barbara, Ivan Dam.
 P 5 Saba, Krispina, Dalmatin, Slavka
 U 6 Nikola biskup, Nikša, Vladimir
 S 7 Ambrozije, Dobroslava, Agaton (*kvatre*)
 Č 8 **BEZGREŠNO ZAČEĆE BDM; Imakulata**
 P 9 Valerija, Petar F., Zdravka, Abel (*kvatre*)
 S 10 Gospa Lor., Judita, Julija (*kvatre*) O
N 11 3. N. DOŠAŠĆA - Materice; Damir
 P 12 Ivana Franciska de Chantal, Franjica
 U 13 Lucija, Jasna, Svjetlana
 S 14 Ivan od Križa, Špiro
 Č 15 Kristijana G., Irenej, Darija
 P 16 Adela, Etela, Zorka
 S 17 Lazar, Florijan, Zrinka
N 18 4. N. DOŠAŠĆA - Oci; Gracijan C
 P 19 Urban, Tea, Božica, Vladimir
 U 20 Amon, Eugen i Makarije
 S 21 Petar Kanizije, Snježana
 Č 22 Honorat, Časlav, Zenon
 P 23 Ivan K., Viktorija, Vita
 S 24 **Badnjak; Adam i Eva, praroditelji** ●
N 25 BOŽIC; Anastazija, Božidar
 P 26 **SV. STJEPAN; Krunoslav**
 U 27 **Ivan ap. i ev.; Janko, Fabiola**
 S 28 Nevina dječica, Mladen, Nevenka
 Č 29 Toma B., Davor, David
 P 30 **SVETA OBITELJ; Trpimir, Sabin**
 S 31 Silvestar papa; Silvije, Goran

NOVEMBAR / DECEMBAR - pravoslavni
 Č 18 Sv. m. Platon, Roman i Varul Otrok
 P 19 Sv. pr. Avdija, m. Varlaam, Pp. Joasaf
 S 20 Pp. Grigorije - (Pretrp. Vavedenja)
N 21 25. p. D. - Vavedenje Presv. Bogorodice
 P 22 Svm. Kikilija, Valerijan i Tivutrije
 U 23 Sv. Amfilohije, sv. Grigorije
 S 24 Sv. vm. Ekaterina
 Č 25 Sv. svm. Kliment (Odanije Vaved.)
 P 26 Pp. Alimpije Stolpnik
 S 27 Sv. mučenik Jakov Persijanac
N 28 26. p. D.; Sv. ppm. Stefan Novi
 P 29 Sv. mučenik Paramon i Filumen
 U 30 Sv. ap. Andrej Prvozvani
 S 1 DEC - Sv. prorok Naum i sv. Filaret
 Č 2 Sv. car Uroš, pp. Joanikije D.
 P 3 Sv. prorok Sofonija i pp. Jovan Čutljivi
 S 4 Sv. vm. Varvara, pp. Jovan Damaskin
N 5 27. p. D.; Pp. Sava Osvećeni (Detinjci)
 P 6 Sv. Nikola - Nikoljdan
 U 7 Sv. Amvrosije; pp. Grigorije Gornjački
 S 8 Pp. Patapije; sv. ap. Sosten, Apolos i dr.
 Č 9 Zaćeće svete Ane (kada zaće Bogorodicu)
 P 10 Sv. m. Mina; sv. Jovan despot
 S 11 Pp. Danilo Stolpnik
N 12 28. p. D. - Sv. praotaca - Materice
 P 13 Sv. m. Evstratija; sv. Gavriilo i Nikodim
 U 14 Sv. m. Tirs, Levkije, Filimon i drugi s njima
 S 15 Sv. svm. Elvterije, pp. Pavle
 Č 16 Sv. prorok Agej, sv. Teofanija carica
 P 17 Sv. prorok Danilo, ppm. đ. Avakum
 S 18 Sv. m. Sevastijan; sv. Modest i drugi s njim

Sunce u prosincu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	07	16	16	13
10.	07	26	16	11
20.	07	34	16	13
31.	07	37	16	21

Mjesečeve mijene u prosincu:

	Dan:	h	m
Prva četvrt:	2.	10	53
Uštap (<i>pun mjes.</i>):	10.	15	38
Posljednja četvrt:	18.	01	49
Mladak:	24.	19	07

DECEMBAR - pravoslavni 2011./2012.

N 19 29. p. D. - Sv. Otaca - Oci; Sv. m. Bonifacije

P 20 Sv. Ignjatije Bogonosac (Prepr. Rožd.)

U 21 Sv. m. Julijana i sv. Petar Kijevski

S 22 Sv. vm. Anastasija

Č 23 Sv. 10 m. Kritskih (Tucindan)

P 24 Sv. ppm. Evgenija - **Badnji dan**

S 25 Roždestvo Hristovo - **BOŽIĆ**

N 26 30. p. D. - Sabor Presvete Bogorodice

P 27 Sv. pm. i arhidakon Stefan

U 28 Sv. 20.000 m. Nikomidijskih

S 29 Sv. 14.000 mladenaca Vittejemskih

Č 30 Sv. m. Anisija, pp. Teodora

P 31 Pp. Melanija (Odanije Roždestva)

BILJEŠKE

Prosinac:

Vrijeme: Bolje prosinac ružan nego južan. Crni Božić, bijeli Uskrs. Kakve su otačke kvatre, tako je sve lito.

Dim se vije, Sunce sije. Dim k tlu teži, skoro će da sniježi.

ASTRONOMSKI I VREMENSKI PODACI ZA 2011. GODINU

Proljeće počinje 21. ožujka (marta) u ponoć i 21 minutu; **ljet**o 21. lipnja (juna) u 19 sati i 16 minuta; **jesen** 23. rujna (septembra) u 11 sati i 4 minute; a **zima** počinje 22. prosinca (decembra) u 6 sati i 30 minuta.

POMRČINE SUNCA I MJESECA TIJEKOM 2011. GODINE

Tijekom 2011. godine dogodit će se dvije potpune (totalne) pomrčine Mjeseca i četiri djelomične pomrčine Sunca: **potpune pomrčine Mjeseca: 15. lipnja** (s ukupnim trajanjem od 3 sata i 40 minuta i **10. prosinca** (ukupnog trajanja od 3 sata i 33 minute); **djelomična pomrčina Sunca: 4. siječnja** (vidljivo iz naših krajeva, početak u 7 sati i 59 minuta do 10 sati i 50 minuta), **1. lipnja** (nije vidljiva iz naših krajeva), **1. srpnja** (nije vidljiva iz naših krajeva), **25. studenog** (nije vidljiva iz naših krajeva).

KAKVO ĆE VRIJEME BITI U 2011. GODINI

Prema „Stoljetnom kalendaru“ vladajući planet u 2011. godini bit će **Venera**. Kao vladar Venera je dobrotvor. Vlada ljudskim osjećajima, sklapa prijateljstva i brakove. Miroljubiva je, ponosna, duhovita, neozbiljna i nestalna, a u ljubavi je sretna. Simbol je ljubavi i ljepote.

Njezina je boja zelena. Od kovina joj pripada bakar, od dragoga kamena smaragd, a od brojeva 6. Od dana pripada joj petak, a od noći ponedjeljak.

Kakvo će biti vrijeme u 2011. godini? Godina će biti više vlažna nego suha.

Za pojedina godišnja doba „Stoljetni kalendar“ predviđa:

Proljeće: blago, ali se kasno pojavljuje.

Ljeto: toplo i sparno (ako proljeće nije previše vlažno); na kišno proljeće dolazi suša i vruće ljeto.

Jesen: u početku lijepa i topla, ali poslije postaje hladna i vjetrovita.

Zima: u početku suha, a poslije vrlo vlažna.

VRIJEME PO MJESECIMA

Siječanj (januar): Od 1. do 7. studeno, 8. snijeg, od 9. do 15. hladno, 16. promjenjivo, od 17. do konca mjeseca umjereno oblačno i blago.

Veljača (februar): Do 4. oblačno, 5. lijepo, 6. i 7. nevjrieme, od 8. do 12. jaka zima, 13. topla kiša, s mnogo vode, od 14. do 25. nestalno vrijeme, s potpunim zahlađenjem, od 27. do konca mjeseca oštro, vjetrovito i snježno.

Ožujak (mart): Od 1. do 7. hladno i vjetrovito, od 8. do 17. vrlo hladno, 19. vjetar sa susnježicom, 20. i 21. kiša sa zahlađenjem, od 22. do 27. tmurno i oporo, od 28. do konca mjeseca vrijeme se nešto proljepšava i dani postaju topliji.

Travanj (april): 1. i 2. vjetar i kiša, od 3. do 10. zahlađenje, vjetar s kišom i snijegom, od 11. do 13. promjenjivo, 14. i 15. lijepo, od 16. do 20. nestalno vrijeme s oborinama, 21. i 22. kiša s oštrim vjetrovom i jače zahlađenje, što će potrajati do kraja mjeseca.

Svibanj (maj): U početku lijepo i toplo, 7. grmljavina, a nadalje do 17. kiša, od 18. do 23. vedro, ali vjetrovito, od 23. do 29. oštro i ružno, 30. i 31. lijepo.

Lipanj (juni): Lijepo vrijeme s kraja prošloga mjeseca traje sve do 20., 21. promjenjivo, od 22. do konca mjeseca svakoga dana grmljavina, s povremenom kišom.

Srpanj (juli): Od 1. do 3. oblačno, 4. vedro, a podvečer prolazna oluja, od 5. do 11. lijepo i sunčano, 12. promjenjivo, od 13. do 17. kišovito, od 18. do konca mjeseca lijepo, s jednim pogoršanjem i olujom u razdoblju od 25. do 27.

Kolovoz (august): Do 9. kišovito, s jednim lijepim danom, 10. sunčano, od 11. do 15. ponovno kišovito, poslije toga lijepo i toplo do 25., a onda do kraja mjeseca opet kišovito.

Rujan (septembar): Od 1. do 10. lijepo jesensko vrijeme, od 11. do 16. nestalno, od 17. do 25. oblačno, hladno i vlažno, a od tada do konca mjeseca lijepo i toplo.

Listopad (oktobar): 1. i 2. lijepo, 3. jaka grmljavina, a poslije neugodno i vlažno do 9., od 10. do 29. lijepo, 30. smrzavica sa snijegom, 31. oblačno.

Studen (novembar): Oštro i oblačno traje do 5., od 6. do 8. lijepo i vedro, od 9. do 17. hladne kiše, 18. snijeg i prijelaz na pravo zimsko vrijeme. Posljednji dani u mjesecu bit će vrlo hladni, s mnogo snijega.

Prosinac (decembar): Prva dva dana vrlo hladna, zatim snijeg, 8. jugo i kiša, 10. vedro i smrzavic, od 11. do 20. vedro s mrazom, od 21. do 25. neugodno, od 26. do kraja mjeseca zahlađenje.

To su predviđanja „Stoljetnog kalendara“ o vremenu u 2011. godini. Koliko su točna, moći ćemo se i sami uvjeriti. Živi bili pa vidjeli!

Stare jeronimske „Danice“ obično bi takva vremenska predviđanja popratile riječima: „Ovako *Stoljetni kalendar*, a kakvo će nam dragi Bog dati vrijeme, to je u Njegovoj svemožnoj ruci.“

ZAPOVJEDNI BLAGDANI

Zapovjedni blagdani su **sve nedjelje** u godini (ovamo, naravno, spadaju i **Uskrs** i **Duhovi**), **Tijelovo (Brašančevo)**, **Velika Gospa**, **Svi Sveti** i **Božić**. Više **nisu zapovjedni** blagdani: **Sveta tri kralja** (Bogojavljenje), **Svijećnica**, **Sv. Josip**, **Blagovijest**, **Spasovo**, **Sv. Petar** i **Pavao**, **Mala Gospa**, **Bezgrješno začeće BDM**, drugi dan **Uskrsa** te **Božića** i **Nova godina**, ali katolici ih i dalje rado svetkuju.

OBVEZATNI POST I NEMRS

Katolici su prema sadašnjim crkvenim propisima dužni obdržavati **post** i **nemrs** na **Pepelnicu** (Čistu srijedu) i na **Veliki petak**. **Zakon nemrsa** obvezuje i na **sve petke u godini**, osim onih kad bude svetkovina, ali u izvanokrizmene petke može se umjesto nemrsa odabrati **drugo djelo pokore** ili **kakvo karitativno djelo**.

Nemrs (kad je zabranjeno jesti meso) obvezuje sve vjernike koji su navršili **14 godina** pa do konca života, a **post** sve one koji su navršili **18 godina** i još nisu započeli 60. godinu. *U posne dane smije se uzeti samo jedan pun obrok.*

Župnici u pojedinim slučajevima mogu iz opravdanih razloga osloboditi pojedine osobe ili obitelji obveze posta ili nemrsa, ili ih zamijeniti drugim oblicima pokore.

KATOLIČKA CRKVA U SVIJETU

Sjedište: GRAD VATIKAN (RIM)

PAPA BENEDIKT XVI.

Vodi Crkvu od 19. travnja 2005.

SVETA STOLICA naziv je za vrhovnu upravu Crkve na čelu sa Sv. Ocem Papom.

PRVI OPĆI CRKVENI SABOR (KONCIL) održan je 321. godine u Niceji. Posljednji opći koncil održan je u Vatikanu od 1962. do 1965. pod papama Ivanom XXIII. i Pavlom VI. To je II. vatikanski koncil.

SINODA BISKUPA uži je sabor biskupa u koji biskupske konferencije iz svih država, na svakih 25 biskupa, šalju po jednog predstavnika. Prvi put takva se sinoda sastala 29. rujna 1967. Otad se ona održava obično svake treće godine.

BISKUPSKA KONFERENCIJA skup je katoličkih biskupa u pojedinoj zemlji, u kojoj oni združeno vrše svoju pastirsku službu među njezinim vjernicima.

RIMSKA KURIJA

P a p a je na čelu vrhovne uprave Katoličke Crkve (Sveta Stolica).

K a r d i n a l i su najviši Papini savjetnici. U svijetu ima više od 150 kardinala koji, kad Papa umre, ako nisu navršili 80 godina, biraju njegova nasljednika.

D r ž a v n i t a j n i k (kardinal Tarcisio Bertone) najbliži je Papin suradnik. On vodi središnju ustanovu Svete Stolice – Državno tajništvo, koje ima dva odjela: I. Odjel za opće poslove i II. Odjel za odnose s državama.

DEVET KONGREGACIJA

1. Kongregacija za nauk vjere; u njezinu sastavu nalaze se Središnja teološka komisija i Papinska biblijska komisija, a na čelu joj je prefekt – kardinal William Levada; 2. Kongregacija za istočne Crkve; 3. Kongregacija za bogoštovlje i stegu sakramenata; 4. Kongregacija za proglašavanje svetih i blaženih; 5. Kongregacija za biskupe; 6. Kongregacija za evangelizaciju naroda (misije); 7. Kongregacija za klerike; 8. Kongregacija za redovnike i svjetovne institute, 9. Kongregacija za katolički odgoj.

PAPINA SUDIŠTA

1. Rimska rota, 2. Apostolska signatura, 3. Apostolska pokorničarna.

PAPINSKA VIJEĆA

1. Vijeće za laike, 2. Vijeće za promicanje jedinstva kršćanstva, 3. Vijeće za obitelj, 4. Vijeće za pravdu i mir, 5. Vijeće za karitativnu djelatnost (*Cor unum*), 6. Vijeće za pastoral migranata i ljudi na putovanju, 7. Vijeće za pastoral osoblja u službi bolesnika, 8. Vijeće za tumačenje crkvenih zakona, 9. Vijeće za kulturu i za dijalog među religijama, 10. Vijeće za sredstva društvenoga priopćavanja.

URED I DOBARA

1. Apostolska komora, 2. Uprava dobrima Apostolske Stolice, 3. Prefektura za gospodarske poslove Svete Stolice.

OSTALA TIJELA I INSTITUCIJE RIMSKE KURIJE

Prefektura papinske kuće; Služba za Papina liturgijska slavlja; Tiskovni ured Svete Stolice; Središnji statistički ured Crkve; Vatikanski tajni arhiv; Vatikanska tajna knjižnica i dr.

KATOLIČKA CRKVA U HRVATSKOJ

ZAGREBAČKA METROPOLJA obuhvaća: Zagrebačku nadbiskupiju, Varaždinsku, Sisačku i Bjelovarsko-križevačku i Križevačku eparhiju. Zagrebački nadbiskup i metropolit: kardinal JOSIP BOZANIĆ; pomoćni biskupi: msgr. VALENTIN POZAIĆ, msgr. IVAN ŠAŠKO, msgr. MIJO GORSKI. Varaždinski biskup: msgr. JOSIP MRZLJAK. Sisački biskup: msgr. VLADO KOŠIĆ. Bjelovarsko-križevački biskup: msgr. VJEKOSLAV HUZJAK. Vladika križevački: msgr. NIKOLA KEKIĆ; umirovljeni vladika: msgr. SLAVOMIR MIKLOVŠ.

ĐAKOVAČKO-OSJEČKA METROPOLJA obuhvaća: Đakovačko-osječku nadbiskupiju, Srijemsku i Požešku biskupiju. Nadbiskup metropolit đakovačko-osječki: msgr. MARIN SRAKIĆ; pomoćni biskup: msgr. ĐURO HRANIĆ. Biskup srijemski: msgr. ĐURO GAŠPAROVIĆ. Biskup požeški: msgr. ANTUN ŠKVORČEVIĆ.

SPLITSKA METROPOLJA obuhvaća: Splitsko-makarsku nadbiskupiju, Dubrovačku, Hvarsku i Šibensku biskupiju. Nadbiskup metropolit splitski: msgr. MARIN BARIŠIĆ, nadbiskup u mirovini: msgr. ANTE JURIĆ. Biskup dubrovački: upravitelj msgr. ŽELIMIR PULJIĆ, nadbiskup zadarski. Biskup hvarski: msgr. SLOBODAN ŠTAMBUK. Biskup šibenski: msgr. ANTE IVAS.

RIJEČKA METROPOLJA obuhvaća: Riječku nadbiskupiju, Krčku, Porečko-pulsku i Gospičko-senjsku biskupiju. Nadbiskup metropolit riječki: msgr. IVAN DEVČIĆ. Biskup krčki: msgr. VALTER ŽUPAN. Biskup porečko-pulski: msgr. IVAN MILOVAN, a s njim je biskup u mirovini msgr. ANTUN BOGETIĆ. Biskup gospičko-senjski: msgr. MILE BOGOVIĆ.

ZADARSKA NADBISKUPIJA: msgr. ŽELIMIR PULJIĆ, nadbiskup.

VOJNI ORDINARIJ: msgr. JURAJ JEZERINAC, biskup.

CRKVA U BOSNI I HERCEGOVINI I MAKEDONIJI

VRHBOSANSKA METROPOLJA obuhvaća: Vrhbosansku (Sarajevsku) nadbiskupiju, Banjalučku, Mostarsko-duvanjsku, Trebinjsko-mrkanjsku i Skopsko-prizrensku (*ad instar*) biskupiju. Kardinal VINKO PULJIĆ nadbiskup je i metropolit vrhbosanski; msgr. PERO SUDAR, pomoćni biskup. Biskup banjalučki: msgr. FRANJO KOMARICA; msgr. MARKO

SEMREN, pomoćni biskup. Biskup mostarsko-duvanjski i apostolski upravitelj trebinjsko-mrkanski msgr. RATKO PERIĆ. Biskup skopsko-prizrenski i egzarh za katolike istočnog obreda u Makedoniji: msgr. KIRO STOJANOV. Kosovska apostolska administratura: msgr. DODE GJERGJI. Egzarh za katolike istočnog obreda u Srbiji i Crnoj Gori: dr. ĐURO DŽUDŽAR.

CRKVA U CRNOJ GORI

BARSKA NADBISKUPIJA: msgr. ZEF GASHI, nadbiskup barski. KOTORSKA BISKUPIJA: msgr. ILIJA JANJIĆ, biskup kotorski (Splitska metropolija).

CRKVA U SRBIJI

BEOGRADSKA METROPOLIJA

BEOGRADSKA NADBISKUPIJA:

nadbiskup i metropolita msgr. STANISLAV HOČEVAR.

SUBOTIČKA BISKUPIJA: msgr. JÁNOS PÉNZES.

ZRENJANINSKA BISKUPIJA: msgr. LÁSZLÓ NÉMET.

Ravnatelj dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu je don ANTE KUTLEŠA.

Papa Ivan Pavao II. odobrio je Statut Hrvatske biskupske konferencije (HBK), u čijem su sastavu svi biskupi s područja Republike Hrvatske, dok biskupi s područja Bosne i Hercegovine imaju svoju biskupsku konferenciju. Predsjednik je Hrvatske biskupske konferencije msgr. Marin Srakić, a bosanskohercegovačke kardinal Vinko Puljić.

Papa Ivan Pavao II. potvrdio je ustanovu Međunarodne biskupske konferencije „Sv. Ćirila i Metoda“ Srbije i Crne Gore, Makedonije i Grko-katoličkog egzarhata Srbije i Crne Gore. Za predsjednika je izabran msgr. STANISLAV HOČEVAR, a za potpredsjednika msgr. JÁNOS PÉNZES. Biskup kotorski msgr. Ilija Janjić i biskup srijemski msgr. Đuro Gašparović njezini su članovi.

APOSTOLSKE NUNCIJATURE

Apostolski nuncij (izaslanik Papin) u Srbiji i Crnoj Gori: nadbiskup msgr. ORLANDO ANTONINI.

Apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj: nadbiskup msgr. MARIO ROBERTO CASSARI.

Apostolski nuncij u Republici Bosni i Hercegovini: msgr. ALESSANDRO D'ERRICO.

BISKUPI HRVATI IZVAN DOMOVINE

Msgr. EGIDIJE ŽIVKOVIĆ, biskup u Željeznom.
Msgr. NIKOLA ETEROVIĆ, generalni tajnik Sinode biskupa.
Msgr. MARTIN VIDOVIĆ, apostolski nuncij u Bjelorusiji.
Msgr. STANISLAV KARLIĆ, kardinal, umirovljeni nadbiskup grada Paraná (Argentina).
Msgr. EMILIO OGNJENOVIĆ, umirovljeni nadbiskup u gradu Mercedesu (Argentina).
Msgr. ALEKSANDAR GOIĆ KARMELIĆ, biskup u Rancaque (Čile).
Msgr. TOMISLAV KOLJATIĆ-MAROEVIĆ, biskup Linareske biskupije (Čile).
Msgr. PEDRO OSSANDON BULJEVIĆ, pomoćni biskup nadbiskupije Concepción (Čile).
Msgr. BLAŽ ČUPIĆ, biskup u Rapid Cityju (SAD).
Msgr. GERARD ŽERDIN, biskup u Peruu.
Msgr. SALVADOR PINERIO-CALDERON NESANOVIĆ, vojni ordinarij države Perua.
Msgr. JORGE CARRION PAVLIĆ, biskup u Punu (Peru, jezero Titicaca).
Msgr. JOSE ANTONIO EGUREN BRESANI, nadbiskup grada Piure (Peru).

VAŽNIJI DATUMI IZ ŽIDOVSKOG KALENDARAR 2011. godina = 5771./5772. židovska godina

PURIM:	28. III.
PESAH (spomen za izlazak iz egipatskog ropstva):	19. IV. – 26. IV.
JOM HAŠOA (spomen na holokaust):	2. V.
ŠAVOUT (spomen na objavu Deset zapovijedi):	8./9. VI.
ROŠ HAŠANA (Nova, 5772. godina):	29./30. IX.
JOM KIPUR (pomirenje naroda s Bogom):	8. X.
SUKOT (Dan sjenica, hodočasnički blagdan):	13. – 20. X.
SIMHAT TORA (svršetak godišnjeg liturgijskog čitanja Tore):	21. X.
HANUKA (pobjeda Jude Makabejca i ponovno posvećenje Hrama):	21. – 28. XII.

VAŽNIJI DATUMI U HIDŽRETSKOM (MUSLIMANSKOM) KALENDARU TIJEKOM 2011. godine

ROĐENJE MUHAMEDA (Mevlud):	15. II. 2011.
LEJLETUL-BERAT (noć oprosta grijeha):	15. VII. 2011.
POČETAK ISLAMSKEGA POSTA:	1. VIII. 2011.
RAMAZANSKI BAJRAM (prvi dan):	30. VIII. 2011.
KURBAN-BAJRAM:	6. XI. 2011.
NOVA HIDŽRETSKA, 1433. godina:	26. XI. 2011.

ZNAČAJNIJI DATUMI U SUBOTIČKOJ BISKUPIJI

Obraćanje sv. Pavla:	25. I. (Zaštitnik biskupije)
Obljetnica smrti biskupa Lajče Budanovića:	16. III.
Obljetnica smrti biskupa Matije Zvekanovića:	24. IV.
Obljetnica posvete biskupa dr. Ivana Pézesa:	18. VI.
Dan o. Gerarda Tome Stantića:	24. VI. (Sombor - karmelićani)
Blagoslov svijeća od groma:	26. VI. (Bač – Sombor)
Dužijanca:	14. VIII. (Subotica)
Bunaričko proštenje:	27. i 28. VIII.
Hodočašće Majci Božjoj Bistričkoj:	24. i 25. IX.
Obljetnica posvete katedrale:	14. X.
Sv. Terezija Avilska – zaštitnica katedrale i grada Subotice:	15. X.

KATOLIČKE NOVINE I ČASOPISI

HKD SV. JERONIMA (sv. Ćirila i Metoda) izdaje časopis:

- HKR „MARULIĆ“, dvomjesečnik za književnost i kulturu

Periodične publikacije drugih naših nakladnika:

- ALOJZIJE STEPINAC, glasilo postulatature, Zagreb
- BETANIJA, časopis za bolesnike, Zagreb (5 puta godišnje)
- BILTEN PETRA BARBARIĆA, list vicepostulatature, Zagreb
- BLAŽENI AUGUSTIN KAŽOTIĆ, povremeni vjesnik, Zagreb
- BOGOSLOVSKA SMOTRA, časopis Bogoslovnog fakulteta, Zagreb
- BRAČKA CRKVA, list župa na otoku Braču, Supetar
- BRAT FRANJO, dvomjesečnik, list franjevačkih zajednica, Zagreb
- COMMUNIO, međunar. teološki časopis, Kršćanska sadašnjost
- CONCILIUM, međunar. teološki časopis, hrv. izd. Ex libris, Rijeka, i Synopsis, Sarajevo
- CRKVA NA KAMENU, informativni list hercegovačkih biskupija, Mostar
- CRKVA U SVIJETU, časopis za vjersku kulturu, Split
- DOBRI OTAC ANTIĆ, list vicepostulatature, Zagreb
- DON BOSCO DANAS, Zagreb
- GLAS KONCILA, katolički tjednik, Zagreb
- GLASNIK HRVATSKOG KATOLIČKOG LIJEČNIČKOG DRUŠTVA, Zagreb
- GLASNIK SRCA ISUSOVA I MARIJINA, mjesečnik, Zagreb
- GLASNIK SV. JOSIPA, izdaje Svetište sv. Josipa, Karlovac
- IKA - Bilten Informativne katoličke agencije, Zagreb
- IVAN MERZ, glasilo postulatature, Zagreb
- KACIĆ, zbornik, Split
- KANA, kršćanska obiteljska revija, Zagreb
- KATEHEZA, časopis za katehezu i pastoral, Zagreb
- KATOLIČKI TJEDNIK, Sarajevo
- KRIŽ, glasilo Velikoga križarskog bratstva, Zagreb
- KRŠNI ZAVIČAJ, hercegovački zbornik za vjerska i društvena pitanja, Drinovci
- LADONJA, vjerski informativno-kulturni list, Pazin
- LAĐA, časopis za promicanje religioznog odgoja i vrednota kršč. kulture, izd. Glas Koncila
- LJUDIMA PRIJATELJ, list sv. Leopolda Mandića, izdaje Hr. kap. prov., Zagreb
- MALI KONCIL, mjesečnik „Glasa Koncila“ za djecu, Zagreb
- MARIJA, mjesečnik, Split
- MARIJIN TRSAT, Rijeka
- MI, list mladih, mjesečnik, Zagreb
- MOSTOVI, list Slunjskog dekanata, Slunj
- NAŠA OGNJISTA, katolički mjesečnik, Tomislavgrad
- NOVI SVIJET, mjesečnik Pokreta fokolara
- OBNOVLJENI ŽIVOT, tromjesečnik, Zagreb
- POLJICA, list Poljičkog dekanata, Gata
- RADOSNA VIJEŠT, msijski časopis, Sarajevo
- RIJEČKI TEOLOŠKI ČASOPIS, Rijeka
- SINODA, glasnik Druge sinode Zagrebačke nadbiskupije
- SLUŽBA BOŽJA, liturgijski časopis, dvomjesečnik, Makarska
- STADLER, glasnik postulatature sluga Božjega Josipa Stadlera
- SVETA BASTIŃA, informativni list, Tomislavgrad
- SVJETLO RIJEČI, mjesečnik, izdaje franjevački provincijalat u Sarajevu
- VERITAS, mjesečnik, ZAGREB
- VJESNIK BISKUPA LANGA, Zagreb
- VJESNIK BISKUPIJE ZAGREBAČKE, Zagreb
- VJESNIK ĐAKOVAČKE BISKUPIJE, mjesečnik, Đakovo
- ZVONA, mjesečnik za kršćansku kulturu, Rijeka
- ZVONIK, katolički mjesečnik, Subotica
- ŽIVA ZAJEDNICA, izdaje Hrvatski dušobrižnički ured u Frankfurtu
- ŽIVO VRELO, glasilo Hrvatskog instituta za liturgijski pastoral, Zadar
- ŽUMBERACKI KRIJES - godišnjak Žumberačkog vikarijata

(Preuzeto iz „Danica 2011 – hrvatski katolički kalendar“, str. 37)

Msgr. dr. Ivan Pénzes, subotički biskup

Dragi Štioče!

Kad su stari ljudi preporučivali koju knjigu, rekli bi: „Uzmi tu knjigu. Ima u njoj lipog čitanja“. Takva je i naša Danica. Ne čitamo je samo zato što sadrži dobro štivo, već i zato što u njoj ima puno lipog čitanja. Svaka će nam Danica donijeti po koju lijepu riječ o najljepšoj Riječi – o Riječi Božjoj. I ova Danica piše o Bibliji, a „Biblija je najčitanija i najviše prevedena knjiga koju je dao stvaralački genij čovječanstva. Za kršćane – katolike, pravoslavne i protestante – ona je sveta, inspirirana i kanonska knjiga. Za svakog čovjeka Biblija je istovremeno zbirka povijesnih isprava i književno djelo izvorne i neprolazne umjetničke snage. Ona pripada zajedničkoj kulturi čovječanstva“ (Jure Kaštelan). Za vjernike je Biblija još puno više. Sveti Ivan evanđelist je uvjeren da je Božja Riječ isto što i život vječni. Zato je sveti Ivan najljepše opisao svrhu navještanja Božje Riječi: „Navješćujemo vam život vječni, koji bijaše kod Oca i pokazao se nama: što smo vidjeli i čuli navješćujemo vama, da i vi imate s nama zajedništvo, a zajedništvo naše je s Ocem i sa Sinom njegovim Isusom Kristom“ (1 Iv 1,2-3). Kad Danica piše o Bibliji, onda i ona za svoje čitatelje želi polučiti to zajedništvo s Presvetim Trojstvom.

I ova Danica je otvorena za poruku Petrova nasljednika, pape našega Benedikta XVI. Dragi čitatelji, prošlo je 100 godina od rođenja blažene Majke Terezije. Ako želite učiniti nešto konkretno za mir u svijetu, evo vam njezinoga savjeta: „Idite kući i volite svoju obitelj“. Blažena Terezija ustaje u obranu života kad kaže: „U novinama čitamo ovo ili ono, ali nitko ne govori o milijunima malih koji su prihvaćeni s jednakom ljubavlju kao vi i ja, s Božjom ljubavlju. A mi ništa ne kažemo, ostajemo nijemi. Za mene su nacije koje su legalizirale pobačaj najsiromašnije zemlje. Oni se plaše malih, oni se plaše nerođenih. I dijete mora umrijeti jer ga oni više ne žele – ne žele više ni jedno dijete – i dijete mora umrijeti“.

Čitajte o hodočašću po europskim marijanskim svetištima, ali i što Sluga Božji Gerard Stantić uči o svetoj Ispovijedi. Sveta Terezija od Djeteta Isusa bilježi: „Čim postanem svjesna svoje rastresenosti, pomolim se za one ljude koji su mi skrenuli moju pozornost. Na taj način oni žanju korist od moje rastresenosti“. Još veli: „Kad nisam u stanju moliti, Bogu nastavim govoriti da ga volim. To nije teško a održava vatru“. A Vi pročitajte što Danica veli o molitvi. Znaju li gimnazijalci moliti? Što se događa na tulumima koje zovemo žurka? Prepustite se tekstovima koje je Danica sabrala iz pera mladih katolika.

Ima Danica rubriku za obitelj. Pogledamo li današnju obitelj u svjetlu svete Obitelji, lako je uočiti da svaku obitelj prate križevi, ali i radosti. Isus, Marija i Josip prolaze kroz život, kroz bure života nezaštićeni od patnja, od

kušnji, od nejasnoća, ali čvrsto oslonjeni na onoga s kim se mogu vjerom povezati... Koga kušnje ne mimoilaze, ni blagoslov ga ne zaobilazi! Josipa je Bog u snu upozoravao. Tako čini i danas. Kad ti Bog u snu govori, onda je to potrebno živjeti po danu. Pročitajte rubriku obitelji kako biste vidjeli je li istina da djeca nisu vlasništvo roditelja, ali niti bogovi kojima se roditelji trebaju klanjati. Kad kažemo da je kriza obitelji, to je samo poziv da provjerimo svoje korijene. Provjerimo na što oslanjamo svoju osobnost i međusobnost. Je li Bog glavni unutar naših obitelji ili je to gospodin televizor? Jesu li to mediji, jesu li to ljudska mišljenja – mentalitet svijeta ili mentalitet evanđelja?

Je li dijete teret? Među Mađarima koji žive u najsiromašnijem kraju Rumunjske se, za majku koja čeka dijete ne kaže da je trudna, već kažu ona ima budućnost. Tamo gdje je važno da se djeca rađaju na svijet, tamo i narod ima budućnost – rekao je biskup László Bíró. (Navod se nalazi u knjižici, *Hívom a családot*, Bíró Lászlóval beszélget Simon Erika, Kairosz Kiadó, 2007., 6). Pogledajte što nam najmlađi pišu za Danicu.

Naći ćemo po nešto iz narodnih običaja. I to ćemo pročitati sa zadovoljstvom. Ne piše Danica samo zato da se ne zaboravi. Piše Danica da se ponešto od lijepih običaja i oživi. Ima Danica i par pripovijesti. Možda se prepoznamo u njima... Danica odgovara i na pitanje pišu li bački Hrvati. Željka Želić odgovara na pitanje koliko se napisalo 2010. godine. Kakva je važnost Leksikona podunavskih Hrvata?

Da ne zaboravimo malo ubavo selo kraj Sombora, lijepu Čonoplju, otvorimo Danicu. Vidjet ćemo kako je raslo jedno lijepo selo na obroncima Telečke. Tekst je nastao prije 50 godina. Ali naći ćemo i jedno razmišljanje o stotinu godina subotičke dužijance. Otvorimo Danicu da vidimo kako o pjesniku subotičkih bijelih salaša, Aleksi Kokiću piše hrvatski biskup mons. dr. Đuro Hranić. Svećenik i pjesnik Aleksa Kokić je umro prije 70 godina.

Danica je i kroničar, pa da vidimo što se dogodilo od Danice za 2010. godinu do izlaska ove za 2011. godinu. Časna sestra Brigita Stantić proslavila zlatni jubilej zavjeta. Ante Sekulić je ušao u deseto desetljeće života. Danica se s poštovanjem sjeća svećenika Josipa Pašića i časne sestre Anđeline Kujundžić. Vaše će večeri i slobodno vrijeme sadržajno ispuniti stihovi, molitve, po koja pripovijest. Uzmite i čitajte. Lijepa je naša Danica. Ima u njoj lipog čitanja. Netko reče: Ne znam nijedan problem koji sat vremena čitanja nije ublažilo. Možda i Vama ponešto ublaži baš ova Danica. Netko drugi reče: „Knjige su naše najtiše i najvjernije prijateljice, najlakše je doći do njih, daju najmudrije savjete i najstrpljivije su učiteljice“. Latite se Danice da vidite je li Vam najbolja prijateljica. Kinezi pak vele: „Tri dana nemoj čitati knjige i tvoje će riječi izgubiti ljepotu“.

Dragi čitatelji, pomogla vam ova Danica da vaše riječi postanu ljepše. Čitajte Danicu. Ima u njoj lipog čitanja.

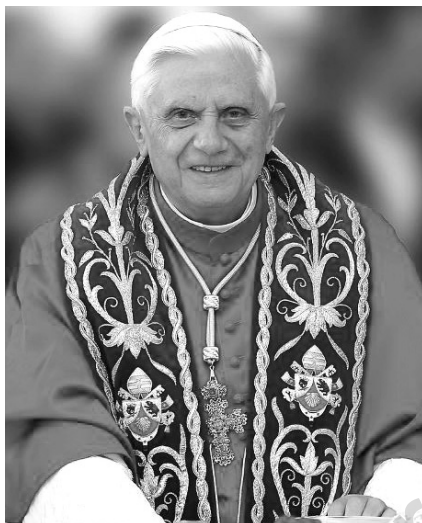
Stjepan Beretić, urednik

Papa govori Crkvi i svijetu

Mons. Nikola Eterović

Apostolska postsinodalna pobudnica *Verbum Domini*

U dvorani Ivana Pavla II. Tiskovnog ureda Svete Stolice 11. studenog predstavljena je Apostolska postsinodalna pobudnica *Verbum Domini* pape Benedikta XVI. kao završni čin XII. redovitog zasjedanja Biskupske sinode održane u Vatikanu od 5. do 26. listopada 2008. na temu „Riječ Božja u životu i poslanju Crkve“. Pobudnicu su predstavili kard. Marc Ouellet, prefekt Kongregacije za biskupe, nadbiskup Gianfranco Ravasi, predsjednik Papinskog vijeća za kulturu, nadbiskup Nikola Eterović, generalni tajnik Biskupske sinode i mons. Fortunato Frezza, podtajnik Biskupske sinode.

Mons. Eterović, generalni tajnik Biskupske sinode, je tim povodom pripremio sažetak Pobudnice koji donosimo u cijelosti:

I) Uvod

Apostolska postsinodalna pobudnica *Verbum Domini* predstavlja sveopćoj Crkvi, članovima drugih Crkvi, i kršćanskih zajednica, vjernicima

drugih nekršćanskih vjera, kao i ljudima dobre volje, rezultate XII. redovitog zasjedanja Biskupske sinode o „*Riječi Božjoj u životu i poslanju Crkve*“, koje je održano u Vatikanu od 5. do 28. listopada 2008. Na završetku zasjedanja sinodalni oci zamolili su Svetog Oca Benedikta XVI. da „ocijeni mogućnost objavljivanja dokumenta o otajstvu Riječi Božje u životu i poslanju Crkve, kao i u svjetlu godine posvećene svetom Pavlu, Apostolu naroda, u povodu dva tisućljeća od njegovog rođenja“ (*Prijedlog br. 1*). Apostolska pobudnica koju danas predstavljamo je rezultat tog izglasanog prijedloga kojega je Sveti Otac Benedikt XVI. rado prihvatio, služeći se doprinosom Stalnog vijeća XII. zasjedanja generalnog tajništva Biskupske sinode.

Verbum Domini podijeljena je u tri djela i slijedi strukturu teme sinodalnog zasjedanja: *Riječ Božja u životu i poslanju Crkve*. Stoga je prvi dio naslovljen *Verbum Dei*, drugi *Verbum in Ecclesia* i treći dio *Verbum mundo*. Naravno, Pobudnica počinje Uvodom koji daje korisne preliminarne naputke, među kojima je i cilj pobudnice, a završava Zaključkom u kojem su sažete glavne misli.

II) Cilj Apostolske pobudnice

Cilj Apostolske pobudnice je višestruk:

- Priopćiti rezultate XII. redovitog zasjedanja Sinode;
- Ponovno otkriti Riječ Božju, vrelo trajne obnove Crkve;
- Promicati biblijsku animaciju cjelokupnog pastorala;
- Postati svjedocima Riječi Božje;
- Poduzeti novu evangelizaciju „s uvjerenjem u djelotvornost božanske Riječi“ (VD 96);
- Promicati ekumenski dijalog;
- Sve više ljubiti Riječ Božju.

III) Struktura *Verbum Domini*

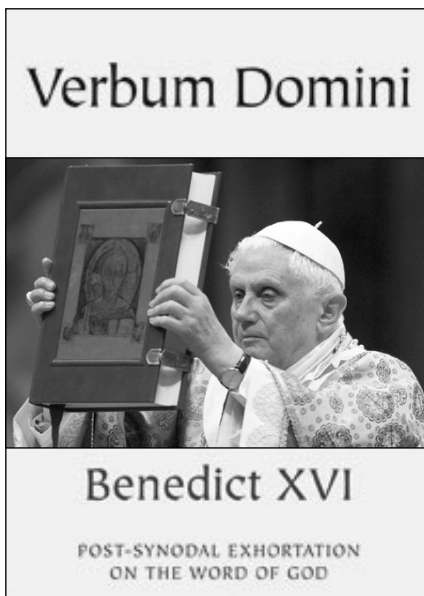
Apostolska postsinodalna pobudnica podijeljena je u tri dijela sastavljenih od nekoliko poglavlja. Nadahnuta je divnim Proslavom Ivanovog evanđelja.

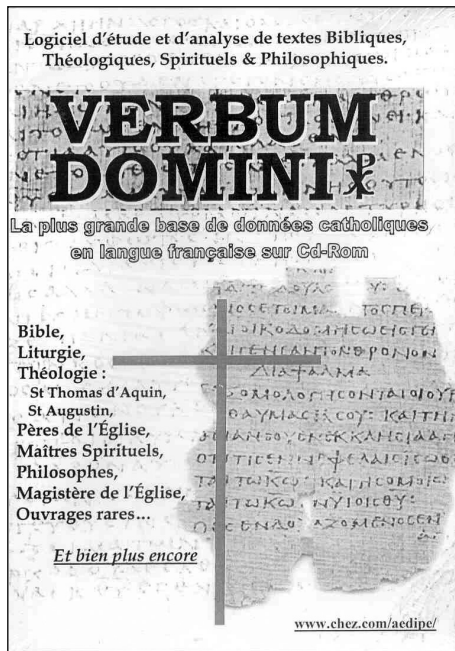
1) Prvi dio, *Verbum Dei*, naglašava temeljnu ulogu Boga Oca, izvora i počela Riječi (usp. VD 20-21), kao i trojstvenu dimenziju objave. Podijeljen je u tri poglavlja. U prvom poglavlju, *Bog koji govori*, ističe Božju volju otvoriti i uspostaviti dijalog s čovjekom, u kojem Bog poduzima inicijativu i objavljuje se na razne načine. Stoga, upotrebljavajući kategoriju *ana-*

logije, dokument raščlanjuje razna značenja božanske Riječi. Bog govori preko stvaranja, posebno muškarca i žene stvorenih na Njegovu sliku i priliku. Govorio je preko proroka. Knjige Starog i Novog zavjeta su Njegova posvjedočena i božanski nadahnuta riječ. Živa tradicija Crkve je također Njegova riječ. Riječ Božja je i njegov muk koji je imao najviši izričaj na križu Gospodina Isusa (usp. VD 21). Sva značenja Riječi Božje vode k Njemu, utjelovljenoj Riječi, punom i savršenom izričaju Riječi Božje. Stoga, *Verbum Domini* ističe kristološki vidik Riječi, istodobno naglašavajući pneumatološku dimenziju, naglašavajući njezino počelo i svršetak u Bogu Ocu. U ovom dijelu govori se o odnosu tradicije i Pisma kao i o temi nadahnuća i istinitosti Biblije.

Odgovor čovjeka Bogu koji nam govori naslov je drugoga poglavlja. Čovjek je pozvan sklopiti savez sa svojim Bogom koji ga sluša i odgovara na njegova pitanja. Bogu koji govori čovjek odgovara vjerom. Najprikladnija molitva je ona izgovorena riječima koje nam je objavio sam Bog i koje su zapisane u Bibliji. Ona često opisuje grijeh čovjeka kao ne-slušanje Riječi Božje. Taj grijeh je pobijeđen krajnjom poslušnošću Isusa Krista, do smrti na križu (usp. *Fil. 2,8*). Djevica Marija, *Mater Verbi* i *Mater fidei*, pruža primjer savršenog ispunjenja recipročnosti između Riječi Božje i vjere.

Treće je poglavlje posvećeno temi *Hermeneutika Svetog Pisma u Crkvi*. To je dio dokumenta s najviše teorije, ali jako važan za ispravno razumijevanje Riječi Božje. Sveto pismo bi trebalo biti, kao što želi *Dei Verbum*, „duša svete teologije“. Crkva je izvorno mjesto tumačenja Biblije. Nakon nekoliko razmišljanja o razvoju biblijskog istraživanja i crkvenog učiteljstva, predstavlja se biblijska hermeneutika II. vatikanskog sabora koju treba otkriti kako bi se izbjegao određeni dualizam svjetovne hermeneutike. Ona bi mogla dovesti do fundamentalističkog i spiritualističkog tumačenja Svetog pisma. Ispravna hermeneutika zahtijeva komplementarnost književnog i duhovnog smisla, sklad između vjere i razuma. Potvrđujući unutarnju jedinstvenost Biblije, *Verbum Domini* ispituje odnos između Starog i Novog zavjeta, ne zanemarujući takozvane „tamne“ strane Biblije, usmjerujući se, zatim, na odnos između kršćana i židova na temelju Svetog

pisma. Postoji posebni odnos između kršćana i židova koji dijele dobar dio Pisama, onaj kojega kršćani nazivaju Stari zavjet. Osim toga, kako bi se ispravno razumjelo osobu Isusa Krista, potrebno je prepoznati ga kao sina židovskog naroda, njegove kulture i vjerskog iskustva. S tim povezano značajno je da je po prvi put na Sinodi sudjelovao židovski rabin (usp. VD 4).

Apostolska postsinodalna pobudnica razmišlja o Bibliji i ekumenizmu, budući da je Sveto pismo važna poveznica jedinstva između katolika i drugih kršćana, članova Crkvi i kršćanskih zajednica. Čašćenje Biblije i sakrament krštenja predstavljaju temeljnu vezu

među onima koji vjeruju u jednoga i trojednog Boga, Oca, Sina i Duha Svetoga, čije otajstvo je objavljeno u Svetom pismu.

Pobudnica daje valjane doprinose za dijalog pastira, teologa i egzegeta, kao i za usmjerenje teoloških studija. Dio posvećen hermetici Svetog pisma završava spominjanjem nekih svetaca ističući da su sveti najbolji tumači Božje Riječi.

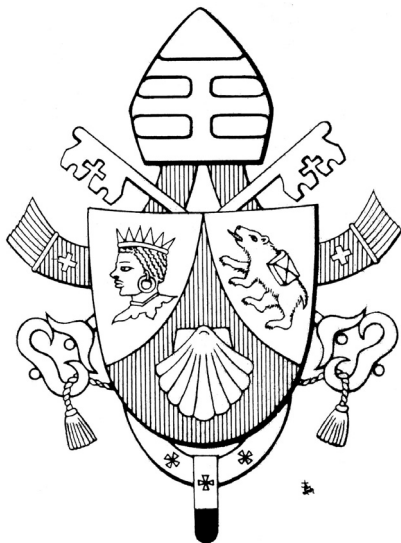
2) Drugi dio, *Verbum in Ecclesia*, naglašava da je po božanskoj Providnosti, Crkva dom Božje Riječi koja prihvaća Riječ utjelovljenu i nastanjenu među nama (usp. Iv 1,14). Taj dio je podijeljen u tri poglavlja. Prvo, *Riječ Božja i Crkva*, naglašava da je zahvaljujući Božjoj riječi i djelovanju sakramenata, Isus Krist suvremenik ljudima u životu Crkve.

Liturgija je povlašteno mjesto riječi Božje – naslov je drugog poglavlja gdje se razmatra Riječ Božju u svetoj liturgiji. Ovdje se naglašava životna povezanost između Svetog pisma i sakramenata, posebno Euharistije, budući da je Liturgija Riječi prvi dio svete mise. Dokument razmatra Riječ Božju i sakramente Pomirenja i Bolesničkog pomazanja. Povezanost između sakramenata i Riječi Božje otvara razmišljanje glede sakramentalne naravi Riječi, koju je potrebno dodatno produbiti. Kao jeka misli sinodalnih otaca, *Verbum Domini* naglašava važnost lektionara kojega je reforma II. vatikanskog koncila obogatila brojnim čitanjima iz Svetog pisma. U tom

kontekstu nije se mogla izostaviti važnost naviještanja Riječi i službe čitanja, a iznad svega homilije koja kao tema ima naglašenu važnost u Postsinodalnoj apostolskoj pobudnici. Osim toga, *Verbum Domini* naglašava veliku važnost Riječi Božje i Časoslova. Također nudi i dragocjene savjete za animaciju liturgije, slavljenje i naviještanje Riječi Božje, za šutnju, kršćansko liturgijsko vrijeme, isključivost biblijskih tekstova u liturgiji, Biblijom nadahnuto pjevanje, te za posebnu pažnju prema slijepima i gluha.

Treće poglavlje je posvećeno *Riječi Božjoj u crkvenom životu*, naglašavajući važnost biblijske animacije pastorala, biblijsku dimenziju kateheze, biblijsku formaciju kršćana, Svetog pisma na velikim

crkvenim skupovima, Riječ Božju u odnosu na zvanja. Posebna je pažnja posvećena Riječi Božjoj i pastirima – biskupima, prezbiterima, đakonima, kandidatima za svećenički red – članovima posvećenog života, kao i vjernicima laicima, a posebno u braku i obitelji. Značajan dio poglavlja posvećen je molitvenom čitanju Svetog pisma, posebno *Lectio divina* i marijanskoj molitvi. Poglavlje završava odgovarajućim razmišljanjima o Riječi Božjoj i Svetoj zemlji, gdje se Riječ Božja utjelovila, objavila i ljubomorno čuvala u govornom i pisanom obliku.

3) Treći dio *Verbum mundo* naglašava dužnost kršćana naviještati Riječ Božju svijetu u kojem žive i djeluju. Podijeljen je na četiri poglavlja. U prvom *Poslanje Crkve: naviještanje Riječi Božje* razmišlja se o poslanju Crkve koja ima za polazište i cilj otajstvo Boga Oca. Riječ Božja priopćila nam je božanski život. Njegova Riječ nas uključuje ne samo kao primatelje, već kao njezine navjestitelje. Tako su svi krštenici odgovorni za navještaj Riječi Božje od koje proizlazi poslanje Crkve. Ona je usmjerena prvom navještaju, *ad gentes*, onima koji još ne poznaju Riječ, Božju Riječ, ali i onima koji su bili kršteni, ali ne dovoljno evangelizirani i koji su potrebni nove evangelizacije da bi otkrili Riječ Božju. Vjerodostojnost navještaja Radosne vijesti ovisi o svjedočenju kršćanskog života.

Riječ Božja i zauzimanje u svijetu je naslov drugog poglavlja. U njemu su naznačeni putovi za animaciju složene stvarnosti svijeta preko Riječi

Božje. Kršćani su pozvani služiti Riječi Božjoj u najmanjoj braći, a u društvu se zauzeti za pomirenje, pravdu i mir među ljudima. Riječ Božja je izvor djelotvornog i kreativnog milosrđa koje olakšava patnje siromašnima u materijalnom i duhovnom smislu. *Verbum Domini* se, svjetlom Riječi Božje, obraća mladima, migrantima, patnicima, siromašnima. Ona ima također važne ekološke konotacije kršćanskog viđenja stvorenog koje je i u analognom načinu Riječ Božja.

Treće poglavlje je posvećeno *Riječi Božjoj i kulturi*, budući da je Biblija ispravno shvaćena kao veliki kodeks za kulturu čovječanstva, nepresušan izvor umjetničkog izričaja do naših dana. Stoga, bilo bi poželjno da Biblija bude poznatija u školama i na fakultetima, te da se sredstva društvenog priopćavanja sve više zauzimaju za njezino širenje, služeći se svim tehničkim mogućnostima. Tema inkulturacije Svetog pisma povezana je s prijevodima i širenjem Biblije, koje treba dodatno povećati. Svakako, Riječ Božja ima potrebu izražavanja u kulturama narodâ, ali ona uvelike premašuje ograničenja ljudske kulture.

Riječ Božja i međureligijski dijalog je tema četvrtog poglavlja. Nakon što je utvrđena vrijednost i suvremenost međureligijskog dijaloga, *Verbum Domini* u svjetlu Riječi Božje, u punini objavljenoj u osobi Isusa Krista, daje dragocjene upute glede dijaloga između kršćana i muslimana, kao i pripadnicima drugih nekršćanskih religija, u okviru vjerske slobode koja uključuje ne samo slobodu naviještanja svoje vjere privatno i javno, već slobodu savjesti i slobodu izbora vlastite vjere.

U Zaključku Sveti Otac sve kršćane potiče „da se zauzmu postati sve prisniji sa Svetim pismom“ (VD 121). Riječ Božja potiče na poslanje, kako pokazuje primjer svetog Pavla, Apostola naroda. „Tako i danas Duh Sveti ne prestaje pozivati slušače kao i uvjerene i uvjerljive navjestitelje Riječi Božje“ (VD 122). Oni su pozvani biti „vjerodostojni navjestitelji Riječi spasenja“, navješćujući „izvor prave radosti.. koja proizlazi od spoznaje da samo Gospodin Isus ima riječi života vječnoga (usp. Iv 6,68)“ (VD 123). „Ovaj unutarnji odnos između Riječi Božje i radosti naglašen je upravo kod Majke Božje, *Mater Verbi et Mater laetitiae*“ (VD 124). (*kta/m.u.*)

Postsinodalna apostolska pobudnica *Sakrament ljubavi*

(Kratki prikaz)

Još 22. veljače 2007. Benedikt XVI. je potpisao postsinodalnu apostolsku pobudnicu o euharistiji, izvoru i vrhuncu života i poslanja Crkve, koja je upućena biskupima, kleru, osobama posvećenog života i vjernicima laikima. U samom uvodu Papa naglašava: *Sakrament ljubavi, presveta Euharistija dar je u kojemu Isus Krist darujući sama sebe, objavljujući nam beskrajnu Božju ljubav prema svakom čovjeku. U tom se čudesnom sakramentu očituje „najveća ljubav“ koja nas potiče da položimo život svoj „za svoje prijatelje“ (Iv 15,13). Doista, Isus je svoje „do kraja“ ljubio (Iv 13,1). Evanđelist ovim izričajem uvodi gestu neizmjerne poniznosti koju je učinio Isus: prije nego će za nas umrijeti na križu, on se opasao ubrusom i pere noge svojim učenicima. Na isti način, u sakramentu euharistije, Isus nas nastavlja ljubiti „do kraja“, sve do dara svojega tijela i svoje krvi. Kako li su zaprepašteni morali biti apostoli u svojim srcima pred Gospodinovim riječima i gestama tijekom ove večere! Kakvo li divljenje u našim srcima mora pobuditi otajstvo euharistije!*

Sakrament ljubavi, presveta Euharistija je dar kojim Isus Krist daruje samoga sebe, objavljujući nam beskonačnu Božju ljubav prema svakome čovjeku – tako započinje prva apostolska pobudnica za papinstva Benedikta XVI. Sveti Otac ističe kako Crkva u Euharistiji pronalazi svoje životno središte, zalažući se stalno u naviještanju svima i u svakoj prilici, zgodnoj i manje zgodnoj, da je Bog ljubav. Euharistija je stvarnost koja nadilazi svako ljudsko razumijevanje – stoji u dokumentu. U tom sakramentu Isus ne dariva „nešto“, nego sama sebe; On daje svoje Tijelo i proljeva svoju Krv. U Euharistiji Isus nas privlači u sebe, uključujući nas u dinamiku svojega darivanja; to je radikalna promjena koja pobuđuje postupak preoblikovanja stvarnosti, čiji će krajnji cilj biti preobraženje cijeloga svijeta, sve do stanja u kojemu će Bog biti sve u svima.

U dokumentu je nadalje istaknuto kako je sâm Krist u žrtvi na križu oblikovao Crkvu kao svoju zaručnicu i svoje tijelo. Stoga euharistijsko otajstvo povećava svijest o nerazdvojivosti Krista i Crkve. Na temelju te istine moguće je potaknuti i ekumenski dijalog, u svijesti da nije moguće sudjelovati

vanje kršćana nekatolika u Euharistiji, osim u određenim i izvanrednim situacijama. S pastoralnoga stajališta, papa Benedikt XVI. potom poziva župe da daju posebnu važnost Prvoj svetoj Pričesti, jer je to odlučan trenutak ne samo za osobu, nego i za cijelu obitelj. Papa, osim toga, potiče i na ponovno otkrivanje euharistijskoga klanjanja i na često ispovijedanje, kako bi se izbjegla određena površnost u shvaćanju same Božje ljubavi.

Sveti Otac nadalje podsjeća kako je svećenički red nezaobilazni uvjet za valjano slavljenje Euharistije, te istodobno potiče svećenike da budu svjesni kako u cijeloj svojoj službi nikada ne smiju u prvi plan staviti sebe ili svoja mišljenja, nego Isusa Krista. Svaki pokušaj postavljanja samih sebe za protagoniste liturgijskoga čina, u opreci je sa svećeničkim identitetom – stoji u dokumentu u kojemu potom, iako poštujući istočnu drugačiju praksu i tradiciju, Papa ističe duboki smisao svećeničkoga celibata kao prilagođavanje stilu života samoga Krista, te izraziti znak potpunoga i isključivoga posvećivanja Kristu, Crkvi i Božjemu Kraljevstvu, i pritom potvrđuje njegovu obvezatnost u latinskoj tradiciji.

Što se tiče odnosa između Euharistije i nerazrješivosti ženidbe, Sveti Otac napominje kako je bračna veza usko povezana s euharistijskim jedinstvom Krista zaručnika i Crkve zaručnice. Osim toga, posebnu pozornost valja posvetiti bolnome stanju razvedenih i ponovno vjenčanih. Riječ je o slojevitom problemu s kojim se valja suočiti s ljubavlju i u istini – napomenuo je Sveti Otac. Ženidba i obitelj – stoji u dokumentu – ustanove su koje valja promicati i braniti od svakoga mogućeg pogrešnog shvaćanja njihove istine, jer svaka šteta počinjena ženidbi ili obitelji, u stvari je rana koja se zadaje ljudskome suživotu kao takvome.

Papa Benedikt XVI. poziva, između ostaloga, da se na posebni način njeguje ljepota liturgije, te podsjeća na potrebu vjerne poslušnosti liturgijskim normama u njihovoj potpunosti, jer – kako stoji u dokumentu – euharistijska liturgija nije na raspoloživosti našoj samovolji, i ne može snositi pritisak trenutne mode.

Važno mjesto valja dati i liturgijskome pjevanju, izbjegavajući pritom uvođenje glazbe koja ne poštuje smisao liturgije, te vrjednujući na odgovarajući način gregorijansko pjevanje. Sveti Otac potom ističe potrebu za poboljšavanjem kvalitete propovijedi, izbjegavajući one općenite i apstraktne, te traži veću pozornost dobro pripremljenih čitača prema naviještanju Riječi Božje. Papa naglašava također duboki smisao pružanja mira, koji je – kako stoji u dokumentu – znak velike važnosti, posebice u ovo doba tako strašno izmučenom sukobima. Međutim, treba nastojati taj čin održati umjerenim, jer on ponekad može izazvati metež u zajednici upravo prije Pričesti. Ne isključuje se mogućnost postavljanja toga znaka u neki drugi trenutak, primjerice prije prikazivanja darova na oltar. Papa, među ostalim, poziva na određeno vrijeme šutnje nakon Pričesti.

Sveti Otac nadalje snažno potiče na jamčenje duhovne pomoći zatvorenicima i bolesnima, te na posebnu pozornost prema invalidima, i to uklanjajući arhitektonske prepreke na posvećenim mjestima. U dokumentu se govori i o mogućnosti korištenja latinskoga jezika na velikim međunarodnim susretima, isključujući čitanja, propovijed i molitvu vjernika. Latinski, naime – istaknuto je u dokumentu – bolje izražava jedinstvo i univerzalnost Crkve. Papa traži da budući svećenici budu pripremljeni za shvaćanje i slavljenje Mise na latinskome jeziku, a vjernici da isto tako budu upoznati s općim molitvama na tom jeziku. Papa Benedikt XVI. poziva na duboko življenje euharistijskoga otajstva, čiji je sadržaj – kako je napomenuo – biti voljen i voljeti druge. Kršćanin je tako pozvan konkretno svjedočiti Kristovu ljubav na društvenome i političkome planu, čineći se razlomljenim kruhom za druge, i zalažući se za pravedniji i bratskiji svijet. Pritom treba upozoravati na skandal gladi, dramu izbjeglica, te sve veće razlike između bogatih i siromašnih, koje su izazvane određenim postupcima globalizacije. Sveti Otac poziva i političare na euharistijsku dosljednost u podupiranju zakona koji poštuju temeljne vrednote kao što je ljudski život od začeca pa do prirodne smrti, zatim obitelj temeljena na ženidbi između muškarca i žene, kao i sloboda odgoja djece i promicanja općega dobra u svim njegovim oblicima. O tim se vrednotama – ponovno je istaknuo Sveti Otac – ne može pregovarati.

Papa je u dokumentu svoje misli upravio i kršćanima koji i danas trpe zbog nedostatka vjerske slobode, za koje je – kako je istaknuo – i sam odlazak u crkvu, herojsko svjedočanstvo koje ih izlaže marginalizaciji i nasilju. Naposljetku, papa Benedikt XVI. je najavio objavljivanje Euharistijskoga kompendija, u svrhu ispravnoga shvaćanja, slavljenja, i klanjanja Sakramentu.

U dokumentu se primjećuju tri velika poglavlja: **Euharistija – otajstvo koje valja vjerovati; Euharistija – otajstvo koje valja slaviti i Euharistija – otajstvo koje valja živjeti.**

Euharistija je otajstvo koje čini Crkvu i njeno poslanje djelotvornim. Euharistija se navješćuje, ona svjedoči, a Papa završava dokument molitvom presvetoj Djevici da bismo istim onim Duhom Svetim bili zapaljeni u iskustvu slavljenja euharistije kao što je ona bila kada je Krista u sebi dala i iz sebe darovala.

Uzmi me Djevo!

U Tvoje ruke uzmi me, Djevo,
Jer dok sam s Tobom ja dobro znam
Sred ovih muka, sred ovih boli
Da nisam sam.

Oh Tebe ljubiti, o Tebe voliti
Bit će za mene velika čast,
O Tebe svojom majčicom zvati
Kakva li slast!

Ti poznaš Majko najbolje mene,
Znadeš za svako djelo i kret,
Ti znadeš dobro kol'ko mi jada
zadaje svijet.

Od zore rane čim sunce grane,
Veselo čim se zaori poj,
Ja se već moram, o Majko draga,
Spremat za boj.

A preko dana križeva bezbroj
Tište me, Majko, ko teški kam,
Pao bih često da Tvoje nema
Ljubavi plam.

Uzmi me stoga, Djevice draga,
Jer dok si sa mnom ja dobro znam
Da usred boli i nevolja ovih
Ja nisam sam.

Travnik, 13. V. 1932.

Aleksa Kokić

Duhovnost

Dr. Andrija Kopilović

100. obljetnica rođenja bl. Majke Terezije

Prije sto godina u Skoplju je rođena Agnes Gonxha Bojaxhiu koju je Bog čudesno vodio iz obične albanske obitelji do daleke Indije da tamo u misijama osjeti poseban Božji poziv očitovati najčudesniju vlastitost samoga Boga: njegovo milosrđe. Postala je majkom najsiromašnijih i napuštenih. Zatalasala je ljudske savjesti cijeloga svijeta i upozorila ne samo kršćane nego sve

dobronamjerne ljude da je jedino što seže u vječnost – ljubav prema bližnjima. Ta godišnjica je na posebni način proslavljena u rodnom Skoplju. U dva navrata su se vjernici okupili kao „malo stado“ želeći počastiti svoju sugrađanku i poručiti svima nama radost i ponos što je, u svijetu poznata kao blažena Majka Terezija iz Kalkute, ona nama bliža kao blažena Terezija iz Skoplja. Tom zgodom je biskup mons. Kiro Stojanov rekao: „Nemam dovoljno riječi izraziti radost Božjega djela koje je izveo u životu i radu naše sugrađanke bl. Majke Terezije koja je rođena prije sto godina u ovom gradu, krštena u katoličkoj crkvi ovoga grada i svoje prve korake u školi molitve i učenja primila u ovom našem gradu. Radost njene nebeske

proslave je svima poznata, neka je blagoslovljen Bog koji nam je darovao ženu iz Skoplja koja je postala majkom svih siromaha svijeta, te je poznaju i prepoznaju kao majku. Majka Terezija je duboko u sebi nosila predanost Bogu govoreći: 'Neka Bog čini sa mnom što želi, kako god želi, dokle god želi. Ako je moja tama svjetlost nekoj duši – čak i ako nikom nije ništa – savršeno sam sretna biti Božji poljski cvijetak.' ... Kakva divna Božanska avantura skromnu Agnes Gonxha Bojaxhiu častiti kao blaženicu Katoličke crkve i po njenim riječima vjerovati kad piše „Ako ikad postanem sveta – zacijelo ću biti svetica 'tame'. Trajno ću biti odsutna s neba – da bih palila svjetlo onima koji su na zemlji u tami'. Pali, Majko, to svjetlo u svom gradu i danas u ovoj zajednici koja Te tako vjerno želi slušati, slijediti i tražiti zagovor.“

Podsjetimo se životopisa, koji je inače poznat. Naime, Gonxha Bojaxhiu (Gonđa Bojađiu), buduća Majka Terezija iz Calcutte, rodila se u Skoplju 26. kolovoza 1910. S osamnaest je godina otputovala u Irsku da pristupi Družbi sestara Blažene Djevice Marije, poznatoj pod nazivom Loretske sestre. Nakon nekoliko dana provedenih u Irskoj, Gonxha – sada već sestra Terezija – poslana je u Indiju gdje je 1931. položila prve, a 1937. vječne zavjete. Provela je osamnaest godina u školi Svete Marije u Calcutti, najprije kao nastavnica, a kasnije i kao ravnateljica škole.

Dok je 10. rujna 1946. putovala vlakom iz Calcutte u Darjeeling, Majka Terezija je primila „nadahnuće“ koje je kasnije nazvala „poziv unutar poziva“. Isusova žeđ za ljubavlju i dušama postala joj je sasvim jasnom tako da joj je otada čežnja da utaži njegovu žeđ obuzela srce. Preko nutarnjega govora i vizija Isus joj je otkrio kako njegovo srce čežne za „žrtvama ljubavi“ koje će „isijavati Njegovu ljubav na duše“. Povjerio joj je svoju bol zbog zanemarenosti siromaha, svoju žalost što ne znaju za

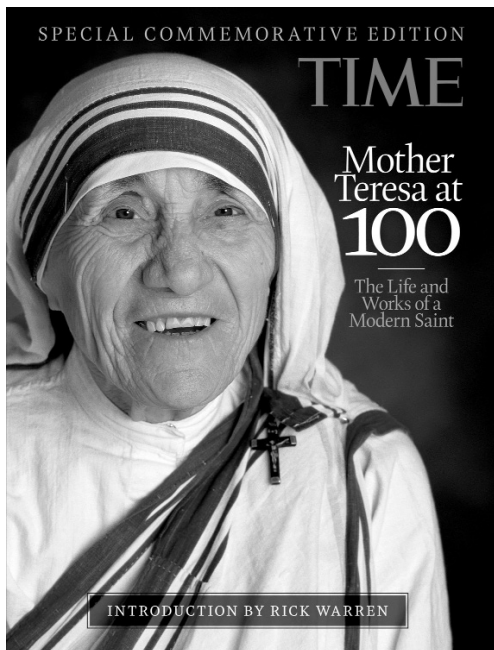
njega i svoju čežnju – svoju žeđ – za njihovom ljubavlju. Žarko ju je molio: „Malena moja – dođi – dođi – nosi Me u rupe siromaha. – Dođi, budi Moje svjetlo. – Sam ne mogu poći – ne poznaju Me – pa Me stoga i ne žele. Ti dođi – kreni među njih, ponesi Me sa sobom među njih. – Koliko čežnem ući u njihove rupe – njihove mračne, nesretne domove.“

To nadahnuće je potaknulo Majku Tereziju da osnuje Misionarke ljubavi, redovničku zajednicu posvećenu služenju najsiromašnijima među siromasima. Red Misionarke ljubavi službeno je utemeljen u kalkutskoj nadbiskupiji 7. listopada 1950.

Cijeli život i rad Majke Terezije odražava radost ljubavi prema Bogu i bližnjemu, posebno prema onima koji su najpotrebniji, najsiromašnijima među siromasima. Njezin odgovor na Isusov poziv: „Dođi, budi Moje svjetlo“ učinio ju je simbolom milosrđa u svijetu i živim svjedokom Božje ljubavi. Svojim je životom pokazala svijetu veličinu i dostojanstvo svake osobe, vrijednost malih stvari učinjenih savjesno i s velikom ljubavlju te neprocjenjivu vrijednost duboka sjedinjenja s Bogom.

Majka Terezija je umrla 5. rujna 1997. Nekoliko dana kasnije papa Ivan Pavao II. je prokomentirao tu smrt ovim riječima: „Živo se sjećam njezina sićušna lika, pogrbljena pod teretom života koji je provela služeći najsiromašnijima među siromasima, ali uvijek ispunjena neiscrpnom unutarnjom snagom: snagom Kristove ljubavi. Misionarka ljubavi: to je bila Majka Terezija imenom i djelom.“ Čovječanstvo je s pravom počastilo imenom Majka i to Majka siromaha.

Nakon njezine smrti, 19. listopada 2003., papa Ivan Pavao II. proglasio je Majku Tereziju blaženom na Trgu sv. Petra. To je bila iznimka od kanonskih običaja da se tako brzo proglašava nekoga svetim ali je Papa rekao da je ona jedan od najvećih misionara dvadesetoga stoljeća. Naglasio je da je upravo njezin odnos s Bogom, hranjen molitvom, bio pokretač svih njezinih pothvata i učinio njezino poslanje toliko plodnim u čitavu svijetu. U sredi-

štu ovoga prisnog odnosa s Bogom bile su Isusove riječi na križu: „Žedan sam“ (Iv 19,28). Papa je rekao: „Gasiti Isusovu žeđ za ljubavlju i dušama u zajedništvu s Marijom, Isusovom Majkom, postao je jedini cilj Majke Terezije i ona nutarnja snaga koja ju je tjerala da zaboravi samu sebe i ‘pohiti’ po kugli zemaljskoj kako bi radila na spasenju i posvećenju najsiromašnijih među siromasima.“

Njezin izbor da ponizno služi najsiromašnijima među siromasima učinio je da zaživi evanđelje ljubavi. Svojim riječima i djelima Majka je Terezija dirnula srca vjernika i nevjernika, nadilazeći klasne, vjerske, kulturološke i nacionalne zaprjeke. Njezin je život postao znak da „Bog i danas ljubi ovaj svijet“. Njezina je tajna bila jednostavna: dopustila je Isusu da potpuno preuzme njezin život tako da je on mogao djelovati u njoj i preko nje. Najnovija istraživanja njezinih spisa otkrivaju jednu nevjerojatnu dimenziju toga života. Od Boga je tražila i dobila neobičnu milost, to je apsurdno ali ipak istinito, cijeloga se života osjećala praznom u mučnoj „odsutnosti Boga“ da bi potpuno u patnji mogla služiti i žrtvom ali je molila „osmijeh mi sa lica nemoj uzeti“. I pamtimo je uvijek nasmiješenu.

Citiram jednu od njenih poruka: *Isus, svjetlo koje treba upaliti*. Majka je Terezija jednom ohrabrila svoje sljedbenice: *Majka je ovdje da bi vam pomogla, da bi vas poučila i povelala vas k Isusu. Približava se vrijeme kada će i Majka morati poći k Bogu. Tada će vam Majka moći pomoći još i više, voditi vas bolje i izmoliti za vas više milosti.*

Poslanje Majke Terezije da nas vodi k Isusovu svjetlu i da pomogne svakome od nas biti „Njegovo svjetlo“ nastavlja se i dalje. Ono što je napisala prije više godina, ostvaruje se danas još uspješnije njezinim zagovorom na nebu: „Molim za svaku pojedinu od vas da budete svete i tako širite Njegovu ljubav kamo god idete. Palite Njegovo Svjetlo istine u životu svakoga čovjeka tako da Bog može i dalje ljubiti ovaj svijet po tebi i po meni.“

Deset godina kateheze – vjeronauka u školi

Prije deset godina, odlukom premijera Đinđića i njegove vlade, vjerska nastava je vraćena u javne škole. Bilo je to svojevrsno iznenađenje, makar se za njega već spremao teren. Kao nasljednici bogate tradicije župne kateheze, krenuli smo dosta hrabro u taj posao. Izrađen je plan i program za svih dvanaest godina vjerske nastave u školi i gdje god se moglo, postepeno se ulazilo u škole. Odmah na početku su iskrsnule dvije poteškoće. Jedna je kadar vjeroučitelja, za što je naša biskupija imala djelomični odgovor: svećenici i već diplomirane katehete na Teološko-katehetskom institutu koji je providnosno utemeljen još 1993. godine. No, nije postojalo iskustvo školskog vjeronauka te su svi katehete „pale u napast“ u školu prenijeti župnu katehezu. S tim u svezi je bila i rezerviranost škole prema tom „čudnom novom predmetu“. Sve nejasnoće su se gomilale i u „hodu“ rješavale. Katehete su se polako privikavale na činjenicu da škola nije vjeronaučna dvorana i nije crkveni prostor nego da je vjerska nastava školski predmet koji se treba uklopiti kao i svaki drugi izborni predmet.

Veliki su problem udžbenici koji ne smiju biti „uvozni“ iz Hrvatske i Mađarske, a za naše vlastite niti imamo dovoljno snage, a još manje sredstava. Pred nama su veliki izazovi koji i dalje traju. Sada se, međutim, sa distance od deset godina mogu postaviti i neke „dijagnoze“. Zgodno je razmišljanje profesorice Marijane Ajzenkol.

– Obrazovanje u školi po svojoj prirodi podrazumijeva „otvorenost/povezanost“ i „upotrebljivost“. Nijedan predmet nije dovoljan sam sebi i nemoguće je izdvojiti ga iz cjeline, odnosno zajedništva s ostalima. Pitanje je samo koji se predmeti više a koji manje „uklapaju“ i prožimaju, odnosno uzajamno pomažu u lakšem savladavanju gradiva ili, možda je bolje reći, stjecanju znanja. Veza između prirodnih predmeta lako je uočljiva. I roditelji i đaci, pa i predavači, često će reći da je potrebno dobro znati matematiku jer će onda i kemija i fizika „biti lakše“. To je samo djelomično točno. Matematika sigurno daje „dobar alat“ pri izračunavanjima u ovim predmetima, ali njen značaj u nastavi mnogo je dublji od pukog računanja. Ali to se može reći i za svaki nastavni predmet, a naročito za vjeronauk. Pitanje koje se ovdje postavlja odnosi se na jasno definirane ciljeve i zadatke pri izradi nastavnog plana i programa. Ono što se meni kao profesorici s 25-godišnjim iskustvom u nastavi čini važnim, jest interdisciplinarnost nastave, ili jednostavnije rečeno – preplitanje predmeta koji svojim sadržajima

jima tkaju sliku svijeta čiji je stanovnik upravo učenik i svi mi. Gledajući program vjerske nastave rimokatoličkog vjeronauka, istaknula bih upravo tu otvorenost i svrsishodnost. Naime, u planu i programu stoji: Cilj nastave katoličkog vjeronauka jest da dijete upozna Boga Oca, Njegovu ljubav, da se roditelji i ovaj divni svijet shvate kao Božji dar, a zatim da upozna Isusa Krista, Onoga koga nam je Otac poslao kao znak svoje najveće ljubavi. Zadaci nastave katoličkog vjeronauka su: – da kod učenika razvije otvorenost i odnos prema Bogu kao drugoj i drugačijoj Osobi u odnosu na nas, kao i otvorenost u odnosu prema drugom čovjeku kao slici Božjoj; – da se učenici osposobe za prepoznavanje dimenzija vlastite osobe, mladalačkih problema u svjetlu slobode, života u zajednici i egzistencijalne dimenzije života i smrti na temelju iskustva Crkve; – da kod učenika izgradi i razvije sposobnost dubljeg razumijevanja i vrednovanja kulture i civilizacije u kojoj žive.

Teško je realizirati nastavne programe. Uzroci tome mogu biti različiti: od skraćanja godine (radi vremenskih nepogoda, epidemija i sl.), neprijavljivanja učenika (za izborne predmete), do potpune nezainteresiranosti. Ali to su sad drugi problemi... Zaista mislim da bi prijavljivanje, odnosno odabir vjerske nastave vlastite vjere znatno doprinio kvalitetnijoj i autentičnijoj slici svijeta u kojem živimo. U tom slučaju vjeronauk bi mogao veoma pridonijeti i poboljšati savladavanje nastavnih sadržaja predviđenih programima. Bez prave suradnje, timskog rada i brige za život čije graditelje odgajamo i učimo, teško je očekivati vedru sliku budućnosti. Zato mislim da je veliki značaj suradnje vjerske nastave, „građanskog vaspitanja“ (ta dva predmeta ja ne bih potpuno odvojila) i ostalih predmeta. Jedni drugima mogu mnogo olakšati ponekad težak put borbe s neznanjem. Kako se to realizira po našim školama, ostaje pitanje na koje će vrijeme dati odgovor. Ali ako ne bude onih koji budu sudjelovali i u postavljanju pitanja i u odgovaranju, bojim se da nećemo imati o čemu pričati, osim da nam bude žao što nismo svjedoci dobrih uzajamnih odnosa, uspješne suradnje i sretno djece“, zaključila je prof. Ajzenkol.

Kao pouka i poruka slijede daljnja stručna usavršavanja kateheta za taj timski rad i pronalaženje sve novijih i boljih putova ostvarivanja koja im povjerava ne čovjek nego Bog. Nikada se ne smije zaboraviti da je katehetska služba božansko poslanje u Crkvi. Činjenica da je Crkva u javnom životu skoro isključivo prisutna samo po vjerskoj nastavi jest i znak i izazov: ODGOVORITI DARU KOJI NAM SE DAJE – ZADATKU KOJI JE PRED NAMA.

Na sjednici Katehetskog vijeća HBK je uočena jedna druga dimenzija o kojoj treba razmišljati nakon deset godina, a to je pitanje ŽUPNE KATEHEZE. Zašto? Svećenička karizma je ponajprije navještaj i posvećenje. Dakle, navjestiteljska i liturgijska služba. Kako je dio navjestiteljske službe prešao u školu, neki su prezbiteri pomislili da su oslobođeni navještaja –

kateheze. Nikako. Stoga je pred nama veliki zadatak da crkvena zajednica – župa – ne ostane bez živoga i trajnoga navještaja Božje riječi u obliku župne kateheze.

Kada saberemo iskustva kroz deset godina, možemo ustvrditi: prošli smo teški put, ali nas čeka još teži a to je trajna formacija i usavršavanje kateheta. S druge strane, trajna i djelotvorna župna kateheza žive zajednice. Dakle, „umor“ ili relativni uspjeh ne smije nas uspavati. Pred nama tek stoje novi i teži zadatci.

DREKA DUŠE

Ništo snužden študiram o svemu,
Di smo pošli vako podiljeni,
jedni livim, drugi desnim drumom
A snovi nam navik zagrljeni?

Tuđu pravdu ne vidim od svoje
A ni onog ko će prisić nema,
Sve u stravu da mi, ne daj Bože,
Padne s glave zlatna dijadema.

Stani rode, u momentu drekne
Čila duša u mojoj nutrini,
Nek ti vira znani pleter plete
Dok tambura jeca u blizini.

Nada pupi u osvitu zore,
Gledim naprid, ko da se već dani,
Još nas veže jezik praotaca,
Nošnje, prela, ko i konji vrani.

Grlite se konji ljuljuškani,
Ti nam pismo drumove pripoji
Pa nek razum na svitlome tronu
Jasnu sudbu za naš narod kroji.

Josip Dumendžić Meštar

Novi patrijarh Srpske pravoslavne crkve njegova svetost Irinej

Nakon duge i teške bolesti koja je sprječavala patrijarha Pavla u njegovoj službi glavara Srpske pravoslavne crkve, čini se da je njegova patnja bila Bogu draga jer je veličanstveni sprovod pokazao odanost i vjernost tom velikom poglavaru Crkve. Opći je dojam da je patrijarh Pavle živio životom duhovnosti koja vodi k svetosti. Vrlo brzo, nakon njegova pokopa, sastali su se biskupi SPC na izbor novoga poglavara.

Sabor SPC ima 45 članova, a 37 episkopa ispunjavali su uvjet da budu kandidirani za novog patrijarha. Tajnim glasovanjem su se predlagali kandidati od kojih su u užu izbor ušla samo tri arhijereja koja su dobila više od polovice glasova članova izbornog Sabora SPC. Glasovanje se ponavljalo do trenutka dok se nije došlo do kandidata s potrebnim brojem glasova, a potom se imenovao najstariji arhimandrit, isključivo iguman manastira, koji je bio zadužen otvoriti zapečaćenu kuvertu i izvući jednu od tri ceduljice na kojoj su ispisana imena trojice arhijereja s potrebnom većinom glasova.

Sam izbor novog poglavara Srpske pravoslavne crkve bio je 22. siječnja 2010. godine. Novi patrijarh SPC je dosadašnji episkop niški, gospodin Irinej Gavrilović. Rođen je u selu Vidova kod Čačka 1930. godine. Na krštenju je dobio ime Miroslav. U rodnom selu završio je osnovnu školu, a potom gimnaziju u Čačku. Po završetku gimnazije upisao se i završio Bogosloviju u Prizrenu, a potom i Bogoslovni fakultet u Beogradu. Po povratku iz vojske ubrzo biva postavljen za suplenta (profesora) Prizrenske bogoslovije. Prije stupanja na dužnost profesora, listopada 1959. godine, u manastiru Rakovica, od strane njegove svetosti patrijarha Germana, prima monaški čin, dobivši monaško ime Irinej. Istoga mjeseca na dan sv. Petke, 27. listopada 1959., u crkvi Ružica ispod Kalemegdana, biva rukopoložen (zaređen) u čin jeromonaha. Dok je kao profesor službovao u Prizrenskoj bogosloviji,

biva upućen na postdiplomske studije u Atinu. Godine 1969. postavljen je za upravnika Monaške škole u manastiru Ostrog, odakle se pak vraća u Prizren i postaje rektor Prizrenske bogoslovije. Sa te dužnosti 1974. izabran je za vikarnog episkopa njegove svetosti patrijarha srpskog s titulom episkopa moravičkog. Godinu dana kasnije, 1975. godine, izabran je za episkopa niškog. Na toj službi zatekao ga je izbor za 45. patrijarha SPC.

Na dan izbora, u svečanoj liturgiji ustoličen je u sabornoj crkvi u Beogradu. Uz nazočnost svih sabornika, državnog vrha, apostolskog Nuncija i beogradskog nadbiskupa mons. Stanislava Hočevara. Nastupna izjava novog Patrijarha je počela riječima: „Obično, kada se patrijarh bira i uvodi u ovaj sveti tron, on izlaže svoj program. Ja nemam svoj program već samo Evanđelje u kome Gospod kaže idite i propovijedajte...“. U nastavku te izjave je snažno odjeknuo duh pouzdanja u molitvu i snagu zajedništva i vrlo lijepo je u svoj program ugradio ekumensku dimenziju suradnje s crkvama, napose s Katoličkom crkvom.

Tradicija je da se patrijarsi SPC ustoličuju u središtu nekadašnje patrijaršije čiju titulu nose, a to je u Peći. Za taj svečani čin je izabran 4. listopada 2010. godine. Patrijarh Irinej ustoličen je u svečanoj liturgiji, u kojoj je sudjelovala većina pravoslavnih episkopa, izaslanstava mnogih pravoslavnih crkava, kao i predstavnici Katoličke, Evangeličke i Anglikanske crkve te predstavnici Islamske zajednice, kao i predsjednik Države, gospodin Boris Tadić. Nakon liturgije je slijedio čin ustoličenja u patrijarški tron i nastupni govor novog Patrijarha. Katoličku crkvu je predstavljao pročelnik Papinskog vijeća za promicanje jedinstva kršćana, nadbiskup Kurt Koch (koji je nasljednik kardinala Kaspera), sada već novoimenovani kardinal; nadbiskup beogradski mons. Stanislav Hočevar, o. Leopold Rochmes i mons. dr. Andrija Kopilović. Novi Patrijarh je u svom nastupnom govoru istaknuo: „Uspinjanje na visinu je teško, ali ostati na visini je još teže jer visina izaziva i munje i gromove, ogromne oluje i vjetrove i treba se održati na toj visini. Zato se Bogu obraćam i zahvaljujem na njegovu prevelikom daru meni malenom... nadamo se da će nam blagodat Božja pomoći da opravdamo ono što nam je predano, da potvrdimo to prije svega svojim životom i riječju... Znajući kakav nam put predstoji, ja se nadam u braću arhijereje, kao što smo bili suradnici, da će podržati i meni pomoći u svim prilikama koje nam život bude nametnuo jer smo svi pozvani nositi križ koji je veoma težak. Zato nas Gospod poziva da ujedinito snage i križ zajedno nosimo.“

Valja istaknuti da je patrijarh Irinej otvorio novu stranicu suradnje s Katoličkom crkvom, napose nakon govora nadbiskupa Kocha. On u približavanju i zajedničkom hodu Crkava vidi budućnost spasa čovječanstva.

Kako ekumenizam nema alternative, za nas je radost svaki uspjeh i napredak sestrinske Pravoslavne crkve, te nam preostaje molitva. AD MULTOS ANNOS novom Patrijarhu!

Ti si moj

*(Odlomak iz predavanja u Slankamenu,
na susretu mladih Srijemske biskupije 2010.)*

Dragi mladi!

Srdačno Vas pozdravljam na ovom Vašem brdu blaženstava. Drago mi je što danas mogu biti s vama. S vama, koji živite ne svetom tlu natopljenom krvlju srijemskih mučenika prvih kršćanskih vremena. Danas ste došli, sigurno, kako to uvijek biva, s različitim nakanama. I svaka početna nakana s kojom ste ovamo došli je dobra. Ali oni koji su organizirali ovaj susret i oni koji su odredili temu ovoga susreta, znaju i pravi cilj ovoga susreta. I sve što se danas ovdje događa mora voditi k tom cilju. Evo i ja sam pozvan pomoći timu koji je odredio cilj ovoga susreta, a taj je: čuti kako Ti Bog govori: TI SI MOJ! Poslušajmo tu Božju riječ, kako ju je zapisao prorok Izaija.

*Sada ovako govori Jahve,
 koji te stvorio, Jakove, koji te sazdao, Izraele:
 „Ne boj se, jer ja sam te otkupio;
 imenom sam te zazvao: ti si moj!
 Kad preko vode prelaziš, s tobom sam;
 ili preko rijeke, neće te preplaviti.
 Pođeš li kroz vatru, nećeš izgorjeti,
 plamen te opaliti neće.
 Jer ja sam Jahve, Bog tvoj,
 Svetac Izraelov, tvoj spasitelj.
 Za otkupninu tvoju dajem Egipat,
 mjesto tebe dajem Kuš i Sebu.
 Jer dragocjen si u mojim očima,
vrijedan si i ja te ljubim.
 Stog i dajem ljude za tebe
 i narode za život tvoj.
Ne boj se, jer ja sam s tobom.
 S istoka ću ti dovest' potomstvo
 i sabrat ću te sa zapada.
 Reći ću sjeveru: „Daj mi ga!”
 a jugu „Ne zadržavaj ga!”
 Sinove mi dovedi izdaleka
 i kćeri moje s kraja zemlje,
sve koji se mojim zovu imenom
 i koje sam na svoju slavu stvorio,
 koje sam sazdao i načinio. (Iz 43,1-7)*

Da bismo bolje razumjeli Božju riječ koju smo čuli, moramo znati u kom povijesnom trenutku je tu riječ uputio Izraelu, odnosno Jakovu. Tekst je u drugom dijelu Knjige proroka Izaije – naslovljene: Knjiga Izraelove utjehe. Pripisuje se tzv. Deuteroizaiji – Drugom Izaiji, a događaji o kojima govori su se zbili između 550. i 538. godine prije Krista. Izrael je u izgnanstvu u Babilonu. Prognan je zbog svojih grijeha. Pati i čezne za povratkom u domovinu. Čezne za Jahvinom blizinom, čezne za njegovom prisutnošću koja nigdje nije takva kao u jeruzalemskom hramu... U toj muc i toj čežnji progovara im Jahve utješne riječi po proroku Izaiji. Njegove riječi najavljuju novi Izlazak iz ropstva i povratak u domovinu. Bliži se vrijeme obnove i to potpune. Ta je misao naglašena važnošću koju prorok pridaje temi Boga Stvoritelja združenoj s temom Boga Spasitelja. Novi će Izlazak, veličanstveniji nego onaj prvi, dovesti narod u obnovljeni Jeruzalem, ljepši nego onaj raniji. Dogodit će se pod pobožnim perzijskim kraljem Kirom, koji će kao sredstvo u Božjim rukama osloboditi Židove (*Jeruzalemska Biblija, 1058*).

Možemo samo zamisliti kako su Božje riječi bile mile Židovima u progonstvu. Oni koji su za nedavnog rata bili prognani, jako dobro znaju kakav je prognanički kruh. Knjiga Izraelove utjehe započinje i završava Jahvinim riječima: *Tješite, tješite moj narod, govori Bog vaš. Govorite srcu Jeruzalema, vičite mu da mu se ropstvo okonča, da mu je krivnja okajana, jer iz Jahvine ruke primi dvostruko za sve grijehе svoje (Iz 40,1-2)*. U toj knjizi osam puta je Jahve uputio riječi Izraelu: Ne boj se... Ne boj se, jer ja sam s Tobom... Ne boj se, nećeš se postidjeti... Ne boj se, ja Ti pomazem... Ne boj se, jer ja sam te otkupio; imenom sam te zazvao: ti si moj!

Prijedimo sada u sadašnje vrijeme. Jeste li čuli? Ovoga časa po svojoj riječi, preko ove divne pjesme Bog je upravo Tebi rekao: Ne boj se! Ti si moj! Danas pokušajmo postati svjesni koliko nas Bog svojata. Danas Tebi i meni Bog po proroku Izaiji želi posvjedočiti svom nježnošću svoga bića da si njegov, da si njegova. Nitko ne može voljeti više od Boga i nitko ti ne može pomoći više od Boga. I nitko ne može biti bolji od Boga, ni nježniji, ni moćniji... Bog je nježnost sama i milosrđe, Bog je ljubav, On je svemoguć... On je za nas već sve učinio... On je već Tebi i meni rekao: ti si moj. Učinio je to u trenutku tvog začeca, jer Ti je tada darovao život i besmrtnost. Učinio je to napose kod krštenja jer je tada nad crkvom u kojoj si kršten rastvorio nebesa da baš za Tebe kaže one divne riječi koje je za svog Sina Isusa Krista izgovorio nad rijekom Jordan: Ti si sin moj ljubljени, Ti si kćerka moja ljubljena – u tebi mi sva milina!

Dragi mladi, volio bih da vam danas na poseban način odjekne u ušima i u srcu, u cijelom vašem biću ta riječ: Ti si moj! Ti si sin moj ljubljени, ti si kćerka moja ljubljena. Ti si moja milina...

Volio bih da danas shvatimo da smo maze Božje... da smo u Očevu naručju, da smo u njegovu zagrljaju... Volio bih danas da upoznamo bolje Boga nježnosti! Zanimala me ta tema. Proučavao sam je. Pisao sam o nježnosti. Doživio sam susret s Bogom nježnosti.

Od Isusa, svog brata, prijatelja i učitelja, možemo naučiti obraćati se nježno svom Bogu, kao što je to on činio. Poznato je da aramejski izraz „Abba“ zapravo znači „tatica“. Tako je Isus nazivao svog Oca. Od evanđelista samo je Marko zapisao da se Isus obratio svom Ocu tim izrazom i to u najtežem trenutku svoga života. Očito ga je i na taj način želio privoljeti da mu se smiluje te ne mora piti „čašu muke i smrti“: „I dođu u predio imenom Getsemani. I kaže Isus svojim učenicima: „Sjednite ovdje dok se ne pomolim“. I povede sa sobom Petra, Jakova i Ivana. Spopade ga užas i tjeskoba pa im reče: „*Duša mi je nasmrt žalosna! Ostanite ovdje i bdijte!*“ *Ode malo dalje i rušeći se na zemlju molio je da ga, ako je moguće, mimoide ovaj čas. Govoraše: „Abba! Oče! Tebi je sve moguće! Otkloni čašu ovu od mene! Ali ne što ja hoću, nego što hoćeš ti!*“ (Mk 14,32-36).

No, upravo prihvaćajući Tatinu volju, Isus je pošao u smrt iz ljubavi prema čovjeku i tako nas je spasio i otkupio i svima nam je omogućio milost posinovljenja, milost da budemo „sinovi u Sinu“.

Dobro je do razumio i lijepo je to izrazio sv. Pavao na dva mjesta, u poslanici Rimljanima i Galaćanima. Svi mi u Duhu smijemo klicati Abba! *Svi koje vodi Duh Božji sinovi su Božji. Ta ne primiste duh robovanja da se opet bojite, nego primiste Duha posinstva u kojem kličemo: „Abba! Oče!“ Sam Duh susjedok je s našim duhom da smo djeca Božja; ako pak djeca, onda i baštinici, baštinici Božji, a subaštinici Kristovi, kada doista s njime zajedno trpimo, da se zajedno s njime i proslavimo (Rim 8,14-17).* Slično piše i Galaćanima: *A kada dođe punina vremena, odasla Bog Sina svoga: od žene bi rođen, Zakonu podložan da podložnike Zakona otkupi te primimo posinstvo. A budući da ste sinovi, odasla Bog u srca vaša Duha Sina svoga koji kliče: „Abba! Oče!“ Tako više nisi rob nego sin; ako pak sin, onda i baštinik po Bogu (Gal 4,4-7).*

Mi moramo najprije biti svjesni da smo ljubljena Božja djeca a onda se tako prema svom Ocu i odnositi. Treba proći vremena, moramo dobro upoznati osobu da bismo joj mogli reći „volim te“, „ti si moj“, „ljubavi moja...“. Isto je tako i s Bogom. Samo ako ga dobro upoznamo, moći ćemo iskusiti svu milinu njegove blizine...

Ti si moj... Ti si moja... Nije rijetka ova sintagma u našem svakodnevnom govoru. Kakvim sve imenima ne nazivaju jedni druge oni koji su zaljubljeni... Svatko voli čuti da ga netko smatra njegovim. Volimo kad nam netko kaže: „Ti si moj“. Isto tako ponosimo se onim što je naše... moja mama, moj tata, moj prijatelj, moj dečko, moja cura... Djeca se vole hvaliti svojim roditeljima pa i u raspravama kažu: „moj tata je najjači; moja mama je najbolja...“.

Lakše čovjek živi kad zna da nekome pripada ili negdje pripada. A zamislite, svatko od nas pripada Bogu! On tebi, meni, baš svakom kaže: „Ti si moj“. Naš Bog je nježni Bog – Otac, Tatica! Volio bih da iskusite Božju nježnost. Oni koji žive u svijesti da su upisani u dlan Očeve ruke, da ih on neprestano nježno grli i ljubi, žive mirnije, radosnije – bez bensedina. I u kušnjama pronalaze snagu i ne padaju u očaj. I kad pogriješimo, smijemo k njemu. Ispovijed je Očev zagrljaj i njegov poljubac.

Zahvalimo Ocu nebeskom što nas svojata. I živimo u njegovoj blizini i od njegove blizine. Ako je Tatica s nama, Tatica koji je svemoguć ali i milosrdan, nježan i blag s nama, koga ili čega da se bojimo?! Možemo živjeti doista slobodno. U punoj slobodi djece Božje. A kad živimo u slobodi djece Božje, onda smo puni kreativnosti, akcije... Onda nam je život pun radosti, pjesme, poskakivanja... Želim vam takvu mladost i takav život do kraja ovzemaljskog života kako bi vam onda i vječnost bila takva – u punini Očeve miline, u potpunom zajedništvu svetih, u trajnom klicanju i slavljenju, u beskrajnoj radosti i potpunom miru. Aleluja.

Obratite se i vjerujte Evandjelju!

Hodočašće u marijanska svetišta zapadne Europe

(od 7. do 19. rujna 2010.)

Hodočašće je uvijek samo po sebi znak vjere. Dovodi u svijest činjenicu da smo na ovoj zemlji svi hodočasnici prema vječnoj domovini. Na tom životnom hodočašću Bog je postavio pojedine postaje na kojima zastajemo, razmišljamo i krijeplimo se. Ivan Pavao II. je marijanska svetišta u svijetu nazvao „Marijanska geografija“. Ohrabрили smo se upravo u tom duhu na jedan dulji put, ne lagan, ali nakanom velik: običi velika Svetišta zapadne Europe i moliti za potrebe naše Crkve i napose nas kao Crkve. Skupina, različita po dobi i zvanju, ali objedinjena vjerom i istom nakanom, pošla je u pohode tim svetištima sa željom odmoriti se u duhu i okrijepiti se za živo tno hodočašće prema cilju kvalitetnijeg kršćanskog života.

Započeli smo hodočašće svetom misom u čast sv. Marka Križevčanina u župnoj crkvi u Aleksandrovu, moleći blagoslov za taj naporni put koji će trajati trinaest dana, a na kojem ćemo prijeći oko 7700 kilometara. Svećenici na ovom hodočašću su mons. Andrija Anišić, preč. Željko Šipek i voditelj, mons. Andrija Kopilović. Raspoloženi, krenuli smo na taj put na kojem je već prvi korak bio označen čekanjem i spremnošću za žrtvu – noćno putovanje do Padove.

Svaki dan je bio tako organiziran da smo u autobusu molili zajednički Jutarnju molitvu iz Časoslova, tijekom dana je bilo razmatranje i krunica, litanije i Večernja iz Časoslova. Saznali smo obilje podataka o crkvenim, povijesnim i umjetničkim znamenitostima o mjestima kroz koja smo prolazili a osobito o svetištima u koja smo hodočastili. Mladi su se pobrinuli da naš autobus bude kuća molitve i pjesme. Središnji događaj dana uvijek je bila sveta misa. Sve homilije je držao voditelj koji je tako mogao provlačiti „crvenu nit“ kroz sve dane hodočašća.

Na Marijin rođendan, 8. rujna, stigli smo u rano jutro u Padovu. Rosom umivena, tiha, prelijepa Padova. Kamo, ako ne k našem svecu Leopoldu Mandiću. Čekao nas je. Tako smo u rano jutro slavili svečanu misu Male Gospe, zahvaljujući za život, kao nezasluženi

dar i za sve u životu pored groba onoga komu je Bog naizgled toliko toga oduzeo, a u duhu sve dao, te postao tješiteljem i ispovjednikom ne samo Padove nego ljudi svoga vremena. Molitvena nakana je toga dana bila zahvala za roditelje, krsne kumove. Potom posjećujemo crkvu svetog Antuna s obnovljenim grobom „Sveca svega svijeta“ koja stoljećima privlači mnoštvo hodočasnika i znatizeljnika. Pobožnost koja se osjeća u toj bazilici zrači. Nisam mogao ne razmišljati o svojoj mami koja je ovdje hodočastila s tolikom ljubavlju i molila s tolikim predanjem. Bože, kad bih ja imao takvu molitvenu snagu! Put nas je vodio po lijepoj i bogatoj Lombardiji do Torina. Čekao nas je raskošni smještaj u simpatičnom selu pored Torina. Pošto je hotel bio „samo naš“, tako smo se i osjećali. Tko će mlade utišati i uvjeriti ih da je noć ipak određena za spavanje?! Ulazak u Torino je punio srca divljenjem. Išli smo na hodočašće svetom Ivanu don Boscu – tako velikom odgojitelju mladih. Taj dan je bio posvećen upravo mladima. Zaokupljeni razmišljanjem o odgoju, hrabrosti, kreposti, voditi mlade k Bogu. Osjećaji isprepleteni divljenjem. Bazilika Marije Pomoćnice. A nama je za misu poklonjena kapela sv. Franje Saleškoga koju je gradio sam sv. Ivan don Bosco. U toj kapeli je molio sveti Dominik Savio i toliki odgajanci Don Bosca. Ovdje je on ispovijedao, misio, oduševljavao, molio. I mi smo. Mladi i za mlade, za sve naše kod kuće, ne bi li našli i odgojitelje i odgajanike u duhu apostolata Don Bosca. Mladi su posvetili svoj pastoral svojevrsnim zavjetom na grobu Don Bosca. Mjesto gdje smo se teško odvojili od svetišta. Ova tema odgoja i vrednota nas je zaokupljala cijeli dan.

U Torinu nas se osobito dojmilo Torinsko platno u katedrali. U savršenoj tišini smjeli smo prići na klanjanje onom platnu na kojem se vidi obris Isusova lika. O, moj Isuse, u ovom platnu je počivalo tvoje mučeno tijelo, ali na

ovom platnu je ostao i trag tvoga slavnog uskrsnuća. Hoću li i ja sa ovoga mjesta otići obnovljen u vjeri u uskrsnuće, a iza sebe ostaviti trag života koji će se pamtit. Kako teško pitanje i još teži odgovor. I ponovno iskustvo. Ne možemo se odvojiti od ovoga svetišta, no pred nama je dalek put. Pošli smo dalje do Nimesa. Nekada središta Rimske provincije. Najbolje očuvana arena, rimska kazališta, parkovi. Rimski grad. Čudno. Čeka nas u novom hotelu „šifra“. Ulazimo u hotel kao u svoju kuću. Ponovno sami kao kod kuće. U ovako umornim večernjim satima dobro nam dođe topla večera ali juhe nigdje. Takav je običaj na Zapadu. U Francuskoj je prvo salata pa sve ostalo. I na to smo navikli. Svanuo je i četvrti dan.

Znao sam da je sveti Rok sahranjen u Veneciji a rođen u Montpellieru. Njemu na spomen je sagrađen i najglasovitiji medicinski fakultet u Francuskoj. Prekrasan grad. Još i tramvajska pruga je cvjetnjak i travnjak. Za nas nepojmljivo. Ali je veće iznenađenje bilo kada smo u starom gradu

(uska pješačka zona) tražili crkvu koja je građena nad rodnom kućom svetoga Roka. Je li moguće da nitko od sugrađana toga sveca ne zna gdje se ona nalazi?! I to je Francuska. Francuska sekularizma i vjerskog indiferentizma. Konačno smo pronašli crkvu služeći se planom grada koji nam je jedna gospođa dala u prolazu. Crkva lijepa, ali osoblje neprijazno. Jedva su nam dopustili imati sv. misu premda smo pokazali dopis od rektora koji je potvrdio datum naše mise. No, kada je započela misa, zaboravili smo na neugodnosti. Misu smo prikazali za bolesnike. Cijeli dan je bio označen temom bolesnika. Župniku svetoga Roka, mons. Anišću smo dali mogućnost da poimenično pročita imena svih bolesnika za koje smo misili. Ali molili smo i za nas da možemo s ljubavlju prihvaćati bolesti i bolesnike. Tako smo ipak okrijepljeni i sretni mogli nastaviti put jer smo bili u kući svetoga Roka, koji se i kod nas dugo i lijepo štuje.

Na putu prema Lourdesu zaustavljamo se u Carcassoneu. To je grad s najbolje sačuvanim srednjovjekovnim zidinama u Europi. Građen od X. do XIII. stoljeća. Kako ne pogledati i to „čudo svijeta“! Da, gledali smo očima, ali tanki džep nije dosegao cijene brojnih usluga ili suvenira koje ovaj grad nudi. To ipak nije za hodočasnike kakvi smo mi bili.

Srce nam je zaneseno molitvom i pjesmom letjelo prema Lurdu. Tamo se Gospa prije 150 godina osamnaest puta ukazala. To je najveće marijansko svetište u Europi. Godišnje onamo hodočasti više milijuna vjernika. Mi smo na putu prema Lurdu. Molitva i pjesma: Ave, Ave, Ave Maria... Obasjan večernjim svjetlom, Lurd nas je čekao. Nakon smještaja i večere stigli smo na glasovitu večernju procesiju sa svijećama. Svaku večer se moli krunica na jezicima naroda. Nisam prepoznao sve jezike. Čak za neke nisam ni mogao pretpostaviti u koju grupu spadaju, ali ono što je zajedničko je odgovor na Zdravo Marijo. Svaki na svom jeziku, a ipak se razumijemo. Bože, kakav znak zajedništva. Svijeće u rukama, pjesma na usnama i molitva. A onda oko 11 sati u noći nastaje tišina. Hrabriji ostaju uz Massabljsku špilju uz šum hladne Gave i mole cijelu noć. Marijin bijeli lik privlači i tješi. Izvor kojega je otvorila sveta Bernardica Soubirus, vidjelica, žubori vodom koja liječi. Zavidljujuća je tišina i razlaz dvadesetak tisuća ljudi bez redara i bez policije. Gdje je ljubav, prijateljstvo, ondje je i Bog. I na ulici i u prometu i u hotelu. Smještaj je skroman, ali nitko ne prigovara. To je gradić s najviše hotela na svijetu po broju stanovnika. Nije ni čudo, ta treba osigurati smještaj tolikim hodočascima. U rano jutro žurimo u kapelu Uzvišenja svetog Križa na „svoju“ misu. To su nam odredili organizatori. Kakva ljepota tišine, mira, tik uz Baziliku. Subota je. Misu prikazujemo za grešnike, za obraćenje. Ta Gospa je u Lurdu tražila da se moli za grešnike, tražila je pokoru. Činimo to. Ali grešnika liječimo tako da mu praštamo. Pokušali smo u tišini toga hrama oprostiti svim „dužnicima našim“ i onda pristupiti pričesti. Današnji dan je pokora.

Po velikoj vrućini smo obavljali Križni put na poznatoj lurdskoj Kalvariji. U razmišljanju smo pratili lik Marije kako se ponaša u žrtvi svoga Sina. Htjeli smo biti poput Marije. Opet moleći za žive i mrtve. Konačno, za dobru smrt. Svaki dan u Lurdu je u 17 sati Tijelovska procesija s bolesnicima. Trgom se kreće kolona patnika na kolicima ili na specijalnim ležaljka a prati ih ljubav volontera iz cijeloga svijeta koji im pomažu. Svećenstvo i

biskupi s Presvetim. Poštujući njihovu bolest, spustili smo se u podzemnu baziliku svetog Pija X. Taj vapaj za bolesne, taj znakoviti križ sačinjen od kreveta i ta prekrasna bazilika u koju stane dvadeset tisuća kreveta. Sve nas je to učinilo malenima i poniznima. Blagoslov s Presvetim osjetio sam u cijelom svom biću i ne samo ja. Ono što je dirljivo i što se na poseban način osjeća u toj bazilici jest s jedne strane patnja, bol koja je pretvorena u ljubav a s druge strane djelotvorna ljubav čovjeku patniku. Dan ranije sam se pitao zašto je na tom velikom trgu postavljeno mnoštvo „baklji“ od mesinga visine dva metra? U toj procesiji sam shvatio – jer se u njih stavlja tamjan dok onuda prolazi procesija s Presvetim. Cijeli trg je zamirisao tamjanom, a na trg stane i do pola milijuna ljudi. Cijeli dan u Lurdu bio je ispunjen molitvom i pobožnošću. Neki su se i okupali u *piscinama* u Lurdskoj vodi. Mladi su imali duhovnu obnovu. Jasno, da i tu, drugu večer u Lurdu, nismo propustili procesiju sa svijećama. Osjećalo se u svima nama ushićenje i zajedništvo, a subotnja večer dovela je u Lurd još desetine tisuća hodočasnika. Neopisiva gužva, ali mir i red. I ponovno jedna tiha noć u molitvi i tišini u koju je Lurd utihnuo. Bio sam u gradu oko ponoći. Tišina. Kako ljudi biti dobri!

Nedjelja jutro. Misimo u kapeli svetoga Arkanđela Gabrijele. On je donio radosnu vijest koju mi trebamo prenositi. Riječ je Tijelom postala i prebivala među nama. Nakana je posvećenje naših obitelji. Neka nas vodi molitva, sloga, ljubav. I nakon mise konačno oproštaj od Lurda: Zbogom, zbogom, zbogom Marijo...

Prelazimo u Španjolsku. Jedna postaja je lijepi grad Burgos. Posjećujemo najljepšu gotičku katedralu u Španjolskoj. Obnovljena i pozlaćena. Nismo mogli doći k sebi od divljenja zbog tolikog bogatstva umjetnost i ljepote na jednom mjestu. No, ja sam ostao tužan. Katedrala sa riznicama je zbilja svjetsko čudo. Španjolska je nekada bila moćna. Ovo je samo odraz

toga, ali dio katedrale koji služi za liturgiju je tek jedna desetina. Kada je sagrađena, bila je puna, a sada je postala spomen kulture nulte kategorije. Gdje su vjernici? Isti dan stižemo na noćenje u Salamancu. U njoj je najstarije sveučilište u Španjolskoj. Ovdje je smještaj je bio od svih najbolji. U jutarnjim satima smo pošli u katedralu na misu. U kapelu Žalosne Gospe. Za dva dana je njen blagdan. Katedrala velika kao i u Burgosu. Isto tako bogata samo nije obnovljena. Dakle, to je pravo lice španjolskog kršćanstva. Djeluje kao ostarjela baka i još k tomu napuštena i sama. Nakana mise i propovijed je obraćenje. Biti onaj za koga me Bog stvorio. Polazak za Fatimu.

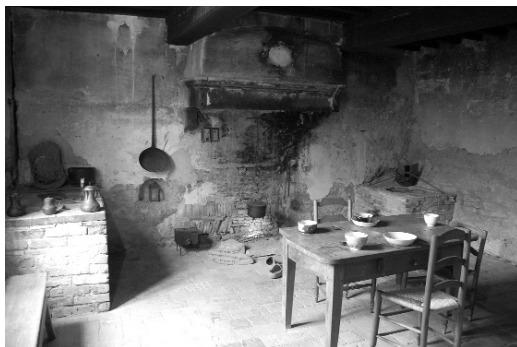

Fatima. Ovdje se Gospa ukazala pet puta. Ostavila tri poruke. Pozvala na molitvu, obraćenje i posvetu njenom Prečistom Srcu. Ondje je započela pobožnost pet prvih subota. Stižemo popodne, smještaj u novom dijelu hotelu. Jasno da nas srce vuče u kapelu ukazanja. Sudjelujemo u pobožnosti molitve krunice. Danas je 13. rujna, četvrti dan ukazanja. Prije podne je ovdje bilo preko pola milijuna ljudi. Mi smo stigli popodne. Krunica je na jezicima naroda. Jedan dio i na hrvatskom. Procesija sa svijećama je još potresnija nego u Lurdu. Osjeća se pokora. I opet slijedi tiha noć za hrabrije u kapeli ukazanja. Divimo se crkvama i bazilici i podzemnoj novoj crkvi. Na ovaj trg stane milijun ljudi. Više puta godišnje bude pun. Jutro osmoga dana našeg hodočašća – blagdan Uzvišenja svetog Križa. Misimo u kapeli anđela mira. Misu prikazujemo za obraćenje, za grešnike i za mir. U razmatranju smo ovdje pokušali ostaviti sve naše grijeha i ovisnosti. Biti slo-

bodan. Na kraju mise smo posvetili sebe, svoje obitelji i cijelu biskupiju Prečistom Srcu Marijinu. U podnevnim satima opraštamo se od Gospe Fatimske – „Srce ti ostavljamo... Zbogom, zbogom, zbogom Marijo“. U kasnim večernjim satima već smo pred Madridom. Nakon Fatime i napor-nog puta dobro nam je došla mirna i duga noć. Prošli smo Madrid. Divimo se ljepoti, urednosti jednoga velegrada.

Blagdan Žalosne Gospe proslavili smo u najvećem svetištu Majke Božje u Španjolskoj, a to je Zaragoza, kod Gospe El Pilar (Gospa od stupa). U Španjolskoj je njen dan nacionalni blagdan (12. 10.). Svetu misu slavimo u svetištu za našu biskupiju. Uz kronicu sedam žalosti pokušavamo naći sebe u svakoj njenoj žalosti. U ogromnoj crkvi je kapela u sredini, sva u zlatu. Svaki dan se na Gospinom liku mijenja plašt. Ima ih preko tisuću. Jedan je naš. Nastavak puta nas vodi preko Barcelone u posjet čudesnoj crkvi Sagrada Familia (Sveta Obitelj). Čudesno djelo arhitekture i likovne umjetnosti. Papa Benedikt XVI. je tu crkvu posvetio prije mjesec dana. Noć provodimo na Sredozemnom moru. Sav je gradić od hotela i kakvo čudo, susrećemo Subotičane koji su tamo na odmoru.

Ujutro, 16. rujna krećemo za Ars. Sveta misa je na grobu župnika Arškog. Netom je završila godina svećenika. Jasno, misu prikazujemo za svećenike da budu ustrajni u molitvi i sveti u pastoralu i životu. Teško je govoriti sa toga groba, stoga smo osjećali težinu svake riječi i poruke. Sveti Ivane Arški, moli za naše svećenike! Noćili smo na Ženevskom jezeru. Dakle, već smo u Švicarskoj. Nakon okrepe čeka nas put kroz prelijepu Alpsku Švicarsku do najvećeg svetišta Majke Božje u Einsiedelnu. Od mnogih čudesa na ovom putu ovdje smo jedno prepoznali. Nikada nema mise poslije 12 sati. Benediktinski samostan ima svoj strogi red. Stižemo dvije minute prije 12. Vidjevši našu revnost, dobri redovnici dali su nam ključ i uputili nas u bazi-lici u prekrasnu baroknu kapelu svete Marije Magdalene. Ostavili nas slobodne i same. Kakav doživljaj! Misili smo ovaj puta svaki na svoju nakanu. Stoga je i tišina koja je potrajala dulje, bila razgovor s Bogom o vlastitim nakanama. Krunica je prikazana za poniznost i poštovanje vlastitoga i tuđe-ga tijela. Nije ni čudo. U kapeli smo svete Marije Magdalene. U večernjim satima stižemo u Njemačku.

Predzadnji dan našeg hodočašća je marijansko svetište Bavarske, Altötting. Čeka nas svečana zvonjava zvona na misu u devet sati. Slavimo u zavjetnoj bazilici. Misna nakana je čudna: za neprijatelje. Trebamo se i njih sjetiti. Zahvalili smo za sve darove koje smo primili na ovom hodočašću. Krunica je na nakanu kako zahvalnosti tako i molitve da duh hodočašća u nama ostane. Još jedanput smo ponovili nakane: za biskupiju, za biskupa, za svećenike, za nas same.

Na koncu hodočašća evo nas u Mariazellu, u Austriji. Zaustavili smo se zajednički izmoliti krunicu, obaviti razmatranje i ponoviti teme. Pošli smo s riječju OBRATI SE, a vraćamo se s riječju DA, GOSPODINE! Želja se ispunila. Svatko od nas je mogao osjetiti da je s Gospom ponovio: NEKA MI BUDE PO RIJEČI TVOJOJ!

Putovali smo trinaest dana, bili u jedanaest zemalja, pohodili šest velikih marijanskih svetišta i četiri svetišta svetaca. Bogu hvala!

NAŠ KANDIDAT ZA SVECA O. TOMO GERARD STANTIĆ

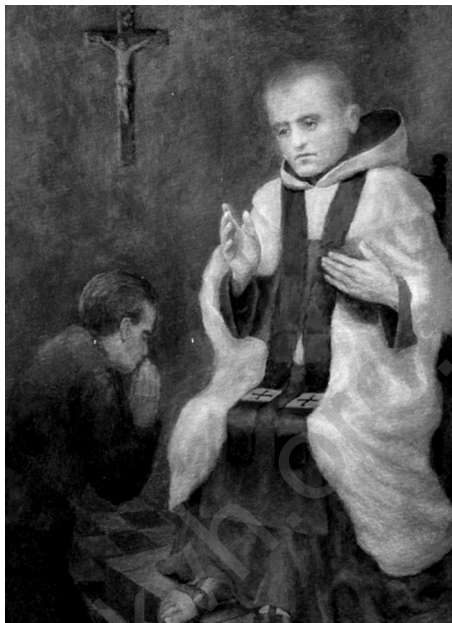
o. Mato Miloš, OCD, vicepostulator

Sluga Božji o. Gerard Tomo Stantić, karmelićanin, apostol sakramenta pomirenja

*Samo je u Bogu mir, dušo moja (Ps 62)
... noć sjaji kao dan! (Ps 139,12).*

Uvod

U našem svakidašnjem životu doživljavamo toliko nemira u svome srcu, u svojim obiteljima, društvu. Riječi Psalmiste: *Samo je u Bogu mir dušo moja*, pravi su melem na rane našeg nemirnog srca, obitelji i društva. Grijeh koji navaljuje na naše srce stvara tamu i strah te više ne vidimo svjetla pred sobom. Hodamo u tami. I tu nam Psalmist dolazi u pomoć, hrabreći nas riječima: *Ni tmina tebi neće biti tamna: noć sjaji kao dan!* Te su se riječi čudesno ispunile kao novo stvaranje koje je izveo Onaj koji reče: *Neka iz tame zasja svjetlo!* (2Kor 4,6). S Kristovim uskrsnućem Dan je

zasvijetlio iz noći, zauvijek. Da bismo se borili protiv Kneza tmina (Ef 6,12), potrebno nam se obući u Krista, uzeti na sebe njegovo oružje svjetlosti, odbaciti *djela tame* (Rim 13,12; 1Iv 2,8). Za nas otkupljene krvlju Isusa Krista nema više noći, naša noć sjaji kao dan!

Ovu istinu *tame grijeha i svjetla* kojeg nam je darovao Isus Krist sakramentom pomirenja, naš Sluga Božji o. Gerard Tomo Stantić, otac naše Hrvatske karmelske provincije sv. oca Josipa, neumorno je vjernicima propovijedao i, kao apostol sakramenta pomirenja odriješanjem grijeha, ljude grešnike upućivao na Svjetlo, Isusa Krista.

Tko je Sluga Božji o. Gerard Tomo Stantić?

Sluga Božji o. Gerard Tomo Stantić rođen je u našoj ravnoj i plodnoj Bačkoj, u Đurđinu kraj Subotice, u hrvatskoj bunjevačkoj obitelji 16. rujna 1876. Roditelji su mu bili Joso Stantić i majka Đula r. Jagić. Kao mladić u karmelski Red je stupio 9. rujna 1896. godine u Grazu (Austrija). Nakon studija bogoslovije zaređen je za svećenika 1902. godine. Kao mladomisnika, poglavari su ga poslali u novoosnovani samostan karmelićana u Sombor, u Bačku, kao jedinog svećenika koji je u karmelskoj provinciji govorio hrvatskim jezikom. Bilo je to 1904. godine. Kao redovnik i svećenik bio je uzor kreposti, svetosti i uljuđenosti svim vjernicima: Hrvatima, Mađarima i Nijemcima. U vremenu između I. i II. svjetskog rata zalagao se da karmelićani dođu u Hrvatsku. Dogovorom i dozvolom sada blaženog Alojzija Stepinca kupio je zemljište u Zagrebu na Knežiji za gradnju crkve i samostana, ali je II. svjetski rat sve omeo. Nova partizanska vlast je oduzela to zemljište i izgradila autoput Zagreb – Ljubljana. Tek 1958. godine Karmelićani dolaze u Hrvatsku (Hrvatski Leskovac), a 1959. u Remete, u svetište najvjernije zagovornice Hrvatske, Gospe Remetske.

Ono što resi Slugu Božjega o. Gerarda, jest to da je bio izraziti apostol sakramenta pomirenja, poput sv. Ivana Vianeya i sv. Leopolda Bogdana Mandića, djelujući u karmelićanskoj crkvi punih 55. godina svoga svećeničkog i redovničkog života. O. Gerard, ljubitelj duša, na izvanredan je način pristupao službi sakramenta sv. Ispovijedi. Govorio je: „Duše su skupe kao Isusov život“ (Duhovne vježbe, str. 23); „Grijeh je najveća nesreća, veća od one da netko nekome otme sve dobro ili odsiječe mu ruku ili nogu“ (Propovijed, 1911.). Potičući vjernike, koji su sagriješili, da se pomire s Bogom, ističe: „Svi padamo, svi moramo ustati, siguran lijek je sv. Ispovijed“ (Propovijed na Uskrs 1937.). Za o. Gerarda ispovjediti se znači uskrsnuti. Vjernicima tumači: „Tko se (na Uskrs) nije ispovjedio, neka se ispovjedi, a tko se ispovjedio, nek živi čisto, jer to znači uskrsnuti“ (isto).

Revnost za duše u pomirenju s Bogom i bližnjima

Revnost za duše i nastojanje da se pomire s Bogom u životu o. Gerarda očituju se ne samo tako što u određene sate dana sjedi u ispovjedaonici, već neprestano, kroz dan dok je crkva otvorena, provjerava želi li tko možda sv. Ispovijed. Tijekom dana češće je u crkvi, klanja se Isusu u Presvetom oltarskom sakramentu, i kada primijeti da je netko ušao u crkvu, pristupio bi mu i upitao želi li se ispovjediti. U karmelićansku crkvu u Somboru dolazili bi i pravoslavci i Židovi. I njima je nudio sv. Ispovijed, a kada su oni kazali da su pravoslavni ili Židovi, on ih je uputio: „Idite vašem svećeniku“; „Idite vašem rabinu“. On je radije u ispovjedaonici čekao duše, a ne da duše čekaju njega.

O. Gerard ne samo da je u sakramentu pomirenja pokornike odrješivao od grijeha, već im je bio učitelj duhovnoga života i branitelj ljudskog života od začeca u majčinoj utrobi, do prirodne smrti. Mnogi roditelji imaju zahvaliti Bogu i o. Gerardu što ih je očuvao od uništenja začete djece u majčinoj utrobi. Mnogim ženama su liječnici savjetovali da ne smiju imati više od dvoje djece, jer će navodno umrijeti ako budu još rađale. Savjetujući se sa Slugom Božjim, od njega su dobile odgovor da se ne boje toga što liječnik kaže, nego da se boje grijeha i zato neka čine savjesno što su obećale na vjenčanju. Saslušavši savjet Sluge Božjega, mnoge su žene i majke donijele na svijet brojnu živu i zdravu djecu, i ostale žive i zdrave.

Ispovjednik i duhovni savjetnik Bogu posvećenih osoba i vjernika laika

Bio je ispovjednik mnogih redovničkih osoba i redovničkih zajednica u Somboru. K njemu su dolazili na ispovijed i duhovni savjet mnogi svećenici Subotičke biskupije. Također i biskupi, mons. Lajčo Budanović. Kada je mons. Matiša Zvekanović izabran za subotičkog biskupa, prije svoga biskupskog ređenja obavio je duhovne vježbe i ispovjedio se u karmelićanskom samostanu u Somboru kod o. Gerarda. Sve su redovničke osobe ili zajednice, svećenici i biskupi mišljenja: **imao je vremena strpljivo saslušati pokornika i poticati na nasljedovanje Isusa Krista, uzeti sve u redovničkom, svećeničkom i biskupskom životu kao dar iz Božje ruke.** Plod ispovijedi kod o. Gerarda imao je svoj pozitivni učinak: svi su se osjećali radosnima, utješanima, mirnima, lakšima, kao preporođenima milošću sakramenta pomirenja. Kod Sluge Božjega ispovijedali su se i viđeniji građani Sombora: liječnici i kirurzi, učitelji i prosvjetni radnici. O. Gerard je kao svećenik i redovnik uživao ugled među svim slojevima ondaš-

njeg društva. Njega su tražile duše, a ne samo da je on njih tražio. Zašto? Zato što su osjećali da taj Božji čovjek na izvanredan način živi intimnost Božju i iz sebe zrači Boga koji poziva na obraćenje i pomirenje.

O. Gerard je ljubio svakog čovjeka, jer je u čovjeku gledao tajnu njegova unutarnjeg života, tajnu njegovih misli, slobodne volje i njegove savjesti. U svakom čovjeku je gledao njegovu svetost i njegovu grešnost. Sluga Božji je bio svjestan da je grijeh uvijek čovjekov slobodni čin u odnosu prema Bogu, njegovu Stvoritelju i njegovu Spasitelju. Bio je svjestan da je grijeh mračna stvarnost u odnosu čovjeka prema Bogu, ali i tamni odnos prema drugim ljudima. Bio je žalostan radi čovjekova bijega od Boga, bijega na krivi put koji vodi u propast, jer čovjek grijehom svjesno odbacuje Božje vizije čovjekova života na zemlji i u vječnosti.

U jednoj korizmenoj propovijedi (1910.) pod naslovom: „Nesretni Juda, a sretan pokorni grešnik“ o. Gerard kaže: „Što je grijeh? Grijeh je kršenje, gaženje Božjih zapovijedi, dakle, prodavanje Boga. Prodavanje Boga Judinim poljupcem... Ispovjedi se pa ćeš nazad dobiti Isusa i tvoju dušu iz šaka sotone. Isus je rekao: *Komu otpustite grijehe bit će otpušteni.* Tebe čeka odrješenje koje nalaziš u ispovjedaonici. Ali da budeš odrješen, nemoj ići u mračnu noć, nego se prosvijetli. Nauči sve ono što treba znati svaki kršćanin. Vjeruj u Boga Stvoritelja, Isusa Otkupitelja, Sveto Trojstvo, Boga koji dobro nagrađuje a zlo kažnjava. Da imaš besmrtnu dušu. Zazovi Duha Svetoga u pomoć da uvidiš koliko i kako si prodao Isusa, koliko si puta velike psovke psovao, krao, ružno mislio, činio i govorio, opijao se, nisi postio, a što si tuđe ukrao to vrati... Kad si skupio grijehe pokaj se što si nezahvalniji bio prema Isusu više od Jude... Obećaj da od sada više nećeš griješiti, više nećeš Isusa probadati“. Da, svaki grijeh probada Isusa.

Grijeh izobličuje istinu o čovjeku i oskvrnjuje u njemu sliku Božju

Sluga Božji je živio u vremenu, pomalo sličnom današnjem, kojega možemo okarakterizirati vremenom novog poganstva u kojemu se grijeh ne priznaje grijehom. Ako se iz savjesti i ljudskog srca isključi Bog, ako nema Boga, nema ni grijeha. Što god čovjek činio, nema zato odgovornosti pred Bogom ni pred vječnošću. Ako se živi samo u vremenu, bez vječne nade, onda se u čovjeku oslobađaju energije zloće, požude, sebičnosti. Sve je dopušteno. U vrijeme o. Gerarda, a to vidimo da je i danas, u svijesti mnogih ljudi, na žalost i kod nas kršćana, prisutno mišljenje da je čovjeku dopušteno činiti sve što mu pruža užitak, profit i moć. Iz takvog razmišljanja

možemo zaključiti da nema nikakve odgovornosti pred Bogom za sva nasilja, nepravde, raspuštenost, nemoral, mržnju i laž. Govoreći o moralnom zlu, o grijehu u životu i povijesti čovječanstva, papa Ivan Pavao II. kaže: „Doista, tu je krivotvorena istina o čovjeku, o tome što je čovjek i koje su granice njegova bića i njegove slobode. Ta je protuistina moguća, jer je u isto vrijeme posve krivotvorena istina o tome tko je Bog. Bog Stvoritelj stavljen je u stanje sumnje, štoviše u stanje optužbe pred ljudskom savješću. Prvi put u čovjekovoj povijesti pojavljuje se perverzni ‘genij sumnje’. On nastoji krivotvoriti samo Dobro, apsolutno Dobro, koje se upravo u djelu stvaranja očitovalo kao dobro koje se na neizreciv način dariva“ (Testament, Zagreb, 2000, str. 152).

Grieh zaista izobličuje istinu o čovjeku i oskvrnjuje u njemu sliku Božju. Grijehom je čovjek uronjen u tamu zla i kreće se u orbiti Zloga. O. Gerard se ne umara propovijedati o obraćenju od zla grijeha i njegovih posljedica za čovjeka i njegovo spasenje. U svojim propovijedima, osobito korizmenim, ističe da je obraćenje kajanje i polazak novim putem u novi život. Obraćenja nema bez Božje milosti koja je Božji dar s križa. Grijeh i križ su u odnosu. Križ je izrastao iz grijeha i raspeo Sina Božjega, ali grijeh je i pobijeđen križem Isusa Krista. U susretu s grešnicima u ispovjedaonici, o. Gerard s puno ljubavi i milosrđa pokornicima ponavlja Isusove riječi: *Zaista, zaista vam kažem: tko god čini grijeh, rob je grijeha... Ako vas dakle Sin oslobodi, zbilja ćete biti slobodni* (Iv 8, 34, 36).

Ispovjediti se, pokajati se i vršiti pokoru

U korizmenoj propovijedi (1910) o Gerard klikće: „O da bi se svijet potpuno ispovjedio, sve bi nevolje uskoro nestale na ovom svijetu. Kad se ispovjedaš, pokazuješ da znaš koji je pravi put. Kad se ispovjedaš, obećaješ da ćeš pravim putem ići, sve popraviti što si Boga uvrijedio, bližnjega razalostio... Nije dovoljno svoje grijeha samo ispovjediti, već se moraš i pokajati što si Boga i bližnjega uvrijedio. Ako ozbiljno o tome misliš, bol ćeš u svom srcu osjećati. Ta bol te zove na pokajanje, žalost što si Boga uvrijedio. Bez te boli i pokajanja za grijeha nema ni oprostjenja grijeha. Ako se ozbiljno kaješ i s Bogom se želiš pomiriti, to moraš i pokazati. Pokazat ćeš ako tvoj put križa vršiš po primjeru Isusa. Poljubi tvoj križ i zagrlj ga... Isus i Marija će ti pomoći da se po ispovijedi i pokori ne samo očistiš nego i ojačaš da na ovom svijetu radosno trpiš, a na onom svijetu vjekovječnu radost uživaš“, gromoglasno viče o. Gerard sa propovjedaonice karmelićanske crkve u Somboru.

Borba Evanđelja i protuevanđelja korijen je svih grijeha. Dok Evanđelje naviješta ljubav prema Bogu i čovjeku, protuevanđelje naviješta sasvim protivna životna načela. Sluga Božji o. Gerard je svjestan da je čovjek stvoren na sliku Božju i da je pozvan na svetost života, da dobrotom, pravednošću, milosrđem i ljubavlju bude odraz Božje svetosti: *Budite dakle, savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski* (Mt 5,48). U svojim molitvama, razmatranjima, u svojem dragovoljnom trpljenju i pokorama, o. Gerard kao Mojsije širi svoje ruke k nebu, moli Boga za obraćenje i spas grešnika, svjestan da svaki čovjek nosi u svojoj duši veliku tajnu: je li prijatelj Božji u milosti Božjoj, ili je svojim smrtnim grijehom za koji ni ne želi oproštenje, Božji neprijatelj.

Zaključak

Zaključimo naše razmišljanje s Psalmistom: *Samo je u Bogu mir dušo moja... noć sjaji kao dan!* Apostol sakramenta pomirenja, naš Sluga Božji o. Gerard Tomo Stantić, svojim 55-ogodišnjim redovničkim i svećeničkim djelovanjem u Somboru, s mirom je predao svoju dušu Onomu kojemu sve živi i njegova ovozemaljska noć zasja kao dan, ujutro u 6 sati, 24. lipnja 1956. umrijevši na glasu svetosti. Da je bio kod vjernika i građana Sombora obljubljen i cijenjen kao apostol pomirenja, svećenik i redovnik, dokazuje veličanstveni sprovod koji se zbio 25. lipnja 1956. na kojemu je sudjelovalo 10000 vjernika. Njegovi posmrtni ostaci počivaju u karmelićanskoj crkvi u Somboru. Postupak za njegovo proglašenje blaženim otpočeo je 1985. godine. Svi su relevantni dokumenti predani u Rim na Kongregaciju za Svete, gdje očekujemo pravorijek Crkve o njegovoj svetosti i čašćenju na našim oltarima.

Slugo Božji, o. Gerarde, zagovaraj nas s neba i moli za sve grešnike i njihovo obraćenje! Moli za nas, da i mi dođemo do spoznaje da je *Samo u Bogu mir dušo moja!* Da i nama ovozemaljska noć sjaji kao dan!

U Remetama 7. kolovoza 2010.

Naočale Božje dobrote

U odgovoru na primjedbu „nismo pustinjaci nego karmelićani“, što Gerardu predbacuje njegov mladi poglavar, u vrijeme prilagodbe zakonodavstva Reda crkvenom Zakoniku, važno je najprije obratiti pažnju temeljima na kojima naš sluga Božji, u konkretnosti svakidašnjeg života, gradi svoj duhovni život pomoću karmelske duhovnosti. Sluga Božji gradi svoj duhovni život, na temeljima duhovnosti karmelskih izvora ali tako da ne zaboravlja početi izgradnju svoje duhovne fizionomije na sastavnicama vlastitog temperamenta. U tome su značajni njegovi vlastoručni zapisi, između mnogih drugih: „Moja je duša Božje dobrote naočale, a tijelo mi prah koji smeta čisto vidjeti Boga. Kada se uzrujam, ovaj prah, (dakle tijelo, temperament), skače pa naočale uzmuti. Tko strasti ne svlada, tijelo, prah, postaje bara puna blata. To sve smeta da duša Boga gleda; da mu leđa okrene“¹. „Ne sebičan mrtav za ovaj svijet = ne uzrujan“².

Oslobođenje od „sebičnosti“ je u cilju su-oblikovanja Kristu: „Sjeme cvijeća mora istrunuti, a u nama istočni grijeh mora istrunuti. Što se to potpunije dogodi, uskrsnom Isusu sličniji će biti“³. Ovi vlastoručni i autobiografski navodi iz pismene ostavštine o. Gerarda su od odlučujućeg značenja za poznavanje njegova lika jer ukazuju na polazište, u izgradnji vlastitog duhovnog života, a to je psihološko poznavanje sebe sama, poznavanje vlastita temperamenta. Navodi nam daju upoznati da je naš sluga Božji po temperamentu, kako su nekada govorili, kolerik ili kako danas definiraju takav temperament, u čiji sastav ulaze tri sastavnice u višeobličnoj kombinaciji: aktivnost – ne-aktivnost, emotivnost – ne-emotivnost, primarnost – sekundarnost. Kad je barem jedna od tih sastavnica u „deficitu“, onda „prah“ tijelo (temperament), „sebičnost“ „zamuti naočale“, to jest, duhovni život postaje izložen strasti, „nagnućima“, „navezanosti“⁴. Sluga Božji izričito ističe koje su sastavnice njegova temperamenta koje „mute naočale“. On je emotivan, aktivan, primaran, i upućuje kako izbjeći da „tijelo (uzrujanost) ne zamuti naočale“, upotrebom motivacija koje crpi iz Isusove Osobe i iz karmelske karizme. Sljedećim riječima opisuje svoj temperament i što poduzima da mu temperament ne „zamuti naočale“, ne baci „u baru“: „Moram biti jaganjac blagi a ne ker (pas) bijesni. Janje zavrijedi sažaljenje, a pas bijesni (strast) batinanje. Stoga želim od male travke do visokoga Sunca hodati i ponizno moliti, požalite me. Požalite moju glupavost da ne činim nikome žalost. Tako se moram sa Zakejom popeti, pa za sebe biti propet, na divnoj

smokvici sebezatajnosti“⁵. „Srdit nije više čovjek jer ne zna što radi. Ali ima ogleдалo: Isusovo Srce, krotko i ponizno“⁶. Isusova osoba, nasljedovanjem Isusa, je dakle temeljna motivacija koja usmjeruje njegov život!“ „Briše zamučene naočale.“ U borbi s temperamentom, Gerardu je stalo da svoj temperament pretvori u značaj, osobnost, putovima svog duhovnog života, motivacijama koje crpi iz Isusova života, kao i iz učenja svojih karmelskih obnovitelja: „Značaj“, zapisuje sluga Božji, „je pravi raj i po njemu sve više i više moralnoga blaga nabavljati. Značaj, karakter, je nabavljena moralna dobrota. Duhovna dobrota je savjesti čistoća. Savjest čisti i kititi to znači značaj imati. Samo najveći karakter – Isus – nije trebao savjest čistiti. Kitio je (savjest) kad je zakone držao na koje nije bio obavezan. Onaj je velik čija je savjet velika. Nema sklada među silama i darovima tijela i duše, ako nema značaja. Sigurno svjedočanstvo značaja: savjest mirna, čista od grijeha i sebičnosti. Dakle, značaj istina pa makar bio na smrt osuđen“⁷.

Ova Gerardova definicija značaja i put kako postići značaj, vrlo je važna jer govori da Gerard shvaća da je sebičnost (koja je prisutna u temperamentu), ili prisutna po grijehu, temeljna zapreka duhovnog kršćanskog rasta „da se treba boriti protiv sebičnosti, boreći se protiv negativnosti u temperamentu, kako bismo živjeli u istini“. Glavna pak motivacija u čišćenju savjesti od sebičnosti i ulaženje u istinu je nadahnjivanje na Isusu kao uzoru, jer On je imao „najveći karakter“!

Gerard zapisuje: „Moja je duša Božje dobrote naočale a tijelo mi prah koji smeta vidjeti Boga. Kada se uzrujam, ovaj prah (tijelo) skače pa naočale uzmuti“. „Uzrujan opasan“⁸. Ove tvrdnje imaju vrlo veliko značenje, rekao bih, presudno značenje za vrednovanje Gerardove osobe, njegove „strogosti“ i njegovih nastojanja u duhovnom životu, jer nastoji poznati svoju „narav“ (temperament), i od svoje naravi početi planirati svoj duhovni život, otkriti smisao mrtvenja, „odcjepljenja“. On je emotivno „primaran“ tip, „nervozan“ jer „prah (tijelo) skače i naočale Božje dobrote (dušu) nervoza uzmuti“. Stoga mora nastojati da „prah“, tj. tijelo (temperament) „ne zamuti naočale“. Čini to motivacijama Isusova Srca, koje je „blago i ponizno“. Želi imati karakter kao Isus koji je imao najveći karakter! Karakteran čovjek je postojan, istiniti!

Vrlo je značajno imati sve ovo pred očima jer je činjenica da Gerard, po poznavanju vlastitog temperamenta, od poznavanja svoje naravi, gradi svoj duhovni život i ističe kojim putem treba ići kako bismo pobijedili ili, radije „izgladili“, ono što je u sastavnicama temperamenta „negativno“ za duhovni kršćanski i redovnički život. Zna da milost pretpostavlja narav. Zna da „narav“ treba poznavati kako bismo pravilno, motivacijama – „mrtvenjem“, nadilazili ono što „muti naočale“, i baca u „baru“, što čini čovjeka oholim. Što poduzimati za stjecanje kreposti? Sve nam to otkriva u kojem značenju Gerard shvaća, usmjerava svoju „umrtvenost“! „Umrtvenost“ je u službi oslobođenja od natruha sebeljublja! Nadilaženje sebeljublja, strasti u tem-

peramentu. On je, po svoj prilici ovu „metodu“ borbe protiv strasti (temperamenta), naučio od Ivana od Isusa i Marije (Kalaguritanca), izvrsnog odgojitelja talijanske Kongregacije karmelskoga reda, koji piše u svojoj „Pouci novaka“: „Nativam pronitatem homo non potest exure sed ad meliora bona traducere“, to jest: „Onoga što je čovjeku urođeno (temperament), čovjek se ne može lišiti ali može na plemenitija dobra preusmjeriti, preodgojiti, (motivacijama)“.

Ovim Gerardovim postavljanjem borbe protiv vlastitog temperamenta (strasti), „nagruća“, kako ne bi pao u „baru“, postao žrtva „negativnosti“ u temperamentu, nije „tebaitizam“, u značenju „mrtvenja zatvorenog u sebe“, što mu neki pripisuju! To je put oslobađanja od sebeljublja. A to znači da naš sluga Božji temelji rad nad sobom, na „psihologiji“ temperamenta! U njegovom slučaju, „uzrujanje muti naočale“! Stoga Gerard postupa baš onako kako preporučuju oni koji se bave tematikom odgoja. O tome piše jedan ugledni pedagog: „Ono što je biološko ima značajnu ulogu u čovjekovu djelovanju, što ipak ne treba precjenjivati, iako sudjeluje kao konstitutivni element, ali ne i kao najvažniji. Bitna sastavnica je trijezan i slobodan duh, ne samo kao snaga, nego kao operativni dinamizam, koji djeluje posredstvom ISTINE i pomoću milosti, koji su bitni u traženju onoga što je dobro, i stoga za postignuće potpune unutarnje slobode i savršenstva“⁹. Gerard baš tako postupa. Uspio je, jer je nastojao graditi svoj život na poznavanju svoga temperamenta da bi ga preobrazio u značaj i u konačnici, staviti temelje za svetost života. „Pazi na Isusa.“

-
1. Biser mišljenja 004462-63.
 2. Ondje, 004266.
 3. Ondje, 004428.
 4. Giacomo Lorenzini, Lineamenti di caratterologia e tipologia applicate all'educazione. Asti, 1954, str. 354. Geremia Dalla Nora, Condizianatori biologici della personalità, Torino 1956., Poglavlje XII., vocazione e costituzione, 299-303.
 5. Razgovor s Isusom, 004068.
 6. Ondje.
 7. Th. pastoralis, 002945.
 8. Biser mišljenja, 004210.
 9. Geremia dalla Nora, Condizianatori biologici della personalità, Torino 1956., str. 303.

Ocu Gerardu

Prema Majci Božjoj
Žar ti srca gori,
O Malenom Isusu
Tvoj nam život zbori.

O Gerarde sveti
Žrtve nek se vinu,
Malenome Isusu
K Bogu u visinu.

Majke Božje sinak si
U milosti živiš,
Usliši nam molitve
Dok se Majci diviš.

Božji poziv sa neba
Prihvatio si drago,
Miris ruže Karmela,
Ti si naše blago.

Zvizda nova zasjala
Iz karmelskog reda,
K tebi vape grišnici
Kad pritisne bijeda.

Usliši nam molitve
Ovdi što se čuju,
Mole ti se virnici
Što te vično štuju!

Sombor, 2009.

Cecilija Miler

Piše: mr. Andrija Anišić

Embrij, moj bližnji

I ove godine odlučio sam čitateljima *Subotičke Danice* ponuditi jedan svoj znanstveni članak. Ovo je zapravo uradak za jedan od ispita na poslijediplomskom doktorskom studiju na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Radio sam ga kod prof. dr. sc. Tončija Matulića u okviru kolegija „Teologija stvaranja i genetika“. Mislim da u vremenu raznih eksperimenata na čovjeku, osobito na čovjeku u njegovim prvim stadijima, može i čitateljima naše *Danice* poslužiti u razjašnjenju nekih pojmova a osobito razriješiti dilemu što se smije a što se ne smije činiti u genetici odnosno što je moralno dobro a što moralno zlo na tom području. Etika i moralna teologija, naime, u svom proučavanju genetike ističu kao temeljno načelo: „Ne smije čovjek činiti sve što može“, jer nije sve dobro što je tehnički moguće učiniti. Sjetimo se samo da je na pr. i atomsko naoružanje produkt suvremene tehnike, ali je njegova upotreba stavljena u okvire mnogih međudržavnih sporazuma s različitim ograničenjima. Bilo bi potrebno da suvremena znanost – kao što je to učinila Crkva – postavi jasne odrednice što dopušteno a što zabranjeno i na području genetike, poglavito što se tiče ljudske genetike.

Uvod

Svemir je veličanstven. Priroda je divna ali čovjek, čovjek je čudesno biće. Tko je čovjek? Tko sam ja? To pitanje zanima svakoga. Tko je čovjek i kakav je čovjek u svom tijelu i koji mu je domet duha pitali su se mnogi i zato odgovora na to pitanje ima mnoštvo. Čovjek je divan i kad ga promatraš golim okom. Zato je psalmist mogao uskliknuti svom Stvoritelju: „Hvala ti što sam stvoren tako čudesno, što su djela tvoja predivna“.¹ Ipak, čovjeka potpuno poznaje samo Bog: „Dođe mi riječ Jahvina: Prije nego te oblikovah u majčinoj utrobi, ja te znadoh; prije nego što iz krila majčina izađe, ja te posvetih“.² Svjestan je toga i psalmist koji u spomenutom psalmu kaže: „Jahve, prониčeš me svega i poznaješ, ti znaš kada sjednem i kada ustanem, izdaleka ti već misli moje poznaješ. Hodam li ili ležim, sve ti vidiš, znani su ti svi moji putovi. Riječ mi još nije na jezik došla, a ti, Jahve, sve već znadeš“.³ Tako čovjek sebe nikada nije i neće poznavati niti spoznati.

Početak ljudskog života bio je tijekom povijesti predmetom radoznalosti ali i ozbiljnih istraživanja. Postavljali su to pitanje liječnici, biolozi, ali i filozofi i teolozi. I dok su obzorja čovjekova duha bivala sve šira, dotle mu je suvremena tehnika omogućila zaviriti i u tijelo, pa i u same početke ljudskog života. Tako je, na pr. tek u prvoj polovici 19. stoljeća otkriveno da početak ljudskog života ne označava samo polaganje muškoga sjemena u žensko tijelo, nego da je za novi život presudna i ženska jajna stanica.⁴

Suvremena biotehnologija vidi i dalje od toga. Tako se može pratiti i što se događa nakon spajanja muškog spermija i ženskog jajašca. Mogu se vidjeti svi stadiji razvoja ljudskog života u njegovoj početnoj fazi kojeg nazivamo embrij.

U ovom radu želim prikazati što je ili još bolje tko je embrij. Zatim staviti taj embrij pod lupu biologa, genetičara, filozofa, sociologa, teologa te iznijeti u najkraćim crtama kako ga oni vide. U središnjem dijelu ovoga rada ocjenjujem moralni status ljudskog embrija i u skladu s tim pokušavam ukazati na njegova prava.

1. O ljudskom embriju

Embrij – ebyro, - onis, m. (grč. nerođen plod) – zametak.

Zametak – embrio -onis, m. (grč. nerođen plod). Drugi stadij razvitka kralježnjaka u kojem je već razvijen cirkulacijski sustav, a funkcionalan je vitelusni krvotok. U tom stadiju obično završava diferencijacija organa (organogeneza). U čovjeka traje od otprilike 20. do 56. dana nakon začeća.

Tako definira embrij Enciklopedijski rječnik humanog i veterinarskog medicinskog nazivlja.⁵

Autori obično razlikuju različite stadije ljudskog života u njegovom početnim fazama.

Oplodnja ili začeće = spajanje ženskog jajašca i muškog spermija. To je početak novog života.

Zigota = Oplodeno jajašce. Ona ima dva stadija: morula i blastocista. Na putu kroz jajovod jednostanično jajašce razvije se u više od stotinu stanica. Put do maternice kroz jajovod traje otprilike šest dana. Slijedi proces implantacije odnosno ugnježđenja u sluznicu maternice te započinje embrionalni razvoj kroz četiri faze: brazdanje, oblikovanje zametnih listića, osnivanje organa, histološka diferencijacija.

Embrij = dijete od desetog dana do kraja drugog mjeseca.

Fetus = dijete od trećeg mjeseca do rođenja.⁶

U novije vrijeme upotrebljava se i izraz „predembrij“. On označava prvu fazu ljudskog života od začeća (oplodnje) do implantacije. No, kako ističu neki autori, takva podjela nema smisla i „koristi se iz ideoloških razloga“, jer „ne postoji nikakav biološki stadij koji prethodi ili slijedi embriju“. Naime, ono što prethodi embriju su gamete (spermatozoidi i jajna stanica), a ono što slijedi poslije embrija jest rođeno dijete.⁷

Tvorci nečuvenog pojma u razvojnoj biologiji i embriologiji sisavaca, tzv. „predembrija“ (1984. godine) naglašavaju da je ljudski embrij do četrnaestoga dana nakon oplodnje „neorganizirana masa ili klupko stanica, istina s ljudskim genetičkim osobinama, ali nipošto samostojan organizam.

Stoga se do toga razdoblja smiju vršiti znanstvena istraživanja svih vrsta na ljudskim embrijima“.⁸

Embrij očito tijekom svog razvoja u majčinoj utrobi prolazi različite faze rasta i sazrijevanja. Zato se i navodi slijed: zigota, morlula, blastula, fetus. Pri tom se, ipak, ne želi „ni na koji način označiti prekide ili skokove koji objektivno ne postoje. U užem smislu trebalo bi reći: embrij u stadiju zigote ili u fazi morule itd.“⁹

U proslavu napatka „Donum vitae“ stoji sljedeća bilješka: Izrazi „zigota“, „predzametak“, „zametak“, „plod“ u biološkom rječniku mogu značiti susljedne stadije u razvoju ljudskog bića. U ovom Napatku ti se izrazi upotrebljavaju dosta slobodno, pridajući im uvijek jednaku etičku vrijednost pri označavanju ploda ljudskog rađanja, od prvog časa njegova postojanja do rođenja. Razlog takve uporabe izraza vidljiv je iz teksta (usp. I,1). U istoj bilješci stoji i opaska prevoditelja: „Za ‘zigotu’ u prijevodu koristimo izraz ‘oplođena jajna stanica’ za izraz ‘embrij’ riječ ‘zametak’, a za ‘fetus’ izraz ‘plod’, ‘ljudski plod’“.¹⁰

Tko je ljudski embrij?

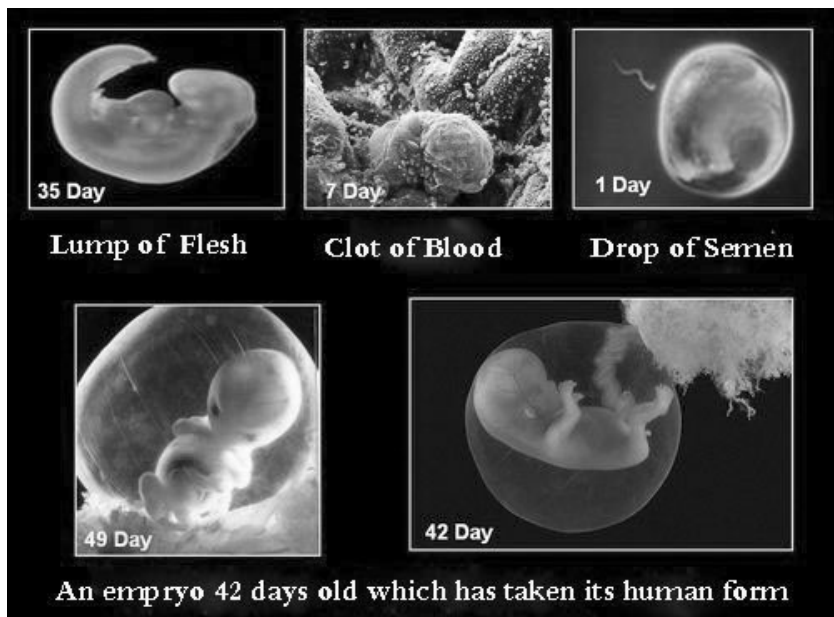
Namjerno sam stavio ovo pitanje. Općenito se o ljudskom embriju raspravlja pod pitanjem „što je“ a ne „tko je“. U ovom dijelu želim kroz različita promatranja pokazati da ljudski embrij jest čovjek u najranijim stadijima svoga razvoja, tj. od začeća do rođenja. Sve rasprave o ljudskom embriju svode se na rasprave o „statusu ljudskog embrija“. To je „općenit naziv za tematsko područje istraživanja biološkog, medicinskog, onto-antropološkog, teološkog, etičkog, pravnog i socijalnog statusa ljudskog života u najranijim stadijima razvoja“.¹¹

Ljudski embrij i biologija¹²

„Humana razvojna biologija potvrđuje da je ljudski embrij pravi ljudski organizam s vlastitim genetičkim i organizacijskim osobinama“. Taj organizam započeo je postojati u času oplodnje i on do tada ima svoj biološki identitet. Čovjek kao kruna stvaranja i stvorenja posjeduje svijest i slobodu. I nijedno drugo stvorenje nema tu osobinu. „Obilježje ljudskog identiteta je jednostavno, naime, to je tipično i samo ljudski genom koji je sastavljen od dvadeset i tri para kromosoma što ukupno daje zbroj od četrdeset i šest. Samo ljudska vrsta među svim živim bićima ima takav biološki identitet“.¹³

Ljudski embrij i genetika

U svakom organizmu geni predstavljaju njegove „najtajnovitije sastavnice“. Genetički identitet svakog bića, pa i čovjeka, individualan je.

„Spoznaja da se individualni genetički identitet konstituira u samoj oplodnji vrijedna je naše pažnje i divljenja. Sve ima svoj početak.“

Genetika kao znanost koja proučava gene utvrdila je da ukupni zbroj gena i kromosoma čini jedan genom. Tako ljudski genom ima četrdeset i šest kromosoma i oko sedamdeset tisuća gena. Geni prenose nasljedne osobine. Dakle, gene ne stječemo tijekom života nego ih nasljeđujemo od roditelja. No i geni su podložni promjenama koje nazivamo mutacijama. U tom smislu geni „s jedne strane upravljaju svim procesima razvoja u pojedinom organizmu od njegova nastanka u oplodnje, dok s druge strane određuju fenotipske osobine istog organizma“. Geni nam određuju boju očiju, stas, boju kose itd. Ipak, novija, tzv. ambijentalna genetika, potvrđuje da je pojedino živo biće prilagodljivo novim životnim okolnostima i zahtjevima okoline, što samo potvrđuje da je genetički identitet svakog živog bića individualan. To vrijedi i za čovjeka. Tako čak i kod identičnih blizanaca možemo uočiti značajne razlike. „Genetički identitet individue potvrđuje njegovu originalnost i neponovljivost te jamči nove izazove u biološkoj sferi života“. ¹⁴

Ljudski embrij i filozofija

I filozofija traži odgovor na pitanje o početku ljudskog života. U tom nastojanju razlikujemo dva pristupa. Jedan filozofski pristup ljudskom

embriju nema poteškoća u priznavanju ontološke individualnosti u ljudskom embriju te mu slično kao i suvremene biologijske znanosti priznaje od trenutka začeca i pravni i moralni status. Drugi filozofski pristup ne priznaje metafiziku te istraživanje o pravnom i moralnom statusu ljudskog embrija smatra besmislenim i gura ga u područje ideološke zloporabe znanosti i znanstvenih datosti. Radi se ovdje zapravo o trendu suvremene filozofije po kojem su i svi važniji prirodoznanstvenici postali filozofi. Ti filozofi onda jednostavno više vjeruju, na pr. jednom biologu koji će na pr. ustvrditi da ljudski individualni život ne započinje oplodnjom. Takav stav je, međutim, kriv i pristran i filozofi bi trebali vratiti filozofiju „u krilo autentične ljudske misli lišene ideološke zloporabe u svakodnevne svrhe“.

U filozofskim raspravama o embriju se govori kao o „mogućem biću“, kao o „budućem ljudskom biću“, zatim kao o „potencijalnoj osobi“ te kao o „osobi u potenciji“.

Liberalna opcija za pobačaj tvrdi da „ljudski embrij u ranim stadijima razvoja definitivno nije prava osoba, no nije ni potencijalna osoba, nego tek moguća osoba“.

Takav stav obezvrjeđuje metafizičku narav ljudske osobe ali je već i na prirodoznanstvenoj razini dokazivo da se spolne stanice i rani embrij genetički razlikuju. Embrij jest novi organizam, on ne može biti nešto „tek budućće“. Filozofe treba zanimati kakva stvarnost doista jest a ne neki privid stvarnosti, a „stvarnost ljudskog embrija je danas bolje nego ikada prije poznata. Ljudski embrij po svim svojim biogenetičkim karakteristikama jest stvarno, a ne tek prividno ljudsko biće koje bi upućivalo na kategoriju budućnosti“.

Jasno je, međutim, da embrij nije osoba kao odrasle osobe. Ali, „osoba ili jest ili nije, trećega nema“. Može se, dakle, govoriti samo o razvoju osobnog identiteta. Biološke karakteristike otkrivaju embrij „kao nešto ljudsko, ali to ljudsko još nije u pravom smislu ljudsko, kao osoba, nego tek mogućnost da to postane u budućnosti“. U tom smislu se govori o embriju kao potencijalnoj osobi, ali takav pristup nije dobar jer je samo fenomenološki a ne ontološki. Po tom pristupu „ljudska osoba je svjesno, samosvjesno, osjećajno, moralno odgovorno i inteligentno biće“, ali to je samo opis njezinih aktualnih funkcija, ali ne kaže se što je ljudska osoba u sebi. Takav pristup osobi omogućio bi da se „iz zajednice ljudskih osoba isključe ne samo embriji i fetusi, nego i novorođenčad, mentalno retardirane osobe, pacijenti u stanju duboke kome ili u trajnu stanju vegetiranja, starije osobe u demenciji te sve one ljudske osobe koje nemaju sposobnost aktualnog vršenja svjesnih i inteligentnih funkcija“. Zato valja ustvrditi da „fenomenologija osobe bez pretpostavljenog ontološkog, dakle transcendentalnog temelja, vodi u proizvoljnost“.¹⁵

Drugačija je stvar reći da je ljudski embrij „osoba u potenciji“. To znači da će „tijekom svoga razvoja pokazivati sve one fenomenološke kvalitete

koje inače označavaju odrasle ljudske osobe: svijest, samosvijest, osjećanje, pamćenje i moralnu odgovornost“.¹⁶

Ljudski embrij je osoba

Glede osobnoga određenja embrija također postoje razmišljanja. „Tradicionalna kršćanska teologija, koja je svoju viziju o čovjeku kao osobi izgradila na temeljima klasične ontologije, polazila je od ideje da konačno utemeljenje vrijednosti i smisla ljudske osobe valja smjestiti u Bogu kao stvoritelju i otkupitelju svake ljudske osobe i cjelokupnog stvaranja“. Pojednostavljeno rečeno to znači da se iz činjenice da je Bog osoba zaključuje da je i čovjek osoba, ali na analogan način.

„Čovjek postoji zahvaljujući Božjem planu i pozivu u postojanje, u kojem se odmah uspostavlja poseban odnos između Boga i čovjeka.“

S druge strane, suvremena sekularna kultura u svojim bioetičkim raspravama o statusu čovjeka općenito i ljudskog embrija posebno uopće ne razmišlja na taj način. „Isticanja ljudskih prava, ljudskih sloboda, ljudskoga dostojanstva i vrijednosti u suvremenoj kulturi redovito predstavljaju humanističku alternativu teološkom govoru o čovjeku i svijetu“.¹⁷

U raspravi o ljudskom embriju kao osobi nužno je pomiriti dva suprotna stava. Naime, „biološka i formalna komponenta čine jedno nerazdvojivo jedinstvo u realnom redu postojanja ljudskog bića“. Čovjek je stoga uvijek i materijalno i duhovno biće bez obzira na stupanj razvoja njegova bića. „Suvremeno katoličko učenje sasvim precizno potvrđuje da Bog neposredno stvara i ulijeva razumsku dušu u času oplodnje.“ I zato je svako novozačeto ljudsko biće obdareno biološkim i duhovnim komponentama kao bitnim i nerazdvojnim komponentama svakog ljudskog bića.

U tom svjetlu promatra se i osobni identitet ljudskog embrija. Identitet je „skup značajki koje čine da stvar bude ono što ona uistinu jest“. Osobni identitet promatramo na razini makrokozmosa i mikrokozmosa. Na razini makrokozmosa, tj. na razini poznatoga svijeta čovjek sebe vidi kao „razumsko i slobodno biće“. Na razini mikrokozmosa, čovjek ima svijest o samome sebi „kao jedinstvenu i neponovljivu biću“. Naravno, da ljudski embrij kao takav nema tu svijest, ali „ma koliko sićušan i gotovo prostim okom

nevidljiv, najranije je očitovanje jednog novog osobnog identiteta kojemu samo treba vremena da se pokaže u svim svojim kvalitetama i osobinama“. Stoga „biološki i genetički identiteti koji zajedno čine jedinstven biogenetički identitet predstavljaju ‘mjesto’ u kojemu osobni identitet dobiva svoju punu egzistencijalnu materijalizaciju“. ¹⁸

Ljudski embrij i teologija

Biblija ne govori ništa o početku ljudskoga života. No, teologija se bavi istraživanjem o smislu i svrsi ljudskog života. U tom smislu raspravlja i o početku ljudskog individualnog života. O tome, međutim, nema jedinstvenog mišljenja. O početku ljudskog života teologija raspravlja u kontekstu govora o trenutku „ulijevanja duhovne duše u ljudsko tijelo“.

Tertulijan, ranokršćanski pisac, smatra da je začće presudno za ljudski život u nastajanju. Poznata je njegova izreka: „Već jest čovjek onaj koji će to biti“. Njegovo je mišljenje zastupao i Albert Veliki. ¹⁹

U srednjem vijeku je, pak, prevladalo mišljenje Tome Akvinskog koji se pozivao na Aristotela i sv. Augustina. On je „došao do zaključka da Bog stvara i uljeva duhovnu dušu u muški embriju četrdesetoga, a u ženski embrij osamdesetoga dana nakon oplodnje“. ²⁰ U nauku Crkve ipak postoji jednoznačni i kontinuirani stav: „Hotimično ubojstvo nerođenog ljudskog života predstavlja tešku povredu dostojanstva i prava na život te je stoga nemoralan čin“. ²¹

Teološki pogled na ljudski embrij ima dvostruku vrijednost: vjersku i filozofsku. Vjerska vrijednost sastoji se u tome što se temelji na „danostima objave i tradicije“ a filozofska jer se temelji „na racionalnim argumentima“. ²² U tom smislu status ljudskog embrija valja osvijetliti i vjerom i razumom. Oni se međusobno ne isključuju, nego se nadopunjavaju, kao što se i filozofija i teologija mogu međusobno nadopunjavati. „Vjera traži razum, kao što bi u toj vizuri i razum trebao tražiti vjeru, jer samo je razum prosvjetljen vjerom, odnosno Objavom, u stanju proniknuti posljednji temelj i smisao svijeta i čovjeka“. ²³

Ljudski embrij i sociologija

Ljudski embrij u sociološkim istraživanjima proučava „društvenu svijest o ljudskom životu prije rođenja“. U istraživanjima pod negativnim vidom dolazi se do zaključka da „ljudski život prije rođenja ne uživa status potpune zaštite“. Naime, suvremeno zakonodavstvo u većini zemalja odobrava pobačaj, izvantjelesnu oplodnju (stvaranje prekobrojnih embrija). Dopuštena su istraživanja na prekobrojnim embrijima kao i stvaranje novih embrija u svrhu znanstvenog istraživanja. Sve to svjedoči da je „sociološki status embrija doista definiran, no uglavnom negativno i na štetu embrija“.

Pozitivno sociološko promatranja ljudskog embrija utvrđuje da mu se pridaje „velika važnost na društveno-političkoj razini“. Stoga se načelno može ustvrditi da „svi društveni subjekti smatraju da ljudski život prije rođenja ima određenu vrijednost. Za jedne je ta vrijednost apsolutna. Ona je sadržana u statusu nevinosti ljudskog embrija, posljedično, u njegovoj nepovredivosti. Za druge je ta vrijednost relativna. Ona je utemeljena u primatu individualne slobode odraslih osoba nad nerođenim ljudskim životom“. Budući da u suvremenom društvu prevladava liberalno-demokratsko uređenje onda je i prevladavajući stav prema embriju onaj relativizirajući, koji vrijednost ljudskog života ne cijeni po onome kakav je on u sebi nego ga se cijeni „u odnosu prema slobodnom izboru odraslih“. Problem je što sama činjenica čovjekovog slobodnog izbora ne garantira da će taj izbor biti i moralno dobar.²⁴

2. Ljudski embrij i njegova prava

U drugom, središnjem, dijelu ovoga rada prikazat ću najprije koja prava embriju pridaje država, odnosno kako se ta prava tretiraju u državnim zakonima, a zatim ću prikazati koja prava embriju daje Crkva imajući u vidu njegov moralni status te što o ljudskom embriju govore razni dokumenti Crkve odnosno crkvenog učiteljstva.

Ljudski embrij i državni zakoni

Pravnici i pravni stručnjaci pozvani su dati svoje mišljenje o statusu ljudskog embrija. Pravna razina ovoga problema tiče se „filozofije prava koja u sebi uključuje elemente filozofske antropologije te je tu neminovan susret s pitanjem što je čovjek i tko je uopće nositelj prava“. Druga pravna razina u promatranju ljudskog embrija odnosi se na „formalno-pravne utemeljenosti nekog zakona te njegove pravne valjanosti, a ovdje je slučaj zakona o pobačaju“.

U svojoj ocjeni pitanja ljudskog embrija, pravnici trebaju dati odgovor na pitanje o pravu ljudskog bića na život prije rođenja. Odgovor na to pitanje je skoro jednoznačan: „Zakonodavstva suvremenih demokratskih zemalja ne prepoznaju ljudski embrij i fetus kao subjekt prava budući da legalizacija pobačaja, neovisno o stupnju njegove liberalizacije, potvrđuje da zakonodavstvo osigurava priznanje i zaštitu prava na život tek od rođenja, ali ne i prije rođenja u smislu i stupnju u kojem je to predviđeno nakon rođenja“.²⁵ Iz toga proizlazi da ljudski embrij nije vrednovan kao ljudska osoba, što jasno očituje zakon o pobačaju. Da je ljudski embrij za pravo i zakonodavstvo ljudska osoba, onda bi zakon koji dopušta pobačaj bio „pravno neutemeljen“ a sam hotimični pobačaj vrednovan kao „kazneno djelo“.

Zakon o zabrani pobačaja po mišljenju liberalne demokracije bio bi izravno „uplitanje religije u državu“ i „prepreka da liberalna demokracija profunkcionira s punog naslova liberalizma“. Takve primjedbe je moguće razumjeti, ali ne i prihvatiti, jer u svemu tome nema „glavnog aktera“, tj. ne daje se odgovor na pitanje kakav pravni status ljudskog embrija. Može se naime, raspravljati o tome tko je za liberalnu demokraciju i odvojenost religije od države, ali tom raspravom se ne može rješavati problem prava na život prije rođenja. „Pravo na život je starije i od religije, i od države, i od liberalne demokracije. Pravo na život je uvjet mogućnosti svega toga, a ne nešto što se tek svemu tomu treba nadodati“. U tom smislu pravo i pravna znanost trebaju ponuditi odgovor na to pitanje ali „bez ideoloških i svjetonazorskih sučeljavanja“.²⁶

Ta sučeljavanja danas postoje i u bioetičkim raspravama. Tako na pr. svaka strana u raspravama o početku ljudskog individualnog života „misli da baš o tom pitanju ovisi čitava njezina teorijska vjerodostojnost i uvjerljivost“. Zbog toga se u javnosti „vjerski pogled na ljudski život, njegov nastanak, razvoj i vrijednost samo podnose iz pristojnosti, ali se ne uzimaju ozbiljno“. Obično se reagiranje Crkve o tom problemu smatra njezinim uplitanjem u državne stvari i politička pitanja.

Pitanje zabrane pobačaja, čak kad bi ono po demokratskoj proceduri bilo izglašano u parlamentu, bilo bi okarakterizirano ideološki. Zastupnike bi napali tvrdeći da su u glasovanju bili „motivirani vjerom, a vjera je privatna stvar“, pa glasovanje ne bi bilo valjano. Trebalo bi, međutim, biti baš obratno, tj. da je glasovanje valjano samo onda kad zastupnici glasuju „u skladu sa svojim vjerskim i moralnim uvjerenjima“.²⁷

U ocjeni zakona o pobačaju ističu se također prava žene da svojim tijelom raspolaze kako hoće. „U tom kontekstu fetus u utrobi žene krši njeno pravo na privatno vlasništvo“ te ga ona iz toga razloga slobodno smije ukloniti jer „ona ima pravo raspolagati svojim vlasništvom“. Istina je da svatko ima pravo raspolagati svojim vlasništvom, ali je pitanje je li tijelo samo privatno vlasništvo s kojim se ima pravo raspolagati? Liberalno-individualističko gledanje pozitivno će odgovoriti na to pitanje. Ono, naime, daje prednost „subjektivnom nad objektivnim preduvjetima za moralnost čina“. U takvom stavu ne gleda se uopće na odnos trudnice i fetusa. Tu ipak valja naglasiti da svako ljudsko biće, pa tako i trudnica, ima pravo raspolagati svojim tijelom. „Ali ne apsolutno. Jer kad bi to bilo apsolutno, tada bi bile besmislene moralno i društveno obvezujuće norme ponašanja glede zaštite fizičkog čovjeka“.²⁸

Drugi argument koji ističe liberalno-individualistički stav jest da „fetus nije ništa drugo doli nametnik u tijelu trudnice“. Za tim se argumentom obično poseže u raspravi oko tzv. „neželjene trudnoće“. Po tom stavu ukoliko žena ima apsolutno pravo i slobodu na izbor, onda ima pravo zatražiti prekid trudnoće a zakonodavac joj to mora osigurati. No, nije to glavni pro-

blem liberalno-individualističke opcije, nego je problem u „razumijevanju i tumačenju kvalitete ljudskog života prije rođenja“. Po toj opciji ljudski embrij nema kvalitetu veću od običnog nametnika (parazita). Iz toga slijedi logični zaključak: ukoliko ga je moguće ukloniti, onda je to i dopušteno učiniti. Takvo obezvrjeđivanje ljudskog života prije rođenja je toj opciji nužno, inače bi protuslovlila sama sebi. Ona jednostavno ne može prihvatiti katolička načela o kvaliteti ljudskog života prije rođenja jer to ne bi „bilo u skladu s liberalno-individualističkom opcijom“.²⁹

Ljudski embrij i Crkva

Crkva u svom istraživanju o pravima ljudskog embrija ide drugim putem. Ona prije svega postavlja pitanje: „Što smijemo, a što ne smijemo učiniti ljudskom embrijem? Drugim riječima, kako se trebamo ponašati u susretu s ljudskim embrijem, a takvih susreta danas ima zaista mnogo?“³⁰ Takav stav očituje da izbor odnosa prema ljudskom embrijem nije prepušten volji pojedinaca. Dapače, traži se opći moralni stav prema ljudskom embriju odnosno konkretna moralna norma ponašanja prema njemu. Radi se, prema tome, o dvije razine. Prva razina upućuje na opće filozofsku i teološku dimenziju a druga na konkretnu moralnu dimenziju. Pojednostavljeno rečeno, „najprije valja odgovoriti na pitanje tko je ili što je ljudski embrij, a zatim slijedi odgovor na pitanje kakav stav moramo imati prema ljudskom embriju, te, konačno, kako se moramo ponašati u konkretnim situacijama“.³¹

U davanju odgovora na ta temeljna pitanja o statusu ljudskog embrija trebaju biti uključeni i vjera i razum. Vjerski gledajući dogmatika daje odgovor na to pitanje jer ona „teorijski istražuje i definira teološku istinu o čovjeku“ u svjetlu Objave. S druge strane moralna teologija također odgovara na to pitanje, ali ne prema dogmatici, nego „iz zahtjeva moralnog razuma“. Moralni razum odnosi se na ljudsku praksu, odnosno na čovjekovo djelovanje i ponašanje u konkretnim okolnostima. „U tim i takvim okolnostima moralni razum ne daje odgovor na pitanje u što vjerujemo, nego što ovdje i sada trebamo činiti ili kako trebamo djelovati u skladu s onim u što vjerujemo“.³²

U moralnoj ocjeni čovjekova djelovanja u odnosu na ljudski život Crkva se drži tuciorističkog načela, koje nas uči da smo „u praktičnom djelovanju dužni slijediti sigurniju (lat. tutior) stranu, jer se radi o jako važnim pitanjima našega života i spasenja“.³³ Držati se toga načela u odnosu prema ljudskom embriju znači konkretno da u „nedostatku znanja o postojanju osobe u ljudskom embriju“, čovjek uvijek mora držati da embrij „jest osoba jer se radi o temeljnoj vrijednosti ljudskog života koju ne smijemo dovesti u pitanje iz nehata ili neznanja“. Ukoliko se ne zauzme takav stav, „izlažemo se opasnosti da ubijemo osobu“. Naime, „ni teologija, ni filozofija, ni zna-

nost, ni sve tri zajedno nisu odgovorile na pitanje u kojem trenutku embrij postaje osoba“. Ipak, uz pomoć suvremenih tehničkih pomagala u medicini može se ustvrditi da ljudski embrij od najranijih stadija svoga razvoja jest pravo ljudsko biće. Stoga u odnosu prema ljudskom embriju moralna teologija ističe da valja primijeniti tuciorističko načelo „po kojemu nije dopušteno djelovati protiv njegova integriteta jer se u protivnom izlaže opasnosti djelovanja protiv integriteta ljudske osobe“. Nažalost, u odnosu prema ljudskom embriju mnogi se krivo pridržavaju probabilističkog načela po kojemu je dovoljno držati se „razborite vjerojatnosti na strani individualne savjesti“. Takvo načelo je za ljudski život prije rođenja upravo kobno „jer na temelju probabilističkog načela svatko može reći: ja sam zaključio da ljudski embrij nije osoba te mu stoga ne dugujem poštovanje i zaštitu kao osobi od samoga početka njegove egzistencije“. Tucioristički stav uči suprotno, tj. da se prije svakog zahvata na ljudskom embriju mora otkloniti sumnja je li to osoba ili nije, a ako tu sumnju ne možemo ukloniti „dužni smo slijediti sigurniji put koji je uvijek na stani objektivne norme djelovanja, a ona u ovom slučaju kaže: ne ubij nevino ljudsko biće!“. Svi koji se ne drže toga načela izlažu se „opasnosti ubojstva osobe iz nehata“. ³⁴

Crkveni dokumenti o ljudskom embriju

Posljednjih desetljeća Crkva je u raznim dokumentima izražavala svoj stav o statusu ljudskog embrija. Taj stav je vjeran tradicionalnom učenju Crkve „o nepovredivosti dostojanstva ljudskog života i moralnoj dužnosti njegove pravne zaštite bez obzira na njegov stadij razvoja, dob, spol, rasu, naciju, kulturu, vjeru itd“. ³⁵

Prvi u nizu crkvenih dokumenata koji zauzimaju jasni stav prema ljudskom embriju jest *Gaudium et spes* – pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu II. vatikanskog koncila. U njoj Crkva u jednoj rečenici, osuđujući pobačaj, izražava jasno svoj stav da ljudski embrij jest ljudsko biće: „Bog, Gospodar života, povjerio je ljudima uzvišenu zadaću da održavaju život, i tu dužnost moraju vršiti na način dostojan čovjeka. Zato treba već od zaačea najbrižnije štiti život; a pobačaj i čedomorstvo užasni zločini“. ³⁶

Izjava o namjernom pobačaju je dokument koji je objavio Zbor za nauku vjere u kojem je iznio temeljne stavove Crkve o dostojanstvu ljudskog života u njegovu nastanku. Stavovi izneseni u toj Izjavi se „više-manje ponavljaju u svim kasnijim dokumentima“ u kojima se razmatra to pitanje. ³⁷

Izjava govori o namjerom prekidu trudnoće na četiri razine. U uvodu ističe razlog nastanka tog dokumenata: „Crkva je potpuno svjesna da u njenu službu spada obrana čovjeka protiv svega što ga može uništiti ili obeščastiti te ne može šutke zaobići ovo pitanje“, ističući da je svatko tko ima ljudsku narav brat Sina Božjega, koji je postao čovjekom i na sebe uzeo ljud-

sku narav.³⁸ U ovoj „Izjavi“ ugrađeni su stavovi kako pojedinaca tako i raznih udruga koje su se oduprle javnom mišljenju o dopuštenosti pobačaja. Napose su u njoj sabrana mišljenja mnogih biskupskih konferencija i biskupa objavljenih u raznim dokumentima, koji se „divno slažu među sobom te potpuno jasno izlažu kako treba poštivati ljudski život polazeći od ljudske naravi i kršćanske nauke“. Zbog te činjenica ova Izjava kršćane „teško obvezuje u savjesti“.³⁹

Vjerski ili teološki karakter ljudskog života je prva razina na kojoj se izlaže problem namjernog pobačaja. Na toj razini ističe se da je „čovjek bogoliko biće s nepovredivim dostojanstvom a Bogu pripada gospodstvo nad ljudskim životom i smrću“. Ljudski život opstoji pod Božjom zaštitom, a krv čovjekova viče k Bogu (usp. Post 4,10), koji traži da mu se položi račun „jer je čovjek stvoren na sliku Božju“. Zatim naglašava kako je „Crkvena predaja uvijek naučavala da se ljudski život mora štiti i unaprjeđivati i u začetku i u različitim dobima njegova razvitka“. Na ovom mjestu Izjava nabraja razne crkvene dokumente i teologe koji su govorili o tom problemu kao i pape, od Siksta V. do Pavla VI.⁴⁰

Druga razina Izjave tiče se „razumskih dokaza po kojima napad na nerođeni život ostaje u kontekstu povrede dvaju načela: pravednosti i ljubavi“. Oni koji počinu namjerni pobačaj, ubijaju ljudsko biće i time vrijeđaju temeljno čovjekovo pravo na život i ne poštuju zapovijed ljubavi prema bližnjemu u ovom slučaju prema još nerođenom ljudskom biću. Čuvati ljudski život – to nije samo „kršćanska zapovijed; i razum je zahtijeva kad istražuje što je ljudska osoba i što mora biti“. U suvremenom svijetu puno se govori o pravima osobe a „prvo što ljudska osoba ima jest pravo na život... Pravo na život temelj je i uvjet svijui drugih prava, pa se zato mora i više štiti nego ostala“. Nedopustivo je da se jedno društvo zalaze da se nekim osobama to pravo u potpunosti poštuje, a drugima oduzima. „Nepovredivo pravo na život pripada i najslabijem starcu. Ne gube ga i neizlječivi bolesnici. Zakonito je djetetu koje se nedavno rodilo kao i zrelog čovjeku. Svaki ljudski život mora se poštivati od onoga časa u kojem je započeo proces nastajanja“, ističe Izjava te podsjeća: „Čim je jaje oplodeno, već je započeo život koji nije ni očeV ni materin, nego pripada novom ljudskom biću koje raste radi sebe samoga. Ono nikada neće postati ljudsko ako već tada nije bilo“.⁴¹

Treća razina na kojoj Izjava govori o pobačaju jesu biomedicinski dokazi „koji u naše doba, osobito na temelju spoznaja humane genetike i razvojne biologije, sve više otkrivaju tajne nastanka i razvoja novog ljudskog života od same oplodnje“. Genetska znanost i njezina istraživanja jasno su pokazala „da od prvog časa postoji čvrst nacrt ili genetski program ovoga živoga bića, to jest da postoji čovjek i to kao individuum, već urešen svim svojim i unaprijed određenim oznakama“. Čas oplodnje je onaj čas kojim „započinje čudesan tok svakog ljudskog života, a za pojedine njegove

sposobnosti potrebno je vrijeme da se pravilno uredi i pripreme za djelovanje“. Na toj spoznaji Crkva temelji svoje moralno učenje koje je jasno ustvrdilo: „Premda se možda sumnja je li plod začeca već ljudska osoba, objektivno je već teški grijeh prepustiti se opasnosti da se izvrši ubojstvo čovjeka. I to je već čovjek kao i onaj koji će kasnije biti“. I zato „Božji zakon i sam naravni razum isključuju bilo koje pravo na izravno ubojstvo nedužnoga čovjeka“. Crkva je svjesna kakve poteškoće može izazvati trudnoća po život majke, ili rođenje djeteta za život obitelji, pogotovo ako se ustvrdi da će biti bolesno. No ti razlozi „objektivno nikada ne mogu biti razlogom odluke o životu drugog čovjeka, pa ni u njegovu začetku... Jer život je tako temeljno dobro da se ne može izjednačiti ili usporediti ni s najvećim teškoćama“.42

Četvrta razina koju Izjava obrađuje „tiče se civilnog ozakonjenja namjerna prekida trudnoće“ ističući da nijedna zakonita vlast „nema ovlasti ni od Boga ni od ljudi, da u pozitivnom zakonu dopusti namjeran prekid trudnoće“. I naglašava kako „moralni zakon ide ispred građanskog zakona i predstavlja odnosnu točku tom zakonu ili njegovu moralnu legitimaciju“. Zakon, koji dopušta povredu ljudskog dostojanstva nevinog ljudskog života, „gubi svoje moralno utemeljenje te je ipso facto nepravedan zakon“, a upravo je takav zakon koji dopušta namjerni prekid trudnoće, odnosno zakon o pobačaju. Može se reći da je taj zakon doista apsurdan. On s jedne strane „ne smatra pobačaj nekim zločinom protiv ljudskog života dok i dalje oštro kažnjava ubojstvo čovjeka“. U ovom slučaju ne smije se dopustiti „sloboda mišljenja“ da bi se djetetu oduzeo život. „Život djeteta mora se pretpostaviti svakom mišljenju“. Bez obzira što taj zakon dopušta ili nalaže „sasvim je sigurno da se čovjek nikada ne može pokoriti iznutra nepoštenom zakonu“. I zato se Crkva zalaže također da se ne smije „dopustiti da liječnici i bolničari budu prisiljeni na bliže sudjelovanje u izvršenju pobačaja“. Onima koji ne žele sudjelovati u pobačaju zapravo treba dati mogućnost da izaberu „Božji zakon ili prijedlog izjave u korist života“.

U nastavku ovoga dijela Izjava ističe da društvo i državni zakoni trebaju učiniti sve kako bi svi građani, pa i oni siromašniji mogli „uvijek i posvuda prihvatiti svako dijete koje se rodi na ovaj svijet, na način dostojan ljudi“. U tom smislu treba pomoći „obiteljima i neudanim majkama, određivati pomoć za djecu, mudro urediti zakone za izvanbračnu djecu i ustanovu za posvojenje“. Takvo zalaganje omogućilo bi „da umjesto pobačaja bude uvijek pri ruci drugi zaista moguć i časn izbor“. Dakle, Izjava jasno naglašava da se „pobačaj nikada ne smije dopustiti“, ali ističe i to da „najprije treba ukloniti njegove uzroke“. Svi liječnici se moraju zauzimati, jer im napredak medicine to i omogućava, da „uzdržavaju i unaprjeđuju život što je više moguće, a nikako da ga uništavaju“.

Osim ustanova po kojima „kršćanska velikodušnost i žar ljubavi iz dana u dan mogu sve više unaprjeđivati sve oblike pomoći“, Izjava pridoda-

je i mogućnost „odgovornog očinstva“ u slučajevima gdje iz opravdanih razloga nije moguće prihvatiti brojni porod. To načelo koje je znak istinske ljudske i kršćanske razboritosti moguće je primijeniti na pravi način samo ako se to čini velikodušno jer „glavna briga i nastojanje Kristove Crkve jest da se život zaštićuje i unaprjeđuje“ kako bi se uvijek mogla ostvarivati ona velika zadaća „suradnje sa Stvoriteljem u prenošenju života, a ta suradnja obogaćuje novim članovima i ljusko društvo i Crkvu“. ⁴³

Kongregacija za nauk vjere nakon trinaest godina (1987.) objavila je novi dokument odnosno nupatak koji govori o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja pod naslovom *Donum vitae (Dar života)*. Tim dokumentom Crkva je željela staviti pod svjetlo odnosno povećalo katoličkih čudorednih načela „biomedicinske tehnike koje omogućuju zahvate u početke ljudskog života i u same procese rađanja“. Cilj Napatka nije bio izložiti „cjelokupno naučavanje Crkve o dostojanstvu začetka ljudskog života i rađanja“, jer o tom je crkveno učiteljstvo govorilo i na drugim mjestima. On samo želi dati „određene odgovore na poglavita pitanja koja su se o tome pojavila“. ⁴⁴

U nastavku, Nupatak ističe pozitivne i negativne učinke napretka bioloških i medicinskih znanosti. On je s jedne strane omogućio mnoga terapijska pomagala, ali je isto tako čovjeku otvorio i perspektive „nove moći s nepredvidivim posljedicama za ljudski život u samome njegovu početku i u njegovim prvim stadijima“. Takva tehnika je, na taj način, omogućila čovjeku da uzme sudbinu života u svoje ruke. To, međutim, može biti opasno, ako čovjek prekorači granice razumna vladanja prirodom. ⁴⁵

Crkveno učiteljstvo, kako se ističe u Napatku, poštuje autonomiju eksperimentalnih znanosti, ali „upoznavši se s rezultatima istraživanja i tehnikama, želi iznijeti, snagom svoga evanđeoskoga poslanja i svoje apostolske zadaće, čudoredni nauk koji je primjeren dostojanstvu osobe i njezinu cjelovitom poslanju“. Stoga izlaže kriterije za „moralno prosuđivanje o primjenama znanstvenih i tehničkih istraživanja, posebice s obzirom na ljudski život i njegove početke“. Načela kojih se valja pridržavati su sljedeća: „poštivanje, obrana i promicanje čovjeka, njegovo prvo i temeljno pravo na život, dostojanstvo njegove osobe obdarene duhovnom dušom, moralnom odgovornošću i pozvane na blaženo zajedništvo s Bogom“. ⁴⁶

Razvoj tehnike i biotehnologije osobito se, po svojoj primjeni, odrazio u biologiji i medicini. Njihov doprinos je dragocjen „kad pritječu u pomoć bolesnoj ili obnemogloj osobi uz poštovanje njezina dostojanstva kao Božjega stvora“. Međutim, ni biolog, ni liječnik ne mogu samo snagom svoje „znanstvene nadležnosti, htjeti odlučivati o početku i o sudbini ljudi“. ⁴⁷ To je osobito važno naglasiti za područje spolnosti i rađanja. Nupatak, zato, posebnu pozornost posvećuje tehnikama umjetnog rađanja ljudi. U moralnoj prosudbi tih tehnika osobito se mora voditi briga o dvije temeljne vrijednote. To su „život ljudskog bića koje je pozvano u postojanje, i izvorno

prenošenje tog života u braku“.⁴⁸ Premda je napredak tehnike omogućio „rađanje bez spolnog odnosa pomoću susreta zametnih stanica in vitro“, ipak, valja ustvrditi da „ono što je tehnički moguće ne znači da je samim tim i moralno dopustivo“, ističe Napatuk, i vrlo odlučno dodaje: „Zato se neizbježno mora razmisliti o temeljnim vrjednotama života i ljudskog rađanja kako bi se donio moralni sud o takvim tehničkim zahvatima nad ljudskim bićem već od prvih stadija njegova razvoja“.⁴⁹

Smjernice za moralnu prosudbu koje daje Učiteljstvo Napatuk sažima na sljedeći način: „Od samog začeća život svakog ljudskog bića mora se apsolutno poštivati jer je čovjek jedini stvor na zemlji kojega je Bog htio radi njega samoga“, a duhovnu dušu svakom čovjeku Bog neposredno stvara. Ljudski je život od početka u posebnom odnosu sa Stvoriteljem. Čovjek je, naime, jedini stvoren na sliku i priliku Božju i zato je „Bog je jedini Gospodar života od njegova početka do njegova svršetka: nitko i ni u kojim okolnostima ne može sebi uzeti pravo da izravno uništi nevino ljudsko biće“.⁵⁰

O pojedinim zahvatima koje ocjenjuje „Donum vitae“ bit će govora u prikazu dokumenta „Dignitatis personae“, jer ih je on sve sazeo na jednom mjestu.

Evangelium vitae (Evandjelje života) sljedeći je dokument u nizu kojim Crkva daje svoj doprinos zaštiti ljudskog života od njegovog začetka. Ta enciklika Ivana Pavla II. „o vrijednosti i dostojanstvu ljudskog života“ je „svakako najznačajniji i najzvučniji dokument u kojemu se razmatra status ljudskog embrija“. U enciklici se „s jakim naglaskom potvrđuje da je svako namjerno lišavanje života nevinog ljudskog bića teški moralni nered te zaslužuje svaku osudu“.⁵¹

Ova enciklika želi vratiti čovjeka iz svijeta tehnike i biotehnoških zahvata u područje ljudskog života, na izvore tog života. Papa u uvodu ističe najprije „neusporedivu vrijednost ljudske osobe“, koja uključuje „veličinu i dragocjenost ljudskog života u njegovoj vremenskoj fazi“ ali, koji „ne očekivano i nezasluženo, biva osvijetljen obećanjem i obnovljen darom božanskoga života koji će postići svoje potpuno dovršenje u vječnosti“. U svemu tomu i Crkva se osjeća odgovornom „navijestiti ljudima svih vremena“ jedinstveno „evandjelje, vrelo neugasive nade i prave radosti za svaku epohu“, jer „Evandjelje ljubavi Božje prema čovjeku, Evandjelje dostojanstva osobe i Evandjelje života jedno su i nedjeljivo Evandjelje“.⁵²

Ivan Pavao II. u enciklici ističe da se s „novim perspektivama otvorenim znanstvenim i tehnološkim napretkom rađaju novi oblici napada na dostojanstvo ljudskog bića“.⁵³ Stvara se nova kulturna situacija „koja daje zločinima protiv života jedan nepoznat i – ako je doista moguće – još više zao izgled“. To stvara veliku zabrinutost jer „široki slojevi javnog mnijenja opravdavaju neke zločine protiv života“ a zakonodavstva nekih zemalja daju puni legitimitet takvih čina. Pa i „sama medicina, koja je po svom zvanju određena za obranu i brigu ljudskog života, u nekim svojim sektorima sve

se više zalaže da se ostvare ti čini protiv osobe...“ Tu Ivan Pavao II. misli posebno na problem umjetne reprodukcije. Na prvi pogled se čini, ističe on, da je tu tehnika stavljena na službu životu, međutim na tom području „te tehnike bilježe visok postotak neuspjeha“ pa su one u biti novi napad na život, jer oplodene zametke izlažu opasnosti smrti a prekobrojne zametke koriste u svrhu istraživanja „koja, pod izgovorom znanstvenog ili liječničkog napretka, u stvari svode ljudski život na jednostavan ‘biološki materijal’ s kojim se može slobodno raspolagati“.⁵⁴

Ivan Pavao II. u ovoj svojoj enciklici posebno se u zaštiti ljudskoga života bavi problemima pobačaja, umjetne oplodnje, prenatalne dijagnostike, čedomorstva, eutanazije, ubojstva i samoubojstva.

Svi bitni navodi za pojedina područja koja spadaju u ovaj rad, bit će posebno obrađeni u sljedećem dokumentu.

Dignitas personae (Dostojanstvo osobe) je najnoviji dokument koji govori o tehničkim zahvatima u područje ljudskoga života. I to je dokument Kongregacije za nauk vjere a posvećen je „nekim bioetičkim pitanjima“, kako to stoji u podnaslovu dokumenta.

U uvodu dokumenta ističe se: „Dostojanstvo osobe nužno je priznati svakomu ljudskom biću, od rođenja pa do prirodne smrti“. Tim temeljnim načelom izriče se veliko „da“ ljudskom životu, koji mora biti u „središtu etičkog promišljanja nad biomedicinskim istraživanjima“. O problemima biotike već je govorio dokument iste Kongregacije „Donum vitae“. No, „nove biomedicinske tehnologije koje zahvaćaju u osjetljiv prostor ljudskoga života i obitelji rodile su novim pitanjima“ koji zahtijevaju i adekvatne odgovore Crkve koje ona želi dati ovim dokumentom, ne dovodeći u sumnju ispravnost stavova iznijetih u dokumentu „Donum vitae“. Novi problemi o kojima govori ovaj Napatuk odnose se osobito na područje „istraživanja na ljudskim embrijima i primjene matičnih stanica u terapeutske svrhe kao i na drugim područjima eksperimentalne medicine“.⁵⁵

Ovaj Napatuk ističe pozitivne doprinose znanstvenika i filozofa koji u „medicinskoj znanosti vide služenje ljudskoj krhkosti kako bi se izliječile bolesti i olakšalo trpljenje“. Oni se zauzimaju da se ta skrb proširi u jednakoj mjeri na čitavo čovječanstvo. No, s druge strane su oni „predstavnici filozofije i znanosti koji taj ubrzani napredak biomedicinskih tehnologija u bitnome promatraju u eugeničkoj perspektivi“.⁵⁶

Ovaj Napatuk u svom prvom dijelu osvrće se na antropološke, teološke i etičke vidove ljudskoga života i rađanja. „Medicinske su znanosti posljednjih desetljeća u znatnoj mjeri proširile svoje spoznaje o početnim stadijima ljudskoga života“ upozorava Napatuk. K tomu su bolje upoznale i biološke strukture čovjeka kao što je na pr. proces rađanja. Taj razvoj ima svoje pozitivne rezultate kojemu se Crkva raduje, ali „ako taj razvoj uključuje uništavanje ljudskih bića, odnosno služenje sredstvima koja vrijeđaju dostojanstvo ljudske osobe ili su usmjerena na svrhe protivne dobru čovje-

kove cjelovitosti, tada je on negativan i nije ga moguće prihvatiti“.

Naputak se nadalje protivi mišljenju da je ljudsko tijelo u prvim stadijima „svedivo na skup stanica“ te ističe da se tijelo embrija razvija „postupno prema utvrđenom planu i sa svrhom koja se očituje u rađanju svakog djeteta“.⁵⁷

Dokument „Dignitatis personae“ želi vrednovati „sva moralna pitanja koja se postavljaju gledom na zahvaćanje u ljudski embrij“.⁵⁸ Zbog toga se poziva i na naputak „Donum vitae“ koji kaže: „Od prvog časa svog postojanja, tj. otkad se uobličio kao zigota, plod ljudskog rađanja zahtijeva bezuvjetno poštovanje koje dugujemo ljudskome biću u njegovoj tjelesnoj i duhovnoj cjelokupnosti. Ljudsko biće mora se poštivati i s njime valja postupati kao s osobom od samog njegova začeća, pa mu se stoga od toga istog časa moraju priznati prava osobe, među kojima je prije svega nepovredivo pravo svakoga nevinog ljudskog bića na život“.⁵⁹ Iako „Donum vitae“ nije jasno definirao embrij kao osobu, „ipak je naglasio postojanje unutarnje veze između ontološke dimenzije i specifične vrijednosti svakoga ljudskog bića“. Eksperimentalno nije moguće u embriju „utvrditi prisutnost duhovne duše“, ali su znanstveni zaključci dovoljni da se u njemu „razložno prizna nazočnost osobe od samoga prvog javljanja ljudskog života: ta kako bi ljudska jedinka mogla ujedno ne biti i ljudska osoba?“.⁶⁰ Stoga naputak „Dignitatis personae“ hrabro zaključuje: „Ljudski embrij od samoga početka posjeduje ljudsko dostojanstvo“.⁶¹

Crkva „prosuđujući etičku vrijednost pojedinih rezultata novijih medicinskih istraživanja o čovjeku i njegovim počecima“ ne želi zahvaćati u područje koje je svojstveno medicinskim znanostima. Ona sve strane poziva „na etičku i društvenu odgovornost u njihovim postupcima“ jer se „etička vrijednost biomedicinske znanosti mjeri odnosom prema bezuvjetnom poštovanju koje se duge svakom ljudskom biću, u svakom trenutku njegove egzistencije, ali i odnosom prema zaštiti specifičnosti onih osobnih čina koji prenose život“.⁶²

U drugom dijelu naputak „Dignitas personae“ obrađuje niz problema vezanih uz rađanje. Na prvome mjestu određuju se načela kojih se „nove medicinske tehnike“ trebaju držati u „pogledu liječenja neplodnosti“. To je prije svega „pravo na život i tjelesni integritet svakoga ljudskog bića od začeća pa do prirodne smrti“.⁶³

Oplodnja in vitro je postupak koji je vrlo često povezan s *hotimičnim uklanjanjem embrija*. I usavršene tehnike oplodnje *in vitro* „odvijaju se na način pri kojem ljudski embrij biva smatram tek pukom nakupinom stanica koje se po volji upotrebljavaju, selektiraju i odbacuju“. Još uvijek je mali postotak uspješnosti ove metode, tako da je „postotak odbačenih embrija vrlo visok“. Liječnici, stručnjaci za umjetnu oplodnju, smatraju te gubitke normalnom cijenom „koju treba platiti za postizanje pozitivnih rezultata“. U tom smislu imamo ponašanje prema načelu „cilj opravdava sredstvo“.

Ispada tako da je jedino važno koliko će se djece iz tog postupka roditi a „ne mari se za pravo na život svakoga pojedinog embrija“.⁶⁴

Ne može se reći da je svako odbacivanje embrija, koje i u najboljim centrima za umjetnu oplodnju dostiže brojku od 80%, hotimično i voljno. Tako odbacivanje događa se u visokom postotku i kod prirodnih trudnoća. No, mora se utvrditi da su „uklanjanje, uništavanje i gubitci embrija u mnogim slučajevima predviđeni i hotimični“. To

se pogotovo odnosi na embrije za koje se utvrdi da imaju neki nedostatak. Sve veći je postotak onih bračnih parova koji se umjetnoj oplodnji podvrgavaju radi genetske selekcije svoje buduće djece. Osim toga, gotovo se u svakom pokušaju tehničkim putem oploduje više jajašaca, kako bi se unijeli u maternicu u nadi da će se bar jedno zadržati i razvijati ili se određeni broj zamrzava za buduće pokušaje umjetne oplodnje. Takvi postupci navode na mišljenje da „tehnika višestrukog prijenosa embrija uključuje ophođenje s embrijima kao s pukim sredstvima“. Tu tvrdnju potkrjepljuje i istina da se ni na jednom drugom području medicine ne dopušta toliki postotak „negativni i fatalnih ishoda“. Takav stav svjedoči da se embriju ne iskazuje puno poštovanje. Više od embrija poštuje se „želja za potomstvom“ koja mora biti zadovoljena po svaku cijenu. Tako tehnike koje se propagiraju kao tehnike „na službu životu“, ustvari „otvaraju vrata novim napadima na život“.⁶⁵

Pomirenost i prihvaćanje vrlo velike stope „abortivnosti tehnika oplodnje in vitro“ očituje pomanjkanje poštovanja samog procesa rađanja a „pridonosi i slabljenju svijesti o poštovanju koje se duguje svakom ljudskom biću“, što nikako nije slučaj u intimnosti „među supružnicima koju oživljava bračna ljubav“.

Želja za djecom je, dakako, dopustiva s moralnog stanovišta i Crkva suosjeća s onima koji ne mogu imati djece, ali ta želja ne može opravdati „proizvodnju djece“, kao što ni „neželjenost već začetoga djeteta ne može

opravdati njegovo napuštanje ili uništenje“. Stanje je s etičkoga gledišta još gore ako se uzme u obzir da mnogi istraživači „svjesni mogućnosti upisanih u tehnološki napredak“ u svemu postupaju prema čisto subjektivnim željama a i ekonomski pritisak je pri tom vrlo izražen. Dok „instrumentalizacija ljudskog bića“ pravi razlike u odnosu prema njemu u ovisnosti u kojem se stadiju razvoja nalazi, dotle pogled na život prema Božjem naumu vrednuje ljudski život jednako, u svim fazama njegova razvoja. Crkva je uvijek isticala da je svaki ljudski život „svet i nepovrediv od njegova začeca pa do prirodne smrti“.⁶⁶

Intracitoplazmatsko injiciranje spermija (ICSI) je novija tehnika umjetne oplodnje s najvećim postotkom uspješnosti i zato se sada najviše primjenjuje. Osim toga uz pomoć ove metode moguće je prevladati različite oblike neplodnosti u muškaraca. Međutim, i ova metoda je samo varijanta oplodnje in vitro te je stoga „nedopuštena tehnika“.⁶⁷

U tehnikama umjetne oplodnje, radi izbjegavanja čestog uzimanja jajašaca od žene, hormonalnim postupkom se umnaža broj sazrelih jajašaca, koja se onda jednim zahvatom uzimaju i pripremaju za umjetnu oplodnju. Pri tom se određeni broj oplođenih jajašaca odnosno embrija podvrgava tzv. *kriokonzervaciji (zamrzavanju)*. To se čini bilo da se pričekava „normalizacija fizioloških uvjeta“ kod žene ili da se jednostavnije može ponoviti postupak umjetne oplodnje ukoliko prvi ne uspije. I postupak zamrzavanja embrija je nespojiv „s poštovanjem koje se duguje ljudskim embrijima“ jer pretpostavlja njihovu „proizvodnju in vitro“. Osim toga izlaže ih „velikom riziku od smrti ili štete po njihovu tjelesnu cjelovitost“, jer velik postotak embrija ne preživi postupak zamrzavanja odnosno odmrzavanja. Također je problematično što se zamrznuti embriji barem privremeno lišavaju nidacije i gestacije a istodobno ih se stavlja u „situaciju koja pogoduje daljnjim povredama i manipulacijama“.

Poseban problem predstavlja veliki broj zamrznutih embrija koje roditelji više ne potražuju ili im se čak zametne trag. Sve češće se, zbog toga, nameće pitanje što učiniti s njima? Oni, kojima to nije etičko pitanje, daju naloge da se stare zalihe zamrznutih embrija zamijene novima. S druge strane su oni koji su svjesni da se uništenjem embrijima čini nepravda. „Posve su neprihvatljivi prijedlozi da se ti embriji uporabe za istraživanje, odnosno za terapijske svrhe“, jer bi u tom slučaju bilo jasno da se prema tim embrijima odnosi kao prema običnom „biološkom materijalu“, što uključuje njihovo uništavanje. Također je nedopustiv zahtjev da se odmrzavanjem dopusti da ti embriji umru te se „uporabe za istraživanje kao da je riječ o običnim leševima“. Isto tako je moralno nedopustivo staviti te embrije na raspolaganje neplodnim bračnim parovima kao „terapiju za neplodnost“. Nedopustivo je to iz istih razloga zbog kojih je nedopustiva i heterologna umjetna oplodnja kao i svaki oblik „zamjenskog majčinstva“. Problematičan je i prijedlog „prenatalnog posvojenja“ s nakanom da se na taj način tim

embrijima kao ljudskim bićima da „šansa za rođenje“, jer i taj prijedlog povlači sa sobom druge probleme „medicinske, psihološke i pravne naravi“.

Sve gore rečeno potvrđuje tragičnu i bolnu istinu da je „tisuće napuštenih embrija osuđeno na stanje nepopravljive nepravde“, jer nije „moguće nazrijeti moralno dopušteno rješenje“ za njihovu ljudsku sudbinu. Zamrznuti embriji doista „jesu i zauvijek će ostati subjekti temeljnih prava“ i valja ih pravno zaštititi kao ljudske osobe.⁶⁸

Zamrzavanje jajašaca je tehnika koja se predlaže umjesto zamrzavanja embrija. Taj postupak bi omogućio da se oplodi samo onoliko jajašaca koliko se predviđa da će biti neposredno prenesena u maternicu, dok bi preostala jajašca bila zamrznuta i upotrijebljena u eventualnom novom postupku umjetne oplodnje. Naputak „Dignitas persone“ i u tom slučaju je izričit: „Potrebno je pojasniti kako kriokonzervaciju jajašaca u svrhu procesa umjetne oplodnje valja držati moralno neprihvatljivom“.⁶⁹

Pri postupku umjetne oplodnje unosi se više oplođenih jajašaca u maternicu. Tim postupkom povećan je broj višestrukih trudnoća. Da bi se to izbjeglo neki predlažu da se pristupi tzv. *redukciji embrija*. „Taj se postupak sastoji od zahvata kojim se smanjuje broj embrija, odnosno fetusa u maternici njihovim izravnim uništavanjem“. I taj postupak s moralnog stajališta je nedopustiv jer se radi o hotimičnom selektivnom pobačaju, tj. riječ je o „namjernom i izravnom uklanjanju jednog ili više nevinih ljudskih bića u početnoj fazi njihove egzistencije“. Nikakve usporedbe sa „spontanom selekcijama“ kakve se događaju u prirodnim katastrofama ili kriznim situacijama nisu adekvatne, jer „nikada nije dopušteno izvršiti čin koji je u sebi nedopusšten, čak ni ako je svrha u sebi dobra: cilj ne opravdava sredstvo“.⁷⁰

Sljedeći problem koji „Dignitas personae“ osvjetljava je *predimplantacijska dijagnoza*. To je jedan oblik prenatalne dijagnoze a povezan je s tehnikama umjetne oplodnje. Postupak predimplantacijske dijagnoze se „obavlja u cilju pružanja jamstva da će u majku biti preneseni samo oni embriji koji ne pokazuju nikakav nedostatak, odnosno embriji određenoga spola ili pak embriji koji posjeduju neke osobite kvalitete“.⁷¹ Dakle, ta dijagnoza se poduzima isključivo zato da se neposredno uklone oni embriji za koje se „sumnja da posjeduju neku anomaliju u genima ili kromosomima, odnosno embriji koji su nositelji neželjenog spola ili ne posjeduju željene osobine“.

Predimplantacijska dijagnoza izravno je povezana s nedopuštenom umjetnom oplodnjom. Osim toga ona je izričaj „eugeničkog mentaliteta“ koji prihvaća selektivni pobačaj u svrhu zabrane rođenja djece s anomalijama; također je izričaj kvalitativne selekcije zbog koje se vrši uništavanje embrija. Takav je postupak „sramotan i za svaku osudu“, jer čovjeka ne cijeni po tome što je čovjek nego po mjerilima „normalnosti i tjelesnog blagostanja, otvarajući tako put ozakonjenju čedomorstva i eutanazije“. Ako se ljudski embrij shvati kao puki „laboratorijski materijal“, onda i „sam pojam ljudskog dostojanstva također biva podvrgnut iskrivljanju i diskriminaci-

ji“. To se nikako ne bi smjelo događati jer „dostojanstvo pripada na isti način svakomu pojedinom ljudskom biću“ bez obzira je li u majčinoj utrobi ili je dijete, odrasla osoba ili starac i bolesnik.⁷²

Drugačije se promatra obična *prenatalna dijagnostika*, po kojoj se može stvarno utvrditi stanje zametka ili ploda dok se još nalazi u maternici. Takva dijagnostika je dopuštena ako su roditelji dobro obaviješteni o čemu se radi te ukoliko na nju pristanu. Zatim je važno da se u primjeni dijagnostike upotrijebe „metode koje čuvaju život te nepovredivost zametka i njegove majke, ne dovodeći ih u nerazmjernu opasnost“. To znači da će se liječnik prije postupka dijagnostike pomno raspitati o mogućim negativnim posljedicama te procijeniti da li je rizik doista opravdan zbog hitnosti dijagnosticiranja i zbog važnosti rezultata koji se želi postići u korist samog zametka. No nikako nije dopuštena dijagnostika s „jasnom namjerom da se u slučaju nalaza kojim se potvrđuje postojanje malformacije ili neke anomalije izvede pobačaj“. Iz istih razloga niti liječnik niti državne ili zdravstvene vlasti ne smiju donositi smjernice ili programe „koji bilo kako idu u prilog povezivanja dijagnostike i pobačaja, ili jednostavno tjeraju trudnice da se podvrgnu prenatalnoj dijagnostici sa svrhom da se uklone plodovi s malformacijom ili opterećeni nasljednim bolestima“.⁷³

Slična načela vrijede i za terapijske zahvate nad ljudskim zametkom. „Dopuštenim se moraju smatrati svi zahvati nad ljudskim zametkom pod uvjetom da poštuju život i nepovredivost zametka, da sami po sebi po ne uključuju nerazmjerne opasnosti, već da su usmjereni njegovu ozdravljenju, poboljšanju njegova zdravstvenog stanja ili njegovu individualnom opstanku“.⁷⁴

Interceptivna i kontragestivna sredstva su također etički nedopustive tehnike jer „embriju priječe usadnju u maternicu“ odnosno „izazivaju izbacivanje netom usađenog embrija“. Najpoznatije interceptivno sredstvo je spirala a kontragestivno tzv. „pilula – dan poslije“. Uporaba tih sredstava „drži se grijehom pobačaja i teško nemoralnom“, što prema Zakoniku kanonskog prava onda za posljedicu ima teške crkvene kazne.⁷⁵

U svom trećem dijelu napatuk „Dignitas persone“ osvrće se na nove *terapijske zahate koji uključuju manipuliranje embrijem ili čovjekovim genetskim naslijeđem*. Tehnički napredak u medicini omogućio je „istraživanje na embrionalnim matičnim stanicama“ što je otvorilo mogućnost njihove terapijske primjene u budućnosti. To, međutim, još nije urodilo učinkovitim rezultatima. Drugo je područje „istraživanje na matičnim stanicama odraslih“, koje već daje određene rezultate.

Budući da je istraživanje na embrionalnim matičnim stanicama pokazalo mogućnost različitih manipulacija i uništenja ljudskih gena, javilo se i mnoštvo pitanja vezanih uz „genetsku terapiju, od kloniranja do uporabe matičnih stanica“, te je zato i na ovom području potrebno i nužno „pozorno moralno razlučivanje“.

Genetska terapija je primjena „tehnika genetskog inženjeringa na čovjeka s terapijskom svrhom, to jest sa svrhom liječenja bolesti na genetskoj osnovi“. Uzeto teorijski ovu terapiju moguće je primijeniti na somatskim ili germinalnim stanicama. *Somatskom genetskom terapijom* nastoje se ukloniti ili umanjiti genetski nedostaci prisutni na razini somatski odnosno neproduktivnih stanica. Radi se dakle o zahvatima na određenim stanicama ljudskoga tkiva ili na stanicama pojedinih organa. Kod sličnih zahvata na germinalnim stanicama moglo bi se postići i učinci koji bi se mogli prenijeti i na potomstvo. Dakle, ti zahvati mogu se – bili oni somatski ili germinalni – provoditi kako na fetusu prije rođenja, što se događa u majčinoj utrobi, ili nakon rođenja, na djetetu ili odraslom čovjeku. U moralnoj prosudbi valja se držati sljedećega: „Zahvati na somatskim stanicama isključivo u terapijske svrhe u načelu su moralno dopušteni“ s tim da osoba koja će biti podvrgnuta liječenju ne bude izložena „rizicima koji će ugroziti njezino zdravlje ili tjelesnu cjelovitost“. Zahtijeva se, dakako, i „obaviješteni pristanak pacijenta ili onoga tko ga zakonito zastupa“.

Drukčija je moralna prosudba *germinalne genetske terapije*. Prije svega treba reći da se svako genetsko modificiranje germinalnih stanica pojedina prenosi i na njegovo potomstvo. Rizici su u ovim zahvatima značajni i ne mogu se potpuno kontrolirati i zato u sadašnjem stadiju istraživanja nije „moralno dopušteno djelovati na način kojim bi se eventualna šteta prenijela na potomstvo“. Isto tako, budući da bi se tehnički gledano ta terapija izvodila za vrijeme oplodnje in vitro, ona povlači sa sobom i „sve etičke primjedbe protiv takvog postupka“. Stoga se može ustvrditi da je „germinalna genetska terapija u svim svojim oblicima zasad moralno nedopuštena“.⁷⁶

Još je upitnija moguća *uporaba genetskog inženjeringa u ne-terapijske svrhe*. Cilj takvih zahvata bio bi poboljšanje i potenciranje genetskih zaliha. Osim što je to teško tehnički izvesti, povezano je i s promicanjem eugeničkog mentaliteta, a moglo bi voditi i k društvenom stigmatiziranju „onih koji nemaju određene osobine“ te uzvisivanju i isticanju osobina koje se cijene u pojedinim kulturama ili društvima. Još bi veću raspravu izazvalo određivanje koje „genetske modifikacije treba držati pozitivnima, a koje ne“. Stoga se u svemu tome nameće zaključak da bi takvi postupci bili na uštrb općeg dobra a otvorili bi i mogućnost premoći volje jednih nad slobodom drugih. Umiješala bi se tu i „ideološka dimenzija“ u stvaranju novoga tipa čovjeka, pa bi čovjek nastojao „zauzeti mjesto Stvoritelja“. Crkva zato ističe negativan stav glede moguće uporabe genetskog inženjeringa u ne-terapijske svrhe i naglašava da je potrebno izbjegavati „nepravdno gospodstvo čovjeka nad čovjekom“ i okrenuti se brizi za ljude i odgoju „za prihvaćanje ljudskog života u njegovoj konkretnoj povijesnoj ograničenosti“.⁷⁷

Kloniranje čovjeka je „nespolna (agametska) reprodukcija čitavoga ljudskog organizma u svrhu proizvodnje jedne ili više kopija koje bi bile

genetski istovjetne jednom jedinom roditeljskom organizmu“. Razlikuje se „reproduktivno“ i „terapijsko“ kloniranje. *Reproduktivnim kloniranjem* teorijski bi se mogla vršiti kontrola nad ljudskom evolucijom. Mogla bi se vršiti selekcija ljudskih bića s najraznovrsnijim osobinama, odabir spola djeteta; proizvodnja djeteta koje bi bilo „kopija“ drugog djeteta; proizvodnja djece za trajno neplodne parove. *Terapijskim kloniranjem* moglo bi se proizvoditi embrionalne matične stanice s unaprijed određenim genetskim naslijeđem.

U moralnoj prosudbi tih postupaka Naputak kaže: „Kloniranje čovjeka u sebi je nedopustivo jer, dovodeći do krajnosti etičku negativnost tehnika umjetne oplodnje teži proizvesti novo ljudsko biće bez povezanosti s činom uzajamnoga darivanja dvoje supružnika, odnosno, u još zaoštrenijem obliku, bez ikakve povezanosti sa spolnošću“. Kloniranje otvara prostor „manipulacijama i zlorabama koje nanose ozbiljnu štetu ljudskom dostojanstvu“.⁷⁸

S kloniranjem su povezana još dva problema. Naime, reproduktivno kloniranje vodilo bi svojevrsnom „biološkom ropstvu“. Teška je povreda dostojanstva klonirane osobe kao i temeljne jednakosti među ljudima kad netko sebi uzima za pravo odrediti genetske osobine drugoj osobi. Bog je želio da svaki čovjek bude „original“ bez obzira što nosi genetske osobine svojih roditelja. Samo ljubav među supružnicima može biti posrednica Božje ljubavi novom ljudskom biću.

Terapijsko kloniranje je etički još problematičnije jer „stvaranje embrija s nakanom njihova uništenja, čak i ako se pritom želi pomoći bolesnima, posve je nespojivo s ljudskim dostojanstvom“. Proizvoditi ljudske embrije da bi ih se žrtvovalo u terapijske svrhe, krajnje je nemoralno. Ni nove tehnike u tom postupku, kao što su primjena partenogeneze na čovjeku, prijenos izmijenjene jezgre i potpomognuto reprogramiranje jajašaca, nemaju dovoljno utemeljenja da bi Crkva promijenila svoj stav o zabrani bilo kakvog „interventa koji bi išao prema uništenju ljudskog zametka“.⁷⁹

Terapijska uporaba matičnih stanica nameće također nekoliko moralnih pitanja, prije svega kako se do njih dolazi. Danas su poznati sljedeći izvori matičnih stanica: „embrij u prvim stadijima razvoja, fetus, krv iz pupčane vrpce, različita tkiva u organizmu odraslog čovjeka (koštana srž, pupčana vrpca, mozak, mezanhin iz različitih orana itd.) i plodna voda“.

Matične stanice su značajne jer posjeduju „sposobnost za višekratnu diobu bez nužne diferencijacije“ i „sposobnost za stvaranje prijelaznih roditeljskih stanica, iz kojih će potom nastati visoko diferencirane stanice, primjerice živčane, mišićne ili krvne stanice“. Eksperimenti su potvrdili da matične stanice potiču rast novih stanica i obnavljanje oštećenog tkiva u koje se presade, što je otvorilo velike perspektive za regenerativnu medicinu. Najprije se mislilo da su za to prikladne samo embrionalne matične stanice. Novija istraživanja su pokazala da su jednako dobre i matične stanice

odrasloga čovjeka, jer i one posjeduje „određeni stupanj multidiferencijalnog potencijala“.

Za etičku prosudbu presudna je upravo metoda prikupljanja matičnih stanica ali i rizici „njihove uporabe u kliničke i eksperimentalne svrhe“. U tom smislu uvijek je nedopustivo „uzimanje matičnih stanica iz živoga ljudskog embrija“, jer to „neizbježno povlači za sobom njegovo uništenje“. Ako se, pak, matične stanice dobivaju iz drugih izvora koji su gore nabrojani, treba se držati načela: „Dopuštenima se trebaju držati one metode koje ne nanose veliku štetu subjektu iz kojega se matične stanice izdvajaju“. Prema tome, u načelu nije problematično uzimanje matičnih stanica iz tkiva organizma odraslog čovjeka, iz krvi pupčane vrpce u času porođaja ili iz tkiva onih fetusa koji su umrli prirodnom smrću.

Problematična je uporaba embrionalnih matičnih stanica i u slučaju da su ih drugi nabavili jer se na taj način može surađivati u zlu i sablazni. Zato „treba ohrabrivati i podupirati istraživačke inicijative koje zagovaraju uporabu matičnih stanica odraslih pojedinaca, jer s tim u svezi ne postoje etički problemi“.⁸⁰

Pokušaj hibridizacije također je etički nedopustiv. Naime, radi se o pokušaju „reprogramiranja jezgra ljudskih somatskih stanica“ za što su upotrijebljena životinjska jajašca. To se naziva *hibridno kloniranje* a svrha mu je izdvajanje „embrionalnih matičnih stanica iz tako nastalih stanica, čime prestaje nužnost uporabe ljudskih jajašaca“. Takav postupak je „povreda dostojanstva ljudskog bića zbog toga što miješanje genetskih elemenata životinja i ljudi može narušiti osobiti identitet čovjeka“. Uz to, uporaba tako dobivenih matičnih stanica, zbog životinjskog genetskog materijala u citoplazmi, mogla bi nositi i dodatne zdravstvene rizike, koji su zasada posve nepoznati. Stoga je svjesno izlaganje ljudi tim rizicima „moralno i deontološki neprihvatljivo“.⁸¹

U zaključnom poglavlju trećega dijela Napatuk se još osvrće na problem *uporabe ljudskoga „biološkog materijala“ nedopuštenog podrijetla*. Poznato je da se ponekad za znanstveno istraživanje ali i za proizvodnju cjepiva i drugih proizvoda koriste „stanične linije dobivene nedopuštenim zahvatima protiv ljudskog života, odnosno čovjekove tjelesne cjelovitosti“. Taj je „materijal“ katkada dostupan i na tržištu a ponekad ovlaštena državna tijela dijele takve materijale besplatno centrima za istraživanje. Oni koji znaju za podrijetlo takvog materijala njegovom uporabom upadaju u etički nedopustivu „suradnju u zlu i sablazan“.

Tu spadaju „intervencije na ljudskim zamecima“, koje i kad vode zakonitim ciljevima, vode zapravo k ubojstvu. Zato „uporaba embrija ili ljudskih zametaka kao predmeta za pokuse predstavlja zločin u odnosu na njihovo dostojanstvo ljudskih bića“. I oni imaju pravo na „dužno poštovanje kao i rođeno dijete i kao svaka druga osoba“. Stoga, „takvi oblici eksperimentiranja uvijek predstavljaju teški moralni nered“.⁸²

Kad je „biološki materijal“ proizveden izvan njihova centra ili nabavljen na tržištu, istraživači se trebaju držati sljedećeg načela: „Leševe zametaka ili ljudskih plodova, bilo da su namjerno ili pak nenamjerno pobačeni, treba poštivati jednako kao i smrtno ostatke drugih ljudskih bića“. Za takav slučaj nije dovoljan „kriterij neovisnosti koji su formulirala pojedina etička povjerenstva“, jer bi bilo kakvo prihvaćanje takvog sumnjivog „biološkog materijala“ pridonijelo „širenju ravnodušnosti, čak i odobravanja tih čina u određenim medicinskim i političkim krugovima“.

Na redovitu profesionalnu djelatnost svakog istraživača spada također i izbjegavanje surađivanja u zlu i sablazni. Stoga je istraživač „dužan odbiti služiti se tim ‘biološkim materijalom’ čak i ako njegova djelatnost nije neposredno povezana s radnjama onih koji izvode umjetnu oplodnju ili pobačaja“. To vrijedi, na primjer, čak i onda kad nije ni bio u prethodnom dogovoru s centrima za umjetnu oplodnju. Dužnost je istraživača da odbije „sudjelovati u situacijama koje su, premda u skladu sa zakonom, teško nepravedne i da jasno potvrdi vrijednost ljudskog života“. U svemu tomu mogu postojati različiti stupnjevi odgovornosti, u ovisnosti o moći onih koji odlučuju, recimo, o proizvodnji cjepiva nedopuštenog podrijetla staničnih linija. Ipak, sve liječnike obvezuje etička dimenzija zdravstvenog zanimanja prema Hipokratovoj zakletvi po kojoj se „od svakoga liječnika zahtijeva zalaganje za apsolutno poštivanje ljudskog života i njegove svetosti“.⁸³

Carias in veritate (Ljubav u istini) na najnoviji dokument crkvenog učiteljstva koji dotiče i problem bioetike. Papa Benedikt XVI. ovim dokumentom želi, među ostalim, i bioetiku otrgnuti od „apsolutizma tehnologije“ i vratiti je u područje „čovjekove moralne odgovornosti“. Suvremena znanstvena otkrića na području bioetike i mogućnosti tehničkih zahvata dovode čovjeka i čovječanstvo pred jedno temeljno pitanje i pred kritični izbor „ili – ili“. To pitanje glasi: „Je li čovjek proizvod svojih vlastitih napora ili ovisi o Bogu?“ Papa predlaže pred tim „dramatičnim problemima“, pomirljivo rješenje uz zajedničko djelovanje razuma i vjere. Oni samo „zajedno mogu spasiti čovjeka“ jer „sudbina razuma bez vjere, općaranog isključivim pouzdanjem u tehniku, gubljenje je u iluziji vlastite svemoći. Vjera bez razuma, pak, vodi otuđivanju od konkretnoga ljudskog života“.⁸⁴

Socijalno pitanje, Benedikt XVI. također smatra korjenito antropološkim pitanjem. Antropološko pitanje danas nije samo pitanje „razumijevanja života“ kao takvoga. Biotehnologije danas taj život sve više stavljaju u „čovjekove ruke“ ali sve više i manipuliraju njime. U tom smislu nabraja što se sve danas u svijetu čini pod utjecajem apsolutiziranja tehnike. Tu kulturu on naziva kulturom „posvemašnjega razočaranja“. Ta kultura „vjeruje da je razotkrila svaki misterij budući da je stigla gotovo do samog izvora života“. I zbog toga ona „omogućuje i promiče oplodnju *in vitro*, istraživanje na embrijima te mogućnost kloniranja i hibridizacije čovjeka“. Tu pridodaje i druga „nova i moćna sredstva“ kojima raspolaže „kultura smrti“ a to su:

„vrlo rašireno i tragično“ zlo pobačaja kojemu bi se u budućnosti moglo pridodati i „sustavno eugeničko planiranje rađanja“. U tom „tipu kulture“, ističe Papa, savjest mora „uzeti na znanje tehničke mogućnosti“, ali se ne smiju „omalovažavati zabrinjavajući scenariji koji prijete čovjekovoj budućnosti“. Ispod tih scenarija skrivena su „kulturalna stajališta koja niječu ljudsko dostojanstvo“. Takvi stavovi i prakse vode k materijalističkom i mehanicističkom poimanju ljudskog života, k ravnodušnosti „prema različitim situacijama u kojima ljudski život biva ponižavan“ ili čak k ravnodušnosti koja obilježava i naš stav „o tome što jest, a što nije ljudsko“. To na kraju rezultira i „proizvoljnom selektivnošću“ kojom se vodimo „pri odlučivanju u vezi s onim što je poštovanja dostojno“.⁸⁵

Ljudski embrij i njegova prava

U zaključnom dijelu ovoga rada, nakon opširno iznesene problematike vezane uz ljudski embrij, valja postaviti i pitanje koja su onda prava ljudskog embrija. Mogli bismo nabrojati što je u odnosu na ljudski embrij dopušteno a što je zabranjeno činiti. Mogli bismo nabrojati i što je čija dužnost u svemu tomu.

U ovom radu je jasno naznačeno kakva prava ima ljudski embrij prema državnim zakonima i prema crkvenim zakonima. Sva prava koja bi se ljudskom embriju trebala pridavati i koja bi svi trebali poštivati lijepo je izrazila Deklaracija o pravu nerođenog djeteta koja je usvojena u Beču, 25. ožujka 1986. godine, na osnivačkoj skupštini međunarodnog komiteta za zaštitu nerođene djece. Tu deklaraciju objavljujem u cijelosti.⁸⁶

DEKLARACIJA O PRAVU NEROĐENOG DJETETA

Uvod

Polazeći od činjenica:

* da se u svjetskoj zajednici naroda ne može postići sloboda, pravda i mir ako nisu osigurana i prava nerođene djece;

* da svi ljudi imaju jednaka prava;

* da život počinje začecem a ne tek rađanjem;

* da svaki život treba zaštititi;

* da je nerođeno dijete u svojoj nemoći sve češće žrtva;

* da opća prava čovjeka, prava mladih i prava djece treba na odgovarajući način proširiti i na nerođeno dijete, OSNIVAČI MEĐUNARODNOG KOMITETA ZA ZAŠTITU NEROĐENE DJECE smatraju da nerođeno dijete treba biti sretno za svoje dobro i dobro svoje subraće. Zato pozivaju čitav

miroljubivi svijet, a posebno vlade svih zemalja i Ujedinjene narode na usvanje ove DEKLARACIJE O PRAVU NEROĐENOGA DJETETA.

Članak 1

Nerođeno dijete ima pravo na život

Članak 2

Nerođeno dijete je pravni subjekt.

Članak 3

Nerođeno dijete ima pravo na zdravlje i njegovu zaštitu.

Članak 4

Roditelji, osobito majka nerođenog djeteta, imaju pravo i dužnost čuvati život i zdravlje svog ploda.

Članak 5

Zabranjeno je eksperimentiranje sa živim nerođenim djetetom i na dijelovima njegovog tijela.

Članak 6

Zabranjena je zloupotreba tijela mrtvog nerođenog djeteta.

Članak 7

Zabranjena je trgovina nerođenom djecom i dijelovima njihova tijela.

U svom razmišljanju o pravu na život prije rođenja, generalni tajnik tog novooosnovanog Komiteta zapisao je: „Ubijanje nerođene djece, jedan je od najtežih oblika nasilja... Rođeno dijete ima tisuću želja, a nerođeno samo jednu – da bude rođeno“.⁸⁷ Na taj je način izrazio u jednoj rečenici što svi ljudi a osobito što svi odgovorni u društvu trebaju omogućiti ljudskom embriju: zaštititi ga od nasilja i ubojstva i omogućiti mu da se rodi.

U drugom dijelu ovoga poglavlja sabrao sam što su biskupi Jugoslavije u svom dokumentu „Uzvišenost i radost života“ naveli kao zadaće Crkve i društva glede zaštite nerođenih u kontekstu borbe protiv pobačaja. Navodim također poticaje koje su uputili pojedinim subjektima u društvu.

Biskupi prije svega ističu da se u govoru o zlu pobačaja mora naglasiti da se to čini u kontekstu govora o „osnovnim vrijednostima osobe i društva“. Ako se ta istina ne prihvati, „ako nema odvažnosti za velike odluke, pa i velike žrtve, prije svega ako nema ljubavi prema djetetu, tada će govor o pobačaju kao zlu biti za mnoge nerazumljiv i neuvjerljiv“.⁸⁸ Stoga biskupi ističu da je potrebno učiniti sve da se to zlo spriječi. To će biti najlakše ako se bude svjedočila „radost zbog rađanja novih ljudskih života“.⁸⁹ U zaštititi

nerodehkih značajna je priprava zaručnika, okupljanje mladih bračnih parova, obiteljska savjetovaništa, pomoć obiteljima u krizama, razvedenima, majkama vanbračne djece, napuštenima i siročadi itd. U tom smislu „ne bi se smjelo dogoditi da neka žena, neudana djevojka ili maloljetnica pobaci zato jer nije bilo kršćanina ili kršćanske zajednice koji bi joj na vrijeme priskočili u pomoć“. Ujedno, treba se boriti odlučno protiv predbračnih i izvanbračnih spolnih odnosa, te podržavati neudane majke, jer one zato što nisu učinile pobačaj „zaslužuju pažnju i pomoć“. Isto tako valja više podsjećati na tešku odgovornost „nesavjesne zavodnike i očeve koji iskoriste djevojku ili ženu pa je onda prepuste njevoj tjeskobi ili je tjeraju na pobačaj“. Crkva je pak dužna još više produbiti i izlagati u svjetlu evanđelja „nauk o spolnosti, braku, obitelji i o njihovoj prokreativnoj dimenziji“ te „trajno i neumorno iznositi kršćanski stav prema životu i pobačaju na svim svojim razinama: od službenog učiteljstva Crkve, preko propovjednika, ispovjednika i vjeroučitelja do osobnog svjedočenja zadnjeg vjernika“.⁹⁰

Nakon što su podsjetili na zadaću Crkve i kršćana u zaštiti nerođenih, biskupi se obraćaju i odgovornima u društvu na svim razinama. Biskupi s jedne strane izriču radost zbog svega onoga što se u društvu „poduzima u svrhu zaštite života i obitelji“, s druge strane pozivaju da društvo „još intenzivnije poradi oko zaštite nerođene djece i obiteljskog života općenito“ te da to bude osobito vidljivo i osjetljivo u sredstvima društvenog priopćavanja. Biskupi također ističu: „Smatramo da treba izmijeniti postojeće zakonodavstvo o pobačaju, sa srhom bolje i efikasnije zaštite ljudskog života i obitelji, tako da bude osigurano zakonsko pravo nerođenog djeteta na rođenje. Temeljnim pravima čovjeka pripada i pravo roditi se“.⁹¹

Biskupi, zatim, upućuju „poziv i poticaj“ majkama i očevima, rodbini i znancima, liječnicima i zdravstvenom osoblju, predstavnicima vlasti, svećenicima i njihovim suradnicima te svim ljudima dobre volje.

Poziv i poticaji majkama: „Moralno zdrava majka prije će dati da joj unište srce negoli dopustiti da unište plod njezine utrobe a kamoli da sama za tim posegne“. Usprkos negativnom ozračju u kojem se može naći majka u neželjenoj trudnoći, ona mora biti svjesna da „pobačaj ne može biti istinsko rješenje, pa ni onda kad izgleda da je jedino moguće rješenje“. Budući da one nose „čedo pod srcem“, majke trebaju biti „među prvima u borbi za zaštitu ljudskog života“, svjesne da „svako ljudsko rađanje ima u sebi i nešto Božjega“. I nerođeno dijete pozvano je na sudioništvo u Božjem životu. Majke se odlučno moraju oprijeti mišljenju „da je nerođeno dijete samo puki dio njezina tijela“ i mora znati da je svako začeto dijete „ljudski život u razvoju, kome ona nije vlasnik, nego mu je zaštitnik i branitelj samo Bog. Za njezino četo je zainteresiran i sam Bog“. Zato prihvata novoga čeda za svaku majku treba biti „čin vjere i pouzdanja u Boga, s kojim će prevladati sve teškoće i ostvariti misterij svoga majčinstva“.⁹²

Poziv i poticaji očevima: U novije vrijeme očevi se sve više udaljavaju od utjecaja na razvoj i odgoj svoje djece tako da je današnje društvo sve više „bezočinsko“ društvo. Zakonodavstvo uopće ne spominje očeve u zakonu o pobačaju „kao da otac nema ništa sa začetim djetetom“. To je svakako krivo i štetno po samu djecu, stoga „očevi treba da budu zauzeti ne samo za rođenu djecu nego i za onu koja su na putu da se rode“. Uloga očeva u vrijeme trudnoće je osobito značajna zato neka smatraju „svojom časnom dužnošću“ svoje suprug za vrijeme trudnoće podržavati, prizidati i hrabriti. Očevi moraju svjesno i odgovorno postati „začetnici i promicatelji novog života“.⁹³

Poziv i poticaji rodbini i znancima: Za roditelja, a osobito za buduću majku je vrlo važno kako će na njezinu trudnoću reagirati njezina uža rodbina i znanci. Zato je njihova odgovornost velika i može imati dalekosežne posljedice, ukoliko se protive trudnoći ili čak izričito nagovaraju na pobačaj. Umjesto toga oni bi trebali „u humanom i kršćanskom duhu suosjećati s majkama koje očekuju dijete, podržavati ih i pomagati im, uvjereni da je to veliko djelo kršćanske ljubavi u današnjim prilikama“. Takva podrška bit će za majku ohrabrenje i potvrda da je donijela dobru odluku i „produbit će u njoj nove snage u otkrivanju i razvijanju ljepote i radosti života“.⁹⁴

Poziv i poticaji liječnicima i zdravstvenom osoblju: Liječnici moraju biti „mudri i plemeniti zaštitnici života“. To spada na srž liječničkog poziva. „Apeliramo na njihovu savjest i preuzetu dužnost da će bez oklijevanja i velikodušnom spremnošću biti u službi života“, pozivaju biskupi. Oni osobito apeliraju na savjest liječnika kojoj moraju ostati vjerni a koja ne dopušta da išta učine „protiv ljudskog života“. U tom smislu ističu da „prava te savjesti budu zaštićena i u kodeksu medicinske profesionalne etike i u našem zakonodavstvu“. Svi liječnici i sve medicinsko i bolničko osoblje, kao i socijalni radnici trebaju biti svjesni da od njihova mišljenja uvelike ovisi odluka onih koji im se obraćaju za pomoć zato iz biskupi potiču i pozivaju „da sa svom ozbiljnošću i odgovornošću postupe u slučajevima kad neka žena zahtijeva da se izvrši pobačaj“. Oni također ističu da je važno upozoriti ih „na teške posljedice takva zahvata i neka savjetuju druga rješenja koja su i medicinski, općenito ljudski i moralno ispravna“.⁹⁵

Poziv i poticaji predstavnicima vlasti: Crkva i država, iako su odijeljene po svojim nadležnostima, trebaju pristupu života davati jednaku važnost. U tom smislu je „pobačaj težak problem i za Crkvu i za državu“. U borbi protiv pobačaja jako je važno kakav je stav javne vlasti u zaštiti života, jer je „volja za zaštitom života – uza svu problematiku pobačaja – ipak vrijednost od koje žive naši narodi u na kojoj se temelji naša kultura“. Biskupi također pozivaju predstavnike vlasti da omoguće Crkvi, osobito redovnicama, da pomažu zaposlenim roditeljima u čuvanju nejake djece jer je „za mnoge majke i mnoge obitelji to važan uvjet da bi mogle radosno prihvatiti novi život“.⁹⁶

Poziv i poticaji svećenicima i njihovim suradnicima: Svećenike i njihove suradnike biskupi potiču da „obitelj i obiteljski pastoral“ učine središtem svojih „pastoralnih briga i napora“. Uz raznovrsan, već gore spomenuti, apostolat braka i obitelji, oni su odgovorni i za „ispravni odgoj savjesti“ na što osobito trebaju paziti ispovjednici. Katolički tisak je osjetljiv na „obiteljsku problematiku na raznim razinama“ ali je još važnije cjelokupnu situaciju „oko nastanka života i pobačaja sustavno pratiti i proučavati osvjetljavajući put u perspektivi vjere“. Svećenici trebaju „posebnu pozornost i ljubav pokazivati obiteljima s brojnom djecom i onima koji su u napasti da prekinu nit života koji je već započeo“. To ne smije biti samo riječima nego i konkretnim karitativnim djelovanjem „u korist potrebnim obiteljima, trudnicama izloženim opasnosti da pobace, zanemarenoj i nezbrinutoj djeci i svima koji su životno ugroženi“. Biskupi snažni apel upućuju i svim crkvenim zajednicama ističući kako se ne bi smjelo dogoditi da ijedna „žena pobaci zato jer nije naišla na razumijevanje, podršku i pomoć“. Svećenici i Bogu posvećene osobe, budući da su se opredijelili za „duhovno očinstvo i majčinstvo“, trebaju biti svjesni da iz „punine njihova milosnog života izvire golema duhovna pomoć braći i sestrama koje je Bog pozvao u bračni i obiteljski život“. Oni im moraju biti neprestana podrška molitvom i žrtvom kao i trajnim svjedočenjem „o Božjem životu koji počinje i raste u krhkom obliku naše ljudske egzistencije, a dovršava se u vječnosti“.⁹⁷

Poziv i poticaji svim ljudima dobre volje: Izražavajući spremnost na suradnju sa svima „kad je u pitanju ljudski život i budućnost čovjeka“, biskupi zaključuju: „Ljudski je život danas višestruko ugrožen i zadnji je trenutak da se udruže svi ljudi dobre volje u zalaganju za čovjeka, njegova prava, a osobito njihova temeljno prava na život“.⁹⁸

Poziv i poticaji koje su biskupi Jugoslavije uputili očituju kako se svi ljudi mogu i moraju zauzimati za temeljno ljudsko pravo, „pravo na život“, pa u tom smislu svima mora biti na srcu i zaštita ljudskog embrija i poštivanje njegovih prava. To potvrđuje stav čitave Katoličke crkve koji je „uviijek jedan i jedinstven: bespogovorna osuda svakog oblika napada na nerođeni ljudski život uz zahtjev za poštivanje i zaštitu njegova dostojanstva i prava na život“.⁹⁹

3. Umjesto zaključka – ljudski embrij, moj bližnji

„Birati život“ (usp. Pnz 30,19) i „ljubiti svoga bližnjega“ (Mk 12,31), temeljne su Božje zapovijedi. Evanđelisti su zapisali da je Isus u razgovoru o „najvećoj zapovijedi“, zapovijed ljubavi prema bližnjemu nazvao „drugom“, „sličnom“ a u nekim prijevodima stoji čak i „jednakom“ prvoj zapovijedi, tj. zapovijedi ljubavi prema Bogu (usp. Mk 12,28-33; Mt 22,34-40; Lk 10,25-28).

„Birati život“ jest zapovijed Božja, a o vršenju – i te – Božje zapovijedi ovisi budućnost Izraela, a danas bismo mogli reći, ovisi budućnost čovječanstva: *Gledaj! Danas preda te stavljam: život i sreću, smrt i nesreću. Ako poslušаш zapovijedi Jahve, Boga svoga, koje ti danas dajem – ako ih poslušаш ljubeći Jahvu, Boga svoga, hodeći njegovim putovima, vršeći njegove zapovijedi, njegove zakone i njegove uredbe, živjet ćeš i razmnožit će te Jahve, Bog tvoj, i blagoslovit će te u zemlji u koju ulaziš da je zaposjedneš... Život, dakle, biraj, ljubeći Jahvu, Boga svoga, sluša-*

jući njegov glas, prijanjajući uz njega, da živiš ti i tvoje potomstvo (usp. Pnz 30, 15-20).

Demografska slika Europe, svjedoči o istinitosti ovih riječi. U jednom pregledu te demografske slike, dostupnom na internetu, najavljuje se da će muslimani u Europi za pedeset godina biti većinski narod. Ondje se navodi koliki je natalitet pojedinih naroda u njihovim matičnim državama i natalitet muslimana u tim državama. Za ilustraciju navodim – kako je ondje istaknuto – da je natalitet u Francuskoj 1,8 promila, a muslimana u Francuskoj 8,1 promila. Doista, na narodu koji ne „bira život“, odnosno koji ga odbacuje, koji njime eksperimentira ili ga čak uništava, ne počiva Božji blagoslov, on neće imati potomstva i nema budućnosti. Zato je spas čovječanstva u povratku pravom izboru, izboru života.

Izjava Zbora za nauk vjere o namjernom pobačaju nazvala je svakoga tko ima ljudsku narav bratom Sina čovječjega. Ljudski embrij jamačno ima ljudsku narav od trenutka začeća, odnosno oplodnje i u tom smislu možemo ga nazvati svojim bližnjem. Isti Zbor u zaključku svoga naputka „Donum vitae“ izričito kaže: „U svjetlu istine o daru ljudskog života i moralnim istinama koje iz nje slijede, svatko je pozvan djelovati u okviru vlastite odgovornosti i poput dobrog Samarijanca prepoznati i u najmanjemu (t.j. u embriju – op. moja) od svoje ljudske braće svoga bližnjega (usp. Lk 10,29-

37). Ovdje Kristova riječ dobiva nov i posebni odjek: „Što ste učinili jednomu od ove moje najmanje braće, meni ste učinili“ (Mt 25,40). Dakle, mogli bismo reći da zapovijed „Ljubi bližnjega svoga kao sebe samoga“ (Mk 12,30), znači i „Ljubi svoj embrij kao sebe samoga!“, kako to zaključuje Valentin Požaić u svojoj knjizi „Život prije rođenja“ (str. 115). Njegovim mislima, koje imaju svoje duboko utemeljenje u Božjoj riječi i u nauku Crkve o ljudskom embriju, završavam ovaj svoj rad.

Tko je uopće bilo kome bližnji? Je li embrij naš bližnji? Prema Isusovoj prisposobi o milosrdnom Samarijancu, svatko je bližnji onome koji je u nevolji, u opasnosti, u potrebi, ovisan o dobrohotnoj solidarnosti da mu dotični spasi život, pospješi rast i razvoj. I embrij je naš bližnji koji ovisi o našoj dobrohotnosti i solidarnosti. Svojoj majci, kao i ona njemu, i tjelesno i duševno i moralno, embrij je najbliži bližnji, a nakon majke – ocu.

Kad je naš bližnji u uvjetima i okolnostima embrija, sasvim osobito značenje zadobivaju Kristove riječi: „Što god učinite jednome od ove moje najmanje braće, meni učiniste“ (Mt 25,40).

Ako je istina da je čovjek prvi i osnovni put Crkve, put što ga je sam Krist zacrtao, i ako je čovjek prva staza kojom Crkva mora proći ispunjavajući svoje poslanje, onda nas ništa ne iznenađuje tolika briga Crkve za čovjeka od njegova prvog pa do posljednjeg trenutka ovozemnog putovanja. Tu je razlog zašto se Crkva tako živo zanima za stvarni početak, razvojni tok i svršetak svakoga pojedinog čovjeka. U pitanju je zajednička baština i temeljna vrijednost svih ljudi. Ovaj je život vrijednost svih ljudi bez obzira i neovisno o njihovim svjetonazorima i opredjeljenjima. Upravo u tom prolaznome ljudskom životu – svojim slobodnim izborom i odlukom – čovjek odlučuje o sudbini svoje neprolazne budućnosti.

1. Ps 139,14

2. Jr 1,4-5

3. Ps 139,1-4

4. Žensku jajnu stanicu otkrio je K. E. von Baer 1827. godine.

5. ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK HUMANOG I VETERINARSKOG MEDICINSKOG NAZIVLJA, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb, 2006., str. 406; 1841.

6. Usp. V. POŽAIĆ, *Život prije rođenja*, FTI, Zagreb, 1990., str. 49-52.

7. Usp. R. L. LUCAS, *Bioetika za svakoga*, VERBUM, Split, 2007., str. 116.

8. MATULIĆ, *Život u ljudskim rukama: Nova biologija i biotehničko revolucioniranje života*, GK, Zagreb, 2006., str. 198-199.

9. R. L. LUCAS, *isto*, str. 115.

10. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Donum vitae – Dar života, naputak o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja. Odgovori na neka aktualna pitanja*, KS, Zagreb, 1997. (2. izdanje), str. 6.

11. T. MATULIĆ, *isto*, str. 196.

12. U ovom dijelu svoga rada neću ulaziti u detaljni prikaz niti analize, jer to nije tema ovoga rada, ali želim u par rečenica osvijetliti status ljudskog embrija pod svim aspektima pod kojima se on danas promatra i proučava. Služim se u najvećem dijelu navedenim djelom T. Matulića, jedino sam neke podnaslove drugačije formulirao.

13. Usp. T. MATULIĆ, *isto*, str. 197-201.

14. Usp. *isto*, str. 202-204.

15. Usp. T. MATULIĆ, *isto*, str. 205-212.

16. Usp. *isto*, str. 213-214.

17. Usp. T. MATULIĆ, *isto*, str. 215-217.

18. *Isto*, str. 215-220.

19. TERTULIANUS, *Apologeticus IX*, PL I, str. 31: „Est homo et qui futurus“. To stajalište podržava i stari pravni aksiom: „Začeto dijete smatra se kao da je već rođeno“. Slično tvrde i neka novija gledišta: „Na početku i kao temelj liječničke etike stoji neumoljiva činjenica: Nerođeni čovjek već je čovjek od začeca“. (Navod uzet iz: V. POZAIĆ, *nav. dj.*, str. 62. Već su se u Hipokratovoj zakletvi liječnici zaklinjali da „neće dati ženi sredstvo za pometnuće ploda“. A u ženevskoj formulaciji Hipokratove zakletve stoji: „Apsolutno ću poštovati ljudski život od samog začetka“ (usp. Medicinska enciklopedija, JLZ, Zagreb, 1967., sv. 2., str. 37-38).

20. Usp. T. MATULIĆ, *isto*, str. 221; Izvorni tekst sv. Tome glasi: „Ita quod maris conceptio non perficitur nisi usque ad quadragessimum diem, ut Philosphus in 9 de Animalibus dicit; feminae autem usque ad nonagesimum. Sed in completionem corporis masculi videtur Augustinus superaddere sex dies“. - Usp. THOMAS, A., *Comentum in quattuor libros sententiarum Magistri Petri Lombardi, III*, 3, 5, 2. (Navod preuzet iz: V. POZAIĆ, *Život prije rođenja*, FTI, Zagreb, 1990., str. 63-64).

21. T. MATULIĆ, *isto*, str. 222.

22. *Isto*, str. 224.

23. *Isto*, str. 225.

24. Usp. T. MATULIĆ, *isto*, str. 231-232.

25. Usp. *isto*, str. 233-234.

26. Usp. *isto*, str. 234-235.

27. Usp. T. MATULIĆ, *isto*, str. 236-238.

28. Usp. *isto*, str. 238-239.

29. Usp. T. MATULIĆ, *isto*, str. 240-241.

30. Danas se embrij izravno susreće na različite načine u kontekstu današnje medicinske prakse, ali i u širem kontekstu znanstveno-istraživačke djelatnosti. Prije svega, tu je dobro poznati fenomen namjernog pobačaja. Drugi već dobro znani problem jest medicinski potpomognuta oplodnja, koja je povezana s čitavom lepezom etički spornih i neprihvatljivih postupaka... Stvaranje viškova embrija – uvijek valja imati na umu da je riječ o ljudskome biću u najranijoj fazi njegovoga razvoja – koji se potom ili uništavaju ili se preusmjeravaju za znanstvena istraživanja... Tu spada i preimplantacijska, postimplantacijska dijagnostika i njezina primjena, pa područje takozvanoga terapijskog kloniranja koje je povezano s cijelim nizom etički neprihvatljivih elemenata, a najočitiiji je onaj o totalnoj instrumentalizaciji ljudskoga bića u njegovu nastanku, kao i takozvano terapijsko kloniranje matičnih embrionalnih stanica ili takozvano terapijsko kloniranje embrija. (Usp. D. GRDEN, U pitanje se stavlja sam opstanak čovječanstva. Razgovor s dr. Tončijem Matulićem, izvanrednim profesorom moralne teologije na KBF-u u Zagrebu, u: *Glas Koncila*, broj 5 (1754), od 3. 02. 2008).

31. T. MATULIĆ, *isto*, str. 242.
32. T. MATULIĆ, *isto*, str. 243.
33. *Isto*, str. 246.
34. Usp. *isto*, str. 246-247; Isti stav lijepo je izrazila i Sinoda Evangeličke crkve 1987. godine: „Svako ljudsko biće, bilo staro ili mlado, zdravo ili bolesno, crno ili bijelo, ima isto dostojanstvo. Nitko nema pravo odlučivati da li jedan ili drugi ljudski život jest ili nije dostojan življenja. To se također primjenjuje na nerođeni život od najranijega stupnja njegova razvoja. Božja ljubav prema svakom individualnom ljudskom životu ne počinje rođenjem. U zametku ljudskog života, kad se jajašce združi sa spermijem, strukturirana je buduća ljudska osoba“. (Navod preuzet iz: V. POZAIĆ, *Život prije rođenja*, str. 112-113).
35. T. MATULIĆ, *isto*, str. 244.
36. Drugi vatikanski koncil, *Pastoralna konstitucija „Gaudium et spes“ (Radost i nada) o Crkvi u suvremenom svijetu*, Dokumenti Drugog vatikanskog koncila, KS, Zagreb, 1986., br. 51.
37. Usp. T. MATULIĆ, *isto*, str. 244-245.
38. Usp. ZBOR ZA NAUK VJERE, *Izjava o namjerom pobačaju*, br. 1. (U daljnjem tekstu: *Izjava*, br.). Služim se hrvatskim prijevodom objavljenim u knjizi: V. POZAIĆ, *Život prije rođenja*, str. 175-192).
39. Usp. *Izjava*, br. 3-4.
40. Usp. T. MATULIĆ, *isto*, str. 244; *Izjava*, br. 5 - 7.
41. Usp. *Izjava*, br. 8-12; usp. T. MATULIĆ, *isto*, str. 244.
42. Usp. *Izjava*, br. 13-18; usp. T. MATULIĆ, *isto*, str. 244.
43. Usp. *Izjava*, br. 19-27; usp. T. MATULIĆ, *isto*, str. 244-245.
44. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Donum vitae – Dar života*, napatuk o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja. Odgovori na neka aktualna pitanja, KS, Zagreb, 1997. (2. izdanje), Proslav, str. 5. (U daljnjim navodima: DV,).
45. DV, Uvod, 1., str. 7.
46. Usp. *isto*, Uvod, 1., str. 8.
47. *Isto*, Uvod, 3., str. 12.
48. *Isto*, Uvod, 4., str. 13.
49. *Isto*, Uvod, 4., str. 14.
50. Usp. DV, Uvod, 5., str. 15.
51. Usp. T. MATULIĆ, *isto*, str. 245.
52. Usp. IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae (Evandjelje života)*, KS, Zagreb 2003., br. 2. (U sljedećim navodima: EV, br...).
53. EV, br. 4.
54. Usp. EV, br. 14.
55. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Dignitas personae (Dostojanstvo osobe)*. Napatuk o nekim bioetičkim pitanjima, KS, Zagreb, 2009., br. 1. (U daljnjim navodima: DP, br.).
56. Usp. *isto*, br. 2.
57. Usp. DP, br. 4.
58. *Isto*, br. 4.
59. DV, I, 1., str. 19; usp. DP, br. 4. (Ukoliko napatuk „Dignitas personae“ navodi napatuk „Donum vitae“ ili „Evangelium vitae“ u zagradi navodim također gdje se to i u njima nalazi).

60. Usp. *DP*, br. 5; *DV*, str. 19.
61. *DP*, br. 5.
62. Usp. *DP*, br. 10.
63. Usp. *isto*, br. 12. (Usp. *DV*, II, B, 4).
64. Usp. *DP*, br. 14. (*DV*, II).
65. Usp. *DP*, br. 15. (*EV*, br. 14).
66. Usp. *DP*, br. 16.
67. Usp. *isto*, br. 17. (*DV*, II, B, 5).
68. Usp. *DP*, br. 18-19. (*DV*, I, 6; II, A, 1-3).
69. *Isto*, br. 20.
70. Usp. *isto*, br. 21. (*EV*, br. 62).
71. *Isto*, br. 22.
72. Usp. *DP*, br. 22; usp. *EV*, br. 63.
73. *DV*, I, 2; O ovoj problematici *DP* ne govori.
74. *Isto*, I, 3. Ni o ovom načelu *DP* ne govori.
75. Usp. *DP*, br. 23.
76. Usp. *DP*, br. 26.
77. Usp. *isto*, br. 27.
78. Usp. *isto*, br. 28. (*DV*, I, 6).
79. Usp. *DP*, br. 29 (*EV*, br. 60).
80. Usp. *DP*, br. 31-32.
81. Usp. *isto*, br. 33.
82. Usp. *isto*, br. 34. (*EV*, br. 62-63).
83. Usp. *DP*, br. 35. (*DV*, I, 4; *EV*, br. 73. i 89).
84. Usp. Benedikt XVI., *Caritas in veritate (Ljubav u istini)*, KS, Zagreb, 2009., br. 74. (U daljnjim navodima: *CV*, br.).
85. Usp. *CV*, br. 75.
86. Tekst sam preuzeo iz knjige: V. POZAIĆ, *Život prije rođenja*, str. 269-270.
87. Usp. Vladimir Palaček: „Pravo nerođenog djeteta“ u: V. POZAIĆ, *Život prije rođenja*, str. 271-272.
88. BISKUPI JUGOSLAVIJE, *Uzvišenost i radost života – Pastirsko pismo o zaštiti nerođene djece*, KS, Zagreb, 1979., br. 23.
89. *Isto*, br. 25.
90. Usp. *isto*, br. 26-28.
91. Usp. *isto*, br. 29-30.
92. BISKUPI JUGOSLAVIJE, *isto*, br. 31.
93. *Isto*, br. 32.
94. *Isto*, br. 33.
95. BISKUPI JUGOSLAVIJE, *isto*, br. 36-37.
96. Usp. *isto*, br. 38.
97. Usp. *isto*, br. 39-40.
98. BISKUPI JUGOSLAVIJE, *isto*, br. 41.
99. T. MATULIĆ, *Život u ljudskim rukama*, str. 245.

Uredila: obitelj Huska

Sretna obitelj

Ima još mnogo sretnih brakova i obitelji. Brakova u kojima ostaje radosti za drugoga i onda kad dođu teške situacije. Obitelji u kojima otac i majka nađu vremena i igraju se sa svojom djecom te pritom i sami toliko uživaju da to više nikad ne bi propustili.

Obitelji u kojima se zajedno smije i plače, u kojima se spusti i poneki pljusak, ali brzo nakon toga opet zasja sunce na plavom nebu.

Obitelji s velikom i malom djecom u kojima se ugodno boravi zajedno, u kojima televizor često šuti, ili čak mora sasvim iz kuće, jer samo smeta.

Budimo i mi sretna obitelj...

Obiteljske zvijezde

U posljednje vrijeme, poplava je televizijskog programa s oznakama „PARENTAL ADVISORY“ – NE PREPORUČA SE DJECI ISPOD 12 GODINA (ili neki drugi broj). To sad već i maleni znaju i kad im se objasni, raduju se crvenom krugu bez broja na početku nekog filma, jer to znači da mogu i oni gledati – možda se pridruže i mama i tata!?! Koja uživancija!

Ipak, ima i programa bez oznaka, a vrlo je upitno za koga su pogodni... Kao da nas brine samo nasilje i seks, a toliko toga „propuštamo“ bez promišljanja. „Tražimo zvijezde“, preživljavamo u divljini – pravoj ili seoskoj, mijenjamo članove obitelji na neko vrijeme, nedjeljama pratimo tko će biti top model, a tko će uplakan otići kući, tko će se sukobiti s kim i tko će koga kako vrijeđati... Naravno, imamo i nove „sapun serije“ – samo su se zemlje proizvodnje promijenile, ludosti su ostale iste – pune vječnih ljubavi (ili bar onih za „tisuću i jednu noć“), raznoraznih strasti, blistave ljepote, studijske raskoši, svakojakih suza, u samo srce dirajućih izjava, prisegi i obećanja – svega onoga što u „običnom“ životu – ponestaje.

Vrijedi porazmisliti zašto nas to sve privlači – možda jednostavno imamo višak slobodnog vremena ili želimo – kao mali sedativ protiv brda obveza i mnoštva briga – „isprazniti glavu“? Ili možda podsvjesno želimo život glazbene zvijezde, top modela, uzbuđenje preživljavanja ili ljubavnih pustolovina – pa makar od 20.00 do 21.00 svakog radnog dana? Važno je reći da to uopće ne mora biti loše – samo o nama samima ovisi gospodari-mo li mi tom „kutijom“ (neki je zovu i „zlatno tele“) ili je ona glavna, a mi je pratimo, smjenjujući se pred njom s ostalima iz obitelji kako se mijenja program ili se okupljajući oko više sličnih „kutija“ u različitim prostorijama našeg doma. Normalno je i da želimo malo razonode i jednostavne zabave. Prirodno je i da ljudi, osobito mladi, imaju „snove“ o popularnosti, prihvaćenosti u društvu, slavi, životu zvijezde...

Ipak, ne mogu se oteti dojmu da „ZVIJEZDE“ TREBAMO BITI MI JEDNI DRUGIMA, „TOP MODEL“ MOJ LIJEPI SUPRUG MENI ILI OBRATNO, GLAZBENI „STAROVI“ NAŠA DJECA NAMA, dok nam pjevaju, plešu, sviraju, glume, recitiraju i to na puno duži rok nego – tisuću i jednu noć. Kolike riječi, poglede i geste ljubavi su nam uputili Šeherezada i Onur, a mogli smo ih mi darovati jedni drugima... Kolike pjesme smo mogli otpjevati publici koju istinski zanimamo – svojoj obitelji i prijateljima, koliko se puta dotjerati za one koji će nas s divljenjem gledati, ali i slušati, ljubeći i naše tijelo i srce i dušu? Kolike životne podvige naših bližnjih smo proptili prokomentirati i pohvaliti, dodijeliti im nagradu, a divili smo se koje-kakvim „survivor“-ima za novac? BUDIMO ZVIJEZDE JEDNI DRUGIMA!

Ladislav i Vesna Huska

naša iskustva

Proslava obljetnice braka

Bilo pod utjecajem naputaka Biskupijskog obiteljskog vijeća, bilo mudro slijedeći novu pastoralnu ideju ostvarenu u drugim župama, bilo po vlastitom nadahnuću, sve više naših svećenika sa svojim suradnicima za obiteljski pastoral organizira obilježavanje „okruglih“ bračnih obljetnica (5, 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40, 45, 50 i dalje!!!) u liturgijskom i župnom slavlju. Za neke ovo je nejasna novotarija, a za neke prekrasno iskustvo obnove bračnih zavjeta i župnog zajedništva.

ISKUSTVA...

Obljetnice braka podsjećaju na ljepotu braka

U našoj župi sv. Roka u Keru svake se godine u lipnju mjesecu organiziraju proslave obljetnica braka. Stariji parovi koji imaju 50 i više godina svoje obljetnice proslavljaju svake godine, jer je to iznimno lijep i dragocjen događaj za njih, a i za nas. Malo bračnih parova te dobi može se svake godine u zdravlju i ljubavi pojaviti na ovoj proslavi. Velik je poticaj vidjeti ih kako se međusobno pomažu i paze, kako zrače ljubavlju i vjerom i kako nisu posustali ni poslije toliko godina.

U današnje vrijeme, kada je bračni život u velikom iskušenju i krizi, proslava obljetnica braka u prvih par godina je veoma euforična, lijepa i uobičajena. Prolaze godine i onda parovi doživljavaju različite kušnje i pritiske. Dolazi do zamora, zasićenja, sebičnosti, kriza. Mnogo brakova se upravo tada raspadne, a obljetnice braka polako se prorjeđuju, manje se slave, često i zaborave, početna, žarka ljubav gubi svoju snagu i sve blijeđi.

Nije to tako kod svih parova, naravno, ali većina njih izgubi polet, volju, plamteću ljubav i vjeru u zajedničku budućnost koju su imali na početku braka. Ljudi se preopterećuju raznim drugim, nebitnim stvarima i dozvole sebi da svoga bračnoga druga koji im je nekada bio na prvom mjestu, smjeste negdje sa strane, i oni, koji su nekada bili jedno, sada postaju jedno drugom strani, a nekada čak i teret.

Zato ove proslave obljetnica braka izvrsno podsjećaju ljude na ljepotu življenja braka u Kristovoj zajednici koju nam je ostavio kao osnovnu jedinicu našeg društva. Ovi parovi primjer su našoj djeci i mladeži da je moguće biti sretan u braku i da je brak vrijedan svakog odricanja, truda i molitve. Živjeti u bračnoj zajednici ne mora i ne treba biti opterećenje već, naprotiv, međusobna podrška, snaga i nadopunjavanje. Dijeliti život sa

supružnikom je dar koji smo primili po sakramentu ženidbe i trebamo ga koristiti s radošću i zahvalnošću. Trebamo zračiti i biti primjer da je moguće živjeti u braku po Božjoj volji i biti sretan i zadovoljan. Nama mlađim parovima, lijep je primjer vidjeti preko onih starijih, a pogotovo onih najstarijih parova kako se može uz pomoć Božju živjeti i voljeti do kraja života. Čuvajući i njegujući svoj brak, našu međusobnu ljubav, mi ćemo obogatiti život svojoj djeci i pružiti im dobar primjer.

Živjeti u braku nije jednostavno, ali su milosti koje kroz njega dobijemo neprocjenjive, zato se ne dajmo pokolebati!

Slavica i Lazar Cvijin

Slaveći jubilej ponovno osjećamo žar bračnog zavjeta

Na temu braka mnogo je pisano, ali vjerujem da su najmanje pisali ljudi koji to zaista žive. I sada kada trebam napisati o temi proslave obljetnice u braku, voljela bih spomenuti još i neke druge stvari. Brak nisu samo obljetnice i slavlja, brak je svakodnevni život u kom se događa puno toga. Kako ga dvoje ljudi uređuju, ovisi od mnogo faktora. Počevši od roditelja i braka u kom smo potekli kao djeca, pa do toga kako ćemo formirati i postaviti pravila u našem braku. Hoćemo li što ispraviti ili možda čak pogoršati? Kako ga urediti na najbolji mogući način? Mislim da za ovim odgovorom tragamo svi mi supružnici, i da trudeći se da održimo što bolje odnose, donosimo različite uvjete i pravila. Tko će pospremiti stol, tko pričuvati dijete, tko zarađuje koliko novaca, a koliko ih troši, i još mnogo drugih pitanja i odgovora koje sami trebamo dati.

Međutim, vratimo li film na dan kada smo pred Bogom i crkvom, roditeljima, kumovima i prijateljima obećali jedno drugom vječni „DA!“, i sjetimo li se onih par rečenica koje supružnici tada izgovaraju, možemo shvatiti u kako malo iskrenih riječi stane filozofija braka, koju nam je Bog povjerio i prenio preko mudrosti ljudi koji su je zapisali: „i u dobru i u zlu, i u zdravlju i bolesti LJUBIT ĆU TE I POŠTOVATI U SVE DANE ŽIVOTA SVOGA.“ I eto odgovora na mnoga pitanja i na mnoge nesuglasice, a tako jednostavno zvuči, mada kad to trebamo prenijeti u stvarnost, hm... biva drugačije.

Ponovno osjetiti žar tih riječi, toplinu pogleda i ruke svog supružnika, možete uspjeti osjetiti slaveći jubilej, i dati sebi priliku da ponovno izgovorite tu čarobnu formulu uspješnog braka i začarate se na još 5, 10, 15, 20, 25 godina vječne ljubavi.

MAP

Svake godine misom zahvaljujemo za brak

Nama se osobno sviđa proslava godišnjice braka u crkvi. Susret s drugim bračnim parovima i obnova zavjeta pred Bogom je zaista lijep doživljaj. Zahvaljujemo i molimo za milost da ostanemo zajedno u teškim trenucima i molimo za našu djecu. Mi svake godine imamo misu zahvalnicu za godišnjicu braka. Time želimo da nas Božji blagoslov prati u svakidašnjem životu. Mislim da je jako lijepo to što u crkvi možemo svake godine proslaviti naš jubilej i družiti se s drugim bračnim parovima, podijeliti naše brige i želje i razmijeniti iskustva.

Nataša i Petar Romić

Preporučamo i drugima

Mi smo imali priliku već dva puta slaviti godišnjicu braka u našoj crkvi s drugim bračnim parovima. Dojmovi sa tih slavlja su prelijepi. Ostvaruje se zajedništvo bračnih parova koji su različitih godina života i različitih godina bračnog života, a svi smo zajedno i u tom trenutku isti pred Bogom.

Na prvom slavlju smo imali priliku obnoviti naše bračne zavjete, što je još više učvrstilo našu ljubav i zajedništvo nas kao para. To slavlje je i podsjećanje da nam je Bog podario sakrament braka.

Preporučamo svim bračnim parovima koji mogu i žele, da dođu i proslave svoju godišnjicu braka u crkvi s drugim bračnim parovima.

*Tanja i Ivan
Vukov*

Voljet ću te i poštivati do kraja svog života

Ovo što ću Vam napisati dogodilo se na našu 15. godišnjicu zajedničkog života. Pročitali smo u „Župnim obavijestima“ da će se održati slavlje godišnjica bračnih parova, pa smo se supruga i ja prijavili. Nismo znali što nas čeka, jer nikad nismo niti čuli za takvo što niti sudjelovali u ovakvim događajima. Skupio se velik broj bračnih parova. Neke od njih smo poznavali iz viđenja, a neke smo tog dana upoznali. Uz kratko upoznavanje i malo razgovora saznali smo da je najmlađi bračni par 5 godina u braku, a najstariji 50 godina. Mogu vam reći da smo se supruga i ja iznenadili – naravno, u pozitivnom smislu – pa to je jedan cijeli ljudski život, zar je moguće toliko dugo živjeti zajedno? Naravno, nisam mogao izdržati, pa sam upitao taj bračni par da nam ukratko objasni tu svoju Bogom danu sreću. Bili su vrlo kratki, ali iskreni: „Dico moja, vira u Boga, puno uzajamnog poštovanja, ljubavi i praštanja – stigli smo do 50 godina braka“. Bili smo oduševljeni!

Poslije ovog razgovora osoba za to zadužena nas je poredala od najstarijih do najmlađih, pa smo na čelu sa župnikom krenuli u crkvu! Svečano smo dočekani od župljana, uz divnu pjesmu zbora. Crkva je bila lijepo okićena, a najljepši je bio oltar gdje nas je čekao Isus. Stajali smo skupa supruga i ja, a kraj nas su bile naše dvije kćeri. Držeći se za ruke, supruga i ja smo se samo pogledali, a taj pogled rekao je sve: „Ljubavi moja, volim Te!“ Poslije župnikove propovijedi (pune ljubavi, kako on to običava i zna) – iznenađenje! Moram to tako reći, jer nisam znao što će dalje biti, a bila je na redu ponovna prisega jedno drugom kao na dan našega vjenčanja s Božjim blagoslovom. To je bila „kruna“ sveg našeg očekivanja: ponovno reći iste riječi: „Volim te, voljet ću Te i poštivati dok nas smrt ne rastavi!“

I danas još govorimo o tom divnom i nezaboravnom događaju, koji želimo opet doživjeti sa svojom djecom, prijateljima i rođacima za 20. godišnjicu braka. Slavlje smo obavili bez velike pompe u krugu svojih najmilijih – svoje obitelji – svoje djece i majke. Za kraj još želim ovo reći svim bračnim parovima: „Dođite slaviti Vašu bračnu ljubav s našim Isusom koji nas neizmerno ljubi i voli!“

Vaši Mirjana i Zoltan

U braku ljubav raste

Mi smo različitih naravi – suprug je miran, staložen, a ja sam temperamentna, vesele naravi. Jedno voli slaviti a drugo ako je moguće u krugu obitelji i najbližih. Ipak, slaviti u crkvi volimo oboje. Ja sam mislila da je najljepši događaj vjenčanje u crkvi – što pamtim doista kao najviše čekan događaj – ali obljetnica braka je pokazala nešto drugo. Sada vidim da je naša ljubav svih ovih godina doživljavala velike promjene i uspone. Zajedno smo doživjeli nevjerojatno velike radosti, od rođenja naše djece, različitih uspjeha, ali i nekih neočekivanih tuga od kojih je najveća bila i ostala rođenje našeg trećeg sina i njegov kratak život. Ove su nas radosti i tuge jako zbližile, napose stoga što živimo bez pomoći šire obitelji pa smo se sa svim životnim iznenađenjima sami nosili.

Slavili smo u crkvi s drugim bračnim parovima obljetnicu braka i to je tako dirljiv trenutak da ga poželiš opet doživjeti. Mnogima suze potekle. Pogledi tako puno govore. U crkvi se tada događa neka nova ljubav koja je združena s Božjom prema nama.

Ipak, najdublji trag u našim duša-

ma ostavila nam je proslava srebrnog bračnog jubileja kada smo u crkvi zahvalili Bogu za sve blagoslove s ljudima koje volimo i koji nas vole, sa župnom zajednicom. Prvi puta u tih 25 godina braka skupila se i naša rodbina koja je došla izdaleka. Jako smo se pripremali i duhovno i na onaj vanjski način za ovu proslavu. Sin nam je skladao pjesmu, mladi su pjevali, župa je pokazala da imamo svoje mjesto u njoj, župnik je slavio s nama, toliki prijatelji... To je bio dan od kojeg smo krenuli u novu etapu svog života. Možda se od trenutka vjenčanja do srebrne obljetnice ipak nešto promijenilo – volimo se više i drukčije, i naravno malo više brinemo o djeci nego o sebi, ali znamo da nas je Bog jako blagoslovio. Ako Bog da, opet ćemo slaviti, ali ovoga puta 30. obljetnicu!

Katarina i Ervin

Nešto kao zaključak

Umjesto „filmskog“ modela slavljenja obljetnice braka, koji podrazumijeva razmjenu skupih darova (dijamantna ogrlica ili novi sportski auto, ili bar „medeni“ vikend u ekskluzivnom apartmanu), uz neizostavnu večeru pod svjetlošću svijeća, delikatese i šampanjac, ova vrst slavljenja ima sasvim drugo ljubavno sazvučje – ne izostavlja Boga i bližnje! Slavi sve prave bračne i obiteljske vrijednosti, a osobito ustrajnost u teškoćama, koje danas izgleda ima manje nego ikad. (Ivh)

male mudrosti

Naučila sam...

Najbolja učionica na svijetu pod nogama je starije osobe.

Kada voliš, to se vidi.

Ako mi samo jedna osoba kaže „uljepšao si mi dan“, uljepšala mi je dan.

Usnulo dijete u naručju najmirniji je osjećaj na svijetu.

Biti dobar mnogo je važnije nego biti u pravu.

Nikada ne treba odbiti djetetov dar.

Uvijek mogu moliti za nekoga, ako već nemam snage pomoći mu na drugi način.

Koliko god život od tebe traži ozbiljnost, svatko treba prijatelja s kojim se može glupirati.

Ponekad je osobu dovoljno uzeti za ruku i razumjeti je srcem.

Dobro da nam Bog ne daje sve što tražimo.

Male svakodnevne stvari čine život tako izvanrednim.

Ispod svačije tvrde ljušture je netko kome treba poštovanje i ljubav.

Ignoriranje činjenica ne mijenja ih.

Kada se planiraš s nekim izjednačavati, samo mu dozvoljavaš da te nastavlja ranjavati.

Ljubav, ne vrijeme, liječi sve rane.

Svatko koga sretnoš zaslužuje da ga pozdraviš s osmijehom.

Nitko nije savršen, dok se ne zaljubiš u njega.

Mogućnosti nisu nikada izgubljene; netko će iskoristiti one koje si ti propustio.

Kada udomljuješ ogorčenost, sreća ce otići drugamo.

Svoje riječi treba sačuvati mekima i nježnima, jer ćeš ih sutra možda morati pojesti.

Osmijeh je besplatan način da poboljšaš svoje izgled.

Kada te novorođeno dijete uhvati ručicom za mali prst, povezali ste se za cijeli život.

Svatko želi živjeti na vrhu planine, ali sva sreća i rast događa se penjući se na nju.

Što manje vremena imam, više posla napravim.

(N. N.)

Traži se osoba za čuvanje djeteta...

Beba do jedne godine: ležerna i opuštena osoba koja će s ljubavlju voditi brigu o bebi. Osoba koja uživa njihati i maziti bebu i presvlačiti je svaka tri sata, a potom strpljivo držati i hraniti dvadesetak minuta. Osoba koja rano ustaje i ima lagan san, spremna raditi u svim smjenama bez mogućnosti napredovanja. Diploma nije potrebna.

Dvije do tri godine: sportski tip, u dobroj formi, odličnih refleksa. Potrebno veliko strpljenje i silna energija. Radni dan 15 sati – bez stanke za ručak ili kavu (osim u slučaju da dijete spava). Potrebna sposobnost koncentracije za obavljanje poslova u uvjetima raznovrsnog ometanja pažnje. Prijeko potrebno poznavanje prve pomoći. Vozačka dozvola prednost.

Četiri do šest godina: stručnjak u podučavanju koji će osigurati poticajno, kreativno okruženje za učenje, pun ljubavi, prilagođen predškolskom uzrastu. Poželjno iskustvo u podučavanju umjetnosti, glazbe, sporta. Prednost imaju poznavatelji dječje psihologije, lingvistike i Montessori metode. Obvezno poznavanje barem jednog stranog jezika.

Sedam do dvanaest godina: prilika stručnjakinjama za sport i rekreaciju. Ulogu majke valja obavljati u radnoj sobi, blagovaonici i susjedstvu. Nužne komunikacijske vještine radi izlaženja na kraj s učiteljima, ravnateljima škole i roditeljima druge djece. Podrazumijeva se spremnost za razgovore o spolnosti, kao i o novoj matematici, astronomiji... Ne smije imati prigovore na blato, kolekcije kukaca i djecu iz susjedstva.

Trinaest do petnaest godina: specijalist za adolescentsku psihologiju s iskustvom u pripremanju velikih količina hrane. Tolerancija nužna. Taktičnost, tj. sposobnost uočavanja trenutaka kad je najbolje nestati – nužna. Poželjna naglušnost.

Osamnaestogodišnjaci: financijer koji će osiguravati novac, odjeću, CD-ove, a po mogućnosti i automobil. Savjeti nepotrebni. Kandidatkinja ima dovoljno vremena za dodatni posao koji će donositi dobre prihode. Posao je na neodređeno vrijeme.

prema:

**Melem za žensku dušu,
sa www.kriz-zivota.com**

priča

Majčinim stopama...

U našem domu u Costa Mesi u Kaliforniji vladala je strka. Ali u kući s desetero djece i još jednim na putu, svaki je dan uglavnom bio takav. Tog mi je dana bilo posebno teško obavljati svakodnevne poslove – a sve zbog jednog malog dječaka.

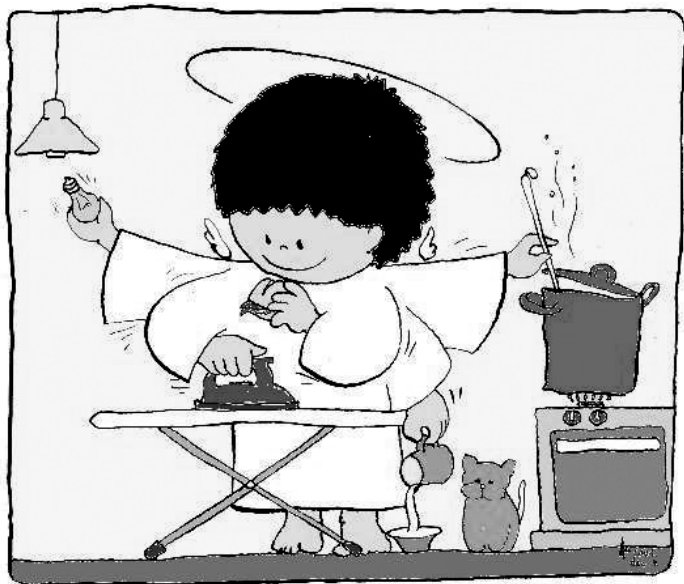
Len, koji je tada imao tri godine, pleo mi se oko nogu kamo god bih išla. Kad bih zastala da nešto učinim pa se okrenula, spotakla bih se o njega. Nekoliko puta sam mu predložila da se ide igrati. „Nećeš se ići lju-ljati?“ opet sam pokušala.

Ali on se samo bezazleno nasmiješio i rekao: „Ne, majčice. Radije bih ostao ovdje s tobom.“ I nastavio je skakutati za mnom.

Nakon što sam mu već peti put stala na prste, izgubila sam strpljenje pa sam ustrajala na tome da se ode van igrati s drugom djecom. Kad sam ga pitala zašto se tako ponaša, pogledao me je svojim milim zelenim očima i kazao: „Majčice, u vrtiću mi je odgojiteljica rekla da moram ići Isusovim stopama, ali ja ga ne vidim pa idem tvojim stopama.“

Digla sam Lena na ruke i čvrsto ga zagrlila. Suze ljubavi i poniznosti potekle su zajedno s molitvom koja se rađala u mom srcu „molitva zahvalnosti za jednostavno i predивно razmišljanje trogodišnjeg dječaka.

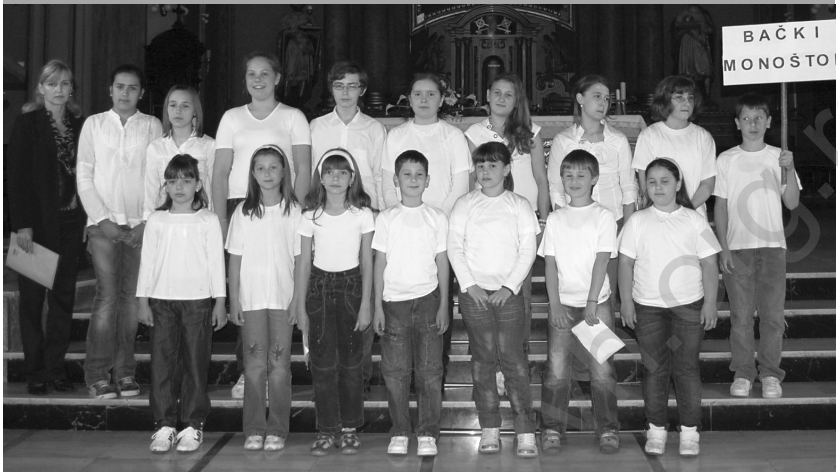
D. Dalton - Melem za kršćansku dušu

Uredila: Katarina Čeliković

Mala Danica

Priča o pjetliću

Iza brda, prije rijeke a na samom kraju sela, smjestila se kućica. Sva je mala, crvenog krova, ispod velikog hrasta a oko nje vrt i lijepa ograda od pruća. U njoj mirno žive djed i bakica, čuvaju šumu i obrađuju svoj mali vrt. Zimi bi pazili ako je koja ptičica gladna pa bi joj bacili šaku zrnja, a ljeti bi za jakih suša ostavljali u kabliču vode kad naiđe kakva žedna srna ili zec da se mogu napiti.

Stoga je vazda u njihovu dvorištu bilo živahno, navraćale bi svakojake životinje, dolazile i odlazile i po kiši i po vjetru a ovo dvoje starih sretno bilo kad je moglo pomoći. Katkad bi izliječili bolesno krilo, izvadili trn iz šapice ili pomogli oko bolesnog repa i uvijek bi rado dijelili ono malo hrane što su imali. I tako su živjeli mirno i sretno, a najviše ih je veselio što su imali jednu kokicu i jednog pjetlića koji su živjeli s njima. Kokica je bila bakina a pjetlić djedov, a dobili su ih dok su ovi još bili u jajetu, od jednog prijatelja iz daljine.

Otkako su se pjetlić i kokica izlegli, baka i djed bi ih svakog jutra hranili zrnjem i pojlili svježom vodom sa šumskog izvora. Zimi bi ih pokrivali slamom i čuvali od hladnoće a ljeti sklanjali u hladovinu da im ne bude prevruće. Pazili su djed i bakica svoje ljubimce a ovi su rasli sretni i zadovoljni.

Kad su narasli, kokica je bila sjajnog crvenoga perja s tek pokojom tamnom šarom koja joj je baš lijepo pristajala, a pjetlić je bio gizdav i živahan, sav šaren, prekrasnog repa i jarko crvene kreste koja se silno tresla kada bi jutrom kukurikao.

Gledao bi djed pjetlića kad ponosno šeće dvorištem, kako mu se perje sija i šareni na suncu, pa mu je sve bilo milo oko srca da je takav lijep. Gledala bi i baka kokicu kako je okruglasta i draga pa bi ju milovala po glavici na što bi ova sretno kokodakala.

Svakog bi ih jutra, čim sunce izađe, pjetlić budio pjesmom a kokica bi nekoliko puta zakokodakala pa snijela jedno jaje. Djed bi sretan pomilovao pijetla jer tako lijepo pjeva, a bakica bi jaje zamotala u maramicu, da se ne polupa, pa ga odnijela u grad prodati. Za jaje bi dobila novčić il' dva koje je onda dobro čuvala dok ne stigne doma gdje bi ih pospremila u jednu veliku škrinju. I tako su oni živjeli u slozi i veselju – pjetlić kukuriče, koka nese jaje, baka prodava a škrinjica se puni i puni novčićima.

Jednog dana gleda baka u svoju škrinju pa će djedu:

– Vidiš, djede, onu veliku škrinju ispod prozora? Tako je velika da sam cijela u nju mogla stati kad sam bila čila i mlada i kad me kosti još nisu boljele. Tako je velika, a ja sam ju skoro do vrha

napunila novčićima. Svako jutro meni kokica snese jedno jaje, ja ga lijepo prodam i za njega dobijem novčić. A vidi tebe i tvog pjetlića, nit' jaja nit' novčića.

Sluša djed baku pa vidi da je tako kako kaže i vidi da to nije dobro. Bakina škrinja do vrha puna, a on nema još ni jednog novčića.

Nato će djed pjetliću:

– Kako to da ti samo kukuričeš a nikad da mi sneseš koje jaje? De, vidi kokicu, svaki dan po jedno! Od sutra ima i ti da neseš jaja!

Snuždi se pjetlić od muke što ga snašla! Što će i kako će sad, kad pjetlići ne nose jaja? Misli pjetlić misli, al' ničem se ne domisli. Proba ovako i onako al' jaje snijeti ne može. Prođe brzo noć, jutro svane a on tužan i umoran, od muke, jedva je zapjevao. Cijele noći bijaše pokušavao snijeti jaje, ali kolikogod se trudio nije išlo. Probudi se i djed pa kad vidje da nema jajeta, izgrdi jadnog pjetlića toliko da mu se kresta od tuge objesila.

Drugi dan proba pjetlić još jače i još jače, ali jajeta niotkuda. Djed na to još i ljući.

Treći dan misli pjetlić kako bi omilio djeđu pa sve pjeva i kukuriče najljepše što zna, al' djed nit sluša nit vidi, samo na jaje misli. A što će pjetlić kad snijeti ne umije?

Smrknu se djed na taj neposluh pa sve gleda kako da mu stane na kraj. Misli jedan dan, misli i drugi, a treći dan se domisli pa uze oštru sjekiricu i zađe u šumu po vrbov prutić. Zapazio pjetlić da djed sve nešto smišlja pa mu bilo teško oko srca a kad još vidi gdje se s prutom vraća, znao je da to neće na dobro izaći.

Šuti djed, ništa ne govori, nit prutić spominje nego ode rano leći. Iduće jutro kad vidje da pjetlić opet nije snesao jaje, uze prut sa ormara pa sve pjetlića po repu.

Uh! Uh! Zaboljelo pjetlića gdje ga njegov dragi djedica prutićem po repu, sve mu suze krenuše na oči, al' zadrži ih i ništa ne

reče, ni glasa da bi pustio. Sklonio se jadan u svoje gnjezdašce, cijelog dana ni kljuna nije pomolio van i zamalo da mu je ono malo pjetlovsko srce prepuklo od tuge. Nit' mu je trebalo zrnja da utoli glad, nit' vode da utoli žeđ. Preskoči i večeru pa tužan, stavi glavu pod krilo i zaspe do jutra.

Kad iduće jutro svane, probudi se pjetlić i odmah mu teško jer vidje da jaje opet nije snesao. Prutić spreman pa opet po repu! I opet ništa pjetlić ne govori, ni suzu ne pušta.

Treće jutro kad se sve isto ponovi, uvidje pjetlić da tako dalje neće moći. Tužan, samo je gledao maknuti se s puta djedu i prutiću dok ne padne mrak, a kad je pao mrak skupi on ono malo svog gnjezdašca što je imao, sveže u nekakvu staru krpu, okači krpu na štap a štap na rame pa bježi!

Mrkla noć, samo mjesec sjaji a pjetlić prvi put vani pa još sam. Sve se ogleda oko sebe pa ne zna kuda bi. Od silne tame sve se pričinja strašnim. Huci i zvuci nepoznati čuju se sa svih strana, a kamogod pogleda, svugdje mrak. Samo srp mjeseca malko svijetli.

Hoće l' u šumu il' u selo? Možda čak do grada? Šuma se pričinj mračnom, selo dalekim, a u gradu je puno svijeta i tko zna kakvi su...

Osvrće se još malo oko sebe pa se na kraju zaputi preko polja. Onako tužan nit da poskoči nit da poleti, neg' sve nogu pred nogu pa preko poorane crne zemlje. Gleda u mjesec ne bi li mu svjetlije bilo kad ubrzo i mjesec zamakne za oblake. Hoda pjetlić, hoda, zavežljaj mu pritišće ramena a noge upadaju u oranje. Hodao pjetlić hrabro dalje al' se već jako umorio. Na svu njegovu muku, poče padati kiša. Sve mu se perje smočilo a noge blatom do koljena zaprljale, pa pomisli pjetlić kako će biti najbolje vratiti se djedu. Premišlja on tako kako mu je kod djeda bilo toplo i bio je sit, a ovdje mu je hladno i sav je moker. Onda se opet sjeti i prutića kako bježe po repu pa odluči da je ipak bolje nastaviti dalje.

Ubrzo u daljini ugleda nekakvo svjetlo pa se malko razveseli i krene u tom smjeru. Mora da je kakav salaš, pomisli pjetlić pa požuri koliko je mogao od silne kiše i blata.

– Kukuriku! Kukuriku! Ima li koga? – zakukuriče kad je stigao, ali nitko se ne odazva. Pogleda uokolo pa ugleda jednu šupu i pomisli kako neće nikome smetati ako se malo odmori na suhom. Gore stajaše jedna greda pa pjetlić, otresavši kapljice s perja, mahnu krilima i smjesti se na nju. Čim se našao na suhom i sigurnom, stavi glavu pod krilo i onako umoran kakav je bio odmah zaspi.

Sanjao je pjetlić kako je opet u onoj maloj kućici uz rub šume i kako mu je lijepo i toplo. Sanjao je i da se sit najeo žutih kukuruza i napio hladne vodice i da je onaj nesretni vrbov prutić izgorio. Nije pjetlić ni dosanjao do kraja kad ga iz sna trgne strašan lavež. Otvori oči i silno se prepadne! Ispod grede strašni pas sav čupav i dlakav laje da se zemlja trese. Kezi zube strašna psina pa se poče i na zadnje noge propinjati ne bi li dohvatio pjetlića. Čuva pjetlić svoj rep da ga pas ne odgrize, sve skakuće i bježi ustranu al' se oklizne i padne pravo u bure puno meda! Navali pas još i jače, a med se lijepi za perje i onako gust vuče ga sve dublje. Već se i svjetla okolo u prozorima počеше paliti kad se pjetlić jedva izvukao. Nožicama batrgao i krilima mahao pa se nekako iz bureta izvukao. Pojuri ne gledajući ni lijevo ni desno, pa se opet nađe u polju dok je strašni pas i dalje režao za njim. Na svu sreću lanac je bio kratak, pa je uspio umaći.

Probao je travom očistiti med s krila, ali nije išlo pa je nastavio polako dalje željno čekajući zoru. Hoda on tako hoda, a kad je zora zarudjela, bi mu lakše što se barem onog mraka riješio.

Gleda maglicu što se po poljima diže i zelenu travicu što od rose sjaji, pa misli kako je lijepo šetati i vidjeti svijeta. Bilo mu je malo hladno od rose, no sunce skoči visoko, zagrije i posuši zemlju od jučerašnje kiše. Uskoro i ptice zapjevaše, bube zazujaše a cvjetovi se rastvoriše pa cijeli svijet došao lijep, blistav i razigran.

Prođe jutro, dođe podne a pjetlić već dobrano ogladni. Gleda lijevo, gleda desno pa u daljini vidi kako se zeleni lišće i zlate kli-

povi kukuruza. Požuri, stigne, nađe jedan klipić na zemlji pa ga onako gladan, začas pozoblje. Kad se dobro najeo, sjeo je u hlad kukuruza i malo počinuo. Gleda – sunce skočilo visoko, vrućina sve veća pa pomisli kako je najbolje malo odrijemati. Stavi glavu pod krilo i usne.

Opet sanja kućicu i gnjezdašce svoje, i djedicu kako ga hrani i opet ne dosanja do kraja kad ga probudi velika žeđ. Naručao se a vode nije pio!

Nema druge, nego put pod noge pa do kakvog potoka il' bare. Sve staje i osluškuje ne bi l' čuo potok kako šumi il' vodicu gdje teče. Hoda, hoda, hrabri pjetlić pa dohoda do vodice 'ladne. Napl se vode, a to ga razgali pa onako sretan poleti i potok preleti. Hoda po drugoj strani, po livadi zelenoj, a kad je hodao još malo sjeti se, luda, da je i krila od meda mogao oprati, al već bijaše poodmakao od potoka pa se nije htio vraćati.

Ide pjetlić dalje nit zna kuda, ni kamo će stići. Zna samo da je krenuo i da se dalje mora. Žuri pjetlić a žuri i sunce te ga stiže i preteče. Kad mrak opet navali, stisne pjetlića oko srca. Sve se sjeća svog djedice, što li radi, s kim se razgovara? Plače li za pjetlicem, prijateljem svojim? Koga sad kukuruzom hrani, koga vodom napaja? Sve ga takve misli spopadoše pa zaplače od tuge. Otire suze krilom pa tužan gleda gdje bi prenoćio. Na livadi ostati ne može da ne dođe kakva lija ili vuk. Nigdje nema ni šupe ni salaša, ni kakvog drugog zaklona. Najbolje će biti sklonit se u šumu. Požuri dok je mjesečine i stigne do šume.

Šuma je bila velika i stara, u njoj sve hrastovi stogodišnjaci. Kad pogleda gore, samo guste krošnje vidi koje su i noćno nebo sakrile. Šumi lišće, sova huće, miš cijuće. U daljini srna lakonoga projuri, zec skoči a vuk zavija. Trava šumi, grmlje se tresse a iz mraka k'o da stotinu očiju vire. Strese se pjetlić pa će prestrašeno:

– Kukuriku... kukuriku... Ima li koga?

Nitko mu se ne odazva pa zađe pjetlić oprezno još dublje u šumu. Kako zakorači tako grančica zapucketa i lišće zašušti, a pjetlić se trgne i skoči u stranu. Kako u stranu skoči, tako lišće

još jače zašušti il' ga kakvo granje sapinje i vuče. Vidje pjetlić da je najbolje da se čim prije smjesti i pričeka jutro.

Nedaleko pred sobom nazre u tami nešto kao čistinu a nasred čistine veliki prastari hrast. Najniža grana hrasta je bila tako visoko da ju ni najviši medvjed nije mogao dosegnuti. Hrast je bio tako visok da se pjetliću učinilo kako se o najviše grančice zapleo noćni oblak.

– Eto meni sigurnog prenoćišta! – veselije će pjetlić.

Pojuri, poskoči, krilima mahne i na granu se smjesti. Primio ga stari hrast, nije se bunio pa pjetlić brzo stavi glavu pod krilo i usne.

Dok je pjetlić spavao, jedan po jedan skupljaše se ispod hrasta razbojnici. Sve jedan strašniji od drugoga. Brade i brci im veliki, mišice snažne, grdosije su velike a svaki za pojasom još i sablju nosi. Dolazili tako pa ih se sigurno i desetak skupilo. Zapalili su veliku vatru, posjedali ukrug oko nje pa dovukli veliki sanduk pun dukata. Otvoriše ga i počеше prebrojavati blago. Malo vino, malo blago ide ukrug. Uskoro su i pjesmu zapjevali, a od silne buke i graje probudi se pjetlić. Gleda pjetlić s drveta, gleda dolje gdje se plamen diže, gleda, gleda i ne zna što vidi. Trlja okice u nevjerici. Vidi neke silne grdosije gdje oko vatre sjede pa ne zna jesu li stvarni ili su kakve spodobe. Sanja li il' je budan? Trlja okice u čudu pa sve gleda u razbojнике strašne i saginje se da ih bolje vidi.

Al eto ti ga na! Kako se nagnuo tako se poskliznuo i s drveta ravno u onaj sanduk s dukatima pao! Kako pjetlić pade tako razbojnici kriknuše, skočiše i u strahu se razbježaše. Mislili su da je kakav šumski duh il' vila nevaljalka, il' možda policija. Razbježaše se bez traga i glasa, čak su i dukate ostavili a ni vatru ugasili nisu.

Kad je vidio da više nema razbojnika, iskobeljao se pjetlić iz onog sanduka, a po njemu se polijepili dukati! Okreće se pjetlić oko sebe, stane pred vatru, okreće se na sve strane pa gleda kako se cackle i sjaje dukati ko mala sunca. Eh, da ste te sreće vidjeli!

– Sad ću ja svom djedici dukate odnijeti pa će i on svoju škriječicu napuniti i neće se više srditi što ne nesem jaja! – poviče pjetlić pa sretan presretan pojuri iz šume put djedove kuće.

Kad je pjetlić stigao, prvo je provirio kroz prozor da vidi što djed radi. Vidje ga gdje sjedi za stolom, podbočio se o ruke i tužan plače. Plače pa sve govori:

– Gdje si pjetliču moj mali? Lud sam bio što sam te tukao. I vrbov sam prutić zapalio, nikada te tući više neću, samo mi se kući vrati. Ne trebaju meni ni jaja ni novčići kad mi nema tko jutrom kukurikati! – tako plače, tako govori.

Kad pjetlić vidje kako se djed kaje i sam se rastuži i odmah mu sve oprosti. Kako li će se tek sad radovati kad me vidi, pomisli pjetlić pa kucne kljunom o prozor ne bi li mu djed otvorio. Trgne se djed, pogleda kroz prozor kad tamo nešto strašno stoji i sve neku svjetlost isijava. Prestraši se djed ne zna kud bi od straha. Ne poznaje pjetlića prekrivenog dukatima. Kucnu pjetlić opet, a djed sve pod stol. Dosjeti se pjetlić nato, pa glasno zakukuriče:

– Kukuriku! Kukuriku! Djedice ja sam, tvoj pjetlić! Vratio sam se!

Eh, da ste vi te radosti vidjeli! Skoči djed, prevrne stol, otvori prozor pa zagrli i izljubi pjetlića. Sve mu je pjetlić ispriповjedio gdje i kako je bio i na kraju mu sve dukate poklonio.

Tako su i djed i bakica imali punu škrinju novčića i živjeli su dalje u slozi i veselju. A pjetlić ih je opet svako jutro zorom budio.

Čiča-miča, gotova je priča.

Marina Balážev
Bački Breg

Naši radovi

Kako sam ja upoznala Isusa

Od malih nogu rado idem u crkvu – tako sam počela upoznavati Isusa. Među prvim riječima koje sam naučila izgovarati bile su i riječi molitve. Kao mala voljela sam ići na kor i sjediti u prvoj klupi u crkvi. Proslava 75. obljetnice naše crkve Presvetog Trojstva u Maloj Bosni za mene je bila nešto posebno. Tadašnji župnik Ivan Sabatkai rekao je da mogu i djevojčice ministrirati. Osjetila sam Isusov poziv i otišla na oltar. Najdraži susret s Isusom dogodio se na oltaru. Kada je župnik otišao do svetohraništa uzeti hostije, čula sam Isusove riječi: „Malena, dođi k meni, da zajedno služimo Bogu.“ Prihvatila sam Isusov poziv i od onda redovito ministriram na svakoj svetoj misi. Isus je sve najljepše, najbolje, Isus je dio mene.

Patricija Merković, 7. e
OŠ „Ivan Milutinović“, Mala Bosna

David Jurček, 2. c
OŠ „Miloš Crnjanski“, Subotica

Kako sam upoznao Isusa

Ja sam Isusa upoznao kada sam prvi put ušao u crkvu. Kada smo se molili, onda je velečasni spominjao Isusa i u mene je došao Isus i upoznao sam se s njim. Od tad svake nedjelje ako mogu idem u crkvu i molim se za moju bolesnu mamu. Kada je Isus ušao u mene, od onda nije izašao iz mene i rekao mi je da idem na mise, da se molim i da vjerujem u Boga.

Branko Borović, 7. d

OŠ „Ivan Milutinović“, Mala Bosna

Što Isus znači za današnji svijet i što znači meni?

Za današnji svijet Isus je sve – to znači da je on svet i da svi treba da ga poštuju. Za mene, Isus je netko koga želim upoznati zato što se On žrtvovao za mene i za druge. Isusa su dok je bio živ mučili i tukli, ali dok su ga mučili, on je mislio na ljude koji će biti pošteđeni muke. Neki ni ne znaju tko je Isus, ali ga žele upoznati, a neki mu spominju Ime, a da ni ne znaju tko je On i što je On. Današnji svijet se iskvario u odnosu na vrijeme kada je Isus bio živ, ali ni danas nije sve tako crno – ima i ljudi koji ga vole svim srcem i tako brišu crnilo.

Sandra Temunović, 6. e

OŠ „Ivan Milutinović“, Mala Bosna

Učimo moliti – molitve prije i poslije jela

– Mame i tate, učite nas moliti i dok ne govorimo riječima, već samo očima i osmijehom!

Djeca pamte i upijaju svaku roditeljsku riječ i gestu – osobito onu mirnu, nježnu, pobožnu – molite s djecom od samog rođenja... Ipak, ne dajte im čitati Bibliju dok jedu :) to je samo za slikanje!

Prije jela

Gospodine, hvala ti na svemu što si nam dao. Daruj sve one nemaju jela, pića, odjeće, kuće, roditelja i prijatelja. Pomozi onima koji su bolesni, koji ne mogu hodati ili govoriti. Blagoslovi nas. Amen.

DRAGI BOŽE, SVE SI NAM DAO. IMAM TAKO DOBRE PRIJATELJE I DOBRU OBITELJ I RADOSTAN SAM ZBOG TOGA. HVALA TI NA OVOJ HRANI I NA SVOJ DOBROTI KOJU NAM DARUJEŠ. AMEN.

Bože, molim te daj nam uvijek nešto za jesti i ne dozvoli da budemo siromašni. Isto te tako molim, pogledaj sve siromašne na svijetu. Blagoslovi sve ljude za stolom i jelo na stolu. Amen.

Dragi Bože, blagoslovi nasi ove tvoje lijepe plodove koje nam je zemlja darovala. Hvala ti na tvome sinu Isusu Kristu, na mojim roditeljima i na mome životu. Blagoslovi ovo jelo. Oče naš...

Poslije jela

GOSPODINE, DOBRO SMO SE NAJELI I DOBRO NAM JE PRIJALO. HVALA TI ŠTO SI NAS NAHRANIO I MOLIM TE OSTANI UVIJEK S NAMA. AMEN.

Dragi Bože, meni je tako dobro. Na stolu smo imali svega. Uvijek se radujem onim ljudima koje volim. Molim te, ostani uvijek s nama. Slava Ocu...

O moj Bože, hvala ti na ovome daru. Daruj nas i druge ljude koji svakog dana trebaju kruha. Ovo jelo je dobro. Hvala ti. Slava Ocu...

Zahvaljujemo ti, svemogući Bože, na svim tvojim dobročinstvima. Ti si kralj ovoga svijeta. Ti nam daruješ vodu, kruh, prirodu i zdravlje. Hvala ti. Slava Ocu...

TKO ZNA VIŠE? TKO ZNA BOLJE?

1. O Bogu učimo na satu:

hrvatskoga
vjeronauka
matematike
prirode

2. Na satu vjeronauka smo s:

učiteljicom
profesoricom
gospođom
vjeroučiteljicom

3. Svijet je stvorio:

čovjek
predsjednik
Bog
sam je nastao

4. Bog je stvorio:

travu, sunce, smeće
mjesec, zlo, sunce
životinje, čovjeka, biljke
ljubomoru, ptice, drveće

5. Bog je stvarao svijet:

5 dana
6 dana
7 dana
8 dana

6. Mi zahvaljujemo Bogu što nas je stvorio:

spavanjem
tučnjavom
hodanjem u školu
molitvom

7. Bog je stvorio i nevidljivi svijet:

vila
čarobnica
vještica
anđela

8. Prvi ljudi zvali su se:

Adam i Eva
Adam i Deva
Dam i Nedam
A dam i A nedam

9. Adam i Eva pojeli su plod:

jabuke
stabla spoznaje dobra i zla
šipka
kruške

10. Morali su napustiti rajski vrt:

jer ih je Bog otjerao
jer više nisu voljeli Boga
jer nisu slušali Boga
jer im je već bilo dosadno

11. Bog je obećao Adamu i Evi da će im poslati:

nevrijeme
batine
zmiju
Spasitelja

**12. Mrtvih se sjećamo
na blagdan:**

Svih svetih i Dušni dan
Dan kruha
Dan misionara
Dan pokojnih

**13. Vrijeme pripreve za
Božić zove se:**

Korizma
Advent
Božić
Uskrs

PROVJERI TOČNOST

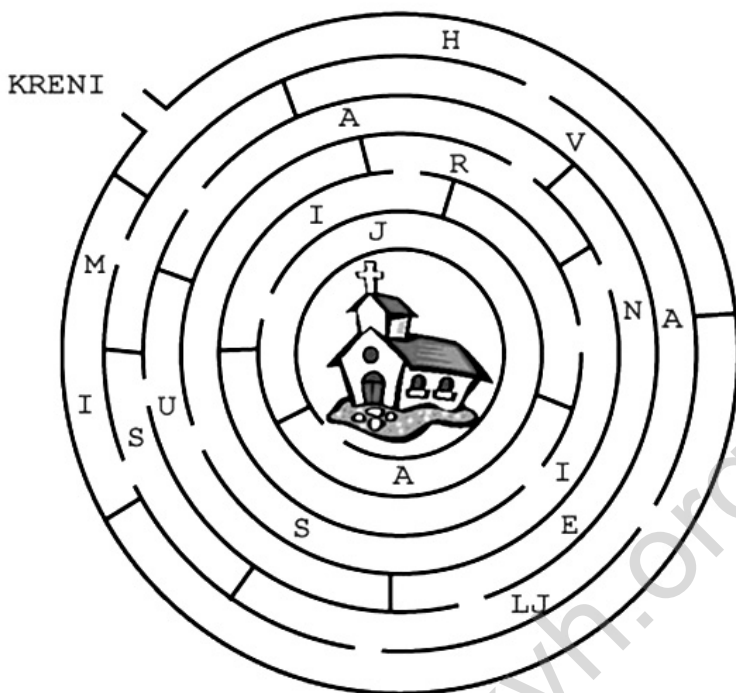
**14. Gdje se rodio Spasitelj
svijeta? :**

u Betlehemu
u Jeruzalemu
u Nazaretu
u Kafarnaumu

**15. Tko se najprije došao
pokloniti Isusu? :**

mudraci
pastiri
anđeli
stanovnici Betlehema
S PRIJATELJEM!

**Prošetaj od ulaza u labirint do crkve.
Zapiši slova na koja naiđeš putem.**

Malo smijeha ne škodi

- Perice, jesi li bio na misi? – pita otac.
- Jesam, i ministrirao sam!
- Lijepo, a o čemu je svećenik danas propovijedao?
- Govorio je o tome kako i naši roditelji trebaju dolaziti u crkvu, a ne da im djeca moraju prepričavati što je svećenik propovijedao.

- Perica zamoli novaca od svoje mame. Ona ga upita:
- Što si učinio s onim što sam ti jučer dala?
 - Dao sam ga jednoj siromašnoj staroj ženi.
 - To je dobro, dijete moje. Evo ti još 10 kuna. A zašto voliš tu staru ženu?
 - Zato što prodaje sladoled.

- Tata, bojiš li se ti vuka – pita mali Ivica?
- Ni slučajno!
- A bojiš li se ti lava?
- Kaj god; ne bojim se!
- A tigra?
- Ma ne...
- Onda se ti bojiš jedino naše mame!

- Mama, što znači „razmjena mišljenja“? – pita Perica.
- To ti je kad tata dođe u kuhinju sa svojim mišljenjem, a izađe s mojim.

Bio Perica kod prijatelja na ručku. Nakon što su počeli jesti, začuđeno pita:

- Vi se ne pomolite prije ručka?
- Prijatelj odgovori:
- Ne, naša mama dobro kuha.

Uredila:
Nevena Mlinko

MLADI

Molitve srednjoškolaca

Bože, ja neću moliti za sebe. Znam da ćeš Ti meni svakako pomoći onoliko koliko Ti smatraš da je potrebno. Molim

Te za sve kojima je teško, koji su gladni, tužni, nesretni... Molim te, daj im snage i pomози im, jer njima je potrebija pomoć nego nama.

Mi ne razmišljamo da ima ljudi koji stvarno trebaju Tvoju pomoć.

Hvala Ti na uslišanju molitava.

D. D., 2. f

Bože!

Znam da danas možda nisam ispunila neka Tvoja očekivanja. Molim te, oprosti mi. Možda ponekad tražim previše, a ne zahvalim se. Zato HVALA za sve što si mi dao, što mi daješ i što ćeš mi ikada dati.

Molim te za mir u svijetu, ljubav i razumijevanje među ljudima. Oprosti nam naše grijehе i pruži nam ruku, vodi nas pravim putem, putem vjere, dobre namjere. Molim te za razumijevanje i slogu između bračnih drugova, kolega na poslu i za sve ljude s kojima se susrećemo iz dana u dan.

Molim Te danas za one koji možda danima nisu ništa jeli, osjetili toplotu, a sutra će možda umrijeti od gladi i hladnoće.

Hvala za svaki sunčani i kišni dan. Hvala za svaki osmijeh na ovom svijetu.

Amen.

K. I., 1. f

Gospodine, prije svega Ti moramo zahvaliti na našim životima, na ovom svijetu. Hvala ti na našim roditeljima, braćama i sestrama, hvala Ti na našim prijateljima. Hvala Ti na ovom prohladnom danu i za svaku sekundu našega života. Volio bih biti kao Ti: pomagati drugima.

Ti si nam dao sve, a od nas tražiš samo da Ti vratimo neokaljanu bijelu haljinu koju smo dobili na krštenju. Stoga Te samo za jedno molim, da mi daš snage da svoje male i neugodne grijehе predam Tebi. Amen.

M. S., 2. f

Bože, hvala ti što si me stvorio ovakvu kakva jesam.

Veoma sam ti zahvalna na tome. Hvala ti na današnjem danu, kruhu i što si mi dao snage da izdržim današnji dan. Čuvaj moju obitelj i mene od zala, ružnih misli i bolesti. Daj mi snage da budem dobar vjernik. Amen.

K. V. P., 1. f

Molitve naših gimnazijalaca ☺

Bože!

Čuvaj moga oca koji svaki dan marljivo radi.

Čuvaj moju majku koja nam svaki dan kuha da ne ostanemo gladni, čuvaj moga brata koji rano ustaje i marljivo radi kako bi pomogao ocu, čuvaj moju sestru i dijete koje treba da se rodi.

Bože, molim te čuvaj sve moje prijatelje. Amen.

N. P., 1. f

Bože, hvala Ti za sve što si za nas danas učinio,

hvala Ti za ljude koji me okružuju.

Hvala Ti za prijatelje i sve one koje volimo i poštujemo.

Bože, hvala Ti za roditelje i profesore,

hvala Ti za zdravlje mojih prijatelja,

molim Te pomozmi nam pri odgovaranjima, učenju i druženju,

znam da si Ti uvijek uz nas.

Bože, hvala Ti za svako jutro, dan i večer...

S. J., 2. f

Dragi Bože, hvala ti što sam doživio još jedan dan sa svojim prijateljima i rodbinom, da mogu i dalje s njima pričati i smijati se. Hvala ti što si uvijek sa mnom i volio bih da tako nastaviš biti sa mnom. Molim Te, olakšaj mi učenje, da dobijem dobre ocjene, a ako slučajno dobijem neku lošu ocjenu, daj mi snage da to kažem roditeljima, a da oni ne reaguju s previše osjećanja. Amen.

L. B., 1. f

Dragi Bože! Hvala ti za dar života. Hvala za svaki uspjeh, za svaki pad. Hvala za križeve koje si odredio za svakoga od nas. Ali Te molim, budi uz nas u svakom trenutku bila to radost ili tuga.

Zahvalna sam ti za bolest koja me ojačala i pokazala mi što je to zapravo biti vjernik.

B. P., 2. f

Molitva

Bože, danas sam sretna.
Jedan je od rijetkih dana kada
se osjećam potpuno mirnom,
svjesnom da je, uz čistu, jasnu
i jaku vjeru, sve moguće.
No, ipak ne mogu reći da mi je
srce sasvim puno, u njemu,
i pored sve radosti, ostaje tamno i
skrovito, ali ipak prisutno mjesto
na kojem tiho, nečujno šapće spoznaja
da često ne znamo koliko nam malo
treba za sreću. Danas Te stoga neću
moliti za nesretne, već za sretne,
jer oni Te trebaju više od onih drugih.

Nesretni imaju vjeru da
ćeš im Ti jednoga dana k ljepšem
nebu otvoriti oči, ali sretni su u
to prekrasno plavo nebo tako pomno
zagledani da se okreću od Tebe.
Ne dozvoli da Te itko isključi iz
svog mira i radosti i uvijek
prebivaj u kutu našeg neba,
čak iako izgleda da netko
sretan može biti i sam.

Amen.

V. P., 4. f

Kršćanin = oko koje prepoznaje bisere

Kraljevstvo je nebesko kao kad trgovac traga za lijepim biserjem: pronađe jedan dragocjeni biser, ode, rasproda sve što ima i kupi ga.

Kršćanin je osoba koja je našla taj dragocjeni biser koji je Isus, i sve drugo mu je izgubilo vrijednost u odnosu na taj biser, i dao je sve samo da ga dobije. I sada koristi sve, ali ništa mu nije vrijednije od tog bisera i spreman je u bilo kojem trenutku odreći se bilo čega zarad toga da sačuva tu dragocjenost. Danas ljudi često ne tragaju za pravim, unikatnim biserom već za lažnjacima i bezvrijednim kopijama. Koliko puta smo čuli rečenicu: „Na mladima svijet ostaje“? Kakav svijet? Svijet ratova, gladi, mržnje, narkomanije, pijančenja do zore ili od zore pa nadalje,

nebrige roditelja za djecu, nemarenja za školu, preranog odrastanja, kasnog sazrijevanja... Nažalost, ovakav svijet je rezultat ljudskog ponašanja. Sami smo sebi stvorili okruženje u kojem ne želimo živjeti. Da, kriza je! Ali ne samo ekonomska već i duhovna! Nestašica dobrih srca. Koliko puta smo kupili neke novine koje nam nisu potrebne, a minutu poslije prošli smo pored kontejnera i ugledali našu siromašnu braću kako kopaju po njemu jer nemaju što jesti. Jesmo li nekad prošli pored bakice koja nam nudi da kupimo njen buketić cvijeća, jedine nade da će dobiti malo novčića, ali ne, sada je već kasno, mi smo svoj novac utrošili na glupost i sad ga ne možemo upotrijebiti za pravu nakanu. Tako isto možemo utrošiti i cijeli svoj život na gluposti, a zapravo smo samo za jednim trebali tragati, za pravim biserom, koji nam otvara vrata Neba. Trebamo biti svjesni da je kršćanin isto osoba koja može pogriješiti, ali da kada pogriješi on prizna i ispravi pogrešku ako može. Zato mudro upotrijebi svoj život dok si mlad, kao sredstvo za pomoć drugima. Bit će ti drago kada vidiš rezultate svoga rada, a pogotovo kada se ti mali rezultati budu umnažali. Pravi kršćanin je onaj koji nastoji promijeniti najprije svoje loše osobine, koji je ponizan, koji čvrsto svim srcem vjeruje i kojega kršćanstvo apsolutno ispunjava pa mu se ništa od „zemaljskih radosti“ ne čini privlačnim. Budimo takvi. Napravimo prvi korak k tome. Dugo čekamo da bebe prohodaju i najteže im je napraviti taj prvi korak, ali njemu se svi najviše i obraduju, a nakon prvog koraka lako je napraviti i drugi, treći ... Koračajmo pravom stazom koja je osvijetljena božanskom radošću jer Božje dijete kreće prema Ocu.

Marija Vidaković

Žurka, žurka – mrtvi pijani?!

U sociologiji se mladi promatraju kao posebna društvena skupina kojoj je zajednička pripadnost određenoj dobnoj skupini. U tu grupu spadaju oni koji se nalaze između 14 i 26 godina, ali se razdoblje mladosti u mnogim slučajevima produžava sve do tridesete godine, ponajprije zbog sve dužega trajanja obrazovanja i otežanoga zapošljavanja. Mladost je posebno životno razdoblje u kojem se od mladih očekuje da razviju vještine i sposobnosti za preuzimanje društvenih uloga na svim područjima ljudskoga djelovanja. No, što se događa kada mladi krenu suprotnim putem od onoga što očekuju njihovi najbliži i što im nameće okolina i društvo? Što ako se pojave neke primamljive ponude koje je teško odbiti jer „svi tako rade“, jer je to u „trendu“? U ovom slučaju konkretno mislim na alkohol. Puno puta postavljam sebi pitanje: Zašto ljudi, mladi ljudi piju? Istraživala sam malo po internetu i raznim časopisima kako bih pronašla odgovor na to pitanje. I naišla sam na zanimljive podatke o kojima ni ja nisam znala mnogo. Tako na primjer, djeca počinju razvijati svijest o alkoholu još od malih nogu (preciznije od 5 godina) pomoću: televizije, reklama, ali i svoje obitelji i zajednice u kojoj žive. Naša mladež uči od roditelja i vršnjaka, barmena, pjesnika i umjetnika, plakata i promidžbe... Po njima, dobro utrošeno vrijeme i pijenje alkohola su jednostavno ista stvar. **BEZ DOBROG PIĆA NEMA DOBROG PROVODA!?**

Ali koji su pravi razlozi koji se kriju iza ovog slogana? Mislim da ćemo, ako se dobro zamislimo, shvatiti da je istina da mladi piju jer: oni žele biti prihvaćeni i žele pripadati određenom krugu ljudi, tj. na ovaj način žele steći određeni status među vršnjacima, žele se uz pomoć alkoholnih pića osloboditi od utjecaja starijih, žele se pobuniti protiv svih, alkohol čini da se osjećaju starijima; uz pomoć alkohola oni misle da će lakše riješiti svoje probleme i ljubavne jade, pijuću pokazuju svoju vrijednost i zrelost, osjećaju se moćni-

ma, žele olakšati sklapanje prijateljskih i ljubavnih veza, žele prevladati stidljivost, traže nova uzbuđenja, žele osigurati razna zadovoljstva, ublažiti dosadu, njihovi prijatelji to rade, itd.

No, naravno da mi mladi to nećemo priznati, nego ćemo tražiti svakakve izgovore samo da „popijemo koju čašu“. Jer lakše je napiti se nego razgovarati i družiti se. Teško je biti veseo ako ne popiješ nešto alkoholno, „da te razdrma“, barem jednu čašu. Ali, kako kaže jedna kineska poslovnica: Čovjek najprije uzima piće, zatim piće traži piće i najzad piće uzima čovjeka. A i jedan mudar prijatelj mi je jednom rekao: Čuvaj se prve čaše – ona je bez dna! Zato ne dopustite tijelu i nagonima da prevladaju vama, nego prije nego uzmete čašu u ruke, zapitajte se što nam to dobro donosi, osim trenutačnog zadovoljavanja (i kasnijeg mamurluka). I sveti Pavao kaže jasno u svojoj poslanici Galaćanima: „Očita su djela tijela. To su: bludnost, nečistoća, razvratnost, idolopoklonstvo, vraćanje, neprijateljstva, svađa, ljubomor, srdžbe, spletkarenja, razdori, strančarenja, zavisti, PIJANČEVANJA, PIJANKE i tome slično“ (Gal 5,19-21).

Žurke su super, ali neke ideje u vezi sa žurkama nisu. „Nema žurke dok se nešto ne razbije“ je tipična izjava i nitko ju ne bi trebao uzeti ozbiljno. A čut ćete i izjave tipa: „Nema prave žurke bez alkohola, sokići su za djecu.“ E, na takve izjave, kojima vas netko pokušava isprovocirati, ne biste trebali nasjesti. Konzumiranjem alkoholnih pića na žurkama ne dokazujete svoju zrelost – dokazujete samo da ste nezreli i neodgovorni i da samo pokušavate imitirati druge. Za dobru žurku važno je DOBRO DRUŠTVO i želja da se svi lijepo provedu.

I posljednja, no ne manje važna stvar! Industrija alkoholnih pića je shvatila da danas žene donose mnogo više ekonomskih odluka nego ranije. One su samostalnije, raspoložu novčanim sredstvima, kupuju piće, i, da li krišom ili javno, sve više i više piju. Zbog toga se na tržištu sve više pojavljuju i reklamiraju specifična alkoholna pića za žene. Znači, sve se prilagodilo novom potrošaču alkoholnih pića: ženi!

Djevojke, ne dopustimo da takvo mišljenje opstane među ljudima. Zar nije bolje kad se možeš kontrolirati i biti svoja, nego kada te, pijanu, svi gledaju ispod oka, iskorištavaju te na razne načine i kada ti se podsmijevaju? Zar nije bolje kada zadržiš svoje dostojanstvo i ponos žene? Ne moramo mi u svemu biti slične muškarcima (u smislu „mogu i ja kao on“), nego baš suprotno. Trebamo im pokazati da i bez pića znamo biti zabavne, dobre, pametne.

Pokažimo i drugim mladima, koji ne dijele naše razmišljanje da se može živjeti i s umjerenom dozom alkohola. Da žurke mogu uspijevati i bez opijanja, uz pjesmu, druženje i prijatelje. Pokažimo svima da umjesto ŽURKA, ŽURKA – MRTVI PIJANI naslov ovog teksta može biti ŽURKA, ŽURKA – SVI RADOSNI I SRETNI! ☺

Marina Gabrić

Snovi

Pomisli,
poželim
i pravim se da je sve zaboravljeno,
jer svijet će se smijati mojim snovima.
Na njih će gledati kao na zimsko sunce,
koje sija, a ne grije.
I reći će: „Ne nadaj se previše“.
I možda bih tako, pomalo posramljena
pred odraslim i zrelim ljudima,
polako napuštala svoje snove.
Oni bi postali ostavljeni
i nikad ostvareni.
Ne, to se ne smije dogoditi!
Iako možda nikad izgovoreni,
poželjeni u najsmjelijim kutovima razuma,
oni su svježina.
Oni su beskrajn prostor mog svijeta.
„Kakve li naivnosti!“, to će svatko pomisliti.
Ali oni daju snagu, polet!
Iz meni neznanih razloga
Netko ih je u meni probudio,
Štitio od ubojitih riječi i poruga
i zalivao vodom ohrabrenja.
On, koji ih sa svog dlana u moju dušu prosipa,
On ih jedini može ostvariti.

Ana Ivković

Ti očekuješ mnogo

Ti od mene očekuješ mnogo: da budem slobodan unatoč svim nagonima. Da budem beskrajnih vidika unatoč prostoru i vremenu. Da se otrgnem od svijeta unatoč navezanosti na svoje osjećaje. Tvoja očekivanja u meni bude snage koje nikada nisam naslućivao. Ti u mene polažeš nadu i odgajaš me da vjerujem u sebe.

Marija Vidaković

Bog u kojega NE vjerujem

Ne vjerujem i nikada neću vjerovati:

- u Boga koji traži da ga se ljudi boje,
- u Boga vrača i čarobnjaka,
- u Boga koji bi sprječavao ljudski razum u njegovu traženju,
- u Boga koji bi postao monopol jedne Crkve, jedne rase, kulture ili kaste,
- u Boga djeda koga se može iskorištavati,
- u Boga komu nikada ne bi trebao čovjek,
- u Boga suca koji sudi uvijek sa zakonikom u ruci,
- u Boga samotnika,
- u Boga koji se može rastumačiti filozofijom,
- u Boga koji priječi čovjeku da raste, da osvaja, da se preobrazuje, da se razvija,
- u Boga koji kaže „platit ćeš ti meni“,
- u Boga koji se koji puta kaje što je ljudima dao slobodu,
- u Boga opijum za obnovu zemlje i nadu samo za budući život,
- u Boga onih koji misle da ljube Boga samo zato što ne ljube nikoga,
- u Boga komu se sviđaju oni koji uvijek govore „sve je u redu“,
- u Boga koji opravdava rat,
- u Boga koji daje prednost bogatima,
- u Boga koji ne spašava one koji ga nisu upoznali, ali koji su željeli i tražili,
- u Boga koji se zaručuje s politikom,
- u Boga koji zemlju i stvari što ih čovjek voli uništava umjesto da ih preobrazi,
- u Boga koji ne bi bio misterij, koji ne bi bio veći od nas,
- u Boga koji bi zauvijek uništio naše tijelo umjesto da ga uskrisi,
- u Boga za koga ljudi vrijeđe ne po onome što jesu, nego po onomu što imaju ili predstavljaju,
- u Boga koji ne bi bio ljubav i koji ne bi znao pretvoriti ljubav u ono što treba,
- u Boga u kog se ne bih mogao pouzdati i onda kada zakažu sve nade...

J. Arias, svećenik

Tko je ta lijepa Gospođa?

Već nekako te boje poprimaju drugačiji izgled. Kada misliš da si neku spoznao, zaboravljaš da i hrđa svojom kiselinom ostavlja obrisje. Zašto žuti? Zašto odzvanja hladnije nego prije?

Truli i propada, pomislih: „Kasno je?“

Umor, taj surovi talog, nemam snage da ga zbacim. Obično čovjek svjestan svoga odlaska, u radosti iščekuje... Nada se svemu onome dalekom, o čemu je čuo. Korak koji treba napraviti je mali, ali njegov nastavak vodi na čudnu stazu. Toliko želim ostati. Bojim se tog uskog prostora, naročito jer je toliko nepoznat. Kamo me vodi? Kao da nada mnom vlada.

Nisam sam i drugi putuju. Možda drugačijim, različitim cestama, nisam siguran, ali vjerujem da je cilj makar na trenutak svima isti. Sada kraj mene nisu više zlatna polja i tako pitomi pejzaži. Na prozoru se povremeno pojavljuje neko neobično mastilo. Sve se događa na par trenutaka, ali ja opet tonem. O, kada bih mogao razaznati barem jednu boju. Kada bih se mogao osloboditi tog sivila što me prati. Tako je mučno... Kada bih se samo na trenutak uvio u tu blistavu, sjajnu... Ni kiselina ne bi imala više takav okus.

Konstantno treperi, na izvor, na izvor... Nije li to suludo: da ovakav idem na izvor? Svi su žedni, pa zbog toga... Žeđ? Bravo! Nitko ne čuje ovaj krik, zato i sramotno spuštam glavu. Nemam prostora, jer cesta na kojoj sam, upravlja me kako želi i hoće. Možda, kada bih sreo nekoga, tko isto ovo prolazi... Tko može razumjeti ovu neizvjesnost. Tko može reći ovo je crvena. Tko me može osloboditi.

Iznenada, odsjaj svijetla osvještava me... Negdje smo stigli. Kakav mir. Nevjerojatno!

Kolona. Izvor. Špilja. Kao da sam doma, a zapravo... Neka mi bude! Prekida me. Rekla je, čuo sam to jasno. Ali tko je ta Gospođa? Kako plijeni svojom blizinom. Kako liječi svojom ljubaznošću. Kako lako gasi sumnju, neodlučnost, jad... Dugo sam stajao i promatrao ju, u daljini, u tišini.

Sva moja mudrost nestala je na tom mjestu. Kada sam se umio, vjerojatno me je ta hladnoća u potpunosti otrijeznila. Progledao sam. Boje se više nisu miješale, bile su jasne, tako vidljive. Još uvijek ne znam čime sam takav dar zaslužio. Nadasve, presretan sam što sam mogao takvu gospođu upoznati...

Čeznem iznova i iznova je sresti. Razlika je samo u tome što sada znam gdje mogu tu lijepu Gospođu uvijek naći.

(dojmovi sa hodočašća u Lourdes)

Vlado Kovač

Piše: Petar Gaković

← godina ⇕ unatrag →

Protekla pastoralna godina je pružila mnogo novih susreta, događaja, duhovnih doživljaja, zajedničkih molitava, ponajviše zahvaljujući uspostavljanju Povjerenstva za pastoral mladih na čelu sa vlč. Marijanom Vukovim. Kako susreti ne bi bili puka organizacija, za duhovnost su se pobrinuli mnogobrojni svećenici, pa i sami mladi koji su dali i dio svoga srca u cijelu godinu.

Duhovna obnova, 5.-7. 03. 2010.

Peta po redu duhovna obnova za mlade okupila je pedesetak mladih u samostanu Kćeri Milosrđa u Subotici. Predavač msgr. dr. Andrija Kopilović je vodio duhovnu obnovu na temu ***S Kristom na križnom putu.***

Hodočašće mladih MBK sv. Ćirila i Metoda u Rim, 15.-20. 02. 2010.

Hodočašće mladih katolika Srbije (njih stotinjak), prvi puta organizirano u takvom obliku, predvodio je predsjednik MBK beogradski nadbiskup Stanislav Hočevar, dok je organizaciju hodočašća uredio vlč. Ivica Damjanović. Geslo susreta je glasilo: ***Tko ide za mnom, neće hoditi u tami*** (Iv 8,12).

Hodošasnički križni put za mlade, 20. 03. 2010.

Osmi po redu križni put ove vrste okupio je preko stotinjak mladih koji su za jedan dan prešli put od dvedesetak kilometara. Put koji je vodio i kroz centralni dio grada, i dao snažno svjedočanstvo vjere građanima Subotice.

Bdijenje mladih, 27. 03. 2010.

Uoči Cvjetnice, tradicionalno bdijenje je okupilo mlade koji su meditirali nad Papiinom porukom, koju je uputio za Svjetski dan mladih.

Susret Hrvatske katoličke mladeži, 8. i 9. 05. 2010.

Pod geslom *Da radost vaša bude potpuna* (Iv 15,11), susret je okupio 30.000 mladih iz Hrvatske i okolnih zemalja. Iz Subotičke biskupije je hodočastilo stotinjak mladih.

Susret mladih Subotičke biskupije u Baču, 15. 05. 2010.

Geslo susreta bilo je *Učitelju dobri, što mi je činiti da baštinim život vječni?* (Mk 10, 17). Susretu su prvi puta prethodile kateheze, koje su se održale na svim većim župama u Subotičkoj biskupiji. One su bile priprema za sam susret. Susret je okupio oko 400 mladih iz cijele biskupije. Predavač na susretu bio je povjerenik za pastoral mladih MBK sv. Ćirila i Metoda Ivica Damjanović. Nagrade na natječaju na temu „Mladi kršćani u suvremenom svijetu“, za pjesmu, fotografiju, likovni i literarni rad dobili su: Nevena Mlinko, Vedran Jegić, Daniela Nuspl i Ana Ivković.

Hodočašće u hrvatska svetišta, 12. 07. 2010.

Ovom su prilikom mladi posjetili crkve i svetišta u mjestima: Sombor, Aljmaš, Ovcara, Levanjska varoš, Đakovo, Osijek.

Hosanafest, 5. 09. 2010.

Na festivalu duhovne glazbe pod geslom *To je vjera naša, njom se dičimo!* izvedeno je 15 skladbi. Glasovanjem samih izvođača, pobjednici ovogodišnjeg festivala su VIS „Proroci“ iz Subotice s pjesmom „Zagrljeni u duši“. Nagrada Stručnog povjerenstva pripala je Tamari Babić, za izvedbu pjesme „Božji mirisni cvijet“. Nagrada za najbolji tekst pripala je Draženu Pavinu za pjesmu „Život što mi Nebo daruje“, koju je izveo Emanuel-Enko Majstorović. Publika je svojim glasovima nagradila sastav „Stope“ iz Blata na Korčuli, za pjesmu „Marijo Propetoga Krista“. Nagrada koju su dodijelili članovi Humanitarno-terapijske zajednice za pomoć ovisnicima „Hosana“ došla je u ruke VIS-a „Novo Nebo“ iz Zenice, za pjesmu „Po(r)uka“.

Tribine mladih

Tribine su u protekloj godini okupile i mnoge poznate predavače kao što su: p. Josip Blažević, vlč. Ivan Vinkov, Vladimir Dugalić, Aleksandar Ninković, Bože Radoš, kao i svjedočanstva mladih iz pokreta Fokolora, koji su svjedočili o beatifikacij bl. Chiare Luce.

Mise za mlade

Ove su mise više no ikad okupljale mlade oko stola Gospodnjeg u velikom broju. Kako bi došli i do malo daljih župa koje se nalaze u okolici Subotice, Odbor Tribine mladih je organizirao prijevoz, kako bi se mladi mogli upoznati s mladima i u manjim župnim zajednicama, izvan grada.

Sunčani vjetar

Svijet joj je pred očima promicao u nejasnim kadrovima, maglovito, kao da pospanim očima gleda kakav stari film kojemu je vrpca već ishabana. No, kao i sve u svome životu, i u taj je san tonula znajući da je on puka nužnost, a ne njezin izbor. Nadu je ostavila u pogledima na svjetlucavi snježni obzor, gdje su stanovali svi ostali njezini snovi – oni još neostvareni, ali stvarniji od ovih nužnih, mehaničkih. Oštri, prodorni zrak napinjao joj je dušnice i činio dah sve dužim. Ispunjao ju je neobičan, gotovo sablastan mir; osjećala je grudvu straha koja se iz trbuha počela penjati k njezinu srcu i stala ga gušiti svojom hladnoćom. Prije nego je sasvim izgubila svijest, iz konfuza žamora uspjela je naslutiti umirujući glas. Nešto zrnasto i toplo našlo joj se u šaci i usnula je tiho, vidjevši led kako se topi i otječe čist i proziran.

Rođena od zemlje, osjećala je kao da ju ona ne želi podijeliti s nebom. Preko nje je prelazio stampedo šarenkastih smeđebijelih potkoljenica i sabijao ju u snijeg, kao da je udarcima od njezine krvi trebalo načiniti vodu. Činilo joj se da se, zajedno s tim kaotičnim tлом s kojeg se nije mogla dići, vrtjela u krug. Nije se mogla oduprijeti agoniji strašnih bolova ostavljenih na njezinu tijelu da ju podsjetite da nije dovoljno snažna, da će bezbroj bijesnih kopita uvijek pobijediti njezino najistinitije. Mogla je pak nabrojati samo četiri, zanesenih sada u nevinom galopu preko snježnih brda. Bili su to snažni udovi njezine ždrjebice čiju je igru toliko puta hipnotizirano promatrala. Pored sebe je osjetila prisustvo toplog, širokog tijela svojeg brata. Bol nije prestajao, ali znala je da je sigurna i skupila je hrabrosti probuditi se.

Otvorivši oči, pomislila je da je vani i obradovala se snijegu. Posegnuvši rukom za bjelinom, želeći u njoj ostaviti otisak šake, vidjela je kroza san kako ona, poput mlijeka, oblijeva njezine šake i obrubljuje joj prste. Bila je to svjetlost, topli oblačasti snijeg. Ispunjala je cijelu sobu, tako da se ona činila besprostornom i toplom. Prateći liniju tapeta narančastih zidova, pogledom je uhvatila vrške svojih stopala. Znala je

što bi trebala pokušati. Zapovjedila je sebi, ali nije smjela podići pogled. Oči nije ni otvarala dok u blizini nije ponovno čula mekani glas koji ju je uspavao. „Anđele!“, otelo joj se iz grla. U sobu je ušla nasmijana djevojka svijetlih plavih očiju. U svojoj bijeloj odori, doista je sličila kakvu čudesnu biću. „Moram li sad krenuti s tobom?“, upitahu ugljenaste oči. Dugački, mramorni prsti odgovorili su umjesto djevojke. Pomogla joj je da se odjene i pogurala ju van, kroz dugački zelenkasti hodnik, pa kroz visoka bijela vrata u zvjezdanu noć. U tminu krupnih očiju unišla je toliko željena bjelina snježnih bregova i beskrajnog obzora koji se stapao s noćnim nebom. „Vidiš li zvijezde?“, čula je mirisno strujanje daha pokraj svoga uha. „Vidiš li onu, daleko tamo, iznad sjene onoga bora na brijegu iza ovog? To si ti. Možeš li vidjeti kako trepti, neodlučna, uvjereni da je slaba i nemoćna?“ Dugo je zagledana u svoju zvijezdu razmišljala sanja li još uvijek. „Misliš li da će se ugasiti?“ Šutnja i strah. „Želiš li vjerovati meni, neće. Pogledaj kako su sitne zvijezde. Nije li ti smiješno, besmisleno, da onaj tko gasi dan s milijun, milijardu drugih zvijezda i na kaputu noći ostavlja malo pravih svjetala dobrote i vjere u svijetu, zaboravi ugasiti jednu, tvoju zvijezdu? Vjeruj: ti trebaš svijetliti. I kad god pomisliš da je tvoj život bez smisla, da poput zvijezde trebaš živjeti samo zato što su tvoju svjetlost zaboravili ugasiti, promisli bolje. Pogledaj – polarna svjetlost; sunčani vjetar koji se razlijeva u stotinu razigranih boja. To je život. I takav je – vidljiv, prekrasan i istinit – samo za one koji sobom svijetle u noći. Stoga, što god ti se dogodi, koliko se god to nepravednim tebi činilo, koliko god budeš bila od drugih drugačija, zapamti: tvoju zvijezdu pali tvoj duh. Dok njega imaš, život će ti biti čudesan – čist i bijel poput nanosa snijega, obasjan igrom sunčeva vjetra.“ Pogleda i dalje vinutog u visinu, djevojku topla glasa nije više mogla vidjeti. Probudio ju je plač u daljini iza njezinih leđa. Odjednom je počela osjećati hladnoću i stezati tanku haljinu koju je na sebi imala. Prste je obavila oko križa, ovješnog o kraj tople, zrnaste niske. Osvrnula se i ugledala majku, oca i brata, zagrljene i prestrašene, pogleda uprtih u njezina stopala. Stajala su poslušno na snijegu prvi put otkad postoje. Bila su obamrla od hladnoće, ali mogla je koračati. Nije se iznenadila. Uvijek je bilo moguće, samo je trebalo naći svjetlo koje bi pokazalo put.

Vanja Petrak

Narodno blago

Ruža Silađev, Sonta

Kraljice

Mi curice, druge, jedva smo čekale da maličicko narastemo. Da imamo deset, dvanajst godina. Uglavnomu sve parice. Onda su nam rekli da smo divojčice. Još uvijek smo nosile pletenice a koja se dala na modu, upletala je kiku jel u jedan jel u dva repa. U ti godina smo mogle vodit „Kraljice“. Kraljice su se vodile na prvi dan Dova. Bilo je više grupa Kraljica. Po cilomu selu.

Prvi dan Dova oma posli ručka nas dvanajst druga i dva muška, isto naši parnjaka, smo se opravljali već po dogovoru. Kadgod smo se uredile u pulanke. Plečke, pulane i vezene skute i srvijancke pregače sa plantikama i uškima. Kadgoda u košuljce, suknje i svilene pregače. Na noga šarene vunene ljope. Muški u srvijancke vezene košulje, uroljane srvijancke gaće i šarene, vunene ljope. Mi cure smo glavu zakitile sa bilom voštanom krunicom. Nas deset smo bile „Kraljice“. Jedna je bila „Mlada“ a jedna „Torbonoša“. Mlada je imala krunicu sa voštanim cvitom i šlajerom a na noga papučice. Torbonoša je bila uredita ko i Kraljice al je nosila na ruke bili čilimac i košaricu od pruta. Muški su se zvali „Kraljevi“. Oni su u ruka nosili svako po jedan štap. Na svakomu štapu su bile pribacite ušreg dvi žalinke, jedna nuz drugu. Ko forme barjaki. Sokakom smo išle u par. Dvi po dvi.

Prvo su išle u paru Mlada i Torbonoša.

Za njima sve ostale Kraljice u paru.

Na začelju, Kraljevi sa pristrane dignitima „barjakima“.

Jako smo se žurili sprimit i krenit. Bilo je po selu puno Kraljica pa ondak ko je prvi taj najviše i dobije. Kraljicama se davalo milošće. Prvo idemo u popovčke dvore. Kuckamo na vrata i vičemo:

– Župniče, tribu Kraljice?

– Tribu, tribu... Ajte! – uvijek je taki odgovor.

Kad unidemo u župni dvor, Torbonoša išće:

– Dajte nam jedan stolčić!

Uvatio se u kolo za ruke. U po kola Torbonoša metne stolčić. Na njega ćilimac. Posadi Mladu. Na njezino desno rame metne desnu ruku a košaricu isprid Mlade. Okrećemo se i kod župnika pivamo:

„Mi dođoše ovde
u popovčke dvore,
popovčki su dvori
šindrom ošindrani,
svilom izvezeni,
zlatom popunjeni.“

Kraljevi stoju iza kola, naspram jedno drugoga, desnom rukom držu barjake na zemlje (ko forme zabodene u zemlju), odručite za dužinu ruke ušreg. Kad zapivamo:

„Okreni se Kralju
I dva i tri puta, ljeljo.
Ajd na smiljevo polje
Da smiljke beremo
Kralja da kitimo
Kralja i Kraljicu ljeljo!“

Kraljevi prominju mista. Mlada se diže a Torbonoša baca ćilimac uvis kolikogod može:

– Alom, dajdalom!
Dočeka ga u ruke i kaže gazdarice kuće:
– Tolika vam konoplja narasla!

Kod pope smo se trudili da stignemo prvi. Zadnje Kraljice i' sela što dojdju najkasnije, dobiju najmanje. Kod njega dobijemo novaca. Novci se metnu u košaricu isprid Mlade.

Dok nije bijo socijalizam, išlo se i kod učitelja i učiteljice. Nike bake bardu kako ji je učiteljica Bešlinka uvik lipo dočekala i nagradila. Kod učitelja i druge gospode se pivalo:

„Mi dođoše ovde
u gospočke dvore,
zaspala gospoja
pod žutom naranđom,
ustani gospojo
gospodar je budi,
došle su kraljice
šta ćemo jim dati,
mlade ćemo dati
burmu pozlaćenu,
kralju ćemo dati
konja nejašena.“

Okreni se Kralju...“

Sve ostalo se sigralo ko i kod župnika. Posli gospode idemo redom po komšija i rodova. Na vraci vičemo:

– Snašo tribu Kraljice?

– Tribu, tribu!

– Koga imate tude u kuće? – pitamo mi.

– Ta, imamo jednu curu!

Povatamo se u kolo i pivamo:

„Roljanka divojka

Dajte nama rolju,

Mi ćemo je udat

Za popova đaka

Koji perom piše

Od orlova krila

I od sokolova, ljeljo...

Okreni se Kralju...“

Ako u kuće di dojdu Kraljice ima samo jedan muški, dite jel momak piva se:

„Momče perjaniče,

Dajte nama momka

Mi ćemo ga ženit

Somborckom divojkom

Koja nosi dara

Dara tri tovara, ljeljo...

Okreni se Kralju..."

Na pitanje Kraljica koga imate tude u kuće puno više je odgovora bilo:

– Imamo i momaka i divojaka!

Onda smo pivale:

„Momče i divojče

Dajte nama momka

Mi ćemo ga ženit

Somborckom divojkom

Koja nosi dara

Dara tri tovara ljeljo...

Okreni se Kralju..."

– Iju cure, kako jako lipo znadete pivat! – više put bi rekle gazdarice u čijemu smo dvoru. Spušćale bi u košaricu koji dinar jel koje jajce više. Mi smo onda još bolje pivale. Sve nako!

„Momče i divojče

Roljanka divojka

Dajte nama rolju

Mi ćemo je udat

Za popova đaka

Koji perom piše

Od orlova krila

I od sokolova ljeljo...

Okreni se Kralju..."

Di koja gazdarica je jako šporovala. Ako bi dala samo jedan dinar jel jedno jajce, mrnđale smo čim izajdemo na sokak:

– To ti je špor majstor! Prava baba Koprička (ta je šporovala i kad salat prodaje. Ne bi se pribunila pa dala koju više)!

Potrefi se digoda da u kuće nema dice. Ritko je bilo da su otac jel mater bili jalovi. Al je često bilo da su dica poumirala od svakaki bolesti. Potrefilo se da se rodilo i nji čak po deset a otac i mater ostanu sami. Kad nas gazdarica pušća u dvor da vodimo Kraljice, pivali smo:

„O kraljeva majko

Izajdi na polje

Pa pogledaj gore

Oće l biti kiše

Kiše i odviše ljeljo

Ajd na smiljevo polje

Da smiljke beremo

Kralja da kitimo

Kralja i Kraljicu ljeljo.“

I tako od dvora do dvora, od sokaka do sokaka, pa obiđemo cilo selo. Kad projdemo kroz korzu, momci i divojke se korziru pa nas zaustavu. U po centra sela:

– Ajte, cure, i nama otpivajte Kraljice.

Oma se mi ukalašimo kad znamo da ćemo dobit. Rasporedimo se jel prid crkvom, jel prid omladinckim domom, jel isprid bude baka Stane novinarke. Otpivamo naše, Torbonoša baci uvis visoko ćilimac i onda momci počmu bacat novce u košaricu. A svaki bi da se pokaže. Da je gvaler.

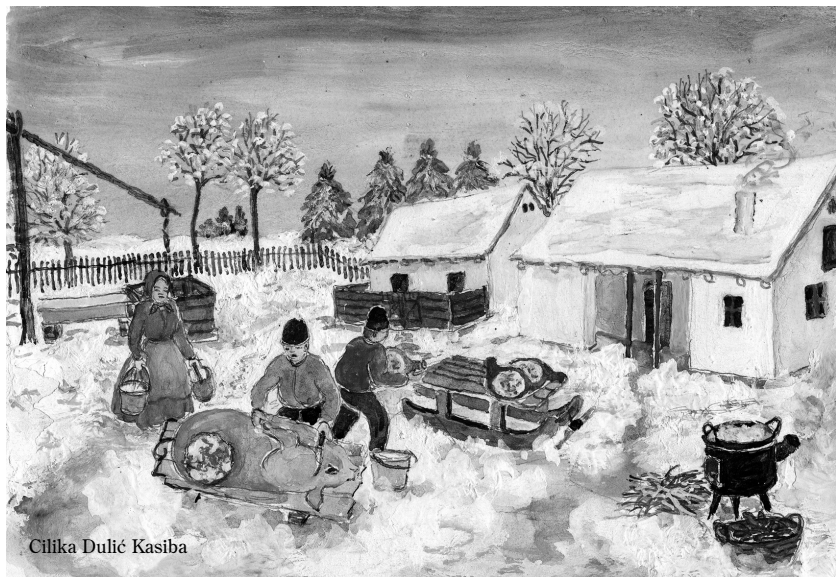
Kad košarica bude puna, što jaja, što novaca, idemo doma. Podilimo se i ajd kod Pere Berneta prodat jajca. Na alku. Pera je mirijo jajca na alku u nekoliko klasa. Sa' smo istom bili srićni i zadovoljni. Tu noć sve spavat ne možemo o' dragosti. Imamo novaca za sutra it kod Gospe. U Doroslov.

Bože, osvane sutradan! Drugi dan Dova. Onda je bijo naš dan. Kazala se šokačka misa. Ko i u današnje vrime. Uranimo ko višci i vištice! Pa prid crkvu! Poredamo se u procišion sa svim svitom. Na čelu Raspeće, pa ajd pišice doroslovačkom štrekom upravo do Gospe. A cila puta pivamo svete pisme i molimo se ko i očevi i matere. Posli mise u Doroslovu ajd na vašar. Natrgujemo dugački šećera makom, orasima, šareni, lutaka i konja od kolača. A najvažnije patrice od kolača. Obisimo ji na vrat. Kad dojdemo natrag u Sontu, nusput kod Granašovi, nakidamo grana od orgovana i na nji obisimo sve što smo kupili kod Gospe. Tako idemo kro' selo. Da svi vidu ko je bijo kod Gospe a i ko je juče vodijo Kraljice.

Karbine

Svako večje, već potli Svete Kate, ka' se izmolimo „Anđelu čuvaru“, brojimo na prste koliko put još ima spavat do karbina. Počmu karbine pa jim kraja nema. Skoro do Božića svaki dan idemo jel kod dide i bake, jel kod staroga i majke, kod teta i tetaka, kod uja i ujni. Kod čika i strini na karbine. Samo, u adventu se priskoču sride, petki i subote. Onda se držala post i ni se klalo.

Svaki siroma je ato da zakolje. Makar jedno svinče. Najviše zarad masti a onda i za štogod kobasica i škvaraka. Urke i švargle. Šunke. Svinji su se ranili samo kukuruzma i liti travom. Oni koji nisu dobro jili bili su slabi ranjeniki. Taki se držali i po dvi godine u kočaku. Da dotiru debljinu, da se ima što više masti. A i 'ni ispod godine nisu bili dobro uzriti. Najbolji su bili oni od godinu i po. Niki je reko „da svinče za zaklat triba da popije na dva

kirbaja pivo“. Mušku dicu se odmalena učilo i sprimalo za klanje svinja. Pa je tako svaka kuća imala i po nekoliko dobri šlaktera. Nije se tražijo šlakter iz po sela. Cila familija sa sestrama, braćama, njevima ljudma, ženama i dicom su išli jedni ko' drugi na karbine.

Prija, pa sve do pedeseti godina, zaklano svinče se metalo na slamu. Slama se palila i tako su svinjcke dlake izgorile. Ondak se dobro opralo, rasporilo i rastrandiralo. Istom potli, kadgoda se počelo šurit sa vrilom vodom. U koricu. Ko što se i danas radi. Oma ujutru se uvati krv od svinčeta i gazdarica je isprži sa lukom i mašćom. To se fruštukuje. Brže bolje se „...de samo istopit štogod sala, da se ima za kolačiće“. Uvik se najde kaka strina jali ujna koja zna udesne kolačiće napraviti. Stoji nuz špojer i samo baca vruće kolačiće u vanglu. Kako baca tako i nestaju. Ko da ji za leđa baca! Pak onda već jal mora i reč: „De dice, ite vidit napolje ko da je uja eno izvadijo mijur!“ Ondak nastane strka od dice. Ko prija do mijura, toga je! Uja naduše mijur. Teta ga sveže koncim. I šutac na po dvora, skorom do soka. Prava lopta! A, lopti nije bilo „ni za lik“. Cili dan dica šutuju mijur. Vatu ga, bacu. Gvanju. Umusa se mijur da ga nemož poznat. Ondak čika rekne da idemo kod snaše Andrišove na penđer škripat sa njim po staklu. „To snaša volji!“ Friško potli toga zanavik ubardamo kako volji! Na karbina dica malo i radu. Kad matere peru criva, dica sa bukaricom naljivu vode u nji. Da bude friško gotovo. Pak onda, kad dida puškom nadiva kobasice i urke, moru malo criva pridržavat da se ne škalju jako. A stariji radu i cili dan

pomalo grijū. Što nuz vatru, što nuz rakiju i vino. Škriplje snig, švarki cvrču u kotlu, obarine vru! Na sve strane posla. Šćim pristanu merisat obarine, pa malo potli nikoga vrimenta, dojdū „ciganke“. Otrprilike ka su gotove urke i kobasice. Sprimu se dvi tri komšinice nako ko ciganke. Torbe na ramena pa na vrata.

– Udilite malo, dica gladna doma. Ciga se opijo. Pa sve novce za krūv popijo.

Onda domaćini dadū urku, manju kobasicu i nanižu švaraka na konac. “Ciganke” moru igrat i pivat. Moru i vraćat da se zna doklen će u kuće trajat kobasica, urki i švaraka. Koja najbolje znade svoj “posov” ta dobije kobasicu, druga urku, treća zrnje od švaraka. Al tu kobasicu i urku moru povezat oko lica ko maranku. Švarke obisit na vrat ko zrnje. Nusto još dobiju iz kršova vina jel polučak rakijice. Onda još izljubu ruke svima domaćima čak i dicama, zafalu se i poželju da ukućane prati srića za navik. Tako je bilo jel je svit bijo željan pojist i popit. Pa su onda kretali u prošnju na skrito.

U podne se pristavljala kisela čorba. Od grkljanova, bili i crni džigirica, srceta i bubriga. Još se malo metnilo okrajaka od rebara i niki drugi dilaća mesa na kosti. Zelenja i di koju paprenu filčiku. Ka’ je gotova pričine se sa brašnim, jajcima i sircetom. To bude za večeru. Nuzto se speče koja friška kobasica. Svakomu dilać. Da se vidi jel valja, i jesu li dobri šlakteri bili. Još se speče i urke, i crni džigirica.

U to već i mrak spadne. Ne žuri se jako doma. Pogotovu ako je sutra post, pa se neće it na nove karbine. Lampošu se izvuče fitilj. Da ne troši priviše patrijola. Sidi se dokasna, jide i pije. Muški zapivu. “Tri košute, tri jele-na...” Dica se primiru. Promrzli od zime. Umorili se o’ trćanja za mijurom. Jedni zaspū po duvarovima, drugi u zapečku, treći na banku. Kerovi najidēni, otećeni trbuva se pokupu pa legnu u gank, u dovratak od kujne. Pa drimlju. I maćak, nevolja, ukuci se u bućaricu, ispod špojera u kujne. Spava, ziva, zadovoljno se liže i proteže. Najijo se a truda ni uložijo. Pa cilo večē prede.

Umijeće posljednjih romantičara
s plavog Dunava

Kad majstori kuhaju

Na prostorima uz nekada plavi Dunav riblji paprikaš je, u raznim varijacijama, nezaobilazna delicija, a kuhaju ga i mladi i stari. Najveći majstori u kuhanju „jela bogova“ svakako su bili profesionalni ribari – riječni alasi.

Na prostorima bačkog Podunavlja do danas se nije pojavilo jelo koje bi uspjele ugroziti popularnost nekada davno sirotinjske hrane – ribljeg paprikaša. Mnogi znalci i ljubitelji ove pikantne delicije kažu da se najbolji riblji paprikaš uz tok Dunava kroz Srbiju priprema na prostoru od Bezdana do Bogojeva. Tu ga, doslovno, kuhaju svi, od najmlađih, do najstarijih. Nerijetko, moguće je vidjeti čak i ponekog desetogodišnjaka kako uz asistenciju oca zanjiše kotlić nad rasplamsalom vatrom. Neznano zbog čega, vjerojatno zbog višestoljetnih razmišljanja i uvjerenja i danas je aktualna fama o ribljem paprikašu kao o jelu kojega jedino dobro kuhaju muškarci. Iako su na nekima od brojnih natjecanja za zlatne i ine kotliče, na žalost i *jed* pripadnika muškoga dijela nazočne populacije pobjeđivale i pripadnice nježnijega spola, svaki znalac od formata kazat će vam da vatru pod kotlić ne može ložiti netko tko ne nosi hlače. I, dakako, tko god kuha riblji paprikaš, neizostavno misli i da je upravo onaj u njegovom kotliću najbolji na svijetu i ljubomorno čuva recept isključivo za svoju uporabu, za svoje veliko djelo, za svoj dobar glas.

Po tradicionalnoj pripremi ove delicije od riječne ribe kuhane u kotliću na otvorenoj vatri, od davnina su na glasu posljednji romantičari dunavskih valova, profesionalni ribari – riječni *alasi*. Na fotografiji uz ovaj tekst su ribari ŠG „Jelen“ iz 1966. godine, stacionirani u objektu „Centrala“ nadomak Sonte. Okupljeni su oko kotlića s upravo skuhanim paprikašom od ribe koja je svega par sati ranije bezbrižno plivala u vodama Dunava. A tko će riblji paprikaš uopće i skuhati bolje od ovih pramajstora, koji su se s ribama družili danonoćno? Umirovljeni *alas* Josip Vidaković iz Sonte, čija je i ova fotografija, kaže kako je svaki iz njihove ekipe znao pripremiti vrhunski riblji paprikaš na vrlo jednostavan način, no svaki od njih ljubomorno je čuvao nekakvu svoju malu tajnu, koja bi paprikašu dala željenu osobnost i

svi bi znali tko ga je skuhao. „Nema tu filozofiranja. Riba mora biti svježa, a svakako i kvalitetna. I, dabome, morate je imati u dovoljnoj količini. Naša najbolja mjerica bio je naš kotlić. Napunimo ga do 2/3 ribom, dodamo domaći gusti sok od rajčice, opet bez mjerenja, po osjećaju, a onda prelijemo vodom, tako da joj razina bude dva do tri prsta iznad razine ribe. Luk i mljevenu papriku nismo mjerili na grame, nego od oka. I, tu je mjesta bilo još samo za sol. Kakve „fante“, kakvi dodaci za riblju čorbu, kakav ribani krumpir, to je za početnike koji bi htjeli dokazati svoje majstorstvo, a ne znaju kako, pa onda raznim dodacima umjetno zgušnjavaju čorbu. A najveće svetogrđe bilo bi dodavanje u paprikaš lovora i papra. Danas se pričaju i bajke o vatri koju daje crvena vrba. Ma, za loženje pod kotlić dobro je svako suho a *neisprnjano* mekano drvo. Ukoliko nema mekanih drva, dobra su i tvrda, jedino se moraju usitniti i lakše ložiti, kako vatra ne bi bila prejaka, što bi moglo prouzročiti zagorijevanje ribe. A ista nevolja može vam se dogoditi i s mekanim drvima, ukoliko naložite prejaku vatru. Bitno je održavati jednak intenzitet plamena za cijelo vrijeme kuhanja. I, potrebno je dobro rasporediti vatru, tako da paprikaš podjednako vri po cijeloj površini. Ni dan danas ne znam koliko smo grama ribe ubacivali u kotlić, mislim da je to bilo skoro kilogram po osobi. Tjesteninu smo kuhali u vodi u zasebnom kotliču, najčešće trzane valjuške. Umijesili bi ju sami, brašna smo uvijek imali, jaja ne baš uvijek, pa bi nekada uz dobar paprikaš bilo i zelenih valjušaka (op. aut. tjestenina umijesena bez jaja, samo od vode i brašna). I, kako smo svi imali vinograde, nikada nismo bili bez dobrog domaćega vina, koje uz ribu jedino ide“ – prisjeća se dida-Josip i otkriva jednu slatku, malu *alasku* tajnu. „A ponekad, kad bi imali dovoljno vremena, znali bi u

manjem kotliću do raspadanja kuhati sitnu bijelu ribu, potom tu čorbu procijediti i umjesto vode sipati u kotlić u kojem bi kuhali paprikaš, što bi ovom jelu dalo još bolji okus i veću gustoću.“

Danas su javna natjecanja za razne zlatne i ine kotliće, ne samo u Podunavlju, vrlo raširena. Teško je naći neku od manifestacija u mjestima uz veliku rijeku u sklopu koje nije i natjecanje u kuhanju ribljega paprikaša. Iako se izvorni, a može se reći i najbolji riblji paprikaš priprema od miješane riječne ribe, nikako ribnjačke, poželjno od nekoliko različitih vrsta, danas je u bačkom Podunavlju, s malim varijacijama od mjesta do mjesta, iz praktičnih, ili točnije rečeno komercijalnih razloga, uobičajeno natjecanje u kuhanju paprikaša isključivo od tovljenog šarana. Kako je ova riba na brojnim prodajnim mjestima najdostupnija, ustaljena je i receptura za kuhanje paprikaša od šarana, za 4 osobe: 2 kg očišćenog šarana, 2 srednje krupne glavice crvenog luka, 2 uvrh pune žlice mljevene slatke crvene paprike, 1 žlica mljevene ljute paprike, 1 decilitar domaće ukuhane rajčice, nekoliko ljutih feferona s vijenca, sol. Očišćenoga šarana narezati na komade, crveni luk narezati na što sitnije kockice. U kotlić poslagati komade ribe, zaliti rajčicom, dodati luk i usipati otprilike 2,5 litre hladne vode na 2 kg ribe. Kotlić staviti iznad vatre da zakuha. Ribu nikako ne miješati, nego zavrtjeti cijeli kotlić. Kada *fiš* prokuha, dodati mljevenu papriku, te lagano promiješati po površini. Dodati i osušene feferone s vjenčića. Paprikaš se kuha 35 minuta od početka vrenja. Vatra ne smije biti prejaka, ali ni preslaba, paprikaš cijelo vrijeme mora ravnomjerno kuhati, po cijeloj površini. Pred kraj kuhanja kušati i po potrebi dosoliti. Paprikaš mora biti blago ljut, kako bi ga svi mogli jesti. Prije posluživanja feferone izvaditi iz kotlića na poseban tanjurić i svatko si može *zaljutiti* jelo u svojem tanjuru istiskujući ljuti sok iz kuhane feferone. *Fiš* se poslužuje s kuhanim rezancima, najbolje domaćim. Dobri znalci kažu da su uz riblji paprikaš najbolji rezanci umijeseni od crnog brašna (tip 800) sa samim jajima, a prokuhani i ocijeđeni u momentu skidanja paprikaša s vatre. Istinski gurmani dodaju kako rezanci moraju biti izrezani tako da kolika im je debljina, tolika mora biti i širina, a da moraju biti za prst dulji od duljine izdubljenoga dijela žlice. A oni najveći gurmani kažu da kao prilog uz pravi riblji paprikaš idu jedino rezanci umijeseni od crnog brašna i ikre. Gurmani znaju i da riblji paprikaš nije jelo koje se „potroši“ na brzinu kako bi se utolila glad. Kad se oko kotlića zasjedne, ne smije se nikuda žuriti. Ni u kom slučaju ne smije se jesti halapljivo, najbolje je po principu: red čorbe s rezancima, pa red špricera, pa red *divana* (op. aut. razgovora), pa red špricera, pa red ribe, pa red špricera, pa red divana, pa red špricera. Sada bi se već valjalo malo i odmoriti, a onda ponoviti cijeli postupak. Za sam kraj druženja uz kotlić idealno je ukoliko su negdje u blizini kakvi dobri tamburaši, pa vjetar prvo donese zvuke njihove pjesme, a onda se nenadano i oni stvore tu, odmah uz uho... a osvijetljavaju vas kristalno jasne zvijezde...

Štivo za trenutke odmora

Stjepan Beretić (priređio)

Večera pod orahom

Lipo večē. Ne moŹ lipše bit. Ćovik ĉeka večēru. Źena iznosi jilo na astal. Astal pod lipim, velikim orom. Prid kućom cviće, pa lipa zelena trava. Na granama tice pivaju. A sunce zalazi, pa mu zrake padaju na prostrt astal. Ćovik sidi za astalom. I eto ti snaš Etele. U jednoj ruki nosi tanjir. Na njemu lipa slanina, rumena. U drugoj ruki nosi košaricu s krvom. I ona sida, Boga će molit, pa će zajedno večerati.

Bać Bolto će: Večeras je tako lipo, tijo. Mirno. Fala Bogu.

– Makar šta. Lipo, tijo. A kad sutra nevrime okrene?!

– E, pa zato se triba radovati što je danas još lipo.

– Nemoj ti mene stalno učit. Kol'ko sam ti već puti kazala da ne volim učitelje. Valjda ja znam ĉemu se triba radovati. Znam ja i kad se triba radovati. Ti si se našo, pa ćeš mene učit.

– Imaš ti tvoje pravo. Bolje da ti ja ne budem učitelj. Molim te, Etele, dodaj mi samo tu slaninu.

– Nemoj ti jist tol'ko slanine. Znaš i sam kako ti visok kolesterol.

– Neću ja puno. Ja ću odrizat samo malo, al' zdravo tanko na kruv. Ako ni to ne smim, molim te, nemoj ni mećat tu slaninu na astal.

– Vidi ga samo. Sad ćeš mi već naređivat i šta da mećem, a šta da ne mećem na astal! Uzmi na znanje već jedared, da sam ja ovdī gazdarica!

– Tako je, Źeno. Ti si u pravu. E, pa onda u slast! Na zdravlje ti bilo.

– Šta već opet oćeš? Da se slatko najidem?! Oćeš valjda, da se još više ugojim?! Znam ja dobro. Odavno ti se ja više ne dopadam.

– Di ti sad taka glupost pala na pamet?

– Ti se baviš glupavim stvarima. Samo orcaš za tuđim Źenama.

– Ta mani se već, Etele. Makar šta.

– A niki dan, kad smo bili na pijacima. Samo što ti oči nisu ispale.

– ???

– Šta si zinio? Pa za onom Maunićkom.

– Molim te, Etele, mani me se. Pa ne znam ni o kome divaniš.

– Vidiš ti ĉovika. Sad ne znaš o kome ti govorim. Zaboravio si, kako si se zalipio za nju kad smo kupovali.

– Ajde, Źeno, da se latimo kakog drugog divana. Dodaj mi so.

– Samo ti nemoj tako zdravo soliti. Šta ti je reko doktor?! Znaš dobro, koliki ti je pritisak. Sad bi ti solio. Ko j' vidio tako nedokazanog čovika.

– To j' istina. Ali za pritisak nije opasna samo so. I kad se srdiš i kad si u velikim brigama i od tog skače pritisak.

– A valjda nisi primetio, kako je utegnuta? Sve puca na njoj.

– Ženo, Božija, pa šta ti to divaniš. Kaka ti je utegnuta sad pala na pamet?

– Vid' ga sad, već si zaboravio onu Mauničku s pijaca?

– Pa već sam ti kazao, da ni ne poznaj tu curu. Mani me se već, Etelka, da s mirom pojidem moju večeru.

– Aha! Vidi samo! Od kud znaš, da je ona cura, možda je i udata žena... To je već bome baš zgodno.

– Slušaj vamo! Dobro znaš da sam već stariji čovik. Ja se ne bavim s tuđim ženama. Nisam valjda spao na bečarske huncutarije sa ženskim svitom. Ozbiljan sam čovik. Meni više ništa ne treba samo da mi Bog da mira. Onog duševnog. Više meni ništa ne treba. Imam sade samo jednu jedinu želju: u miru pojisti ovu večeru.

– Ma nemoj! Ti si stariji čovik! Da se sad čovik ne nasmije! Vi ljudi ćete do vika ostati pravi jarcí. Eno i u onim svitskim novinama, u tom tvom Playboyu piše...

– Ama, ženo, te novine ja ni ne čitam.

– Znam ja tebe. U tim pokvarenim novinama samo gledaš gole cure.

Sad su obadvoje učutili. Tišina. Muva da se čuje.

– Molim te, nemoj bit smišna... Daj već, da završimo taj divan. I uzmi na znanje, da tu ženu što si je maloprije spomenila ja ne poznaj. Znam samo toliko koliko si mi ti tu nadivanila. Nisam čuo ni da postoji. A i da sam čuo, već bi valjda i zaboravio.

– E, vidiš. Sad i sam vidiš kako si omatorio. Proradila je kod tebe moj čov'če krečana. Sve si ti već pozaboravljao.

– Eto ti sad. Malo prije se kazala kako sam osićajan i kako patim za ženama, a sad već kažeš da sam omatorio i da sve zaboravljam. Ti o meni divaniš ko da sam pofalio. Ajde već, okrenimo divan na štogod drugo. Znaš dobro da ne volim svađu.

– Pa da. Znam ja, ti bi štogod drugo tio, ha?

– O čemu bi ja volio divanit?

– Ta znaš i sam. Samo ću jednu rič reći: Maunička. Samo da ti je od nje divanit. Takog divana ti nikad nije dosta.

Opet su učutili obadvoje. Dugo tako ćute.

– Danas si bila na divanu s tvojim drugama. Jesu l' sve došle?

– E, bome ti neću ništa kazati. Mi, žene nismo tako brbljave ko vi muški... Iz vas sve vrve kojekake fantazije. I kad pripovidate od buve slona napravite.

Čovik spusti nož na astal. Osvrne se okolo po kući, po avliji. Pogleda ora, pa nebo...

– Bože, kako j' lipo ovo veče. Više nije vrućina ko po danu. Lipo je baš. Frišak viter baš pravo ladi. A vidi samo te lipe oblake. Ko da plivaju po nebu. A sunce, samo što nije silo. Eto, već se ni tice ne čuju. Tako je tijo. Poligale su.

– Ne bi l' i ti volio leć?

– Šta bi ja volio?!

– Leć s Maunićkom...

– E, pa na to se možem samo dobro nasmijati.

– Dobro kažeš. Viruj mi, smijala bi se i ona. Još kako! Ti i Maunićka! To bi baš bio zgodan par. Ona bi valjda za se znala naći i mlađega i boljega od tebe.

– E, onda, ako je tako, onda je sve u redu.

Sad je Etelka tek zinila:

– Jelda? Sad je sve u redu. E pa, ništa nije u redu. Cilo veče me sekiraš tvojim glupavim divanom. Mučiš me tu i gnjaviš. Samo da ti je protiravanja i svađe. To tebi triba, jelda?! A toliko sam se trudila da tebi bude dobro. Za tebe sam se žrtvovala. Cili sam vik na te utukla. Mladost sam ti moju dala. Lipotu moju. Najlipše godine moga života sam potrošila na tebe. Samo da tebi bude lipo. Zaboravila sam na svaku dragost i imanje. Samo za tebe, za najvećeg bečarinu na ovom svitu. Šta sam ti skrivila, kad si taki sa mnom? Dobro je rekla moja pokojna mama. „Nemoj se udavati za tog. Nikad sriće ni blagoslova s takim neš imat.“

Etelka je gorko zaplakala. Maramicom tare oči. Onda je čovik usto, bacio nož i vilicu na astal.

– Znaš, triba mi friškog lufta. Dopusti mi, da se malo prošetam.

– Znam ja tvoju šetnju. Tebi triba Maunićka!

Manje poznati izrazi: or – orah; orcati – ići tamo amo; tijo – tiho; poligale – polijegale.

Preveo i za tisak pripremio Stjepan Beretić dopuštenjem autora Györgya Csajkása. Pripovijest je objavljena u Subotici 2010. godine u knjizi Morzsák, na stranicama 88-91 pod naslovom „Estebéd a verandán“.

Sekretarica

Dida Đena i majka Ana su već uveliko ušli u osmu deceniju života. Živili su sami na malom salašiću koji je još pravio didin bača, a na istom gruntu, nuz njev salaš, najmlađi njim sin Albe i snaja Vita napravili su novu, moderniju kuću, i tu su živili sa svojom dicom. Mladi su vodili domaćinstvo, radili zemlju, ranili stoku, i o svem se starali, a dvoje stari je bilo obaška. Majka je kuvala za nju i didu i nji dvoje su živili svojim životom kojim su navikli i teško su prihvatili novo i modernije. Dice je bilo puno i tribalo i je sve odranit, podić, škulovat i dat im kruv u ruke. Za nika velika ulaganja u salaš i nije bilo novca. Kad je došla struja u salaše, priključeni su onim, naj-nužnijim dilom. Kasnije, kad su se dica osamostalila, kupovali su se uređaji i bila tehnika, al uglavnom mladi za svoje potrebe, dok se kod stari gotovo ništa nije minjalo.

Kad su telefoni, oni fiksni, stigli u salaše i dok još nije bilo ovih mobilni, to je bio doživljaj za sve salašare. Ko je tio uvesti telefonsku liniju u salaš, tribalo je oma dati dosta novaca, a čiji su salaši udaljeni od glavnog drumu, ti su imali i drugog troška. Nikima je tribalo tušta bagremovi stubova da se linija dovuče do salaša.

Albe je podnio zahtev za telefon u glavnoj pošti u varoši a da baču svog i nije pito može li to uradit. Kaže, dica rastu, idu u škulu, dobro je imati telefon, a i ako zatriba zvati, ne đaj Bože, doktora il veterinara, ili za koječega drugoga.

Njegovi, bačo i nana, nisu baš zdravo marili za tako što god. Kazali su mu: „Šta će ti to? Triba ti i taj trošak u kući?“ Albe se baš i nije tušta obazirao na taki divan i telefon je stigo u njev salaš.

Prvi dana, po priključenju, bilo je svega, razni divana i komendije na račun telefona i telefoniranja. Aparat su namistili u dnevnom boravku jel tu uvijek ima nikog ko će ga čuti kad zazvrči. Dica su trčala da se jave kad kogod zove i uvijek su se svađala ko će prvi dić slušalicu. U početku su nika pravila vazila za telefoniranje. Nikog reda je moralo bit. Vodilo se računa da se na telefon ne divani makar šta i da ne bude dugo jel to zdravo košta i tribaće na kraju miseca platiti račun. Više puta se trevalo da i majka bude kod dice kad telefon zazvrči. Kad završe divan priko telefona, ona uvijek pita ko je zvao i šta oće? Ako kogod malo duže divani na telefon, oma je znala kazat da to čudo njima i nije tribalo u kući. Tušta će se tribati platiti kad dođe račun.

Kako je vreme dalje odmicalo, navikli su na telefon i bez njega se više nije moglo, uvijek im je tribo za koječega. Nije se imalo vremena sidit kod telefona i čekat ako kogod zove. Dica su išla u škulu, a stariji su bili zauzeti kakim poslom. Stoga su našli rešenje. Kupili su još tog drota za telefone i još jedan aparat, i namistili ga u mali salašić, u kujinicu, di su bili dida i majka. U novoj kući su namistili sklopku da mogu pribacit vezu sa njevog telefona na onaj kod dide i majke, kad u njevoj kući nema nikog. Jel šta će bit ako zazvrči, a nikog nema u kući.

Kod telefona uvijek triba da ima koga. To je ko kad imaš malo dite u kući, uvijek mu štoagod fali.

Napućivali su didu i majku kako triba rukovat sa telefonom, kako se javit, kako držat slušalicu i pitat ko je zvao i šta oće? Dida je oma kazo da se on neće laćat telefona i da se neće mišat u te divane priko drota. Majka slabije čuje, al opet će se tog privatit onako kako zna i umi da eto pomogne dicit ako ih kogod bude tražio kad nisu kod kuće.

I krenulo je tako. Dica u škuli, starija čeljad kud koji, niki u košari, niki u bašči, niki na njivi... Telefon zvrči, jedared, pa dvared, tired... Ustaje majka i polako ka telefonu, namišća maramu, meće slušalicu na uvo i ne slušajući onog što zove, ni šta pita, ni koga traži, oma izdeklamuje kratko i jasno: „Vita je u košari, muze“. Pa još jedared da overi: „Vita je u košari, muze“ i spusti slušalicu, smatrajući da je razgovor završen. Dida, koji je sidio na banku nuz peć, kratko je kazo: „Ano, to si dobro rekla, Vita je u košari, i muze“.

Dešavalo se to više puti. „Vita plivi bašču“, pa ne znam, „Vita nadaja tele“, pa opet „Vita kreči pilćnjake“, pa Vita ovo ili ono, a šta je onaj u telefonu reko, to niko ne zna.

Tako je majka Ana posao telefonske sekretarice obavljala s vrimena na vreme sve do svoje smrti onako kako je znala i umila. Možda je to bila preteča današnje moderne telefonske sekretarice. Samo ne posle zvučnog signala, već direktno.

Put

Šećući Suboticom zastanem, gotovo uvijek na istom mjestu, u središtu, na trgu. Zapitam se gledajući titraje obrisa prolaznika na pločniku kako se sjene triju tornjeva – Gradske kuće i Franjevačke crkve – mogu preklopiti, dodirnuti, spregnuti... Da, moglo bi se to dogoditi kad bi postojala dva Sunca. Ali, toga vjerojatno nikada neće biti. Tomu se ne treba niti nadati.

Shvatim poslije: krivo ja to gledam. Tim vitkim tornjevima ne treba tražiti sjene. Treba pogledati kamo streme. Treba poći za njima. U visine. U nebo. Otkrih tad: da, da... to je taj put...

Tajne

Škrinje drvene metalom optočene, velike i male, u mračne kute sklonjene, uvijek nešto kriju. Vrijedno. Blago, dragocjenosti, tajne dobro čuvane. Zato su i sklonjene, od očiju sakrivene. A što nam one, nama koji ih nasljeđujemo, otkrivaju? Pradjedov lik u ulaštenom poklopcu starog džepnog sata, poklopljene kazaljke u zaustavljenom vremenu; prsten vjenčani zlatni koji još sjajem vjeru i nadu zrači u ljubav čovjeka za čovjeka – trajnu. List uveli koji se dodirnut u prah pretvara i onda s proljeća ponovno se rađa – mlad i zelen. Grudvu zemlje i šaku pijeska rasutog u koji kad ugaziš izaći ne možeš.

S dobivenim škrinjama tajne zaključane otkrivamo. Nasljeđujemo. Tajne trajanja koje svatko otkriti mora.

Zabilježila: Željka Zelić

Knjiška produkcija vojvođanskih Hrvata između dvaju Dana Balinta Vujkova

U kratkom prikazu knjiške produkcije vojvođanskih Hrvata između dvaju Dana Balinta Vujkova, najprije dajem pregled objavljenih djela po određenim područjima (književnost, monografije, znanost te periodika), a potom i kratka kvantitativna i kvalitativna obilježja istih, pokušavajući na taj način sumirati sve ono što je obilježilo nakladništvo Hrvata s ovih prostora, bilo da su knjige tiskane u Vojvodini ili pak u Republici Hrvatskoj.

I. Književnost

a) romani

1. Dražen Prčić, *Come & Back*, Rotografika, Subotica 2010., 179 str.

b) poezija

2. *Preprekovo proljeće: zbirka pjesama*, Graphstyle, Novi Sad 2009., 43. str.
3. Nedeljka Šarčević, *Disnotor i prelo* (2. izdanje), Hrvatska čitaonica, Subotica 2009., 31 str.
4. Nedeljka Šarčević, *Zimske mirakule*, Hrvatska čitaonica, Subotica 2009., 39 str.
5. Mirjana Jaramazović, *Hajdemo zajedno: pjesme*, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ i Hrvatska čitaonica, Subotica 2010., 175 str.
6. Mirko Kopunović, *Nad raspuklinom ćutnje: pjesme*, Hrvatsko akademsko društvo, Subotica 2010., 88 str.

7. *Lira naiva 2010.*, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ i Hrvatska čitaonica, Subotica 2010., 155. str.

8. Ilija Okrugić, *Šaljive poeme*, NIU „Hrvatska riječ“, Subotica 2010., 188 str.

c) kratka proza

9. Balint Vujkov, *Tri pripovitke o zmajovima*, Hrvatska čitaonica, Subotica 2010., 61 str.

10. Stjepan Beretić, *Čudesna bunarička noć: propovijedi*, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“, Subotica 2010., 63 str.

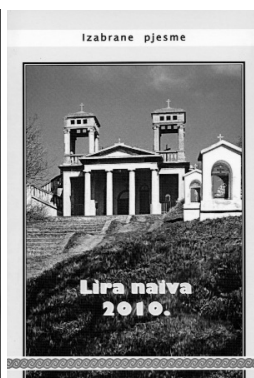
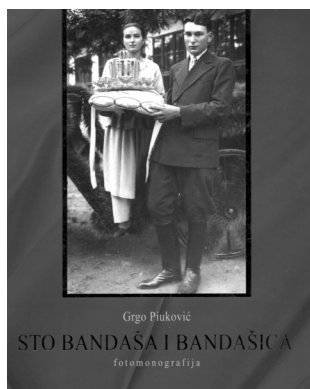
d) drame

11. Matija Poljaković, *Izabrane drame*, NIU „Hrvatska riječ“, Subotica 2010., 402 str.

12. Stjepan Bartoš, *Igra opasnih pojedinosti*, NIU „Hrvatska riječ“, Subotica 2010., 279 str.

II. Monografije

13. Grgo Piuković, *Sto bandaša i bandašica: fotomonografija*, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“, Subotica 2010., 167 str.

III. Znanost

a) povijest i leksikografija

14. *Leksikon podunavskih Hrvata - Bunjevaca i Šokaca* (9) H, Hrvatsko akademsko društvo, Subotica 2009., 230 str.

15. Marko Kljajić, *Surčin kroz povijest*, Maxima graf, Petrovaradin 2010., 576 str.

16. Naco Zelić, *Publikacije bačkih Hrvata: popis izdanja od 1901. do 2007.*, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb 2009., 222 str.

17. Petar Pekić, *Povijest Hrvata u Vojvodini: od najstarijih vremena do 1929. godine*, MISL, Zagreb 2009., 255 str.

18. Ilija Žarković, *Zaboravljeni rječnik: govor golubinačkog kraja*, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica 2009., 119 str.

19. *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata*, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica 2009., 281 str.

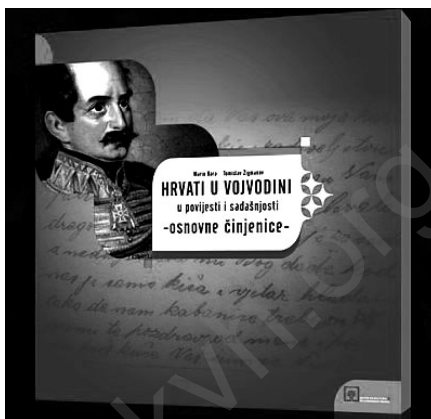
20. Mario Bara (Tomislav Žigmanov), *Hrvati u Vojvodini u povijesti i sadašnjosti: osnovne činjenice*, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica 2009., 100 str.

21. Matija Evetović, *Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata*, NIU „Hrvatska riječ“, Subotica 2010., 718 str.

b) kulturno-crkvena povijest

22. Marinko Stantić, *Inkulturaciona vjere kroz pučku pobožnost bunjevačkih Hrvata*, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“, Subotica 2010., 174 str.

23. Antun Dević (Blaž Zmaić), *Župa Irig, Župa Irig*, Novi Sad 2010., 415 str.

b) analiza i kritika

24. Antonija Čota, *Nuda veritas = Gola istina: našutjesmo se do grla*, Hrvatski demokratski forum „Preporuke iz Lemeša“, Subotica 2010., 185 str.

25. Lazo Vojnić Hajduk, *Kako u novo bez loma: misli o životu u hrvatskoj manjinskoj zajednici: strukturalna, funkcionalna i organizacijska rješenja nekih logičkih cjelina iz života naše zajednice i kod nekih drugih oblika iz okruženja*, Hrvatski demokratski forum, Subotica 2010., 240 str.

IV. Periodika

26. *Subotička Danica (nova): Kalendar 2010.*, godišnjak, Župni ured sv. Terezije, Subotica 2009., 288 str.;

27. *Klasje naših ravni*, mjesečnik, Matica hrvatska Subotica i NIU „Hrvatska riječ“, Subotica, 6 svezaka dvobroja, obujam stotinjak stranica;

28. *Hrvatska riječ*, tjednik, NIU „Hrvatska riječ“, Subotica, redovito izlazio, 54 str.;

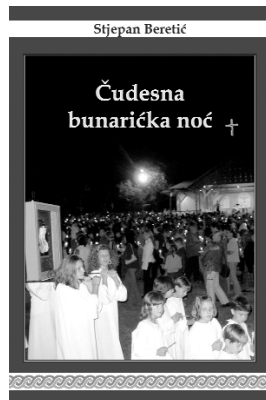
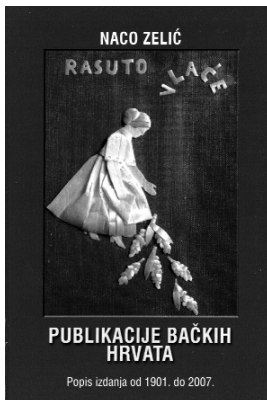
29. *Zvonik*, mjesečnik, Rimokatolički ured sv. Roka, Subotica, redovito izlazio, 52 str.;

30. *Glas ravnice*, mjesečnik, Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, redovito izlazio, 16 str.;

31. *Glasnik pučke kasine*, mjesečnik, glasilo Pučke kasine 1878., NIU „Hrvatska riječ“, redovito izlazio, 24 str.;

32. *Miroljub*, tromjesečnik, glasilo HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora, NIU „Hrvatska riječ“, redovito izlazio, 16 str.;

33. *Zov Srijema*, tromjesečnik, Udruga protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, Zagreb, izašla tri broja, 44-52 str.;

34. *Hrcko*, mjesečni podlistak za djecu, NIU „Hrvatska riječ“, redovito izlazio, 16 str.;

35. *Kužiš*, mjesečni podlistak za mladež, glasilo UG „Krov“, NIU „Hrvatska riječ“, redovito izlazio, 24 str.;

V. Analiza i zaključak

Promatramo li brojevano popis izdanih knjiga, od prošlih Dana Balinta Vujkova objavljeno je ukupno 25 knjiga. Međutim, uzmemo li u obzir da je od listopada do prosinca 2009. godine objavljeno 12 knjiga, a od siječnja do listopada 2010. godine 13 knjiga, dolazimo do zaključka da je u ovoj godini za deset mjeseci tiskan približno isti broj knjiga kao u posljednja tri mjeseca prošle godine.

Od toga, ukupno 12 knjiga tiskano je u području književnosti (samo 1 roman, 7 knjiga poezije, 2 knjige kratke proze i 2 knjige drama), zatim 1 monografija, dok preostalih 12 knjiga potpada pod područje znanosti, od čega je u području povijesti i leksikografije tiskano 8 knjiga, 2 knjige u području kulturno-crkvene povijesti te 2 knjige koje se odnose na analizu odnosno kritiku društvene zbilje, tj. položaja i stanja hrvatske zajednice i njihovih institucija u Vojvodini i Srbiji. Ovoga puta o tomu neće biti riječi, ali bilo bi dobro u budućnosti se pozabaviti relevantnošću, opravdanošću te kritičkoj prosudbi istih, kao i onih koje su takve knjige tiskali.

Većina autora je iznad 30 godina, što svjedoči o slaboj zastupljenosti, odnosno (ne)motiviranost mlađih autora za sustavniji književni i znanstveni rad. Od onih koji spadaju u mlađu generaciju, spominjem samo znanstvenog novaka sa Instituta za migracije i narodnosti iz Zagreba, povjesničara Maria Baru. Upravo taj podatak mogao bi nam poslužiti kao promišljanje zbog čega su mladi autori tek u naznakama zastupljeni u knjiškoj produkciji ovdašnjih Hrvata.

Kad je riječ o nakladi pojedinih knjiga, većina od spomenutih 25 knjiga tiskana je u nakladi od 500 primjeraka. U najvećoj nakladi tiskana je knjiga Maria Bare i Tomislava Žigmanova: Hrvati u Vojvodini u povijesti i sadašnjosti (2000 primjeraka), zatim slijedi Leksikon podunavskih Hrvata - Bunjevaca i Šokaca (9. svezak) koji je tiskan u nakladi od 1500 primjeraka, te na kraju knjiga Mirjane Jaramazović: Hajdemo zajedno, knjiga mons. Stjepana Beretića: Čudesna bunarička noć i monografija Sto bandaša i bandašica Grge Piukovića, koje su tiskane u nakladi od 1000 primjeraka. Neke su knjige tiskane i u manjoj nakladi od 500 primjeraka (300, 400), i samo jedna knjiga tiskana je u nakladi od 750 primjeraka.

Pogledamo li pak broj stranica pojedinih objavljenih knjiga, ističe se knjiga Matije Evetovića: Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata koja ima 718 stranica. Riječ je, nedvojbeno, o kapitalnom djelu na čije se objavljivanje čekalo više desetljeća. Ipak, ne ulazeći u sadržajnu kvalitetu objavljenoga djela, nakladniku ove knjige upućujem kritiku kad je riječ o tehničkom opremanju knjige. Naime, broj od 718 stranica zasigurno bi bio manji da su ispoštovana pojedina pravila tehničkoga uređenja knjiga, kad je riječ o veličini fonta kojim je otisnut tekst, čime je zasigurno devalvirana vizualna privlačnost knjige širem čitateljstvu.

Unatoč nedostacima, neke su knjige objavljene u ovih godinu dana, pokazale da nakladnička djelatnost među Hrvatima ide uzlaznom putanjom, bilo da je riječ o tehničkoj opremljenosti, bilo da je riječ o sadržaju i aktualnosti sadržaja istih. U tom kontekstu, navodim već spomenutu knjigu Maria Bare i Tomislava Žigmanova, budući da je riječ o prvom popularnom djelu o vojvođanskim Hrvatima nakon 80 godina, u kojemu se na objektivni način prikazuju osnovne činjenice iz povijesti vojvođanskih Hrvata te pouzdano i cjelovito oslikava njihova sadašnjost. Na zavidnoj razini je tehnička opremljenost knjige, a u tu skupinu svakako ubrajam i fotomonografiju o Dužijanci: Sto bandaša i bandašica, autora Grge Piukovića. Naime, koliko god nam se u odnosu na kvalitetu sadržaja, čini manje važnim ovaj kriterij, toliko bismo trebali biti svjesni da u suvremenoj nakladničkoj djelatnosti ne bi smio biti zanemaren vizualni aspekt jer je on iznimno važan i najčešće upravo on „krči” put knjizi prema potencijalnim čitateljima.

S obzirom na mjesto objavljivanja, najviše je knjiga objavljeno u Subotici (20), 1 knjiga objavljena je u Petrovaradinu, a po 2 knjige objavljene su u Novom Sadu i u Zagrebu. Od toga, kad je riječ o hrvatskim institucijama i udrugama, najviše je knjiga tiskala NIU „Hrvatska riječ” (4), zatim slijede Hrvatska čitaonica i Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost koji su tiskali po 3 knjige, te 2 knjige u zajedničkoj nakladi. Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata tiskao je 3 knjige, a 2 knjige izišlo je u nakladi Hrvatskog akademskog društva kao i Hrvatskog demokratskog foruma „Preporuke iz Lemeša“. Preostalih 5 knjiga tiskano je u nakladi drugih nakladnika iz Novog Sada i Zagreba.

Rezimirajući analizirano, zaključujemo kako se knjiška produkcija vojvođanskih Hrvata u posljednjih godinu dana uglavnom svodila na objavljivanje povijesnih djela (koja doprinose ali i svjedoče o očuvanju nacionalnoga identiteta Hrvata na ovim prostorima te su zato prijeko potrebne), a da je malo suvremene proze (objavljen je tek 1 roman), te da nema niti jedne knjige afirmirajuće književne kritike. Posljednja takva objavljena je u Subotici 2007. godine, a riječ je o knjizi Lazara Franciškovića „Prelistali smo za vas”.

Referirajući se na podatak da je npr. od listopada 2006. do listopada 2007. objavljeno 35 knjiga, zaključujemo i da je naklada znatno osiromašena. Međutim, kako smo se složili na Okruglom stolu, intencija nam ne bi smjela biti kvantiteta već kvaliteta objavljenih djela. Drugi je problem na koji način objavljeno prezentirati i široj društvenoj zajednici, a ne samo užem krugu čitateljstva (obično samo pripadnicima hrvatskoga korpusa). Na taj način, naši pisci ostaju u izvjesnoj mjeri „učahureni” u okvir manjinske zajednice, bez mogućnosti da ono o čemu pišu pročita ili se barem za njega zaintrigira neki čitatelj izvan Subotice, Tavankuta, Žednika, Sombora, Novog Sada i drugih mjesta u kojima žive Hrvati.

Možemo li, dakle, cijelu situaciju opravdati samo manjkom financijske podrške koja hrvatskoj zajednici u Vojvodini permanentno nedostaje, ali i lošom ekonomskom situacijom općenito, ili pak manjkom entuzijazma ovdašnjih intelektualaca, što se čini izvjesnijim, pitanje je na koje će vrijeme dati odgovor.

Iskreno se nadam da će vrijeme do idućih Dana Balinta Vujkova proteći u nešto boljem i plodonosnijem ozračju kad je riječ o nakladničkoj djelatnosti, te da će pojedini kriteriji kad je riječ o objavljivanju knjiga (bilo da je riječ o kvantitativno-kvalitativnim parametrima, a tu prije svega mislim da sadržaj, jezičnu lekturu i korekturu koja je u pojedinim knjigama na nezavidnoj razini, te na kraju na tehničku opremljenost knjige), biti podignuti na još višu razinu.

NA BADNJU NOĆ

Badnja je noć
Lagano vije snig,
Božić će opet bit
Čist, bil i lip.
Sprimam se,
Na ponoćku mi triba it.

U crkve je puno svića i svita
I sve je ko u rajju.
Stariji u korama sidu
A divojke u redu naprid stoju,
Sa licima anđela od oltara,
Dok mali Isus u jaslama spava
Čuvari ga kopljima čuvu.
Orgulje sviru,
Božićne se pisme pivu,
Molitvama blagost i ljubav
Glasno prizivu.

Živim ko otkinita grana
Al ode med ljudima
Ne osićam se tako sama.
Radost je tu, oko srca mojega
I nada da će Bog dat
I mene vrimena boljega.

Anica Krajačić
Apatin

Piše: Tomislav Žigmanov

O važnosti Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca¹

1. Ukaz na kontekst i intenciju

Nakon dvogodišnjih priprava, u izdanju Hrvatskog akademskog društva iz Subotice, 2004. je godine objavljen prvi, po obujmu skroman – tek 59 stranica, svezak *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, u kojem su obrađene natuknice koje započinju sa slovom A. Prema najavi glavnog urednika Slavena Bačića,² riječ je o dugogodišnjem projektu ove nevladine udruge³ koji ima za cilj prikazom pojava, događaja, toponima, osoba, institucija... leksikografski obraditi kako bogatu i dugotrajuću povijest tako i problemima bremenitu današnjicu bunjevačkih i šokačkih Hrvata na krajnjem sjeveroistoku i istoku hrvatskog etničkog prostora.

Ovaj zemljopisni prostor, omeđen dvjema srednjoeuropskim rijekama Dunavom i Tisom, imao je tijekom svoje burne povijesti različita imena, a na njemu su se smjenjivali brojni državni sustavi: od Ugarske kraljevine i vladavine Osmanlija, preko Vojne krajine, Austro-Ugarske monarhije do Mađarske, režima nekoliko Jugoslavija i današnje Srbije. No, njegov relativno stabilni i trajni etnički supstrat činili su još od srednjeg vijeka i Hrvati na potezu od Budima i Pešte u Mađarskoj na sjeveru pa do Petrovaradina i Zemuna na jugu u Vojvodini, koji su imali i svoja, slično kao i u drugim hrvatskim krajevima, regionalna i subetnička imena, od koji su se najviše zadržali Bunjevci i Šokci.

LEKSIKON

PODUNAVSKIH

HRVATA – BUNJEVACA I ŠOKACA

9

H

I tijekom više stoljeća, živeći na ovom prostoru koji je uvijek bio izvan granica Hrvatske, usprkos gdjekad teškim vremenima i nesklonom okruženju, Hrvati su ipak očuvali svoju narodnosnu samobitnost i davali svoj vidni doprinos razvoju kulture, književnosti, znanosti, školstva..., bili značajni takmaci na bojnim, gospodarskim, političkim, sportskim... poljima, sudjevali u ukupnim društvenim postignućima, ali i u urotama i prevratima... No, sve to nije uvijek pratila i sukladna znanstvena recepcija i obradba, nedostajalo je njihove snažnije i svestranije integriranosti u hrvatsku nacionalnu povijest i leksikografiju, a često je, osobito u novije vrijeme i to u domicilnim i regionalnim povijesnim okvirima, izostajala čak i elementarna prisutnost i vidljivost.

Prešućivani, potiskivani i ignorirani od drugih, sa skromnim resursima za ozbiljniji ustroj vlastitog sjećanja, Hrvate na Istoku počeo je lagano prekrivati veo zaborava... Zbog brojnih nepovoljnih društvenih i političkih prilika, dugo je ovdje manjkalo spremnosti za odlučujući iskorak na ovome planu. Isto tako, malo je bilo ljudskih resursa za tako što, a slaba je bila i institucionalna izgrađenost da bi se stanje autorepcije kod podunavskih Hrvata značajnije unaprijedilo.⁴ Na temelju svega je onda i razumljivo zašto je u njih dosta vremena prošlo u nedostatku ozbiljnijih nastojanja da se memoriranje vlastitoga trajanja počne u obliku leksikona ustrojavati.

Istina, gdjekoji su samostalni takmaci, uz ne mala samoodricanja, uradili mnogo na planu istraživanja regionalne hrvatske kulturne povijesti u srednjem dijelu nekadašnjeg ugarskog Podunavlja. Pionirske korake na tome planu učinili su narodni preporoditelj biskup Ivan Antunović (Kunbaja, 1815. – Kalača, 1888.),⁵ te povjesničari Matija Evetović (Bački Aljmaš, 1894. – Subotica, 1972.)⁶ i Petar Pekić (Gornji Sveti Ivan, 1896. – Zagreb, 1965.)⁷. Prva, pak, obuhvatnija i znanstveno utemeljenija istraživanja imamo u djelima, prije svega, jezikoslovca i povjesničara kulture Ante Sekulića (Tavankut, 1920.),⁸ zatim u nekim radovima filozofa Tome Vereša (Subotica 1930. – Zagreb 2002.),⁹ jezikoslovca Josipa Buljovčića (Subotica, 1932. – Subotica, 2001.)¹⁰... Ujedno, narastao je i broj onih koji su suvremenije pojave, procese, institucije i osobe znanstveno recipirali i kvalitetno obrađivali – među njima se ističu književnik i prevoditelj Lazar Merković (Subotica, 1926.)¹¹, povjesničar umjetnosti Bela Duranci (Bač, 1931.)¹², arhitekt Ante Rudinski (Subotica, 1948.)¹³..., a u Mađarskoj Živko Mandić (Santovo, 1948.)¹⁴, Dinko Šokčević (Baja, 1960.)¹⁵ Stjepan Blažetin (Nagykanyizsa, 1963.)¹⁶... Rezultati njihovih istraživanja, promatrani sumarno, i više su nego solidna osnova za izvođenje sinteza, kritičku valorizaciju, pojedinačnu i zasebnu obradbu, produbljivanje i proširivanje spoznaja o povijesti i kulturnoj baštini Hrvata na ovom prostoru.

U *Predgovoru* prvog sveska *Leksikona* glavni urednik Slaven Bačić na sljedeći je način odredio intenciju ovoga projekta: „Svrha *Leksikona* podu-

navskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca je svrha leksikografskog rada uopće – prikupiti faktografske podatke, dati osnovna objašnjenja i povijesni pregled, uz kritičku analizu i ocjenu obrađenih zbivanja, pojava i osoba. Kao takav, *Leksikon* bi trebao popuniti dosadašnje praznine i neodređenosti nastale ne samo zbog nedovoljne istraženosti nego i zbog namjernog prešućivanja, umanjivanja važnosti ili iskrivljivanja podataka¹⁷. Općenito, ocjenjujući postignute rezultate u kontekstu tako iskazane nakane nakon šest godina od početka realizacije, može se ustvrditi sljedeće: u prvih devet svezaka *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* unajvećma su se uspješno sažimale i sintetizirale dosadašnje spoznaje; ujedno su gdjegdje otkrivani novi podaci; ispravljale su se netočnosti, nadomještale praznine, novim spoznajama ukazivalo se na do sada nepoznato u povijesti i sadašnjosti podunavskih Hrvata...

2. Dosadašnji rezultati rada na Leksikonu

Naime, u prvih devet svezaka, na ukupno 857 stranica objavljen je 1071 članak, koji potpisuje 118 suradnika. Najviše natuknica predstavljaju biografije znamenitih Bunjevaca i Šokaca, ali i Mađara i Srba, koji su svojim političkim, kulturnim, književnim ili znanstvenim djelovanjem, bilo pozitivno bilo negativno, utjecali na sudbinu ovdašnjeg hrvatskog puka. Sljede zatim obrađene natuknice o određenim pojavama, narodnim ili crkvenim običajima, manje rabljenim riječima vezanim uz etnološko naslijeđe, kartaske igre, negdašnje dječje igre.

Zastupljeno je i blizu stotinu toponima naselja ili naziva većih zemljopisnih područja, zatim više od 150 institucija, organizacija i manifestacija, koje svjedoče o njihovim društvenim, političkim i kulturnim nastojanjima tijekom višestoljetne povijesti. Zabilježeno je i 60-ak periodičnih publikacija – od novina do kalendara i zbornika. Natuknice u leksikonu prate i 573 ilustracije, među kojima su zemljovidi, fotografije, plemićki i obiteljski grbovi, crteži i tabele. Također je značajno i to da svaku leksikografsku jedinicu prati i popis svih djela autora te lituretura ili arhivska građa na temelju čega je jedinica napisana.

Napominjemo da je do sada obrađeno i osamdesetak natuknica koje su neposredno vezane za književnost podunavskih Hrvata. Među njima su, na primjer, pojmovi o općim pojavama vezanim uz književni život (npr. „Antologija“, „Bibliografija“, „Časopis“, „Čitaonica“), zatim one natuknice u kojima se obrađuju pojedine književne vrste (npr. „Bajka“, „Bečarac“, „Grokalice“) ili specifični tip književnog staralaštva („Dijalektalna književnost“, dakako ovdje ona na novoštokavskoj ikavici) i institucije (npr. „Društvo hrvatskih književnika“, „Društvo književnika Vojvodine“, „Društvo hrvat-

skih književnika u Mađarskoj“, „Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima“). U svima njima se, osim nosećih općih obilježja, donose i podaci o lokalnim značajkama – kakvih je i koliko u Podunavlju kod Hrvata bilo, kada su se one javile, tko su ih i gdje stvarali, kakav je njihov značaj za regionalnu književnost i sl., čime se dobiva jedna ne samo suvisla, već i informativno bogata, sadržajna i lokalno primjerena kontekstualizacija... Neke od njih su po prvi puta upravo u *Leksikonu* na taj način prikazane i samjerene.¹⁸

Također, objavljene su i leksikografske jedinice o književnim manifestacijama u podunavskih Hrvata (npr. „Dani Balinta Vujkova“, „Dani hrvatske knjige“ i „Dani hrvatskog jezika“), zatim one o periodici (npr. prvi književni časopis – „Bunjevačka i šokačka vila“, „Bunjevačko kolo“, „Glas“, „Hrvatski znanstveni zbornik“, „Hrvatska revija“, zatim brojni kalendari pod nazivom „Danica“...), te o hrvatskim književnim stvaraocima koji su rođeni, živjeli ili radili u Podunavlju (od najranijih Ivana Česmičkog, Andrije Dudića i Andrije Dugonića, preko Ivana Antunovića, Ante Evetovića – Miroljuba, Mladena Barbarića, Stipana Grgića – Krunoslava, Ivana Evtovića – Nepomuka, Josipa Andrića, Ilije Džinića i Matije Evetovića, do suvremenih Bele Gabrića, Josipa Buljovčića, Marka Čovića, Lazara Franciškoivća, Marka Dekića, Đure Frankovića i Stjepana Blažetina). Životi nekih od njih su po prvi puta cjelovito obrađeni a njihovo ukupno djelo kritički valorizirano.¹⁹

3. O značaju Leksikona za kulturni život podunavskih Hrvata

Pomenute aktivnosti na planu leksikografske obrade povijesti i sadašnjosti podunavskih Hrvata čine se, u kontekstu ukupnih prilika i konstelacija njihovoga kulturnog prostora, mnogovrsno značajnima, i to na temelju nekoliko razloga. Kao prvo, napominjemo da su oni, osobito u posljednjem stoljeću, često bili objekti nedobrohotnih „znanstvenih“ aspiracija drugih, kada je nijekano njihovo hrvatsko podrijetlo.²⁰ Ujedno, imali su, a danas još uvijek imaju, vrlo slabo razvijenu samorefleksivnost unutar zajednice, to jest u njoj ni na koji način nije usustavljen i profesionalno ustrojen znanstveni segment.²¹ A valja znati da odsutnost samorefleksije ima mahom negativne posljedice u životu i za život svake kulture, pa i kulture manjinske zajednice. Naime, tako izostaje posjedovanje racionalne slike o vlastitom povijesnom trajanju te o značajkama koje vrijede u sadašnjosti. Na taj, pak, način kopne identitetski resursi, a zajedništvo blijedi. Drugo, ne ostvaruje se samorazumijevanje među pripadnicima zajednice, pa se zajednica vrlo teško može samokonstituirati. Treće, zbog odsuća pozitivnih sadržaja

u politici priznanja, mogu izostajati samopoštovanje i samopouzdanje kod pripadnika zajednice, a javljaju se osjećaji potištenosti i manje vrijednosti.²²

Istrajavajući, pak, u radu s gore naznačenom programskom zadaćom, oni koji realiziraju projekt od *Leksikona* hoće ostvariti to da on na kraju postane cjelovita kronika i podsjetnik ukupnih tragova i ostvaraja Hrvata na ovome prostoru. Istina, rad na *Leksikonu* je i stanovito svjedočenje i provjera vlastitih mogućnosti i snaga na, inače izuzetno zahtjevnoj, leksikografskoj uspostavi pamćenja. Tim prije je to tako jer ovakav pothvat podunavski Hrvati do sada nisu realizirali...²³ Pa ipak, dosadašnji rezultati su glede toga i više nego ohrabrujući.²⁴ Istodobno, na ovaj se način otvara optimistična perspektiva za opstanak i daljnje trajanje njihove narodnosne samobitnosti i nacionalnu svijest. Jer, samo oni koji sjećanje na sebe mogu sami i to u trajnijim oblicima a na jedan suvremen način ustrojiti, stvaraju snažan zalog za vlastitu budućnost! Stoga, čini se, biva jasno zašto se o važnosti projekta *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* za kulturni život podunavskih Hrvata može govoriti, i to bitno pozitivno, u nekoliko područja i na nekoliko razina.

Istaknut ćemo na početku one otklone koji se mogu iščitati iz ravni *neposrednih* rezultata za znanstveni život Hrvata u Vojvodini,²⁵ a tiču se formalnih značajki rada na *Leksikonu*. Kao prvo, ovdje navodimo da se putem rada na *Leksikonu* očituje takav pristup u obradi predmeta – ukupna pregnuća i ostvaraji Hrvata na ovome području, koji ide ka *usustavljivanju* znanstvenih nastojanja. Drugi, pak, njegov značaj jest taj da se, osim sustavnosti, realizacijom *Leksikona* u hrvatskoj zajednici očituje i *stalnost* znanstvenih napora. Do sada se znanosti, zbog odsutnosti sukladnih institucija i istovrsnih znanstvenih projekata, pristupalo *ad hoc* i od strane pojedinaca. S treće strane, imponira broj ljudi koji su se do sada okupili oko ovoga projekta – točno je 118 ljudi dalo svoj doprinos u izradi dosadašnjih devet svezaka. Dodatna je vrijednost što oni dolaze iz tri države – Srbije, Hrvatske i Mađarske, čime se vrši integracija znanstvenika unutar hrvatskoj i manjinskog korpusa, a znatan broj su mladi i dosad neafirmirani, čime se osigurava perspektivnog znanstvenih nastojanja i na rubovima hrvatskog kulturnog prostora.

Ukoliko, pak, promatramo *Leksikon* sa strane *sadržajnih* rezultata, onda također zatičemo dvije važne značajke koje do sada nisu postojale u kulturnom životu hrvatske zajednice. Prva proistječe iz njegove intencije: riječ je o tomu da se cjelovito obuhvati i leksikografski obradi ukupno trajanje Hrvata na tome prostoru. Do sada su, naime, postojali uradci koji obrađuju pojedine segmente narodnosnoga života ili pojedina vremenska razdoblja ili pojedine osobe ili... Druga se, pak, odnosi na posljedice *metod-skoga* dijela: u *Leksikonu* se, osim sintetskih napisa i istraživačkih napora glede posve novih spoznaja, čine i stalne kritičke provjere podataka i činjenica iz postojećih, ne previše brojnih i razasutih, napisa. Na primjer, u sva-

kom se broju isprave više od deset netočnih podataka ili činjenica. U tom smislu, osim povećane pouzdanosti, realizacijom ovoga projekta, dobiva se kritički utemeljenija i objektivnija slika svega relevantnoga o Hrvatima na ovome zemljopisnome prostoru.

Sljedeća skupina značajki odnosi se na *posredne* posljedice i postignuća. Kao prvo navodimo da se na ovaj način radikalno ne samo unaprjeđuje autorecepcija – a to je posjedovanje vlastite slike o sebi samima, to jest znanje o sebi samima, već i autoreprezentacija Hrvata u Podunavlju – to je vlastita slika koju si sami stvaramo i koja može poslužiti da se znanje prenese drugima.²⁶ Drugo, započeta su i ostvarena znanstvena istraživanja koja do sada nisu postojala – istaknut ćemo da je, uz rad na Leksikonu, do sada objavljeno dvadesetak znanstvenih i stručnih radova u periodici u Hrvatskoj i Vojvodini, to jest Srbiji, na zavičajne kulturne i povijesne teme, čime se ozbiljno vrši prijeko potrebno širenje visoke kulture u hrvatskoj zajednici izvan područja ograničenoga beletristikom i integracija putem znanosti u hrvatski i srbijanski kulturni prostor.²⁷

I na koncu, na ovaj način Hrvati u Podunavlju postaju predmetom interesa šire javnosti – to nije više tek razdragana skupina koja umije samo pjevati, plesati i prigodničarski se okupljati na veselicama, već se prikazuju i kao zajednica koje može iznositi leksikografske projekte. Kao takvi, premda spadaju među najslabije institucionalno razvijene, jedina su manjinska zajednica u Vojvodini i prva hrvatska zajednica izvan Republike Hrvatske koja se može pohvaliti radom na vlastitom leksikonu! Glede, pak, naznake o predmetu interesa šire javnosti reći ćemo sljedeće: svaki svezak je bio medijski i više nego dobro praćen (svi prestižni nacionalni dnevници i mjesni tjednici u Srbiji i Hrvatskoj²⁸ pisali su o Leksikonu, te elektronički nacionalni, regionalni i mjesni mediji). Bibliografski kvantitativno iskazano – više od 200 jedinica: od vijesti o pojavi novog sveska ili najave predstavljanja pa do ozbiljnijih napisa u periodici u Hrvatskoj i Srbiji.²⁹

4. Umjesto zaključka

I da zaključimo, važnost ovoga projekta za znanstveni život vojođan-skih Hrvata zrcali se, kao što smo vidjeli, kroz posljedice, bilo izravne bilo neizravne, koje on proizvodi. Među njima ističemo sljedeće kao najvažnije: njegovom se realizacijom umanjuje jedan broj spomenutih nedostataka – od onih da se počela drukčije profilirati društvena struktura Hrvata u Vojvodini na mikro razini, i to u dijelu koji se odnosi na znanost, preko osnaživanja autorecepcije i autoreprezentacije, do povećanja interesa za hrvatsku zajednicu iz Vojvodine kako u Srbiji tako i u Hrvatskoj. Kao drugo, postupno se dobiva cjelovita slika o podunavskim Hrvatima, koja će na

koncu biti, u odnosu na postojeću, ne samo proširena nego i produbljena. Kao treće, radom na *Leksikonu* čvršće i postojanije se oformljuju znanstvene aktivnosti unutar ove hrvatske manjinske zajednice. Kao četvrto, na ovaj način radeći podunavski Hrvati bivaju stalniji subjekti i objekti u znanstvenom životu kako u Srbiji tako i u Hrvatskoj. I na koncu, ali ne i na posljednjem mjestu: putem rada na *Leksikonu* svjedoči se vlastita zrelost, uvećava se racionalnost u zajednici, pridonosi se razvoju samorazumijevanja unutar zajednice, te čine pomaci i na planu (samo)poštovanja. Iz perspektive Hrvatske možda je to i premalo, no iz ovdašnje se perspektive to čini, s obzirom na uvjete rada, i previše.

1. *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* – glavni urednik dr. sc. Slaven Bačić, svezak I.-IX., A-H, Hrvatsko akademsko društvo, Subotica, 2004-2009.

2. Osim njega, današnje uredništvo čine još izvršni urednik Tomislav Žigmanov, zatim lektor Petar Vuković te Mario Bara i Stevan Mačković, kao članovi.

3. Predviđeno je, zbog nekoliko razloga (odsustva iskustva u leksikografskom radu, neriješenog pitanja financiranja, neprikladnog institucionalnog okvira...), da se projekt realizira postupno i u malim koracima – svake godine treba se izdati dva sveska s po stotinjak odrednica, što je do sada i ostvareno.

4. O svemu navedenom vidi više u radnji Tomislava Žigmanova „Biskup Budanović u zavičajnoj i nacionalnoj historiografiji“, u: *Croatia Christiana periodica*, br. 56, Zagreb, str. 93-208.

5. Prije svega misli se na njegovo djelo *Razprava o podunavskih i potisanskih Bunjevcih i Šokcih*, Beč, 1882.

6. Riječ je o njegovu djelu *Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata*, koji je Evetović zgotovio 1941. godine, ali je kao 70 godina bio dostupan samo u rukopisu, budući da ga nitko nije htio objaviti!

7. *Povijest oslobođenja Vojvodine*, Grafika, Subotica, 1939; zatim *Propast Austro-Ugarske Monarhije: i postanak nasljednih država*, Grafika, Subotica, 1937.; *Povijest Hrvata u Vojvodini: od najstarijih vremena do 1929. godine*, Matica hrvatska, Zagreb, 1930.

8. Prije svega, mislimo na njegova djela: *Bački Hrvati (narodni život i običaji)*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – JAZU, Zagreb 1991.; *Hrvatski pisci u ugarskom podunavlju od početka do kraja XVIII. stoljeća*, Sekcija Društva hrvatskih književnika i Hrvatskog PEN centra za proučavanje književnosti u hrvatskom iseljeništvu, Zagreb 1993.; *Hrvatska preporodna književnost u ugarskom Podunavlju do 1918.*, Sekcija Društva hrvatskih književnika i Hrvatskog PEN centra za proučavanje književnosti u hrvatskom iseljeništvu, Zagreb 1994.; *Hrvatski bački mjestopisi: povijest hrvatskih imena mjesta u Bačko-bodroškoj županiji*, Školska knjiga, Zagreb 1994.; *Književnost podunavskih Hrvata u XX. stoljeću*, Sekcija Društva hrvatskih književnika i Hrvatskog centra PEN-a za proučavanje književnosti u hrvatskom iseljeništvu, Zagreb 1996.; *Rasprave o jeziku bačkih Hrvata*, Matica hrvatska, Zagreb 1997.; *Umjetnost i graditeljstvo bačkih Hrvata*, Matica hrvatska, Zagreb 1998.; te *Osobna imena, prezimena i nadimci bačkih Hrvata*, Hrvatska riječ, Subotica, 2007.

9. *Bunjevačko pitanje danas*, Institut „Ivan Antunović“ i NIP „Subotičke novine“, Subotica, 1997.
10. *Filološki ogledi*, NIP „Subotičke novine“, Subotica, 1996., te *Subotički kazališni zapisi*, Dora Krupičeva, Zagreb, 2008.
11. Prije svega, mislimo na njegove biobibliografske i leksikografske radove o hrvatskim književnicima iz Vojvodine te kronologiju grada Subotice, publiciranim u subotičkim listovima i časopisima *Subotičke novine*, *Žig i Klasje naših ravni*.
12. *Slikar Stipan Kopilović 1877-1924*, NIP „Subotičke novine“, Subotica, 1992.; *Vojvodina, bogatstvo različitosti*, Kulturno-istorijsko društvo PČESA, Novi Sad, 2002.; te njegovi napisi o hrvatskim slikarima i slamaricama u periodici.
13. Misli se na njegove radove o narodnom graditeljstvu među Bunjevcima, objelodanjeni u vojvođanskoj periodici.
14. *Povijesna antroponimija bunjevačkih Hrvata u Mađarskoj*, Tankönyvkiadó, Budimpešta, 1987.; te druge njegove napise iz antroponimije i toponimije objavljenih u periodici u Hrvatskoj.
15. *Hrvati u očima Mađara, Mađari u očima Hrvata : kako se u pogledu preko Drave mijenjala slika drugoga*, Naklada Pavičić, Zagreb, 2006.; te cijeli niz napisa u periodici kako o hrvatsko-mađarskim odnosima tako i o povijesti Hrvata u Mađarskoj.
16. *Književnost Hrvata u Mađarskoj od 1918. do danas*, Matica hrvatska, Osijek, 1998.
17. Slaven Bačić, „Predgovor prvom izdanju“, u: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, svezak I., A, Hrvatsko akademsko društvo, Subotica, 2004., str. VI-VII.
18. Na primjer, „Antologija“, „Bibliografija“, „Bećarac“, „Društvo hrvatskih književnika“.
19. Na primjer, Ilija Džinić, Bela Gabrić, Marko Čović.
20. To je dolazilo od strane dijelova kulturnih prostora naroda s kojima su živjeli, u prvom redu Mađara i Srba, u kojima je najčešće nijekano njihovo hrvatsko podrijetlo. Štoviše, još uvijek je na djelu od strane države inicirana i podržana politika izgradnje tzv. bunjevačke nacije. Istodobno, stvaralačke navezanosti, obostrane suradnje, vidljivosti i zanimanja od strane kulturnih i znanstvenih institucija u Hrvatskoj glede njih znalo je odsustvovati. U tom smislu, *Leksikon* se može tumačiti kao odraz prosvjeda i brana razhrvaćivanju Bunjevaca te kao izraz želje biti dionikom jedinstvenog hrvatskog kulturnog prostora.
21. Valja, u tom smislu, znati kako u nekim područjima kulture Hrvata u Vojvodini postoje bolje prilike (npr. u tradicijskoj kulturi, u amaterskom stvaralaštvu...). Ti su prostori i institucionalno razvijeniji i bogatiji su aktivnostima i raspoložu većom količinom novca. Tako što ne vrijedi za područje znanosti. Naime, u suvremenome hrvatskom kulturnom prostoru u Vojvodini segment u kojemu se situira znanost vjerojatno je najslabije razvijen. Razloge tomu treba tražiti, čini se, s jedne strane u nedostatku primjerenog institucionalnog okvira – on nije naslijeđen u povijesti niti se, pak, još uvijek uspio u sadašnjosti sukladno ustrojiti, a s druge strane, u nedovoljnoj razvijenoj, slabo povezanoj i unutar sebe nedovoljno integriranoj znanstvenoj eliti.
22. Inače, o politici priznavanja vidi šire u zborniku što ga je priredio Charles Taylor: *Multikulturalizam – ispitivanje politike priznanja*, Centar za multikulturalnost, Novi Sad, 2003.

23. O tome vidi više u radnji Tomislava Žigmanova „Bački Bunjevci i enciklopedije u Hrvatskoj“, u: *Radovi Leksikografskog zavoda „Miroslav Krleža*, br. 10, Zagreb, 2001., str. 135-142.

24. To potvrđuje i činjenica što je u hrvatskim je akademskim krugovima *Leksikon* pozitivno recipiran, stručna ga je javnost dobro primila.

25. Uobičajeno se znanost određuje kao summa spoznaja, sistematski ustrojenog znanja o čovjeku i svijetu. Ona je posljedica čovjekovih svjesnih napora, racionalnih uvida i planski vođenih istraživanja, kojima je cilj da se čovjek, njegov svijet i priroda što bolje razumiju, objasne i predvide. Neposredna, pak, važnost znanosti za život jedne manjinske zajednice zrcali se u sljedećoj funkciji: u refleksiji vlastita postojanja, i to prije svega u domenama i elementima koji ih čine (zasebnom) zajednicom. To su povijest, kultura i, uže promatrano, društveni život, što onda uvjetuje da se samo neke od znanosti nadaju kao relevantne: povijest, kulturologija, etnologija, sociologija, politologija, demografija, filologija i sl. Njihova je temeljna zadaća da racionalno zahvaćaju i elaboriraju identitetski okvir manjinske zajednice kako u povijesti tako i u sadašnjosti.

26. U tom smislu napomenut ćemo kako su pojedine natuknice (npr. „Bunjevci“) postali sastavni dijelom obvezatne literature na studiju etnologija na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

27. Na temelju toga proizlaze i novi planovi, pokreću se nove inicijative, ostvaruju se novi uradci... Vjerojatno je najvažnija posljedica toga blok o Bunjevcima u hrvatskom časopisu *Hrvatska revija* (br. 3, Matica hrvatska, Zagreb, 2005.), u kojem je zastupljeno pet radova na bunjevačke teme, od kojih su trojica autora iz Subotice, a svi su suradnici Leksikona.

28. *Dnevnik, Danas, Vjesnik, Večernji list, Novi list, Glas Slavonije i Slobodna Dalmacija*.

29. Ovdje je važno istaknuti i sljedeći moment – prvih devet svezaka Leksikona javno je predstavljeno 40-ak puta: od Subotice preko Sombora, Tavankuta, Đurđina, Bača, Bačkog Brijega, Sonte, Vajske, Starog Žednika i Petrovaradina, do Vukovara, Vinkovaca, Osijeka, Zagreba, Sarajeva, Baje i Segedina. Od vjeronaučnih dvorana pa do dvorane Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža u Zagrebu!

MOLJITELJ POD ZVIZDAMA

(pisniku Anti Jakšiću)

Iz ništavila u zemlju plodnu
Sime blagorodno posijano,
Duboko ugnjizdito u grudu rodnu
Pružá ruke i sve što mu je dano.
Miso dobru Bog mu usadio
Da lipotom piva i s njom prodivani,
A on Boga faljio, s darovma svetim gradio
I željio da u njemu se nastani.
Svitilce je bio, malo, al jako,
Ulje nebesko titralo kroz vatre,
Ponizni sluga, jel tio je tako,
Da Križni put se nikada ne zatre.
Moljio pod zvizdama, divio se moru
I niskim kućama, pticama u zboru.
Zvonici se pružali u beskraj plavetnila,
Snaga – Hostija, život duha, tila.
A sad zazvoni još rekvijem neki,
Neki se dani u pisme iskrali,
Toliko blizak, a tako daleki
Posto je onima što su ga znali.
Ta uvik je tako, samo mali poznaju male,
a dila su njeva najdraža Bogu,
samo se oni pritvoru u vale
i veliko nebo zapljuskivat možu.
Odo je pod zvizdama, slavio životem,
Talente umnažo na bilomu platnu,
Fala ti Bože što lipotom si ga opteretio
I što si nam do iz Berega Antu.

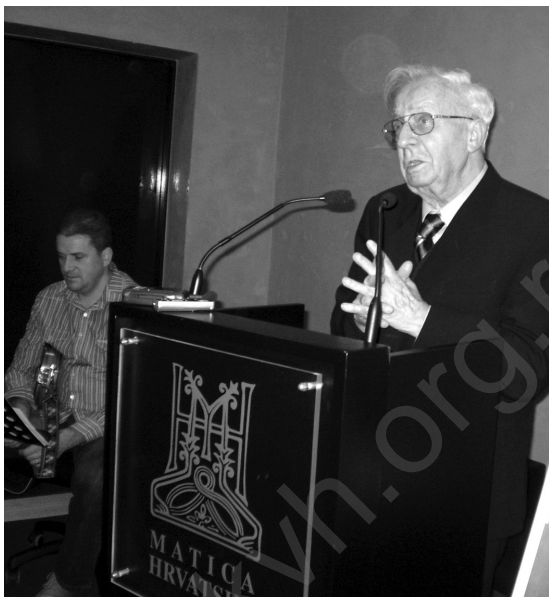
Zlatko Gorjanac

U Zagrebu proslavljen 90. rođendan Ante Sekulića

U povodu 90. obljetnice rođenja prof. dr. Ante Sekulića u dvorani Matice hrvatske u Zagrebu (17. studenoga 2010.), upriličen je svečani skup na kojem su o slavljenikovu liku i djelu govorili istaknuti javni djelatnici, suradnici i prijatelji.

Akademija je održana u organizaciji Matice hrvatske, Društva hrvatskih književnika i Udruge za potporu bačkim Hrvatima iz Zagreba, a čestitke i riječi zahvale slavljeniku na prinosu hrvatskoj kulturi i znanosti izrekli su u ime Matice hrvatske dopredsjednik Stjepan Sučić, dopredsjednik Društva hrvatskih književnika Božidar Petrač, predsjednik Udruge za potporu bačkim Hrvatima prim. dr. sc. Stjepan Skenderović, akademik Milan Moguš, književnica Nevenka Nekić, v. d. glavnog urednika Tjednika za kulturu *Hrvatsko slovo* i urednik naklade Hrvatske kulturne zaklade Stjepan Šešelj te pročelnik Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ iz Subotice mons. dr. sc. Andrija Kopilović.

„Poštovani i dragi profesore Ante Sekuliću, čestitamo Ti 90. rođendan i želimo da Ti Bog podari dobro zdravlje i da budeš sretan i zadovoljan te da nam podariš još puno svjedočanstava o bačkim Hrvatima i njihovoj kulturi“, rekao je otvarajući skup Naco Zelić i dodao kako su radovi Ante Sekulića na teme vezane uz bačke Hrvate dragocjeni i nezaobilazni kameni temeljci za buduće generacije. „Sekulićevo je

djelo, kojega čine 57 knjiga i više od 600 stručnih i znanstvenih radova, većinom s temama vezanim za bačke Hrvate, više od pjesničkog i znanstvenog, i više od 'enciklopedije' bačkih Hrvata – ono je dokaz o neuništivoj energiji ove male skupine hrvatskoga naroda, koja je na surovim bačkim vjetrometinama ostala čvrsto ukopana u zemlju koju je natapala znojem i krvlju“, istaknuo je Zelić.

Govoreći o Anti Sekuliću dopredsjednik Matice hrvatske Stjepan Sučić ustvrdio je kako je ponos što je profesor Sekulić od najranije mladosti vezan uz tu hrvatsku ustanovu, koja je prepoznala njegov rad i dala mu prostora da ga pokaže te mu izdala više knjiga, a Božidar Petrač, dopredsjednik Društva hrvatskih književnika, koje je također nakladnik brojnih Sekulićevih knjiga, posebno je izdvojio troknjižje prinosa povijesti književnosti bačkih Hrvata: Hrvatski pisci u ugarskom Podunavlju (Zagreb, 1993.), Hrvatska preporodna književnost u ugarskom Podunavlju do 1918. (Zagreb, 1994.) i Književnost podunavskih Hrvata u XX. stoljeću (Zagreb, 1996.).

Stjepan Skenderović, predsjednik Udruge za potporu bačkim Hrvatima, koji je kao i profesor Sekulić rođen u Tavankutu, u svojem je govoru posebno naglasio činjenicu da je prof. Ante Sekulić osnivač i te Udruge i njezin aktivni član te ustvrdio kako je životni put i usud Ante Sekulića paradigma Hrvata u njegovoj Bačkoj Hrvatskoj. „Ante Sekulić već dugo živi u Zagrebu, ali duhom je vazda u svojoj ravnoj Bačkoj Hrvatskoj. Svojim radom stekao je sebi trajno mjesto među najznačajnijim intelektualnim velikanima bačkih Hrvata, poglavito franjevačke provenijencije Bosne Srebrne i kasnije Kapistranske“, rekao je Skenderović.

Dojučerašnji predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, akademik Milan Moguš, također je pohvalnim riječima govorio o Anti Sekuliću, dopisnom članu HAZU, koja mu je također objavila više knjiga.

Mons. dr. sc. Andrija Kopilović, predsjedavajući Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ iz Subotice, došao je s bačkih ravnicu poručiti Anti da ga njegove drage, voljene i opjevane bačke ravnice i njegovi bački Hrvati pozdravljaju, da se ponose njime i da mu zahvaljuju na velikom djelu s kojim ih je proslavio, a posebno na ljubavi koju im je iskazivao. A kao dar donio mu je i dvije knjige, koje su mu netom izdali i to drugo izdanje knjige „Osobna imena, prezimena i nadimci bačkih Hrvata“ i prvi svezak izabranih djela pod naslovom „Bilješke iz književnosti (1953.– 1963.)“. Mons. dr. sc. Kopilović je donio Anti Sekuliću, također, još jedan iznimni dar – čestitku pape Benedikta XVI. i njegov blagoslov.

Na kraju akademije okupljenima se uz zahvalu obratio i sam slavjenik: „Iskreno, ja sam najmanje zaslužan za ovu obljetnicu. Za nju je zaslužan samo On, dragi Bog. Ja nisam planirao svoj život, Gospodin je onaj koji je to tako vješto izvodio. Temeljno što sam želio u životu je ispuniti zadaću koju je imao Bog kad me stvarao i kad me dao da se rodim ondje, a da živim

ovdje“, rekao je prof. Sekulić i podsjetio da je rođen u onom dijelu župe poznatom kao Kaponja, na kojoj su se 1848. godine odigrali krvavi sukobi vojске i žiteljstva, onih koji su vjerovali u bolji život i onih koji su branili svoj život, pa makar kakav on bio. „Brzo sam ostao bez majke, s nepune dvije i pol godine, a onda me je prihvatio moj djed Antun, ili kako ću ga zvati Dida, očevo otac, te sam svoju mladost, onaj najljepši dio života proveo na didovu salašu“, rekao je sjetno prof. Sekulić i zaključio: „Znate, u životu me uvijek poticala jedna misao koju sam dužan pripočiti. Nije moja, ali sam je cijeli život želio proživjeti. Moj dida Antun, kao glavar brojne obitelji i salaša na žedničkom polju, nikada me nije posebice savjetovao na odlascima u varoš, u škole, nego je stalno ponavljao jednu rečenicu, svoje duboko životno uvjerenje „Triba bit čovik!“. Isto tako, kada sam se kasnije vraćao iz grada na semestarske ferije, opet je ponavljao: „Di’ god da odeš, triba bit čovik!“ Evo, to sada dok stojim pred vama, u trenutku kada obilježavam 90 godina života, ponavljam i postavljam si to pitanje: „Jesam li bio čovjek?“

Potom je prikazan dokumentarni film „Ante Sekulić, pjesnik, znanstvenik, akademik“ kojega je (2007.) snimio Rajko Ljubić, filmski redatelj iz Subotice, kao i televizijski zapis Josipa Stantića iz Subotice, u povodu dodjele zvanja „Počasni građanin Grada Subotice“ Anti Sekuliću prošle godine. Glumac Vlatko Dulić pročitao je ulomak iz romana Ivana Aralice „Život nastanjen u sjenama“ dok su Pere Ištvančić (brać) i Vedran Novoselac (tamburaško čelo), članovi Tamburaškoga orkestra HRT-a, izveli izabrane bunjevačkohrvatske glazbene teme iz Bačke.

M. Miković i Z. Žužić

„Da Te Bog još dugo poživi“

Dva dana kasnije, 19. studenoga, i Društvo vojvođanskih i podunavskih Hrvata je obilježilo u svojim prostorima 90. obljetnicu rođenja svoga člana i jednog od utemeljitelja prof. dr. Ante Sekulića. Obilježavanje je otvorio predsjednik Društva Zvonimir Cvijin, a dr. sc. Luka Štilinović je govorio o slavljeniku: „Mi smo se tute skromno, ali srcem punim radosti okupili zato što Te očemo pozdravit i srdačno se zafalit baš zato jer si naš Čovik od glave do pete. Dobro kaže Tvoj virni prijatelj, a naš dobri pater, Antun Stantić da brez Antini radova nije moguće ni mislit, a kamol’ započet pisat o bačkim Hrvatima. Očeš o narodnom životu, o’š o povisti, o književnosti, o našem govoru, o mistopisima, o fratrima razni fela. Bože, koliko još zdravo tušta toga imade! Dodamo li pisme, odgoj generacija i generacija đaka i studenata na svim mistima u kojima je proveo svoj vik požrtvovanim radom, pa poticanje, vođenje il’ usmiravanje rada, osobito mladi, i to još od svoje mladosti – time nismo obuvali ni približno sva područja u kojima je dr. Ante

dao i daje nemirljivo značajne prinose“ – rekao je dr. Štilinović i zaključio: „Dragi Ante, mi smo ti svidoci prid Bogom i ljudima, baš u takom iskrenom ozračju kojeg si opisao za sinjske Materice, stoga srcem punim zafalne radosti kličemo da si obilato ispunjavao zadaće baš kao dite pod okriljem Majke, čiji zagovor molimo da Te Bog još dugo poživi, Njemu na slavu, a na Tvoje i naše veselje. Živio!“.

O dvjema knjigama Ante Sekulića

Osobna imena, prezimena i nadimci bačkih Hrvata (drugo izdanje)
Bilješke iz književnosti (1953.–1963.)

U izdanju NIU *Hrvatska riječ* i Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ iz Subotice objavljeno je drugo izdanje knjige Ante Sekulića „Osobna imena, prezimena i nadimci bačkih Hrvata“. U ovom djelu autor je obradbom i rasporedom građe, ubilježbom i tumačenjem relevantnih podataka upozorio na zajedništvo današnjih, suvremenih bačkih osobnih i obiteljskih imena, prezimena i nadimaka s ostalim hrvatskim narodnim i jezičnim područjima, temeljem višegodišnjih istraživanja i proučavanja (1938. do 1990.). Usporedbom s istraživanjima u ostalim hrvatskim područjima nameće se zaključak da su osobni i obiteljski nadimci u bačkih Hrvata prilog ne samo našem onomastičkom sustavu istraživanja nego istini o integralnom dijelu hrvatskog naroda koji danas živi izvan međa matične domovine.

Nakladom Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ iz Subotice, objavljena je prva među izabranim knjigama Ante Sekulića, „Bilješke iz književnosti (1953.–1963.)“, koja sadrži petnaest njegovih rukopisa u kojima A. Sekulić procjenjuje ono što su nam namrli A. G. Matoš, Dinko Šimunović, Ksaver Šandor Đalski, Eugen Kumičić, Vjenceslav Novak, Ante Kovačić, Silvije Strahimir Kranjčević, Vladimir Nazor i Ivan Goran Kovačić. U knjizi su također i njegove refleksije o L. N. Tolstoj i P. P. Njegošu. Rukopisi u ovoj knjizi svjedočanstvo su o nastojanju autorovu da se književno djelo, umjetničko djelo, teorijski i književno-povijesno situira i usustavi, te da se njegovom recepcijom ponudi čitatelju i kao neophodna lektira. U ovim tekstovima Sekulić iznosi i svoja shvaćanja o umjetnosti kao utočištu, i kao plodu dobrog ukusa, a također o etici i ljepoti kao mogućim mjerilima očuvanja moralnih normi društva.

NEISPRIČANA PRIČA

Večeras će srebrni mjesec
otvoriti prozor
na tvojoj sobi.
S njim će ušetati
na tvoj jastuk.
Noć će biti
ZVJEZDANA KAPIJA
kroz koju ćemo
ući u svemir.
S anđelima
brat ćemo nebesko cvijeće
gdje se poljupcima
priča neispričana priča.

***Jelisaveta Buljovčić
Vučetić***

SUTON PADA

Polako
suton pada
i mir.
Badnja večer je...
Po podu slama.
Otac orahe baca
i blagoslivlja
mirom
i slogom.

Srca trepere
al bruje
životom.
Iskre gore
u oku radosti.
Noćas će se
s ljubavlju
pronositi
ime Tvoje...

***Nedeljka A.
Šarčević***

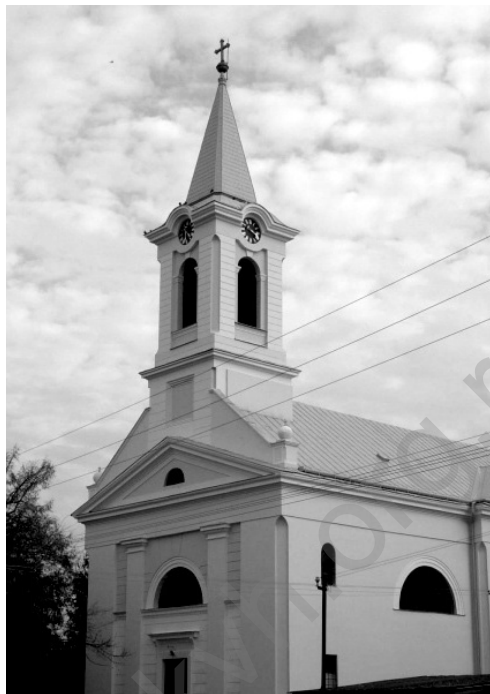
Povijesni kutak

Ilija Džinić

Povijest rimokatoličke crkve i župe u Čonoplji od 1750. do 1962.

Prvi spomen Čonoplje

Čonoplja se kao staro naselje prvi put spominje 1399. godine pod imenom Chomoklia. Čonoplja je bila feudalni posjed obitelji Czabor, ali je od njezinih stanovnika desetinu ubirao i Kalački kaptol. Iz popisa o desetini koju je ubirao kalački nadbiskup iz 1520. godine, doznajemo da se na području koje je bilo povjereno župniku Mátyásu Oroskom i izvjesnom Jánosu Hegyesu, među nekih 9 mjesta spominje i Chomoklia. Desetinu je u Chomokliji skupljao István Hódújlak. Je li ta Chomoklia imala svoju crkvu i župnika, nije poznato. Ipak znamo da je Chomoklia poslije Mohačke bitke (1526.) dobila ime Čonoplja – Čonoplja – Čonopla, te da se u turskim defterima spominje 1580. i 1581. godine. To je posljednji spomen sela. Ponovno će se spomenuti kao jedna od 28 somborskih pustara.

Prvi doseljenici

Poslije izгона Turaka, a posebno poslije raspuštanja Somborske granične uprave „vojnog šanca“, tek 1747. godine se spominje Čonoplja kao „neoincorporata possessio“ – samostalno naselje s 21 domom i 42 porezna obveznika. Stanovnici Čonoplje su tada bili samo Hrvati – Bunjevci, koje su u to vrijeme, kao i Morlake i Brđane nazivali „Rasciani cahtolici, Iliri i Dalmatinci“. Čonopljani su već 1750. godine podigli crkvu od tvrdog materijala i pokrili je trskom. Crkva je bila duga 17, a široka 4 hvata. Bila je bez tornja.

Da bi se Čonoplja ozbiljnije naselila, komesar Franjo Josef Redl je 1752. godine dao napatuk slobodnome kmetu Jánosu Esztergomiju da u komorskom dobru Čonoplji nastani još stotinu mađarskih ili slovačkih katoličkih obitelji. Uskoro su se u Čonoplji nastanili više Mađari, a manje Slovaci. Selo je već brojalo 348 stanovnika, ali još nije dobilo vlastitoga župnika, niti župu. Čonoplja je bila filijala župe Lemeš (Nemes Militics – danas Svetozar Miletić). Lemeški je župnik tada bio Márton Firán, koji je u Kalačko-bačku nadbiskupiju došao iz županije Bars iz sjeverne Mađarske (danas Slovačka). Do 1752. godine čonopljska krštenja, vjenčanja i sprovode vodili su somborski franjevci, a od 1752. godine lemeški župnik.

250 godina od dolaska prvog župnika

Konačno, 1761. godine dobila je Čonoplja prvog vlastitog župnika u osobi Stipana Jerkovića, koji je u Čonoplju došao nakon kapelanovanja u Novom Sadu. U njegovo vrijeme, 1761. godine, počela je u Čonoplji djelovati prva škola. U školi je uz župnika kao učitelj radio András Király, koji je do 1757. godine bio učitelj u Bezdanu. Király je u selu obavljao i dužnost općinskog bilježnika. No već 1762. godine dolazi drugi čonopljski župnik: Ferenc Gál, koji je došao iz Baje, gdje je bio kapelan. Župnik Gál je 2. travnja 1762. godine počeo voditi prve čonopljske matice. Njegov nasljednik je od 1777. do 1785. godine bio Ferenc Gál, a poslije smrti župnika Gála (6. veljače 1785.) na čelo župe je došao Ferenc Kiss. Kiss je u župu došao kao bezdanski kapelan. Za njegova župnikovanja u Čonoplju su naseljeni Nijemci. Ferenc Kiss je ostao u Čonoplji do 1789. godine, kad je premješten u Kalaču za zborovođu. Tamo je umro 8. veljače 1791. godine. Sljedeći čonopljski župnik Franz Torner je bio rodom iz danas slovačkoga grada Prešova. Prije je bio upravitelj župe u Kuli. U Čonoplji je župnikovao od 1789. do 1800. godine. U dušobrižništvu su mu pomagali somborski franjevci. Torner je umro u Čonoplji 10. srpnja 1800. godine.

Učitelji

Nakon prvog učitelja Andrása Király, učitelji su, kako je tada bilo uobičajeno, obavljali i dužnost učitelja i dužnost kantora. Oni se tako i zovu: kantor-učitelj. Drugi je kantor-učitelj bio Imre Bakay, pa Ignác Mersey, József Szelestey. Ostala su samo njihova imena. Pojediniosti o njima nisu više poznate. No 1786. godine u Čonoplju dolazi kantor-učitelj Tamás Bene. Kao kantor-učitelj za Hrvate i Mađare djelovao je do 1793. godine. Od 1793. do 1810. godine službu kantora-učitelja na hrvatskom i mađarskom jeziku je obavljao Miklós Szécsényi, rođen u Batini (danas dio Baranje koji pripada Hrvatskoj). Godine 1803. mu je bilo 46 godina, i dobro je govorio hrvatski i mađarski, a osrednje njemački. Prije deset je godina došao u Čonoplju, dok je prije 14 godina službovao u Kačmaru (danas u Mađarskoj). Uživao je dobar glas u selu. Slično župniku i on je imao deputat (prihod u naravi) i štolarinu – prihod u novcu za sudjelovanje u pojedinim liturgijskim službama. Njegov prihod od „štrole“ je godišnje iznosio više od 214 forinti. Zapisnik s kanonskog pohoda iz 1813. godine spominje mađarsko-hrvatskog kantora-učitelja pod imenom József Koncsek. On se rodio u Kalači, a 1813. godine mu je bilo 29 godina. Dosta je dobro govorio latinski i mađarski, a hrvatski osrednje. Tada je već tri godine bio u Čonoplji. Zapisnik ga hvali da je bio dobar, poslušan, da je dobar orguljaš, te da je vrijedan u školi. Živio je u stanu jedne dosta dobre kuće od naboja. Isti zapisnik spominje i njemačkog kantora-učitelja Johanna Rittingera. On je u Čonoplji uživao stan od sobe i kuhinje, a imao je i dovoljno veliku sobu u kojoj je poučavao djecu. Njegova je godišnja plaća bila 115 forinti, 30 mjerova pšenice, 2 hvata drva za ogrjev i 6 hvati slame. Za potrebe škole dobivao je dovoljno spužvi i krede. Zapisnik kanonskoga pohoda iz 1842. godine bilježi da su tada u Čonoplji bile dvije školske zgrade, te da je škola bila katolička. Jednu je zgradu podigla općina 1830. godine. U toj su se zgradi školovali Hrvati i Mađari, a druga je škola zidana 1836. godine za Nijemce. Za župnika Martina Stoffnera došao je u Čonoplju za kantora István Dudás iz Kupusine, koji je uspješno, na sva tri jezika služio zajednici vjernika.

Novi doseljenici

Iz gornjeg Elsasa, iz Lotaringije – danas francuskih pokrajina, iz Luxemburga, iz njemačkih pokrajina Rheinland, Baden, Bavarska, Hohenzollern, pa i iz Češke došlo je 1786. godine u Čonoplju stotinjak obitelji njemačkoga jezika. Novi Čonopljani su s početka imali svoju posebnu bogomolju (Bethaus), a od 1789. godine su dobili posebnog kantora-učitelja. Prvi njemački kantor-učitelj je bio Johann Riedelinger, koji je rođen u

Pečuhu 1759. godine. Riedlinger je na službi ostao sve do svoje smrti. Pri kraju mu je pomagao njegov sin Kasper, koji je tu dužnost obavljao do 1853. godine kad je umro.

Župnik József Hegyes

Župnikovao je u Čonoplji od 1800. do 1810. godine. Izvještaj o kanonskom pohodu od 31. listopada 1803. godine svjedoči da je Hegyes rođen u današnjoj zapadnoj Ukrajini, u gradu Munkačevo. U Čonoplju je došao kao tridesetpetogodišnjak. Dobro je govorio hrvatski i mađarski, ali slabije njemački. U njegovo vrijeme je u Čonoplji bio kapelan Johannes Hermann iz Novog Sada. Bilo mu je 26 godina. Poslije smrti župnika Hegyesa župom je upravljao Ferenc Csákányi rodом iz Fadda, a u Čonoplju je došao iz Sivca, gdje je također bio upravitelj župe. Tada su mu bile 34 godine. Dok je mađarski i njemački govorio vrlo dobro, jako je slabo govorio hrvatski. Zapisnik kanonskoga pohoda od 17. studenog 1810. svjedoči da je upravitelj župe Csákányi imao kapelana Antuna Pružinskog.

Župnik Georg Pauli

Georg Pauli je u Čonoplju došao poslije smrti župnika Józsefa Hegyesa, a 1813. godine je imao 68 godina. Rođen je u Budimu, a zapisnik s kanonskoga pohoda 30. listopada 1813. godine veli da je Pauli dobro govorio njemački i mađarski, ali slabo hrvatski. Pauli je bio kapelan u Apatinu, Odžacima, Gakovu, 7 godina je upravljao župom Bačko Novo Selo, dok je u Kolutu upravljao župom od 1791. do 1810. godine. U Čonoplji je župnikovao do 1833. godine. Njegov kapelan je bio Mihály Török, a bilo mu je već 30 godina. Rođen je u gradu Sátoraljaújhely. Znao je dobro samo mađarski, a hrvatski i njemački je slabije govorio. Drugi kapelan je bio Antun Merковиć, rodом iz Budimpešte, a govorio je dobro sva tri jezika. Bile su mu 23 godine. Župnik Pauli nije bio zadovoljan s Čonopljanima zato što su mu neuredno davali lukno. A ni građanska općina nije podigla stan za drugog kapelana, premda je to obećala. Već treću godinu općina nije dala župniku ugojenu svinju, a duguje i 13 hvati drva. U njegovo su vrijeme čonopljski Židovi (bilo ih je 18 bračnih parova) imali svoju sinagogu, a djecu su poučavali u svojoj vjeri.

Župnik Marijan Klasanović

U vrijeme kanonskoga pohoda 1842. godine Marijan Klasanović je bio star 46 godina. Rođen je u Iloku. Po narodnosti je Hrvat, a osim hrvatskoga govori njemački, mađarski i talijanski. Filozofiju je učio u Segedinu, teologiju u Kalači i u bečkom Pazmaneumu. U Čonoplji je župnikovao od 1837.

do 1853. godine, kad je imenovan kanonikom kalačkoga prvostolnog kaptola. Klasanović je 1848. godine, za vrijeme Mađarske revolucije, pregovorima zaštitio Čonoplju od ratnih grozota. Čonopljani su se sjećali vremena revolucije, kao vremena velike nesigurnosti, pa su to vrijeme zvali „bižanija“. Klasanovićev kapelan je bio Čonopljanin, Marko Palić, kojemu je tada bilo 28 godina.

Župnik Stipan Bedić je došao je u Čonoplju 1854. godine.

Župnik Đuro Volarić (1864-1875)

Taj je u Čonoplju došao iz Lemeša 1864. godine. Priča se da je imao ne samo divan, već i snažan glas. Ljeti su crkvena vrata bila otvorena. Jedan je čobanin upamtiio da bi mu se ljeti, kad bi župnik u svetoj misi zapjevao Gloria in excelsis Deo, ovce razbježale po „doliću“. Ali župnik Đuro je bio i veseljak i dobar domaćin. U župnom domu se u njegovo vrijeme često gostilo. Sindik (pravni zastupnik, skrbnik) mu je bio Đuka Bošnjak, a župnik mu se obraćao riječima: „Đuka, golube“. Od 7. kolovoza do 23. rujna 1873. godine harala je u Čonoplji epidemija kolere. Bilo je dana kad je bilo i po 7-8 ukopa. Te godine su čonopljski svećenici pokopali 483 osobe.

Župnik Nándor Mayer (1876-1894)

Rođen je u Somboru, gdje je bio kateheta. Njegov brat Béla Mayer je bio pomoćni biskup u Kalači. Novi župnik se potrudio oko toga da se na Kalvariji podignu kapela i postaje križnoga puta. Zidarske radove je župnik povjerio Paulu Mayeru. Općinsko se poglavarstvo 6. travnja 1878. obvezalo da će održavati kapelu i postaje na Kalvariji. Kalvarija je svečano blagoslovljena 12. lipnja 1878. godine. Kapela na kalvariji je posvećena svetome Antunu. Sliku svetoga Antuna za tu kapelu je izradio akademski slikar Dimitrije Petrović. Tri križa na Kalvariji je podigao kamenorezac Josef Happf iz Sombora. Pred kapelom je kip Majke Božje, koji je uz zakladu od 60 forinti 1885. godine dala podići Marija Gärtner rođena Janda. Župnik

Mayer je uživao veliki ugled pred svojim župljanima. Puno je pretrpio od čonopljskog bečara Jánosa Homokócija. Njegovi župljani Hrvati su pak podnijeli tužbu nadbiskupu da se u školi zanemaruje „dalmatinski“ jezik. U Mayerovo vrijeme je bilo tako napeto stanje među vjernicima da je u crkvi i pred crkvom izbila svađa i bezmalo tuča među djevojkama za mjesto u crkvi.

Župnik Andreas Kuts (1894-1929)

Andreas Kuts je rođen u selu Čatalja (Csátalja), a u Čonoplju je došao iz Vajske. U njegovo je vrijeme osnovana Bačka apostolska administratura, na čijem je čelu bio biskup Lajčo Budanović od 1923. do 1958. godine. Katolička narodna škola je 1920. godine postala državna škola, te su učitelji postali državni službenici, dok su svoju kantorsku službu i dalje zadržali. Matthias Rausch je ostao njemački učitelj, dok je za Hrvate tu ulogu imao Gyula Hervanek. Pri kraju Kutsova života župom je upravljao Lajos Kanyó, kao upravitelj.

Župnik Anton Haug (1930-1946)

Župnik Haug je rođen u Kuli, a u Čonoplju je došao iz subotičke bolnice gdje je bio duhovnik. Bio je vrlo angažiran u vjersko-prosvjetnom radu. Organizirao je križare u sva tri naroda. I pasionske igre su se izvodile na sva tri jezika. Soboslikar i ličilac Rudolf Udvari iz Apatina maljao je crkvu 1933. godine. Župnik je krivo optužen, pa zatvoren kraće vrijeme. Nakon ponovne optužbe bio je zatvoren na nekoliko godina u Srijemskoj Mitrovici. Shrvan teškom bolešću srca, umro je u mitrovačkoj tamnici 15. srpnja 1946. te je tamo i pokopan. Posljednji čonopoljski kapelan Friedrich Milla je 20. listopada 1944. godine ostavio Bačku zajedno s ostalim prognanicima Nijemcima. U Njemačkoj je dobio župu u mjestu Stuttgart-Zuffenhausen.

Upravitelj župe Martin Stoffner (1945-1956)

Bio je somborski kapelan, pa za vrijeme Drugog svjetskog rata upravitelj somborske župe Presvetog Trojstva. Kad su 1947. godine porušeni ulični križevi po Čonoplji, i kad su demolirane kapele, župnik je živio u stalnom strahu. Zato je samo danju bio na župi a noću se skrivao u jednoj bunjevačkoj kući. Župnik Stoffner je umro 28. prosinca 1956. godine od raka u Beogradu. Tamo je i pokopan.

Župnik Franz Raible (1957-1959)

Rođen je u Odžacima. Bio je srčani bolesnik, ali gorljivi pastoralni radnik. Uz sve to obnovio je demolirane kapele na vodici i na Kalvariji, dao je

popraviti i 1958. godine obojiti crkveni krov. Uživao je veliki ugled među župljanima. Dobri župnik Raible je umro u listopadu 1959. godine.

Župnik István Tallósy (1959-1975)

Doroslovčanin rodom, dugogodišnji somborski kapelan, István Tallósy je u Čonoplju za župnika došao nakon četiri mjeseca kapelanovanja u Čantaviru, koncem studenog 1959. godine za prvu nedjelju došašća. (U Čonoplji je ostao do 1. srpnja 1975. godine, kad se, zbog bolesti povukao u svećenički dom Josefinum u Subotici gdje je 26. prosinca iste godine umro. Nije mu bilo ni 60 godina).

Crkva i župni stan

Čonopljska župna crkva je posvećena Svim svetima, a podigla ju je 1750. godine zajedničkim snagama čonopljska općina. U to su vrijeme jedini stanovnici Čonoplje bili Hrvati. Crkva je bila duga 17, a široka 4 hvata. Crkva nije imala toranj, već je pokraj crkve stajao drveni zvonik s dva zvona. Zvona je 1762. godine, u selu Hajósu kod Kalače, za vrijeme čonopljskog župnika Jerkovića, posvetio kalačko-bački nadbiskup József Batthyány. Veće zvono je težilo 200, a manje 140 funti. Krov crkve je bio trošan. Crkva je imala na krovu i križ. Oko crkve nije bilo drveća ni ograde. Veći oltar u crkvi ima sliku Svih svetih. Zapisnik kanonskoga pohoda ističe da se o tom oltaru vodi primjerena briga, dok o drugom oltaru ne bilježi ništa. Crkva ima kor i orgulje, propovjedaonicu. Župna crkva uživa patronat „presvetog Veličanstva“, patron crkve je, dakle, uzvišena Kraljevska namjesnička komora. Župnikov stan je podignut 1806. godine. Za kapelane su podignute još dvije sobe od nabijene zemlje. Župni dom je 1835. godine bio temeljito obnovljen, a prezidan je 1762. ili 1763. godine. Godine 1842. je pod župnim domom bio vrt dug 85 i širok 27 hvati.

U zapisniku kanonskog pohoda od 7. lipstopada 1806. godine stoji još nekoliko pojedinosti o crkvi. Tadašnji je župnik bio József Hegyes, a kapelan Elek Koplányi. Koplányi je bio iz Sente, a bilo mu je 25 godina. Dok je mađarski i njemački govorio dobro, hrvatski je govorio osrednje. Kod narednog kanonskog pohoda, 17. studenog 1810., crkva još uvijek nije imala toranj, ali je u zvoniku bilo već 5 zvona. Evo težine tadašnjih zvona: 1016, 537, 200, 140 i 35 funti. U kilogramima bi to bilo 508, 270, 100, 70 i 18 kilograma. U vrijeme Prvog svjetskog rata župa je morala predati zvona u vojne svrhe. Istom poslije rata čonopljska crkvena općina je kupila 2 nova zvona, pokrivena je limom, proširen je kor, a na vrh tornja je došao novi pozlaćeni križ. Kod naseljavanja sela povećan je prihod sindiku tako što je crkva dobila još nešto zemlje. Župljanin Pál Juhász je darovao crkvi i vinograd, koji je kasnije bez odobrenja nadbiskupskog ordinarijata bio prodan.

O župnom stanu piše u zapisniku da ga je 1806. godine podigla Kraljevska namjesnička komora, te da župni dom ima podrum u koji može stati 10 buradi.

Iz zapisnika kanonskoga pohoda od 9. listopada 1816. godine doznajemo da je župna crkva bila u vrlo lošem stanju. Još je uvijek bez tornja, ali više nema ni križa na krovu. Spominje se veliki oltar posvećen svim svetima i sporedni oltar posvećen svetoj Ani.

Zapisnik kanonskog pohoda od 13. kolovoza 1825. svjedoči da je Mađarska kraljevska komora 1819. godine dala podići novu crkvu. Zabilježeno je da je mnogo djece boravilo na gradilištu,

pa su ne samo ometali gradnju, već su se izlagali opasnosti. Budući da se majstori nikako nisu mogli riješiti djece, kupili su bič u Somboru, te su s njime rastjeravali djecu. Nova crkva je duga 23 hvata a široka 7,5. Ima i toranj visok 22 metra i na tornju sat. I crkva i toranj su bili pokriveni šindrom. Novosagrađenu crkvu je blagoslovio dekan Ferenc Vass. Iz zapisnika kanonskoga pohoda 27. i 28. travnja 1842. godine doznajemo da su u crkvi bila tri oltara. Veliki oltar se spominje sa slikom svih svetih, drugi oltar sa slikom svetog Josipa, koji je podigao i za nj osnovao zakladu župnik József Hegyes. Treći je oltar svetog Ivana Krstitelja. To je onaj oltar koji je izvorno bio podignut u čast Blažene Djevice Marije. Kasnije će taj oltar opet biti posvećen Gospi.

Ugovor s Ludwigmom Hoppelom iz Pečuha o gradnji novog glavnog oltara, svetohraništa, krstionice, propovjedaonice i dva sporedna oltara sklopljen je 6. travnja 1889. godine. Sliku svih svetih na glavnom oltaru je iste godine izradio slikar Kaldewey iz Pečuha. Iste te, 1889. godine, naslikao je slikar Imre Vizkelety iz Pečuha slike za oltar Blažene Djevice Marije i svetoga Josipa, a obrtnik Marxreiter iz Pečuha obavio je i maljanje crkve. Obnovljenu crkvu i oltare blagoslovio je 6. lipnja 1889. godine prigodom krizme kalačko-bački nadbiskup Lajos kardinal Haynald. Orgulje sa šest registara su tada bile trošne. Crkva ima tri dana u godini kad se u njoj može postići potpuni oprost na Oce, tj. na četvrtu nedjelju došašća. (Čonopljani za tu nedjelju ne kažu Oci već kao i Somborci Ocevi). Potpuni oprost se

može postići još i na Mladi Uskrs i na dan Svih svetih, kad je inače proštenje u Čonoplji.

Čonopljansko groblje

Seosko groblje se nalazi izvan sela na lijepoj uzvišici. Godine 1825. nije baš bilo lijepo uređeno. Površina mu je bila oko 500 hvati. Prema zapisniku kanonskoga pohoda iz 1842. godine, groblje je bilo opkopano jarkom, i služi samo za ukapanje katolika.

Župnikova plaća

Župnikov deputat (tj. primanje u naravi) iznosio je 1803. godine: 1 požunski mjerov žita (oko 51 kg), pola požunska mjerova zobi i trideset krajcara godišnje, te još jedno pile. Toliko je svaki katolički par imao godišnje predati župniku na ime lukna. Seoska općina je bila dužna povrh toga godišnje davati župniku 8 hvati tvrdog drveta za loženje, 4 volovska kola sijena, 30 funti loja, 15 funti topljenog masla, 5 akova vina. Vino je općina mogla isplatiti i novcem: 2 forinte po akovu (u Mađarskoj je 1 akov značio 0,56589 hl). Župnik je dobio nešto više od 280 litara vina. Osim toga je godišnje od političke općine dobio još i više od 50 kg goveđeg mesa i toliko soli. Povrh toga župnik je imao prihode i od službe: za vjenčanje je dobio 1 forintu i 30 krajcara, za svečani ukop 1 forintu, za običan ukop 30 krajcara, za uvod (blagoslov žene poslije poroda) 24, te za blagoslov nevjeste 7 krajcara.

Sindik

János Budai je 1803. godine obnašao dužnost sindika i zvonara. (Sindik je bio pravni zastupnik, skrbnik, zaštitnik, punomoćnik, a kod franjevaca je i u Kalačko-bačkoj nadbiskupiji imao uvida u crkvenu blagajnu. Crkveni novac se čuvao u škrinji s tri ključa. U Baču je sindik župne crkve imao vlastiti pečat, na kojem su se vidjela tri ključa. Jedan ključ od crkvene blagajne je bio kod župnika, drugi kod sindika, a treći kod seoskog poglavara. Tako škrabicu ni jedan od trojice nije mogao sam otvoriti. Bački zakonik iz 1936. godine ovako opisuje dužnost sindika: „Dobrima župnih crkava kako pokretnima tako i nekretninama, a ponajprije crkvenom blagajnom, nabožnim zakladama i zakladnim misama upravlja po zakonu sam dušobrižnik uz pomoć dvaju sindika. U prošlim vremenima župna je crkva imala jednog sindika, koji je za svoju službu dobivao nagradu. U današnje vrijeme staratelj crkve, negdje se zove i crkveni otac za svoju službu ne dobiva novčanu naknadu, opaska prireditelja).

Čonopljanski sindik Budai je imao 57 godina. Kao zvonar bio je dužan zvoniti, paliti svijeće, a imao je godišnja primanja od svake obitelji, a kad je zvonio za ukop, dobivao je štolu. Na primjer, za zvonjenje jednim zvonom 2, a za zvonjenje s dva zvona 4 krajcare. Uz sindika crkvi je služio kao staratelj crkve zemljoradnik János Nagy, star 43, dok je službu seoskog poglavara „kneza“ obnašao Adam Beck.

Zanimljiv je sindik bio Josip Palić, koji je govorio i đački (to jest latinski). Josip Palić je dugi niz godina obnašao i službu seoskog poglavara „kneza. Iz zapisnika kanonskoga pohoda 27. i 28. travnja 1842. godine vidimo da je za sindika općina izabrala i postavila Lazu Bošnjaka. Zapisnik ga hvali da se ispravno starao o imovini crkve. Čak je iz svojih sredstava nadoknađivao možebitni manjak u crkvenoj blagajni. Lazo Bošnjak nerijetko i prihod od zemlje koju uživa daje u crkvenu blagajnu.

Đuka Bošnjak je bio sindik 1860-tih godina. U njegovo je vrijeme, od 1870. do 1873. čonopljanski kapelan bio Somborac Gyula Városov, koji je kasnije postao kalačko-bački nadbiskup. Priča se da je sindik Đuka pratio kroz selo kapelana Gyulu bolesniku. Usput je mladom gospodinu ponudio duhan: „Ded, zapalite i Vi, gospodine, neka vide da smo ljudi!“ Kad je kapelan odbio duhan, jer da se kroz selo ne dolikuje pušiti, Đuka mu je odvratio da kroz selo samo „svinji“ ne puše. Dužnost sindika su obavljali još Roko Palić, Ivan Lončar, János Ólomi, Stipan Bošnjak i Marijan Burnać. Zapisnik kanonskoga pohoda iz 1842. godine kaže da je tada zvonar bio Lovro Miić. Bile su mu 53 godine. Od svakoga para u selu je dobio nešto pšenice, a imao je i štolarinску pristojbu od zvonjenja. Zvonar je bio oslobođen od zajedničkih velikih radova u selu – robote. Zvonarsku su službu obavljali još Josef Flaman i njegov zet Hans Kudjung. Grobar je u to vrijeme bio János Varga, star 45 godina. On je za svaki ukop dobio nagradu od 6 krajcara i po jedan somun kruha.

O broju katolika u Čonoplji od 1803. godine

Čonopljani su tada bili katolici. Po narodnosti su bili Hrvati (zapisnik ih zove Iliri), Mađari, Slovaci (zapisnik ih zove Slavi) i Nijemci. Svi oni bili ljudi uredna života. Božje su i crkvene zapovijedi uredno održavali. I kršćanski odgoj djece je u redu, ali roditelji vrlo nemarno šalju djecu u školu. U selu je živio 631 bračni par. Odraslih muševa je bilo 956, žena 931. Maloljetnih je bilo 405 dječaka i 395 djevojčica. Katolika je u Čonoplji bilo 2687, među njima je bilo 25 pravoslavnih kršćana i 22 Židova. Već 1810. godine čitamo u zapisniku s kanonskoga pohoda da je župna zajednica živjela uzornim kršćanskim životom. Pa ipak, premda rado odlaze na svetu misu, propovijed manje slušaju. (U to je vrijeme propovijed započinjala pola sata prije svete mise). Dok je trajala propovijed, muševi bi stajali pred crkvom raspravljajući o svojim stvarima, u crkvu bi ulazili tek kad se drugi

put pozvoni sa sva tri zvona, jer je to bio znak za završetak propovijedi i početak nedjeljne i blagdanske „velike“ mise. Čonopljani lijepo odgajaju svoju djecu, ali ih neuredno šalju na vjeronauk i u školu. Zapisnik kanonskoga pohoda iz 1810. godine svjedoči o tome da je u Čonoplji bilo 3039 katolika i to: 750 bračnih parova. Bilo je 997 muževa i 982 udanih žena, 569 dječaka i 491 djevojčica. Pravoslavnih je bilo 13, Židova 45. U to je vrijeme ključ crkvene blagajne imao župnik, sindik i seoski knez (poglavar). Godine 1810. kanonski pohoditelj je bio opat i kanonik Mihály Csáki iz Kalače i subotički župnik, opat Pavao plemeniti Sučić.

Tom je prilikom postavljen i novi župnik Georg Pauli. Godine 1813. u Čonoplji je živjelo već 705 bračnih parova. Bilo je 983 muža, 1044 žene. Dječaka je bilo 433, a djevojčica 412. Svih katolika zajedno je bilo 2878, pravoslavnih 8, a toliko i protestanata, dok je Židova bilo 46. Tako je Čonoplja 1813. godine brojala 2935 stanovnika.

Zanimljivo je ono što je zabilježeno u zapisniku kanonskog pohoda iz 1825. godine. Stanovnici su Čonoplje Mađari koji svi govore hrvatski, nadalje su stanovnici Hrvati i Nijemci. Tada već ni ne spominju Slovake koji su se pretopili u Mađare. Bračnih je parova bilo 822, muževa 1299, žena 1066. Ostali su stanovnici bili djeca. Čonoplja je brojala ukupno 3931 stanovnika. U Čonoplji je 1842. godine bilo 896 bračnih parova. Bilo je 1600 muževa, 1400 žena, 470 dječaka i 521 djevojčica. U župi je živio svega 3391 stanovnik.

Godine 1842. je zabilježeno da vjernici Hrvati i Mađari traže blagoslov nevjeste drugi dan poslije vjenčanja, dok Nijemci, po svome običaju, taj blagoslov traže na sam dan vjenčanja.

Za vremena župnika Mayera (1876-1894), dogodilo se da je seoski poglavar (knez) Franz Kopping jedne nedjelje njemačke djevojke s njihovoga mjesta u sredini crkve između klupa poveo na prostor ispred klupa prema svetištu crkve, gdje su inače stajale mađarske i hrvatske djevojke. To su mjesto Mađarice i Hrvatice uživale od vremena kad je podignuta crkva, i nisu ga bile spremne ustupiti Njemicama. Zato su Hrvatice i Mađarice stale u „živi zid“, pa Njemice nisu mogle proći naprijed. Da bi se osve-

tile, Njemice su škarama prorezivale suknje svojim „suparnicama“. Tada je izbila tuča u crkvi, koja se poslije prenijela na ulicu. Mnogo je vjernika bilo mišljenja da je za sve to kriv župnik Mayer. U selu su započeli oštri prosvjedi, a pljuštale su i prijetnje. Netko je čak pucao u župnikovu spavaonicu. Tada se župnik opredijelio za ponovnu uspostavu mira na taj način da je ostalo sve po starom. Poslije Drugog svjetskog rata se bez prestanka smanjivao broj vjernika Hrvata u Čonoplji. Mnogi su od njih odselili u Sombor. Broj Nijemaca se drastično smanjio. Nakon protjerivanja iz Bačke, ostalo je još nešto Nijemaca po selima i gradovima, ali su i oni poslije rata većim dijelom otišli u Njemačku i Austriju. Tri jezika se ipak još i danas čuju u crkvi i u selu.

Odlaskom Nijemaca broj katolika je opao za polovinu. Na mjesto protjeranih Nijemaca, 1945. godine, u selo su kolonizirani Srbi s Korduna.

Čonopljani slave „malo“ proštenje na Antunovo. Na dan 13. lipnja cijelo se selo sleglo na Kalvariji. Tamo bi bila propovijed, pa svečana sveta misa u kapeli. I za malo proštenje se u Čonoplji okupljao svijet ne samo iz sela, već i iz okolnih mjesta: Lemeša, Sombora, Bajmoka, Kačmara. Na proštenje se dolazilo zaprežnim kolima. Dok su jedni proštenjari poslije svete mise ostajali kod svojih rođaka, drugi su se odmah vraćali kući.

Čonopljanska je crkvena općina dala mnogo svećenika. Zato je pred Drugi svjetski rat odlučila da će bez prestanka materijalno podupirati školovanje dvojice bogoslova. Poslije rata crkvena je općina ostala bez nadarbine. Ostalo joj je samo 17 jutara zemlje. Tu je zemlju mogao uživati župnik za svoje izdržavanje. Osim toga, vjernici su na ime lukna uplaćivali dragovoljne priloge iz kojih se neko vrijeme mogao izdržavati i kantor i sakristan i zvonar.

Križevi i kapele

Osim već spomenute Kalvarije, u selu postoje još tri ulična križa i jedan Gospin kip. Dva su križa bila u njemačkom kraju sela i o njima su se starali Nijemci.

Treći križ je kraj puta prema Lemešu dala podići obitelj Palić. Kad su Čonopljani hodočastili na Jud (Máriagyúd), do toga su ih križa ispraćali mještani. I kad su se s Juda vraćali, tu su ih dočekivali.

O tome križu se, kao i o onom u groblju, starala obitelj Paštrović. Čonopljani su na Jud hodočastili za Duhove.

Gospin kip je dao podići župljanin Petróci, a sada se za održavanje kipa skuplja novac u mjestu. Za održavanje Kalvarije se, bez nekog ugovora, stara obitelj Palić. Johann Bohnert je 23. veljače 1887. godine dobio dopuštenje da na glavnoj ulici podigne kapelu za tijelovsku postaju.

Kapela Srpne Gospe na Vodici

Čonopljani su 1893. godine dali podići lijepu kapelu Srpne Gospe na pola puta između svoga sela i Lemeša. Kapelu je sazio Adam Brauchler iz Crvenke. Kapela ima dva tornjića. Kameni križ pred tom kape- lom je o svom trošku podigao Marko Astaloš sa svojom suprugom Marijom rođenom Mironicki. Godine 1947. je jedna skupina protuvjerski nastrojenih ljudi demolirala kapelu Srpne Gospe na vodici. Iste su noći porušeni i kri- ževi po selu i okolici. U selu su, osim kapele na Kalvariji, bile još tri kapele.

Kameni križ pred crkvom je obnovljen i ponovno postavljen 28. svibnja 1890. godine. Gradio ga je Josef Happf iz Sombora. Na Pačirskoj cesti kraj bunara je stajao križ koji je 1934. godine dao podići Lovro Džinić kraj sala- ša Ilije Džinića. Kapelu na Kalvariji i na Vodici je 1957. godine dao obnoviti župnik Franz Raible. Od tada se tamo opet svake godine 2. srpnja slavi pro- štenje. (Do Drugog vatikanskog sabora se slavio Pohod Blažene Djevice Marije Elizabeti, a taj se blagdan u Mađara zove Sarlós Boldogasszony – Srpna Gospa. Na mađarskom i na njemačkom jezičnom području blagdan se i dalje slavi toga dana).

Za tisak priedio: Stjepan Beretić

Sinovima sv. Franje

Evo već je prošlo osamsto godina
Kad je sveti Franjo dao zavjet Bogu
Da će služiti njemu i braći ljudima
I širiti svijetom mir, ljubav i slogu.

Živio je skromno, u haljini krutoj
Za Krista je puno nepravde podnio
A Isus mu dao svoje svete rane
I sa križa ga je nježno zagrlio.

I Vi ste otišli od svojih domova
Pošli ste stopama svetog oca Franje
Trnovitim putom sa križem u ruci
Slijedite Isusa – naše bijelo janje.

I Vas Isus s križa nevidljivo grli
Otvorio Vam širom svoje grudi drage
Dao Vam je srce kopljem probodeno
Da iz njeg crpите utjehe i snage.

Liječili ste rane njegovoga srca
Prošlo Vam je dugih već osamsto ljeta
Radili ste puno na njivi Božjoj
Žrtvujući sebe za spasenje svijeta.

Svi vam čestitamo Vaše lijepo slavlje
I molimo za Vas oca Franju svetog
Da Vas tu na zemlji od svakog zla čuva
I utisne rane Krista razapetog.

Za sve što ste dobro svijetu učinili
Dragi naši oci beskrajno Vam hvala
A najviše hvala nebeskomu ocu
Što Vas cijelom svijetu njeg'va ruka dala.

Đula Milodanović

Subotička Dužijanca – tradicija koja je nadvladala stoljeće

Dužijanca je svetkovina završetka žetve. U Subotici dužijanca živi kao liturgijsko slavlje čitavo jedno stoljeće, u Somboru desetljećima. Obrednici različitih mađarskih biskupija iz srednjeg vijeka spominju i opisuju liturgijsku zahvalu za žetvu. Ta se svečanost slavila na različite načine, ali je uvijek pretpostavljala prinos nove pšenice i zahvalu za nju. Pšenica se donosila povezana u snop, ali i u najrazličitije vijence, bogate aranžmane od klasova i slame. Ta liturgijska dužijanca je u Subotici ostala do danas. Ona se uvelike razlikuje od svečanosti u srednjem vijeku. Drugačije su prilike u žetvi, drugačije se radi na njivama, a i sve manje ljudi ostaje živjeti na zemlji. Ni u trećem tisućljeću takva dužijanca nije nestala. Ostaje nam kao vrednota neprocjenjive vrijednosti. I valja reći, dužijanca nije ni izdaleka samo zahvalnica ratara. Dužijancu u Subotici osjećaju kao svoju i građani i intelektualci. Iskreno su joj privrženi djevojke i mladići, djevojčice i dječaci. Valja istaknuti i zaslugu svećenstva Subotičke biskupije. Od 1911. godine do danas subotički su svećenici velikom gorljivošću podupirali dužijancu. I svaki je naraštaj svećenika učinio puno za dužijancu. Biskup Budanović, biskup Zvekanović, ali i svećenici koji su njih naslijedili kao župnici subotičke stolne župe. U svemu su stolni župnici imali najširu i najveću podršku ne samo ostalih gradskih župnika, već i od mnogih svećenika iz drugih krajeva biskupije. Drevni običaj zahvale Bogu na plodovima zemlje, a osobito na rodu pšenice, bunjevački su Hrvati u Bačkoj njegovali i unaprjeđivali sve dok nije stasala u svečanu, dostojanstvenu i lijepu priredbu, koja mami, plijeni i zrači ljepotom, bogatstvom, radošću, ljubavlju i dubokom religioznošću. Dužijanca je duboka i iskrena svetkovina zahvalnosti. Dužijanca je kućna svečanost, kućna svetkovina završetka žetve. Svetkovina zahvale. Svetkovina s mirosom znoja, svetkovina radosti, svetkovina nadasve pobožne zahvalnosti. Dužijanca je svetkovina domačice i domaćina. Dužijanca je slavlje obiteljsko. Kad dužijanca ne bi bila tako duboko u duši, kad dužijanca ne bi bila u krvi bunjevačkog Hrvata, ne bi dužijanca nikad u crkvu ušla. Prije stotinu godina, 1911. godine, imao je ugledni subotički župnik Baško Rajić što unijeti u crkvu. Mogao je početi slaviti dužijancu i u crkvi zato što dužijanca i nije drugo, nego sklopljene ruke i molitva iz duše. Kad dužijanca kućna ne bi bila radost, ponos i zahvala, ne bi župnik Blaško imao

što u crkvu unijeti. Prije svake dužijance su mnoge zore prevarene. Svatko je u žetvi radio, zna da je na njivi trebalo biti u praskozorje. U predzoru je kad je sve mokro od rose. Kućna dužijanica je i onaj blagoslovljeni zalogaj poslije dugih dana provedenih na žegi i radu od jutarnje do večernje Danice. U svečanim povorkama ćemo svake godine vidjeti dječicu na rukama ponosnih majki. Dužijanica raste u nama pod maminim srcem. Dužijanica raste u čedu na maminim rukama. I što smo odrasliji i što smo stariji, dužijanica nam je draža.

Od one prve crkvene dužijance do ove koja nam predstoji 2011. godine prošlo je cijelo stoljeće. Začela se ta naša dužijanica u mađarskom kraljevstvu Austro-Ugarske. Nadživjela je jednu monarhiju. Ispratila je. Nadživjela drugu monarhiju, nadživjela je i nemile godine komunizma. Ispraćala je dužijanica kraljeve i careve, ispraćala, a ostala. Bila je ona prava dužijanica i kad se slavila u župnoj crkvi svetoga Roka. Bila je dostojanstvena i veličajna kad se slavila u subotičkoj Velikoj crkvi. Bila je prava dužijanica i onda kad su prvopričesnici obavljali časnu dužnost bandašice i bandaša. Dužijanica je osmijeh široki kao ravnica naša. Dužijanica dugo traje. Dužijancu našu ne ugasiše ni ratovi, ni žalovanja, ni suša ni povodanj.

Dužijanica je veliki himan zahvalnosti. Dužijanica cijelo jedno stoljeće u jedno kolo rada, zaufane molitve, u kolo ponosa i ljepote okuplja i pjesnika i radnika, i pisca i umjetnika, i seljaka i svećenika, i riječ moljenu, i riječ napisanu i riječ spjevanu. U zahvalnost dužijance stane i kruh i rad, i riječ i pjesma. Stane i suza. Suza od napora i suza od dragosti.

Neka je zahvalnost osjećaj. Ali je zahvalnost stav i moralno držanje, moralna obveza. U čovjeka vjernika zahvalnost prelazi u naviku, pa u osobnu karakteristiku. Zahvalnost na dužijanci je divljenje pred velikodušnim Bogom. Dužijanca otkriva ljepotu davanja i primanja. I svaka dužijanca, kućna, liturgijska povećava naš optimizam. Svaka dužijanca širi obzorje. Dužijanca otvara vedar pogled u budućnost. Slavili su naši stari dužijanci i kad su se meli tavani. Slavili je i onda kad su marljivim seljacima zemlju otimali. I njima je svaka dužijanca bila jamstvo boljih dana. Slavila se dužijanca i onda kad su naše svećenike vukli po tamnicama. Slavila se dužijanca i kad su nam biskupa Lajču do smrti pretukli u Somboru. Slavila se dužijanca kad su naši djedovi tamnovali i kad su ih tukli. I svaka je dužijanca obvezivala, tako i ova. Dužijanca, u svakom tko je slavi budi želju i odlučnost da teškoće odlučno i odgovorno preuzme na sebe. Zato je dužijanca poticaj za dijete, i mlado. Dužijanca je poticaj đaku i studentu. Radi. Na tebi je odgovornost za bolje sutra.

Znamo, dužijanca je žetvena svečanost bunjevačkih Hrvata. Na sličan su je način slavili svi stanovnici Bačke. Dok su kod drugih naroda svečanosti dužijance ostale na razini velikih folklornih priredbi, kod bunjevačkih Hrvata je od dužijance ostalo ono najbitnije. Dužijanca je, kako netko reče, *izraz žive vjere i zahvalnosti Trojedinomu Bogu obojeno katoličkim hrvatskim identitetom i kulturnim izričajem*. Kolikogod dužijanca u Subotici bila i kulturni projekt, koji traje od 25. travnja do posljednje nedjelje u kolovozu, ipak je njezin vrhunac svečana euharistija u subotičkoj stolnoj bazilici svete Terezije. Kruna i kruh, vino, voda i hostije na rukama biskupa i na našem žrtveniku – to je vrhunac dužijance, a sve ostale manifestacije vode k tome vrhuncu. U okviru subotičke dužijance su velike priredbe: natjecanje „risa-

ra“, tamburaška večer, izložba slika od slame, djela tavankutske kolonije slamarki, voznje fijakerima. Mladost je bila i ostala srce dužijance. Bandašica i bandaš su središnji likovi dužijance. Od 1985. godine do danas sam sudjelovao u izboru bandašica i bandaša. Cijelu četvrtinu stoljeća doživljavam iznova i iznova, s kakvim ponosom, s kolikim ushićenjem mladi Subotičani prihvaćaju tu čast. Za svakoga je ta služba čast.

Središnji likovi ove svečanosti su bandaši i bandašice.

Ono što je župnik Rajić započeo u subotičkoj crkvi svetoga Roka, zahvatilo je ne samo sela oko Subotice. Dužijanca se na sličan način slavi i u Somboru i po somborskim salašima, slavi se dužijanca i u Lemešu i u Čonoplji. Svečanim euharistijskim slavljem se dužijanca slavi i u Ljutovu. Zato je ova stota dužijanca još jedan uvjerljivi znak životnosti i dokaz veličine župnika Rajića. Kao dobar poznavatelj duše ovdašnjeg seljaka, znao je, kolika je perspektiva i kolika snaga dužijance.

Premda su gradske vlasti u Subotici 1968. organizirale veliku „dužijancu“ bez svete mise, ta se priredba ubrzo rasplinula zato što nije imala dušu. Bila je ona veličanstvena smotra bunjevačke nošnje. I ne samo bunjevačke. Bila je ta „dužijanca“ manifestacija koja je okupljala tisuće i tisuće ljudi. Zauzetost grada Subotice dolazi do izražaja od 1993. godine. I opet je dužijanca imala dušu i opet je bila lijepa dužijanca, premda su to bile godine rata i strahovanja. Od tada se crkvena dužijanca slavi uz sudjelovanje gradskih vlasti. Grad Subotica je pokazao koliko drži do dužijance i onda kad je Odboru dužijance dao veliko priznanje nagradom „Pro Urbe“. Od 2008. godine se organizira Mala dužijanca sa zahvalnom svetom misom i povorkom kroz grad, da se djeca na svoj način naviknu na ono što će slaviti kad ponarastu. Veliki skladatelj i zaljubljenik tamburice i domaće pjesme, dr. Josip Andrić je skladao operu kojoj je dao ime Dužijanca. Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ je Odbor dužijance nagradio „Antušovom nagradom“. Svi su subotički biskupi rado slavili dužijancu. Posljednjih dvadesetak godina subotički biskup mons. János Péntzes, na prijedlog Odbora dužijance rado poziva biskupe, nadbiskupe i kardinale da u Subotici predvode dužijancu. Svi su biskupi gosti ponosni što su sa subotičkim bunjevačkim Hrvatima slavili dužijancu. Radovali su se i oni koji su nam dolazili iz inozemstva.

Stota obljetnica dužijance treba pokazati svijetu da osim „globalnog sela“ postoji nešto izvorno, nešto što nitko nema. A dužijanca sa svim svojim folklornim nabojem je svečanost nošena vjerničkim srcem, zahvalom Bogu, odanošću grani bunjevačkoj. I posebna je, jer tako nešto nitko nigdje nije sačuvalo. Ima dužijanca povorku, ima izložbe, ima priredbe, ali ona je nešto puno dublje. Ona je vjeroispovijest, ona je zahvala Bogu, pohvala

čovjeku, ona je otvorena knjiga iz koje se čita humana, kulturna, društvena i nadasve religiozna vrijednost bunjevačkih Hrvata. U prospektu za dužijancu 2010. čitamo: „Danas, na početku trećeg tisućljeća, kada smo skloni čitav svijet nazivati ‘globalnim selom’, danas kada globalizam unosi strah i nadu, kada se čovjek udaljava i vraća u milje izvornog, autohtonog kulturnog bogatstva i prebire po pravim vrednotama, danas kada ljudski um shvaća ono dobro i počinje iznova cijeniti ono lijepo što je učinila ljudska ruka, što je tvorevina duha i uma, često se pitamo što je to što nam nedostaje? Nedostaje nam, čini se, zrnice nekadašnjeg ‘zdravog ljudskog’ razuma, uz zrnice istinskog i nepatvorenog ljudskog života, provedenog u radu, nedostaju nam i zrnca kreposti i samozatajnosti, reda i smirenosti s kojom se živjelo. Nadasve nam nedostaje vrijeme za sve pobrojano. Nedostaje nam i prilika da se osvrnemo oko sebe, da bismo, možda, spoznali kako svijet krije još mnogo tajni, neotkrivenih vrednota i duhovnog blaga ... i zato se uvijek iznova divimo čudesnom svijetu narodnog stvaralaštva u kojem običaji vezani uz završetak žetve u Subotici i okolici, imaju posebno mjesto. Dužijanca nije usputna i prolazna manifestacija, već odredište mnogih ljudi različitog staleža i dužnosti. Dužijanca svojim šarmom privlači mnoge ljude, koji joj se vraćaju, a kanili su samo proći.

Unatoč mnogim poteškoćama, dužijanca je uspjela sačuvati dušu i ostati primjerena čovjeku”.

Našoj stoljetnoj dužijanci *Subotička Danica* želi još mnogo ljeta, da nam živi desetljećima, da doživi sljedeći centenarij. Sto godina poživjela!

Život što mi Nebo daruje

Evo, stajem pred Tebe
u prvi red za kajanje,
jer je moja duša grijehom takla dno;
jer upoznao sam zlo što Te za križ vezalo,
moju ljubav što sam uvijek tražio.

Sada cijeli život svoj u Tvoje ruke predajem,
jer je svijet za mene stanica bóli.
Moje srce priznaje: Ti si Istina i Put,
i Život što mi Nebo daruje.
Ti si Život što mi Nebo daruje.

Ti si za mene podnio križ
stazom punom bóli i padanja.
Ali, i sad misle svi koji Te ne poznaju
da s tog puta više nema povratka,
da si raspet kao tat, da je Tvoja zadnja riječ
samo vapaj što do Neba ne stiže.

Evo me, slijedim Te, Isuse,
sve moje pjesme su za Tebe,
jer Ti si jedini Put i Istina,
i Život što mi Nebo daruje.

Prva nagrada za tekst na HosanaFestu 2010.
izvođač: Emanuel Enko Majstorović (Velika Gorica)
tekst, glazbu i obradu napisao Dražen Pavin

100 godina župne crkve Presvetog Srca Isusova u Tavankutu

Prema dosadašnjim istraživanjima, Tavankut je vrlo staro mjesto. Selo se spominje 1435. godine. Povjesničar Ivanyi spominje da se tavankutsko stanovništvo 1598. godine preselilo u kraj oko Ostrogona (István Iványi, *Bács-Bodrog vármegye Földrajzi és történelmi helynévtára*, 5. sv., Subotica, 1907., str. 124.). Isti povjesničar ističe da se Tavankut 1439. godine spominje kao grad. Spominje se i 1504., pa 1511. i 1519. godine. Spominje se i 1543. u popisu dužnika kalačkom nadbiskupu. (István Iványi, *Bács-Bodrog vármegye Földrajzi és történelmi helynévtára*, 1. sv., Subotica, 1909., str. 131-132.). Za pretpostaviti je da je i u ta najstarija vremena Tavankut već bio župa. Pred kraj turskoga ropstva za tavankutske su se vjernike starali subotički, odnosno segedinski franjevci. Od 1773. godine tavankutska je župa bili na brizi župniku svete Terezije u Subotici sve do 1910. godine, kad je osnovana današnja župa Presvetog Srca Isusova tako što se izdvojila iz granica glavne subotičke župe. Iste je godine podignuta velika crkva u neoromaničkom stilu, da bi istom 1931. godine bila iznutra oličena, onako, kako je danas poznamo. Godine 1959. uređena je crkva i izvana. Dugačka je 48,35 m, široka 14,5 m. Crkva je građena u obliku križa.

Njezine poprečne lađe proširuju crkvu na 29,75 metara. Visina glavne lađe iznosi 13,2 metra. Tavankut se ponosi crkvenim tornjem visokim 46 metara. U tornju su tri zvona.

Čim se završila gradnja crkve, oko nje su počele nicati kuće, pa se razvilo lijepo naselje. Između dva svjetska rata župa je brojala čak 8.000 vjernika, dok se u novije vrijeme župa svake godine ubrzano smanjuje za najmanje tridesetak vjernika. Sada župa, zajedno sa svojim filijalama Svete Ane u Gornjem Tavankutu i Uzvišenja sv. Križa u Ljutovu broji oko 4.800. Matične knjige župe vode se od 1910. godine. O životu u župi govori i činjenica da je od 1998. godine, kad je u župu došao sadašnji župnik, Franjo Ivaković, na župnoj crkvi, župnoj kući, na kapeli svete Ane izgrađen novi krov, nova električna instalacija, elektrificirana su zvona, obnovljene orgulje, a tijekom 2007. godine blagoslovljen je kamen temeljac, te su započeli radovi na izgradnji nove crkve svetoga Križa.

Pastoralno djelovanje

Župljani tavankutske župe su aktivni oko pripreve svih velikih blagdana kao što su Božić i Uskrs. Svake godine organiziraju lijepo proštenje i bogate dužijance. U Tavankutu su u došašću ponovno oživjele zornice. Božićni blagdani privuku u Gornji i Donji Tavankut, kao i u Ljutovo, tridesetak mladih tamburaša, koji svojom svirkom uveličaju blagdansko raspoloženje. Lijepi su i korizmeni dani u Tavankutu, kad više stotina vjernika sudjeluje na pobožnostima Križnog puta i korizmenih propovijedi. U ovoj pripravi aktivno sudjeluju i katekumeni kojih ima svake godine. Na području župe se slave četiri proštenja: na Čikeriji kod križa, u Donjem Tavankutu, u Gornjem Tavankutu i u Ljutovu. Posebno su lijepe dužijance u Donjem Tavankutu i Ljutovu. U ovim slavljinama sudjeluju djeca i mladi više kulturno-umjetničkih društava. A Čikerija koncem ljetnih školskih praznika privlači veliki broj mladih katolika iz grada Subotice i okolnih naselja na susret pod imenom „Čikerijada“. Župljani tavankutske župe svake godine koncem svibnja organiziraju i biskupijski susret ministranata na hrvatskom jeziku.

Sadašnji župnik Franjo svakako spada među najaktivnije svećenike vjeroučitelje u biskupiji. Predaje vjeronauk u osnovnim školama svoje župe i u Ekonomskoj školi u Subotici. U župnoj administraciji je ažuran. Na skrbi mu je uređenje prostora oko crkve i kapele te dva groblja koja posjeduje tavankutska crkvena općina. Nedjeljom slavi svetu misu za svoje vjernike koji se okupljaju u Gornjem i Donjem Tavankutu, te u Domu kulture u Ljutovu. Župnik Ivaković već godinama uređuje i vjersku emisiju na Radio

Subotici. Posljednjih nekoliko godina on je aktivni član Hrvatske zajednice bračnih susreta. Župnik je ponosan i na svoje suradnike: na domaćicu Gizu Gurinović, službenicu u uredu Stanu Bilinović, orguljaša i zborovođu Zorana Đerega, kao i na sakristanke Jacintu Merković i Ljilju Merković. Nađe župnik vremena i za nogomet sa svojim župljanima i ministrantima u župnom dvorištu.

U stogodišnjoj povijesti, župa u Tavankutu je imala pet župnika i nekoliko upravitelja župa. Župnici su bili: Grgo Romić (1910-1915); Antun Berger (1917-1944), koji je strijeljan kad su u Tavankutu komunisti preuzeli vlast; Ivan Lebović (1945-1960); Antun Gabrić (1961-1998); Franjo Ivanković (1998.).

U crkvi se pored glavnog oltara Presvetog Srca Isusova nalaze još četiri oltara: Žalosne Gospe, Blažene Djevice Marije, Svetog Antuna i Svetog Josipa. Oltare su podigle ugledne obitelji ove župe. U postkoncilskoj obnovi prošireno je svetište crkve i podignut je novi oltar s dva ambona. Oltar i crkva su posvećeni po rukama subotičkog biskupa Matije Zvekanovića 20. listopada 1974. godine. Godine 2002. izvršena je temeljita obnova krova crkve i malog zvonika. Crkva danas ima dva zvona: veliko 610 kg i malo 160 kg. Godine 2004. obnovljene su orgulje u crkvi. Tavankutska župa pripada subotičkom dekanatu „Stari grad“. Župa u Tavankutu danas broji oko 4300 vjernika. Vjeronauk pohađa 270 djece. U župi su više desetljeća djelovale sestre dominikanke koje i danas imaju svoj samostan u župnom dvorištu.

Đurđinska crkva ulazi u svoju 76. godinu

Đurđinski župnik župnik Lazar Novaković je na kraju svečane svete mise o 75. obljetnici crkve u Đurđinu u ime Đurđinčana ponosno izjavio da je đurđinska župa Crkvi darovala šest svećenika. To su Lojzija Stantić, Nikola Dulić, Ante Stantić, o. Gerad Tomo Stantić, fra Željko Dulić i Blaško Dekanj. Jubilarnu svetu misu je predvodio subotički biskup, mons. dr. János Pénzes. Na slavlju je bio i generalni vikar Subotičke biskupije, mons. Slavko Večerin, arhiepiskop Stolnog arhiepiskopata Subotičke biskupije, mons. mr. Andrija Anišić, tajnik Subotičke biskupije mr. Mirko Štefković, žednički župnik Željko Šipek, dok je svećenik Miroslav Orčić bio vjernicima na raspolaganju za svetu Ispovijed. Na slavlju je bio i đurđinski bogoslov Robert Mađarić. Župnik Novaković je spomenuo i svoje prethodnike: Jakov Grunčić, Tome Bukvić, Marko Vukov, Marijan Đukić i Lazar Ivan Krmpotić. Slavlje je održano u nedjelju, 3. listopada 2010. godine, a okupilo je veliko mnoštvo Đurđinčana i njihovih rođaka. O tome je pisao listopadski broj katoličkog lista *Zvonik*.

List „Bačko klasje“ i župni ured Đurđin objavio je 1985. godine značajnu brošuru tadašnjeg monoštorskog župnika Ivica Prčića o povijesti Đurđina. Ivica Prčić navodi različite pisce koji ističu da se selo Đurđin prvi put spominje 16. veljače 1462. godine. Navodi i Miju Mandića, koji ističe da je Đurđin 1540. godine imao 24 kuće. Nakon Mohačkog poraza turski dokumenti također više puta spominju Đurđin. Krajem 16. stoljeća pustara Đurđin još ima dvadeset i šest kuća iz kojih se ubire porez. Godine 1662. Đurđin je bio opustjelo mjesto. Kad je Subotica razvojačena, pa 7. svibnja 1743. godine proglašena kameralnim gradom, na popisu njezinih pustara se spominje Đurđin, kao jedna od dvanaest pustara. A kada je Subotica 22. siječnja 1779. godine postala slobodnim kraljevskim gradom, Đurđin se opet spominje među pustarama koje pripadaju gradu. Crkveno-pravno Đurđin je do 1913. godine pripadao bajmočkoj župi, a onda se priključio novoosnovanoj žedničkoj župi.

Danas selu Đurđin pripadaju i naselja Mala Pešta i Pavlovac. O Pavlovcu se priča da je u blizini nekadašnje željezničke postaje bilo crkvište, i da je narod tu crkvu zvao starom, za razliku od franjevačke crkve u

Subotici, koja je za njih bila nova crkva. Predaja drži da su do raspuštanja pavlinskog reda na Pavlovcu djelovali pavlini. Spominje se i džamija, koja je bila oko Čovićevog salaša, pa je lako zaključiti da je Pavlovac bio oveće mjesto za vrijeme Turaka. Godine 1913. Đurđin je izdvojen iz bajmočke župe i pripojen župi Žednik. Đurđinski su katolici i dalje bili daleko od crkve: Subotica 18, Bajmok 9, Tavankut 9, Žednik 8 kilometara. Tome valja dodati i to što u to vrijeme nije bilo tvrde ceste ni u jednom pravcu. To je Đurđinčane potaknulo da požele svoju crkvu u svome selu. Konačno, 23. prosinca 1923. godine žednički župnik Petar Evetović je okružen uglednim župljanima iz Đurđina u žedničkom župnom domu izabrao članove Crkvene općine Đurđin. Još na toj sjednici ponudio je Lazo Stantić zemlju na kojoj bi se u Đurđinu gradila crkva. Onda je zemlju ponudio Ive Prčić. Istom 1933. godine Karlo Molcer i Bolto Dulić su izradili nacrt za današnju crkvu. U nazočnosti generalnog vikara Bačke apostolske administrature, Blaška Rajića, 22. travnja 1935. godine je počela izgradnja crkve. Ni ono zemljište koje je ponudio Ive Prčić nije odgovalo. Konačno je crkva podignuta na zemlji Marijana Jaramazovića, a veliku novčanu pomoć je pružio Veco Prčić i nje-

gova kći Janja. Kamen temeljac je 12. svibnja 1935. godine blagoslovio apostolski upravitelj Bačke administrature biskup Lajčo Budanović. Priča se da je svaki član zastupstva crkvene općine bio zadužen da u svome šoru okuplja ljude na mobu. Oko majstora je danomice radilo po 20-30 ljudi. Gradnja je tako brzo napredovala da je župnik Petar Evetović 12. kolovoza 1935. godine već mogao blagosloviti križ za toranj nove crkve. Biskup Budanović je 6. listopada 1935. godine blagoslovio zvono koje je darovao Marijan Jaramazović i tek završenu crkvu. Đurđin je 17. rujna 1939. godine doživio prelijepu svečanost: generalni vikar Blaško Rajić je blagoslovio orgulje, koje je izgradio zagrebački graditelj orgulja Milan Majdak. Na svečanoj kolaudaciji je svirao priznati zagrebački orguljaški umjetnik, profesor Franjo Dugan. Pjevalo je Hrvatsko pjevačko društvo Sveta Cecilija. Zborom je ravnao tada student Papinske glazbene akademije Albe Vidaković.

Ivica Prčić je nabrojio sve svećenike koji su djelovali u Đurđinu. Prvi vikar u novoosnovanoj vikariji đurđinskoj je bio Nikola Dulić. Njega je 1. kolovoza 1937. godine naslijedio mladomisnik Matiša Zvekanović. U njegovo vrijeme počinju se voditi matice. Kad je Zvekanović premješten za vikara u subotičko predgrađe Aleksandrovo, 1939. godine je u Đurđinu djelovao Pavao Bešlić, pa opet Nikola Dulić i Ferenc Tasi. Iste je godine imenovan Gabriel Crnković vikarom u Đurđinu. Na tom je mjestu ostao do 1940. godine, kad je vikarom postao Jakov Grunčić. Od 1947. do 1950. godine su mu pomagali Ivan Juriga, Johannes Hartmann, Pavao Bešlić, Alojzije Stantić, Ivan Kujundžić, Nikola Dulić, Franz Jerai i Gabriel Crnković. Godine 1958. je na čelo župe na mjesto Jakova Grunčića došao Veco Bajić. Bajića je 1959. godine naslijedio Antun Gabrić, na čije je mjesto 1961. godine došao Tome Bukvić. Kad je župnik Bukvić premješten u Suboticu za biskupijskog knjižničara, u župu je došao Marko Vukov. Njega je 1984. godine naslijedio Marijan Đukić. Kad je Marijan Đukić za vrijeme ratnih prilika prešao u Zagrebačku nadbiskupiju, za župnika je u Đurđin došao Lazar Ivan Krmpotić koji je tamo djelovao sve do svoje smrti 6. veljače 2006., kad je poginuo. Na župničkoj ga je stolici naslijedio sadašnji župnik Lazar Novaković. Od 2010. godine župnik Novaković upravlja i župom svetog Trojstva u Maloj Bosni.

Da ih ne zaboravimo

Grgo Kujundžić

VELIKA ŽENA BAČKE RAVNICE

Časna sestra Marija Anđelina Kujundžić

(1. kolovoza 1912. – 8. kolovoza 2010.)

U trenutku dok je vrhbosanski nadbiskup, kardinal Vinko Puljić u subotičkoj katedrali, sa Presvetim blagoslivljao grad i narod, dok se orila pjesma „Tebe Boga hvalimo“, završila je svoj ovozemaljski „ris“ (žetvu), sigurno najstarija časna sestra M. Anđelina (Jelena) Kujundžić.

Proslavila je svoj 98 rođendan 1. kolovoza a umrla je u svojoj 99. godini života. Dok su na stogodišnjicu subotičke Dužijance bandaš i bandašica prinosili blagoslovljeni kruh prvaku grada, s. Anđelina svoju je dušu predavala Stvoritelju. Umrla je 8. kolovoza u kući sestara Naše Gospe „Anuncijata“ u Subotici. Sretnog li časa i naše nade, da je proslavila svoju prvu Dužijancu u nebeskom žitnom polju.

Život dugačak, bogat i plodan

/Iz govora s. M. Martine Koprivnjak, vrhovne glavarice/

Okupljeni smo kako bismo u zahvalnosti ispratili na vječni počinak našu dragu s. Anđelinu Kujundžić koju je Gospodin pozvao k sebi u vječnu radost u nedjelju 8. kolovoza, tjedan dana nakon njezina 98. rođendana. S. Anđelina proživjela je plodan i dug životni vijek, skoro cijelo stoljeće. Taj je dugi put započeo u Maloj Bosni gdje je rođena 1. kolovoza 1912. godine u obitelji Ilije Kujundžića i Marije rođene Tikvicki. Krštena je idući dan u subotičkoj katedrali sv. Terezije. Osim Andrije, sina prvorođenca koji je umro kao malo dijete, roditeljima Iliji i Mariji Bog je podario još četiri kćeri od kojih su tri postale redovnice: Janja – s. Mehtildis, koja je svoje zvanje ostvarila kod sestara Magdalenki u Sloveniji, te dvije sestre Naše Gospe: Jelena – s. Anđelina i Đula – s. Anđelka.

Otac Ilija poginuo je na ruskoj fronti 1914. godine tako da je majka Marija sama odgojila u vjeri i osposobila za život svoje četiri kćeri. Stroga i odlučna naučila ih je voljeti red i svaku vrstu posla što se sve do duboke starosti moglo vidjeti i na našoj dragoj pokojnici.

Godine 1932. Jelena je primljena u samostan sestara Naše Gospe u Subotici. Nakon školovanja i početne redovničke formacije stupila je u novicijat 15. kolovoza 1935. Prve zavjete položila je 17. kolovoza 1936., a doživotne 17. kolovoza 1942. Tijekom svoga redovničkog života s. Anđelina je živjela u više navrata u samostanima u Zagrebu: u kući Matici u Primorskoj, i u Remetama, u Bukovačkoj 316, te u Garešnici i u Subotici. Tu se u dragu ravnicu vratila zadnji puta kako bi bila uz svoju sestru Tonu posljednjih godina njezina života.

U svim tim zajednicama obnašala je odgovorne službe: u više navrata je bila odgojiteljica kandidatice, prvi puta već u doba svoga studija. Od 1942. do 1946. bila je kućna poglavarica u kući Matici u Zagrebu, te vrhovna glavarica od 1946. do 1958. Bila je kućna poglavarica u novoosnovanom samostanu u Bukovačkoj od 1964. do 1967. a od 1967. u Harambašićevoj u Subotici, kada je ujedno bila i vrhovna savjetnica.

Cijeli život s. Anđelina je predano i žarko radila u službi zajednice. Upotrebljavala je marno sve sposobnosti kojima ju je Gospodin obilno obdario. Teška i prijelomna vremena u društvu i Crkvi tražila su maksimalno zalaganje, a mlada Družba u nastajanju tražila je požrtvovne i mudre sestre koje će se založiti u stvaranju novih načina i mjesta djelovanja. Dala je svoj doprinos i na planu Crkve kad je u vrijeme II. vatikanskog koncila radila u tiskari ss. Naše Gospe u Primorskoj a s p. Lukom Cirimotićem, monfortancem, je dugi niz godina radila na apostolatu posvete Bezgrešnom Srcu Marijinu.

No, veliki pothvati zahtijevaju i velike žrtve, a široko polje rada naučilo ju je tražiti i prihvaćati pomoć: biskupâ, svećenikâ, duhovnikâ, stručnjakâ na raznim područjima a osobito sestara iz vlastite zajednice.

Visoko je cijenila svaki život i djelovanje, što je bilo odraz njezine velike ljubavi prema Gospodinu i dubokom jedinstvu s Njim.

U svojim osobnim bilješkama s. Anđelina kaže da je od djetinjstva željela biti sveta, živjeti iz ljubavi i činiti uvijek ono što se Bogu više sviđa. Ideal joj je bio biti kao Isus, živjeti u prisutnosti Božjoj, biti mu vjerna u sitnicama. Svoj je duhovni život hranila ustrajnom, dubokom i žarkom molitvom. Gospodin ju je pohađao bolešću i velikim trpljenjem, a ona je sve rado prihvaćala iz Njegove ruke i prikazivala na velike nakane: za Crkvu, Družbu, za svoju veliku obitelj i hrvatski narod, osobito u dragoj joj Bačkoj.

Jedno je stoljeće dugo razdoblje u životu cijelog naroda, osobito pak je to životno razdoblje jedne osobe. To svoje bogato životno iskustvo s. Anđelina je rado dijelila kroz razgovor i pisanu riječ. Voljela je stvarati riječ i u njoj se darovati, jer se radovala daru Božje Riječi, daru samoga Boga nama ljudima. To joj je darivanje dugo održalo bistar um i vedre misli, a veliko zanimanje za život i sve novo što nastaje održalo joj je duh mladim.

Zahvalna srca danas ispraćamo posmrtno ostatke naše drage s. Anđeline s čvrstom vjerom da je njena najdublja želja ispunjena u blaženom gledanju Božjega lica i jedinstvu s Njim.

Vjerujem da će s. Anđelina, koja je za zemnog života s ljubavlju pratila događanja u Družbi i Crkvi i u njima aktivno sudjelovala, rado pred Gospodinom moliti za našu sadašnjost i budućnost. Neka s Marijom, majkom naše Družbe i našim Utemeljiteljima, izmoli novi procvat hrvatske grane Gospina stabla.

Iz duhovne oporuke s. Anđeline

Želim sa svima vama podijeliti jedan dio duhovne oporuke s. Anđeline.

Ona piše: *Velika hvala na svemu dobrom, kulturnom i svetom što mi je podario Gospodin po mojoj Družbi kroz moj dugi tijek života u njoj. Neka mi dobri Bog milostivo oprosti ako ta dobra i te talente nisam dosta upotrijebila za korist Družbe i njezinih članica. Ujedno molim oprostjenje od svojih Poglavara i od svake moje sestre za sve što nije bilo Bogu milo i njima na izgradnju. Bezbroy puta HVALA svima i svakome, na svemu!*

Molite za me kod Isusa i Gospe. Do viđenja u Očevoj kući gdje ima mnogo stanova. Voli vas u Isusu i Mariji vaša zahvalna i nevrijedna s. M. Anđelina Kujundžić.

Draga s. Anđelina, neka vam bude kako ste vjerovali, a Bog neka preobilno doda ono čemu se niste mogli ni nadati. Uživali vječnu radost u društvu svetih!

Čitavo stoljeće služila nebeskom Kralju

/Iz oproštajnog govora s. M. Imakulate Malinka/

O smrti, ti najbliže rastavljaš, ali slomljena je snaga tvoja!

Danas nas, prožima nada u uskrснуće, jer onu koju izgubismo, tamo ćemo opet vidjeti! (sv. Braulion biskup)

Nakon što su ovu Družbu sestara Naše Gospe Majka Roza Kopunović i biskup Lajčo Budanović, kao i blaženi Alojzije Stepinac presadili u Zagreb, Vama je povjerena ova Božja baština. „Na dobru zemlju padoše joj konopi“ (Ps 16,6).

Od dana Vašega prijelaza, Majko Anđelina, smijemo Vas zvati naša Nebesnica, Zagovornica kod Boga. Istrošeni Evanđeljem najveće zapovjedi, bijaste među nama ona, koja je s upaljenom svjetiljkom vjerno išla za svojim nebeskim Zaručnikom Isusom. Danas u zahvalnosti slavimo Vaš najveći Dan – susreta s Nebom. Devedeset osam punih godina, sve tamo od

Vašega krštenja, ta je svjetiljka gorjela pred Gospodinom i svima nama. Dogorjela je primjerom vjernosti kako o drugoj tako i o trećoj straži. Svi smo tome svjedoci! Čitavo stoljeće služili ste Nebeskom Kralju – Zaručniku svoje duše kao i svojim sestrama, ponavljajući s Isusom „Ne boj se, malo stado“ (Lk 12,32).

Zlopatili ste u svemu s nama, ali uvijek u vjeri i nadi, donoseći bogate plodove na oltar života. Zato ste i mogli, uz slavlje svoga srebrnog jubileja, uskliknuti: „O, drago SUNCE moga života, kako si sigurno uvijek, pa i iza velikih oblaka... Osjećam se već dugo s Isusom na križnom putu. O, kako čeznem, da Mu smijem zadnjim činom umiranja posvjedočiti ljubav“. Ta čežnja Vam je, Majko Anđelina, sada ispunjena!

I u skrovitosti staračkih dana davali ste sve za ovu malu Družbu – dok ne prijedoste u slobodu Oca, Sina i Duha Svetoga. Zato ste mogli uputiti Bogu i ovu molitvu: *Gospodine moj i Bože moj, pomози mi da dođem do mjere savršene ljubavi primjerene mome biću... jer znam da ću samo onda smjeti zagrliti smrt za kojom čeznem kao za svojom velikom osloboditeljicom. Dođi, Gospodine Isuse!*

I Isus je došao, sreli ste se licem u Lice. Kako veličanstveno! Danas, dok kao ljudi plaćemo radi Vašeg odlaska, ujedno se radujemo tom Vašem oslobođenju od svega zemaljskoga i čestitamo na nebeskom!

Hvalu pjevamo i Mariji Majci Nebeskoj, od koje ste naučili biti nam Majka. Evo i Vaših majčinskih poticaja svima nama iz pisma davne godine 1964.: *U molitvi i općenju s Bogom tražite snage i svjetla. U tom svetom nastojanju molite jedna za drugu da ustrajete. Težite za velikim stvarima, težite za herojskom požrtvovnošću, za ljubavlju koja vodi do potpunog sjedinjenja s Bogom već ovdje na zemlji. U tome je svetost!*

Hvala, Majko, za život Vaš među nama! Hvalimo Boga Oca što smo Vas imali! Hvalimo Boga Sina što ste nam darovani! Hvalimo Duha Svetoga što Vas je među nama posvećivao i posvetio!

O Družbi sestara Naše Gospe

Časne sestre Naše Gospe su nastale od kongregacije školskih sestara Notre Dame iz Kaloče, nakon stvaranja nove države 1918. godine. Nova samostalna Družba je osnovana i potvrđena 1930. godine, a prvo ime im je bilo Družba bačkih siromašnih sestara učiteljica Naše Gospe s kućom na Zrinjskom trgu u Subotici. Tu su držale i školu za žensku djecu i mladež. Danas je to škola Zmaj Jovina a trg se zove Oktobarske revolucije ili na tzv. „Voćnoj pijaci“. Nikada im nije vraćena ova kuća. Mlada Jelena izabrala je redovničko ime Anđelina a kasnije Anđelina. Već kao redovnica je u Novom Sadu završila veliku maturu Realne gimnazije a kasnije studij matematike u Zagrebu. Trebale su tadašnje sestre i profesore za svoju školu u Subotici.

Početkom rata ova Družba je prenijela svoju maticu u Zagreb. Svestrano im je to pomogao tadašnji nadbiskup a sada bl. Alojzije Stepinac. U tom prijelazu je s. Anđelina od 1942. do 1946. bila poglavarica kuće u Zagrebu. Imala je veliku, aktivnu ulogu, naročito u vrijeme ratnih godina ili možda još veću u poratnim. Ratne strahote ostavile su veliki trag i na njihovu Družbu a poratno vrijeme možda još gore. Nestajali su, „pojeo ih mrak“ i sl. a sestre, časne sestre sa svojom Majkom su prolazile Kalvariju.

Čak su bile osuđivane na zatvor zbog „žitnih obaveza“.

U jednom pismu (30. rujna 1949.) teta Tonka piše sestri Janji u Studenice: „Ako ti još hoćeš nešto saznati, pitaj Anđele (Anđelku i Anđelinu), a ako se oni ne jave, pitaj anđele one gore...“ Znala je, bit će Tonka i stara mama Mara u zatvoru. I bile su. Možda i „Anđeli“.

Samostanske poteškoće je teško opisati. Nekada su sestre imale naziv siromašne sestre, što su stvarno i bile. S. Anđe-

lina je u poratno vrijeme išla po selima Slavonije i Podravine seljačkim kolima, proseći krumpir, grah, brašno i druge potrepštine za svoj samostan. Večernji vlak u 22 sata iz Subotice za Zagreb i kupe časnih sestara bio je nakrcan paketima i kuferima od pletenog pruća, s darovima potrebnim za život. Voljeli su Subotičani a naročito rodbina svoje „teta časne“.

Kao vrhovna poglavarica, ispratila je svoje sestre, pa i rođenu sestru Anđelku u Belgiju u Ličge (Lijež) u Hrvatsku katoličku misiju, da odatle, koliko mogu, pomognu život u tadašnjoj Jugoslaviji.

Među ostalim jezicima, naučila je i francuski tako da je čak i prevodila knjige s francuskog i izdavala ih. Iz današnje perspektive to možda i nije nešto značajno ali pedesetih i šezdesetih godina izdavati knjige, koje su tiskane na matricu i šapirografom umnožavane i to u podrumu, tajno, bio je doista veliki pothvat. A s. Anđelina je imala hrabrosti knjige religioznog sadržaja sa svojim sestrama pisati, prevoditi, izdavati i raspačavati.

Živjela je i drugima preporučala apostolat posvete Bezgrješnom Srcu Marijinu. Dugo, pa čak i u poznoj starosti, radila je i surađivala na pripremi životopisa Sluge Božjega o. fra Ante Antića (1893-1965).

Davno je bila 1912. godina, ali je brzo došla 2010. Najmlađa Antonija, „teta Tonka“, ostala je kod svoje kuće s majkom Marijom. Tonka je bila suradnica Krista Kralja – križarica. Ivan Merz i Marica Stanković bili su joj uzori. Njihove slike bile su joj stalno na stolu. Tonka je održavala vezu sa svojim sekama – časnim sestrama. Zadnjih godina njenog života, s. Anđelina je živjela u svojoj staroj obiteljskoj kući, dvoreći mlađu ali bolešnju Tonku.

Kada se s. Anđelina 1988. vratila na biskupiju u Suboticu, kao pomoć u kancelariji i sjemeništu, ona i kolegice sestre su često dolazile u kuću k mami Mari i sestri Tonki. Mali otvoreni „ambetuš“ mamine kuće je mirisao mnogim ružama iz vrta a i od uštirkane bjeline razdraganih i nasmijanih časnih sestara.

Uvijek se molila za sve rođake, djelatnike Crkve i društva. Govorila je o tom često prigodom različitih susreta.

Svako novorođenče u rodbini, svako vjenčanje, svaki školski, društveni ili drugi uspjeh ispratila je molitvom i zahvalom Bogu. Nije se čulo ruženje negativnosti, ali se često pitala, što ili tko treba učiniti da se nešto poboljša na slavu Božju i za dobrobit našega naroda. Bila je i jest doista dika svom bunjevačkom Rodu, svom hrvatskom narodu, Crkvi Katoličkoj i svojoj Družbi.

ŽIVOTNI SUPUTNIK

Moj životni suputnik
prijatelj mi je pravi.
On me tješi, bodri
kad vrijeme ko nasilnik
na me nesreće svali.

On mom bolnom srcu
ponovno život daje
ohrabri me nesretnu
nježno, suze briše
od ljubavi sav satkan je.

Sva dobra primljena
sjaje poput dragog kamenja.
Da se ne slomi ovaj svijet
sve milosti slažem u dragi rukovet.

Ana Feđver

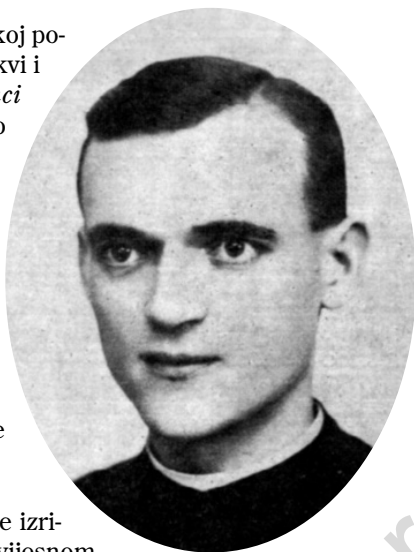
Dr. Đuro Hranić,
pomoćni biskup i generalni vikar

Aleksa Kokić, svećenik – pjesnik

(70 godina nakon smrti)

Pjesnički izričaj vlastite osobnosti

Papa Ivan Pavao II. je u apostolskoj pobudnici o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu *Christifideles laici* (*Vjernici laici*), br. 44, ustvrdio da kršćanstvo koje se ne pretače u različite oblike kulturnog stvaralaštva nije potpuno prihvaćeno niti življeno. Naime, kultura je odraz vjere jedne sredine i jednoga naroda. Odnos svakog čovjeka i svakog naroda prema Bogu nužno se pretače u kulturu. Kultura tako postaje pokazatelj njegova odnosa prema Bogu Isusa Krista i ta ista kultura je ozračje koje oblikuje nadolazeće generacije.

Kršćanska vjera u Isusa Krista se izriče samo unutar kulture te postaje povijesnom samo kroz različite oblike vjerničkog svjedočanstva i njihova kulturnog stvaralaštva. Odnos prema Bogu nužno se pretače u kulturu. Kršćanstvom prožeti oblici kulturnog stvaralaštva su jedan od naj snažnijih oblika kršćanskog svjedočenja i istodobno jedan od najuspjelijih oblika evangelizacijskog djelovanja. Kršćanska vjera postaje povijesnom i stvarateljicom povijesti kroz kulturu.

U stvaranju svojega djela umjetnik izriče samoga sebe do te mjere da njegovo djelo tvori osobiti odraz njegova bića, onoga što on je i kakav je. Po

svome djelu umjetnik očituje i svoju osobnost. On u umjetnosti pronalazi novu dimenziju i izvanredni put izražavanja za svoj duhovni rast. Pomoću svojih djela umjetnik govori i komunicira s drugima. Povijest umjetničkog stvaralaštva je, stoga, odraz pojedinih osoba, sredina i naroda. Umjetnička djela govore o svojim autorima, uvode u poznavanje njihove intime, onoga što ih oduševljava, od čega žive i za što žive. Stoga je već sama umjetnost duhovnost, a povijest umjetnosti istodobno i povijest duhovnosti.

Pjesnika Aleksu Kokića nalazimo, stoga, ne samo u svim zbirkama i antologijama duhovne poezije, nego i u antologijama hrvatskog pjesništva uopće.

Stihovi Alekse Kokića, izričaj njegova svećeničkog identiteta

Pjesnik Aleksa Kokić je duboko religiozni kršćanski pjesnik. Kroz svoje pjesme i stihove on trajno kontemplira te izriče svoje vlastito iskustvo Boga. Uzrečica kaže: „Ono čega je srce puno, o tome i usta govore.“ Njegove pjesme izljev su njegove vjerničke kršćanske duše, svjedočanstvo njegova osobnog vjerničkog predanja i ljubavi prema Bogu.

No, Aleksa Kokić nije samo kršćanin. On je i čitavim svojim bićem, srcem i snagom, i katolički svećenik. Već kao dječak oduševio se i usmjerio prema svećeničkom zvanju. Kao sjemeništarač i bogoslov o svećeništvu sanja. Zanosno pjeva o uzvišenosti i osobitoj milosti svećeničke službe po dobrohotnom Božjem izabranju i o veličini dara svećeničkog poziva. Veoma snažno proživljava milosni dar svećeništva i nad tim darom sa zahvalnošću kontemplira. Svoje mladenачke i vjerničke sne, svoj svećenički i vjernički identitet, pun zanosnog predanja, on pretače u stihove i izriče ih kroz svoje stihove.

Njegove su pjesme tako na osobit način izričaj njegova svećeničkog identiteta, svjedočanstvo njegova svećeničkog zanosa i plod njegove svećeničke duhovnosti. Svećeništvo i svećenički identitet oblikovali su i u potpunosti odredili te proželi njegovu osobnost i njegovo pjesničko stvaralaštvo. Pogledajmo npr. njegovu pjesmu *Život s dobrim Isusom*, nastalu očito na dan njegove Mlade mise uvečer ili kasnije, ali u mislima na taj dan i u duhovnom pounutrašnjenju proživljenih trenutaka (Aleksa Kokić, *Srebrno klasje*, Subotica 1962., str. 17.)

Život s dobrim Isusom

Sunčeve prodiru zrake kroz bijele oblake
tamjanova kada.

Umukla je pjesma i svijeće se gase.
Molitve tople zahvalnosti pune
nečujno se dižu put Vječnog grada.

Kroz crkvena vrata izlaze ljudi,
s pogledom sreće i svečanog mira,
dobili su blagoslov željeni,
primili su Jaganjca Nevinog
iz ruku Novog Pastira ...

S dušom prepunom neopisive radosti
pred velikim raspelom spustio sam se na koljena
u najsretnijem danu mladosti,
da vruće zahvalim na velikom daru,
da toplo molim za srca voljena.
O, kako život lijep je s dobrim Isusom...
Preda mnom se pružaju suncem
obasjane staze, polje cvijećem šareno ...
Pred velikim raspelom molim se, šapćem i razmišljam:
da shvati veličinu najljepšeg dana,
kako je moje srce maleno ... maleno ... !

Stihovi Alekse Kokića kao oblik evangelizacije i pastorala

Naše ljudske sposobnosti, prirodni darovi koje primamo rođenjem, po kršćanskom su shvaćanju darovi primljeni od Boga Stvoritelja. Svaki je čovjek pozvan te svoje naravne darove i prirodnu darovitost razvijati i umnažati na vlastito dobro i na dobro drugih. A kad čovjek razvije svoje darove studijem, kad je spreman stvaralački ih stavljati na korist i dobro zajednice, kad svoj genij oplemeni svojom duhovnošću i relacijom prema Bogu, kad tako počne služiti široj društvenoj i crkvenoj sredini te svojim darovima i stvaralaštvom obogaćivati druge, kad svojom kreativnošću i stvaralaštvom počne ljude povezivati, preko svojega stvaralaštva poručivati,

govoriti i svjedočiti o trajnim vrednotama i o osobnim uvjerenjima, kad svojim stvaralaštvom počne afirmirati trajne vrednote te tako i druge voditi od površnosti prema dubini, prema uočavanju i razabiranjima onoga što se na prvi pogled i ne vidi, kad počne privlačnošću svoga djela i poruke i druge oduševljavati za trajne vrednote; kad im pomaže da bolje otvore svoje oči te da gledaju dublje i dalje od privida i onoga što uočavamo na prvi pogled,

kad nas počinje poticati na iščitavanje i prepoznavanje onoga što je onkraj tj. izvan i iznad naših osjetila (kad nas počne usmjeravati prema transcenciji), tada mi kršćani počinjemo govoriti o karizmi, odnosno o karizma i karizmatičnim osobama. Aleksa Kokić je doista bio karizmatična osoba, obdarena karizmom umjetničkog pjesničkog stvaralaštva.

Umjetnosti nema bez nutarnjeg, duhovnog života umjetnika. I istodobno, umjetnik svojim stvaralaštvom druge potiče na povratak sebi. Pjesnik od drugih svojim stihovima traži da si osiguraju unutrašnji prostor susreta sa sobom, prostor šutnje i smirenja. U gužvi i buci, stanju zarobljenosti žamorom, riječima i konvencionalnošću, bez unutarnjeg prostora mira ne može se ostvariti komunikacija s onim što nam poručuje svećenik pjesnik Aleksa Kokić.

Aleksa Kokić je svećenik čije pjesme su istodobno i njegove najbolje propovijedi, koje odzvanjaju i govore trajno, pa tako i nama danas 70 godina poslije njegove smrti, i to na veoma snažan način. One progovaraju svakome ponaosob, potiču i pozivaju ga na prostor tišine i oslušivanja. One evangeliziraju i predstavljaju snažno i uvjerljivo osobno svjedočanstvo.

Aleksa Kokić, hrvatski bunjevački katolički pjesnik

Dokument Drugog vatikanskog sabora *Gaudium et spes (Radost i nada)* u br. 53 kaže da je kultura „sve ono čime čovjek izgrađuje i razvija mnogostruke svoje duhovne i tjelesne darove te nastoji da spoznajom i radom sebi podvrgne svijet te čovječnijim učini društveni život. Kultura izražava, saopćava i čuva u svojim djelima velika duhovna iskustva i težnje mnogih pojedinaca i cijelog čovječanstva.“ U tom vidu može se reći da je kultura plod čovjekovog traženja vlastita identiteta, ali istodobno i pokušaj izricanja istine o samome sebi. Stoga, različiti oblici kulturnog stvaralaštva, kojega čovjek ostavlja iza sebe, zapravo očituju i njegovo traženje Boga. Tako se u kulturi izriče najdublje ljudsko stremljenje i traženje ljudskog duha. Kršćanska vjera, stoga, ostaje povijesnom i stvarateljica povijesti samo unutar kulture i kroz kulturu.

Pjesničko umjetničko stvaralaštvo Alekse Kokića svjedoči o njemu kao vjerniku katoliku i sinu hrvatskoga naroda, koji iskreno voli, cijeni, poštuje i prepoznaje vrijednosti ove bačke ravnice i njezinih bunjevačkih salaša. Pogledajmo npr. *Seljaci kod jaslca* (Aleksa Kokić, *Srebrno klasje*, Subotica 1962., str. 19).

Seljaci kod jaslica

Kad snježne mećave staze i puteve zaviju duge,
za onim radosnim časom želja se budi u nama,
kada Si ljudima sela najdraži, najbliže srcu:
Bijeda Te prati ko i nas, ležaj Ti tvrda je slama.

I vjeruj, Isuse, nikad sretniji, vedriji nismo,
iako nevolja teška svakim danom nas prati,
nego u božićnoj noći, kad jaslje gledamo male
kako i Tvoje srce jednako s našim pati.
Već kao dijete patiš (tako patimo i mi),
zebeš u zimskoj noći iako slab si i mali,
a nas to boli i za Te sve bi učinit htjeli,
Isuse, za Tvoje dobro sve svoje rado bi dali.

Nama je žao što moraš ležat na tvrdoj slami,
Bog Te je poslao dragi, da nas povedeš k Njemu,
i kako dare skupe ne možemo donijeti Tebi
čvrstu Ti dajemo vjeru slijediti Tebe u svemu.

Makar se rugali nama što slijepo slušamo Tebe,
priprosti da smo zato što ruka Tvoja nas vodi,
mi ćemo ipak biti radosni, sretni i mirni,
znamo jedino Ti nas vodiš svijetlu, slobodi!

Zato, Isuse, uvijek željno čekamo Božić,
uz radosne pjesme kada se navратиš malen nama najdraži,
najbliži onda našem si seljačkom srcu,
zapušten, jer si ko i mi, a ležaj Ti tvrda slama...

Mogli bismo jednako tako citirati i pjesme *Jutro uskrsnuća, U dane pokore* (Aleksa Kokić, *Srebrno klasje*, Subotica 1962., str. 30, 33) i brojne druge.

Pjesničko stvaralaštvo Alekse Kokića odraz je hrvatskog kulturnog stvaralaštva, kršćanskih vrijednosti i bogatstva bunjevačke tradicije, ove sredine i ovoga grada Subotice. Čest motiv njegovih pjesama su kultura i kulturno stvaralaštvo nastalo i odnjegovano na ovom području te kršćanska

vrijednosna tradicija njegovana i življena u ovoj sredini (npr. pjesme u prvom dijelu zbirke *Klasovi pjevaju*, naslovljen „Kod jaslica“; Aleksa Kokić, *Klasovi pjevaju*, Zagreb 1936., str. 9-13). Ova sredina i hrvatska bunjevačka kulturna tradicija iznjedrila je i oblikovala Aleksu Kokića. No, i on se svojim svećeničkim pjesničkim doprinosom utkao u ovu kulturnu tradiciju, tu je tradiciju utkao u stihove i na nov je način potvrdio i osnažio ljepotu i snagu njezine kršćanske tradicije i te bogatstvo njezina izričaja, sposobnog usmjeriti i oblikovati nadolazeće generacije.

Svećenik bačke ravnice

Pođimo npr. od pjesme *Radost njiva* (Aleksa Kokić, *Srebrno klasje*, Subotica 1962., str. 14).

Radost njiva

Poći ću k dragim žitorodnim njivama,
o kako ih srce već dugo želi! Znamem: dočekat će me
dah poljskog cvijeća
i klasovi zreli.

Nad beskrajnim morem pšeničnim,
kada ga rastaljenim zlatom jutarnjeg svjetla
sunčane zrake poplave,
nad bijelim salašićima,
skrivenim u zelenilu dudova starih,
uzdignut ću ruke drhtave.

Zalepršat će zeleno kukuruzovo lišće,
zašuštit će klasje,
zanimemit će ševa pjesmom zanjeta,
jer u svojim rukama slabašnim
držat ću krhko Tijelo
nevinog Janjeta.

Čovjeka čini čovjekom i njegov nerazdruživ odnos prema prirodi s kojom je životno povezan. Aleksa je u svojim pjesmama doista sin ove ravnice. Čovjek je stvoren kao kruna stvaranja te je sposoban i pozvan biti u ime svih stvorenja sugovornik Božji. U zakonitostima upisanim u prirodu

Aleksa Kokić prepoznaje tragove Božje te u prirodi i u stvorenjima oko sebe osluškuje jeku Božje riječi. I zajedno s ovom bačkom ravnicom te u njezino ime hvali i veliča Boga Stvoritelja. U ljepoti Božjeg stvorenja oko sebe, u bojama, krajolik i zvukovima prirode, u njezinoj harmoniji, u ljudima oko sebe, Aleksa Kokić prepoznaje tragove i prisutnost Boga stvoritelja, njegovu ljubav i dobrotu. Suobličen po svetom svećeničkom redu Kristu Glavi Crkve, on kao Kristov svećenik ujedinjuje svoj glas s ravnicom, sa šumovima i fujukanjem vjetra, s tako krhkom ali istodobno i s tako moćnom te nezaustavljivom snagom života što klija iz zrnja položenog u zemlju, s kišom i sa snijegom, s glasanjem ptica, te zajedno s njima i u njihovo ime, Aleka Kokić u svojim stihovima Bogu prinosi molitvu i zahvalnost Bunjevaca i njihovih salaša, te kao svećenik objedinjuje cjelokupni život ljudi svoga kraja i prinosi ga kao molitvu, u kojoj se istodobno i kao glasnogovornik istih ljudi pred Bogom zauzima i moli za njih (npr. *Večernja molitva na selu*, u: Aleksa Kokić, *Srebrno klasje*, Subotica 1962., str. 38).

Zaključak

Ljubav je jača i od smrti. Naš ljudski život, koji je započeo i dozrijeva u Božjoj ljubavi, jest i ostaje neuništiv. Bog je čovjeka stvorio na svoju sliku, za sebe i ne može dopustiti da propadne stvorenje njegove ljubavi.

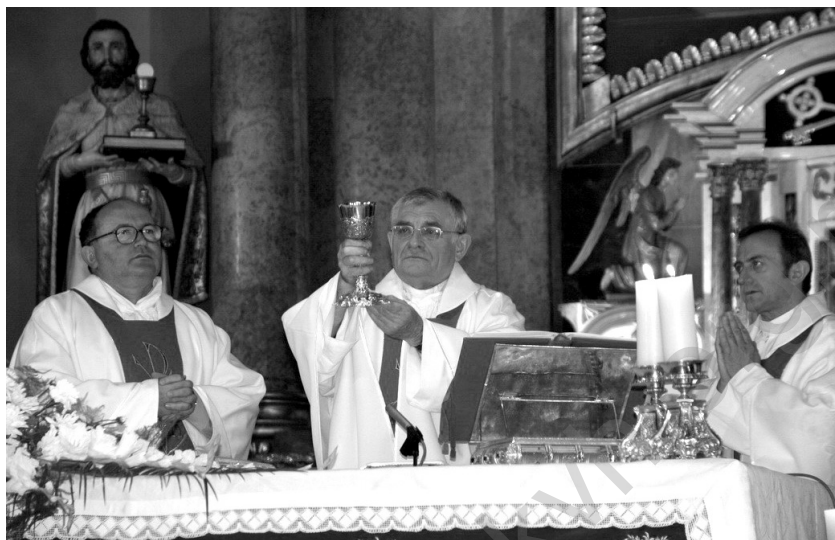
Svojim današnjim okupljanjem mi ispovijedamo tu vjeru. Mi znamo i ispovijedamo da i život Alekse Kokića jest i ostaje neuništiv. Ali mi večeras svjedočimo i potvrđujemo da i pjesničko te ukupno umjetničko stvaralaštvo Alekse Kokića ima trajnu vrijednost jer ono je izraz njegove svećeničke duhovnosti i identiteta koji izranja iz vjere u Boga živoga te oblik njegova sudjelovanja na Kristovoj svećeničkoj službi i ljubavi, koja uvijek iznova pronalazi i podiže ljude koji polaganjem ruku postaju dionicima Kristove svećeničke službe te se čitavim svojim bićem posvećuju njemu i spasu svoje braće (usp. euharistijsko predslovlje na Misi posvete ulja na Veliki četvrtak, naslovljeno *Kristovo svećeništvo i služba svećenika*).

OBLJETNICE

Mons. Stjepan Beretić 25 godina na službi u subotičkoj katedrali

Prije 25 godina, točnije 16. srpnja 1985. godine, tadašnji subotički biskup mons. Matija Zvekanović, imenovao je Stjepana Beretića katedralnim župnikom. Tako je mons. Beretić svrstan u red onih svećenika koji su najduže bili župnicima u katedrali. Od njega je katedralni župnik bio duže samo biskup Lajčo Budanović (38 godina) i Ivan Probojčević (29 godina). On je na toj milosti zahvalio Bogu svečanom svetom misom u katedrali-bazilici sv. Terezije 19. rujna, u nazočnostih brojnih vjernika, u zajedništvu sa svojom rodbinom i prijateljima.

Među gostima bili su i predstavnici mjesnih vlasti i generalna konzulica R. Hrvatske u Subotici, Ljerka Alajbeg. Slavlju se na ručku pridružio i gradonačelnik Subotice, Saša Vučinić.

Na početku svoje jubilarne mise u katedrali, obraćajući se nazočnima, mons. Beretić je među ostalim rekao: *Zahvalan sam Gospodinu što me je ovdje oduševljavao svećeničkim zvanjima. U ovih 25 godina s vama sam pratio školovanje i odgoj šestorice svećenika. Najmlađi je na službi u Segedinskoj biskupiji. Ti su svećenici zajedno s vama bili moj oslonac i poticaj. Rado mislim na sve moje dobre vjeroučenike. Kroz našu vjeronaučnu dvoranu prošlo je više stotina dobre djece. Neki su od njih svećenici, neki dobri roditelji, dobre djevojke i mladići. Rado mislim na časne sestre, svećenike, bolesnike i sve vas koji cijelo vrijeme molite za mene. Mislim na vas, koji mi pomazete. Mislim na sve svoje suradnike. Izražavam Bogu zahvalnost za časne sestre, koje su mi bile od pomoći od mojih kapelanskih dana do danas,* rekao je katedralni župnik. *Zahvaljujem Bogu na velikoj pomoći koju mi je pružio po gospođi Loziki Bogešić, pa po obitelji Štefković. Dominika je u isto vrijeme obavljala i službu sakristanke, službu zvonarke i službu domarke. Zanosilo me pjevanje i glazbeni život u našoj katedrali: zborovi, orkestri, tamburice, solisti... To je pak uvelike djelo s. Mirjam, preč. Josipa Mioča i vlč. Csabe Paskóa. Zahvaljujem Bogu i za naših 17 župnih vikara, vlč. Tibor je 18. po redu.* Osim zahvale Bogu i ljudima, slavljениk je podsjetio i na neke statističke podatke povjerene mu župe: *Ono što je bolno ne samo u našoj župi, već i u cijeloj našoj biskupiji, to je omjer krštenih i umrlih. Broj umrlih je svake godine više nego dvostruko veći od broja krštenih: 42 krštenja na 98 sprovoda. Od 1. kolovoza 1985. godine do danas smo imali 1051 krštenje ali 2455 sprovoda. Za 25 godina u našoj nas je župi manje za 1404 vjernika! Još više ih je odselilo u ratnom vihoru...,* rekao je slavljениk, a među svjetlije točke svoga župnikovanja je uvrstio susrete s mladima četvrtkom. Pozdravio je i vjernike drugih subotičkih župa koji su došli na to slavlje kao i onima koji redovito u katedralu sudjeluju u nedjeljnim svetim misama. A prije samog pokajničkog čina zamolio je za oprostjenje sve koje je uvrijedio kao i Božje smilovanje za sebe.

U svetoj misi osim svećenika suslavitelja aktivno su sudjelovala i djeca i mladi čitanjem Božje riječi i predmoleći molitve vjernika. Na misi je pjevao katedralni zbor „Albe Vidaković“ pod ravnanjem s. Mirjam Pandžić. S nekoliko pjesama nastupio je i omladinski tamburaški orkestar Muzičke škole pod ravnanjem prof. Mire Temunović.

Prigodnu propovijedi održao je vlč. Lazar Novaković, đurđinski župnik. U prvom dijelu propovijedi protumačio je poruku evanđelja XXV. Nedjelje kroz godinu a zatim istaknuo: *Danas smo ovdje sabrani zahvaliti Bogu s mons. Stjepanom Beretićem za 25 godina njegove župničke službe u katedrali. Zahvaljivati za svećenika i sa svećenikom koji se znao bogatiti u Bogu i koji svoje talente nije zakopao već ih je obilno umnožio.* Vlč. Novaković se prisjetio svojih sjemenišnih dana i susreta sa slavljениkom koji je tada bio katedralni kapelan: *Svoju radost svećeničkog poziva uvijek je svjedočio,* rekao je propovjednik, a potom je naglasio: *U život našeg jubilarca mnogi su utka-*

li dobre, zlatne niti. Prije svih to su njegovi roditelji: otac Joso i mama Leona. Iskrena pobožnost, briga za duhovni život, marljivost u radu – sve je to Stipan ponio s obiteljskog ognjišta. Vjerujem da s blaženim papom Ivanom XXIII. može posvjedočiti: „Rano sam otišao od kuće. Puno knjiga pročitao, puno naučio. Ali ono što ste mi vi dali, dragi roditelji, trajno je ostalo, trajno svijetli. Hvala vam. Podsjetio je zatim na njegov spisateljski rad: Umnažao je župnik Stipan svoje talente. Obogatio nas je molitvenikom: Slava Božja i divnim knjigama: „Božji prijatelji s nama na putu“, „Dužijanca u srcu“ i „Čudesna Bunarička noć“. Zanimljivi su njegovi članci u „Zvoniku“ i „Danici“. U zaključku svoje propovijedi, vlč. Novaković, se podsjetio riječi o. Bonaventure Dude, koji je Stjepanu propovijedao na Mladoj i Srebrnoj misi: *Dok bude zanosnih svećenika – bit će i duhovnih zvanja. Stipan spada među njih, zaključio je propovjednik i zaključio: Prije 25 godina sjeo si na najčasniju župsku stolicu. Bilo je onda više kandidata. Radovao sam se što si ti izabran. I danas se radujem i zahvaljujem s tobom. Želim da Te i dalje zanos vodi. U tvom djelovanju uvijek je bilo pravednosti i dobrote. Tako neka ostane. Vjera neka ti bude čvrsta, nada ustrajna a ljubav djelotvorna.*

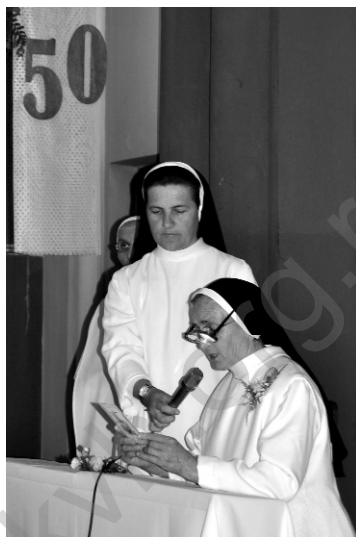
Mons. Beretić je jubilej svog župnikovanja proslavio istoga dana i s vjernicima Mađarima. /A. A./

SESTRA JUBILARKA

S. M. BRIGITA STANTIĆ

U župnoj crkvi Isusova Uskrsnuća u Subotici 6. lipnja, u okviru misnog slavlja, dominikanka s. Brigita Stantić proslavila je 50. obljetnicu redovničkih zavjeta. Na istom slavlju obilježen je i 85. rođendan njezine sestre Kate Ivanković.

Mnoštvo rodbine, koja se okupila na proslavu dvaju jubileja, ispunila je subotičku Malu crkvu. U slavlju su također sudjelovale sestre dominikanke iz Korčule i iz Zagreba, časna majka s. Dolores Matic, zamjenica časne majke s. Marina Pavlović, s. Kalista Stantić i s. Miroslava Jajčević, te sestre iz subotičkog samo-

stana. U okviru misnoga slavlja s. Brigita je pred časnom majkom obnovila svoje redovničke zavjete.

Misno slavlje predvodio je preč. Franjo Ivanković, a propovijedao je mons. Bela Stantić. On je u svojoj propovijedi istaknuo veličinu ljudskog „da – neka mi bude“. *Tako mala riječ, a tako velike posljedice. Na toj riječi nastaje novi svijet, njegova ljepota, kao i obrnuto, njegova nesreća i propast. Po toj riječi nastaje novi čovjek. Stvara se nova redovnička Zajednica* – naglasio je propovjednik. Ovim zajedničkim slavljem gledamo u dva stožera na koja je dragi Bog htio staviti ovaj svijet, istaknuo je on, te nastavio: *obitelj i duhovni stalež, to su ta dva stožera. Koji je važniji? Koji je potrebniji? Koji je bolji? Isti su! I jedan i drugi su od Boga. I jedan i drugi su veliki i važni.* Ovo slavlje dijeljenje je radosti, naglasio je propovjednik: *Kršćanski je i plemeni- to radovati se tuđem uspjehu. Današnji čovjek je u velikoj krizi. Koliki danas lutaju samo zato jer nisu prihvatili volju Božju. Ne znaju da je „Blaženije davati, nego primati“. A to su naše svečarice znale živjeti: Brigita 50 godina kao redovnica, a Kata 60 godina kao supruga i majka* – zaključio je on.

Na kraju svete mise s. Nada Ivanković i s. Milena Filipović priredile su prigodni program s djecom i mladima, koji su u ime svih nazočnih još jedan- put čestitali slavljenicama.

Cijelo slavlje uzveličali su i okupljeni župni pjevači, koje je na orgulja- ma pratio maestro Branko Ivanković Radaković.

Mlada misa vlč. Vladimira Sedlaka na Bunariću

Treća po redu Mlada misa u dragom nam marijanskom svetištu na Bunariću proslavljena je u subotu, 24. srpnja. Nakon Ivice Ivankovića Radaka i Gorana Jovičića, svoju Mladu misu proslavio je na Bunariću i Vladimir Sedlak, grkokatolički svećenik Križevačke biskupije, koji je rodom iz subotičke župe Marije Majke Crkve.

Vladimir je Osnovnu školu završio u Subotici, zatim je pošao u suboti- čko sjemenište „Paulinum“, gdje je i maturirao na Biskupijskoj klasičnoj gimnaziji. Dvije godine teološkog studija završio je u Đakovu a ostale godi- ne u Rimu na Papinskom sveučilištu „Gregorijana“. Vlado je 18. lipnja ove godine postigao akademski stupanj magisterija. Tema njegova magistar- skog rada je: „Chiesa locale - il luogo dell’attuazione della Chiesa di Dio secondo i principi dell’ecclesiologia di comunione di J.-M.R. Tillard“ (Partikularna (mjesna) Crkva kao mjesto uprisutnjenja Crkve Božje prema

načelima teologije zajedništva J.-M.R. Tillarda“. Radnju je pisao pod vodstvom mentora prof. dr. Daria Vitalija.

Prije tri godine je preuzeo obred svoje majke koja je iz svećeničke grkokatoličke obitelji Mudri iz Kucure. Pokojni otac njegove majke bio je svećenik a brat joj je također svećenik i na službi je u Kanadi.

Slavlje je započelo kod kapele, pred likom Gospe Bunaričke gdje je mladomisnik primio majčin blagoslov odakle se, predvođen svojim župnikom mons. dr. Andrijom Kopilovićem zaputio prema glavnom oltaru. On mu je ondje uputio i riječi pozdrava i čestitke, izražavajući radost što je on već treći svećenik iz njegove župe koji Mladu misu slavi na Bunariću. Na misi je pjevao je župni zbor pod ravnanjem Miroslava Stantića. Valja istaknuti da je zbor pjevao i neke dijelove iz bizantske liturgije. Propovijed je održao sam mladomisnik. Na kraju svete mise mladomisnik je zahvalio prije svega Bogu na daru svećeništva. Zahvalio je zatim svom župniku koji je ga je pratio na putu do svećeništva, kao i svojim roditeljima na daru života i bratu na obiteljskom zajedništvu a napose svojoj supruzi Ivani koja mu je na njegovom putu do tog radosnog slavlja davala osobitu podršku.

A. A.

Ređenici Subotičke biskupije u 2010. godini

Na spomendan sv. Ćirila Aleksandrijskog biskupa i mučenika, 26. lipnja, subotički biskup mons. dr. Ivan Péntes, za svećenike je u katedrali zaredio đakone vlč. Szilárda Balcsáka, vlč. Lászlóa Baranyia i vlč. Tibora Szöllósa, te na blagdan apostolskih prvaka Petra i Pavla, 29. lipnja, u župnoj crkvi Pohođenja Marijina u Bačkoj Topoli, za đakona je zaredio bogoslova Miklósa Világosa.

Prezbiteri:

Szilárd Balcsák, rođen je 22. 06. 1985. godine u Subotici, od oca Szilárda i majke Zsuzsánne Tóth. Srednju školu završio je u Biskupijskoj klasičnoj gimnaziji „Paulinum“ u Subotici. Teološki studij završio je u Egeru. Pripada župi Srca Isusova u Bačkim Vinogradima.

László Baranyi, rođen je 18. 08. 1982. godine u Bačkoj Topoli, od oca Lászlóa i majke Erzsébet Farkas. Srednju školu završio je u Biskupijskoj klasičnoj gimnaziji „Paulinum“ u Subotici. Teološki studij završio je u Budimpešti. Pripada župi Presvetoga Otkupitelja u Novom Orahovu.

Tibor Szöllósi, rođen je 22. 03. 1984. godine u Novom Sadu, od oca Árpáda i majke Edite Milinszki. Srednju elektrotehničku školu završio je u Novom Sadu. Teološki studij završio je u Budimpešti. Pripada Novosadskoj župi Imena Marijina.

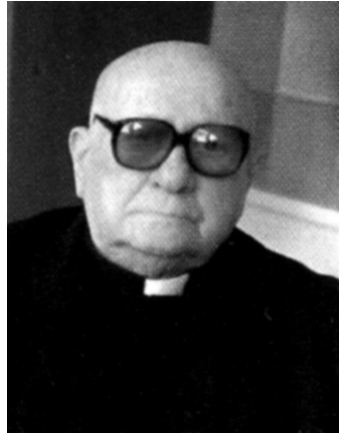
Dakon:

Miklós Világos, rođen je 24. 03. 1984. godine u Bačkoj Topoli, od oca Attila i majke Irén Eter. Srednju Politehničku školu završio je u Subotici. Teološki studij završava u Egeru. Pripada župi Pohođenja Marijina u Bačkoj Topoli.

Naši pokojnici

Josip Pašić, svećenik (1913. – 2010.)

U Svećeničkom domu u Zagrebu preminuo je 22. svibnja 2010. u 97. godini života i 71. svećeništva preč. Josip Pašić, drugi po starosti svećenik Požeške biskupije. Rođen je Bačkom Monoštoru 29. prosinca 1913. godine od oca Marina i majke Janje rođ. Turkalj. Za svećenika je zaređen 1939. godine u Subotici. Svećeničku službu počeo je u Plavni. Nakon vojske, vratio se u Plavnu, a potom ga 1940. godine biskup Budanović šalje u Bođane da osnuje novu župu. Kako je imao problema s vlastima, često je bivao premještan, pa je tako bio u Hajošu, Čavolju, Vaškutu, Svetožaru Miletiću, potom u Somboru, te je konačno dospio u Zagreb. Prvo je bio na župi Pušća, te je krajem 1954. godine raspoređen na župu u Pakrac. Godinama je bio dekanom pakračkog dekanata, cijenjen i uvažavan u svećeničkim krugovima. Umirovljen je na Veliku Gospu 1983. godine u 70. godini života. Po dolasku u Zagreb u Dom za umirovljene svećenike, nadbiskup Kuharić ga je imenovao katedralnim ispojednikom.

Na proslavi Dana grada Pakraca 1988. godine dodijeljeno mu je visoko priznanje „Pečat Grada Pakraca“.

Misu zadušnicu u srijedu, 26. svibnja u pakračkoj župnoj crkvi Uznesenja BDM predvodio je požeški biskup Antun Škvorčević, u koncelecijaciji više od trideset svećenika. U svojoj propovijedi biskup je naglasio kako je Pašić bio čovjek i svećenik čiji život i djelo zaslužuju da budu temeljito i cjelovito istraženi te je istaknuo: *Intelektualno nadaren i znatiželjan, po karakteru plemenit i čvrst, u djelovanju načelan, uporan i dosljedan, Pašić je ostavio dubok trag na svim poljima svoga djelovanja. Njegova osobna knjižnica, koju je za života darovao Požeškoj biskupiji, svjedoči o širokom podru-*

čju zanimanja i kulturi. Posebnu pozornost zaslužuje njegov spisateljski rad. Od mladih dana pisao je u Subotičkoj Danici, Subotičkim novinama, somborskim Našim novinama, a kasnije u Bogoslovskoj smotri, Veritasu, Kani, Glasu Koncila, Glasniku Srca Isusova i Marijina, Vrelu života, Vjesniku biskupa Langa, Gospi Lurdskoj. *Tiskani su mu romani: Pravi anđeo, Kraj našeg Dunava, Marta traži roditelje, Krv se suši, Tuđe suze, Najobičniji muškarac, Dida Fenjer, te zbirka pjesama Svatovčice. U njegovoj pisanoj ostavštini, pohranjenoj u arhivu Požeške biskupije nalazi se nekoliko djela koja čekaju recenziju i eventualno tiskanje.* Osvrćući se na Pašičev pastoralni rad, biskup Škvorčević je naglasio: *U pastoralnom djelovanju preminuli župnik svojim je osobnim pristupom i radom zaorao duboku brazdu u Pakracu. Godine 1955. primio je zapuštenu župu. /.../ Svojom svećeničkom požrtvovnosti, dosljednošću, upornošću i načinom rada s djecom i mladima, s onima koje je krstio, spremao za Prvu pričest i vjenčao, vjernim služenjem u ispovjedaonici, hodočašćima u zemlji i inozemstvu, širenjem vjerskog tiska i drugim pastoralnim nastojanjima duhovno je Pakrac oživio, podigao naraštaj ljudi vjernih Bogu, Crkvi i svome narodu.* Nadalje, biskup je istaknuo kako je župnik Pašić iskreno nastojao izgrađivati bratski odnos prema Srpskoj pravoslavnoj Crkvi i bio svojevrsni preteča ekumenskih nastojanja nakon II. vatikanskog sabora. Ostavio je zapise o svojim redovitim kontaktima sa slavonskim episkopom Emilijanom, o međusobnom posjećivanju, dapače i o pastoralnoj suradnji koju je pokrenula eparhijska skupština potaknuta daruvarskim parohom Juzbašićem 1958. godine.

S. M. Anđelina Jelena Kujundžić, redovnica

(1912. – 2010.)

Okrijepljena svetim sakramentima i okružena pažnjom i ljubavlju svojih sestara, s. M. Anđelina (Jelena) Kujundžić preminula je 8. kolovoza 2010. godine u samostanu „Anuncijata“ u Subotici.

Sprovodne obrede, 10. kolovoza na subotičkom Bajskom groblju, predvodio je biskup mons. dr. Ivan Pénzes u zajedništvu desetak svećenika, brojnih časnih sestara te rodbine i poštovatelja s. Anđeline. U ime župe Isusova Uskrsnuća od nje se oprostio župnik mons. Bela Stantić, u ime Družbe s. M. Martina Koprivnjak, vrhovna glavarica, dok se u ime rodbine od pokojnice oprostio

nećak Grgo Kujundžić. Nakon toga u župnoj crkvi Isusova Uskrsnuća za pokojnicu je prikazana misa zadušnica, koju je predslavio biskup.

S. M. Anđelina rodila se u Subotici, 1. kolovoza 1912. godine. U samostan Sestara Naše Gospe u Subotici stupila je 1932. godine. Nakon školovanja i početne redovničke formacije, stupila je u novicijat 15. kolovoza 1935. Prve zavjete položila je 17. kolovoza 1936., a doživotne 17. kolovoza 1942. Tijekom svoga redovničkog života s. Anđelina je živjela u više navrata u samostanima u Zagrebu: u kući Matici u Primorskoj, i u Remetama, u Bukovačkoj 316, te u Garešnici i u Subotici. U svim tim zajednicama obnašala je odgovorne službe: u više navrata je bila odgojiteljica kandidatica, prvi puta već u doba svoga studija. Od 1942. do 1946. bila je kućna poglavarica u kući Matici u Zagrebu, te vrhovna glavarica od 1946. do 1958. Bila je kućna poglavarica u novoosnovanom samostanu u Bukovačkoj od 1964. do 1967. a od 1967. u Harambašićevoju u Subotici, kada je ujedno bila i vrhovna savjetnica. U Suboticu se vratila 1988. godine da bi dvorila svoju bolesnu sestru Tonu a u samostanu je i u svojoj starosti rado pomagala i radila sve što je mogla. Osobito je poznata njezina briga za samostanski vrt.

SRETAN SVRŠETAK

Imam dobre prijatelje
i mnogi me ljudi vole,
rođen sam u sretnom danu:
ja sam čovjek dobre volje.

Ja ne mrzim nikog sada,
ne želim da itko strada,
želim svakom mir i dobro;
da svak živi od svog rada.

Pjesma da se svuda čuje,
Slava Bogu odjekuje;
da imamo istu želju
živjet' složno u veselju.

Da svi budu dobre volje,
da nam svima bude bolje.
Kada dođu zadnji časi
da se svaka duša spasi!

Franjo Ivanković, stariji

Crkva zadnjih vremena

U početku ih Riječ okupi
hranila ih snagom svakoga dana
pazila im i ravnala pute
čuvala ih bogatstva svijeta
Sveci su hodali zemljom
pogleda dignuta u nebo
A zemni ih ljudi pogrđivaše
optužbe i klevete bacaše
označiše ih stigmom čudaka
Cilj im isti i nada ista
hrana u kruhu i Riječi
vezaše ih trajno
Ključevi u jednoga a svima vrata
Crkva ih prozvaše

Vremena se tako mijenjahu
oni ostahu isti tek imena novih
Ne ostahu dužni nikom ljubavi
Novo im vrijeme novi grijeh donese
Priznahu, oprostiše i očistiše
pragove svoje spremni na svijeta

kaznu

Ljubav sve pokrila
Crkvi svijet ne oduze moć
podari joj mučeništva stijeg
A Bogu ne preosta ništa do Ljubavi
kojom čovjeka uzljubi
u davno vrijeme
I nitko Mu ništa ne oduzme
Bog osta isti u bogatstvu
a veći u Ljubavi

Vremena su došla
proroka, mesija i iscjelitelja
novinara, odvjetnika i žrtava
optužbi, javnosti, kritike
ravnopravnosti, jednakije
jednakosti
Tko će komu ako ne
čovjek čovjeku zamkom prijetit
Tko će komu ako ne čovjek Bogu
odlaskom iz Crkve i bez riječi
okrenut leđa
Zadnja su vremena, zadnjega
čovjeka
Preosta mu još samo jedno biće
BOG zadnjih vremena
za zadnje ljude
za Crkvu Božju

Katarina P.

Kronika

Zabilježila: Katarina Čeliković

OD DANICE DO DANICE

/Kronika značajnijih događaja u Subotičkoj biskupiji/

* * * 2009. * * *

Obljetnice izlaženja *Zvonika* i *Subotičke Danice*

U Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici, 16. prosinca proslavljeno je 15 godina izlaženja *Zvonika*, kao i 25 godina neprekidnog izlaženja kalendara *Subotička Danica*. Ovom prigodom u svečanom programu obnovljen je običaj „betlemara“.

Sombor: Humanitarni koncert za zajednicu „Hosana“

„Bijah u nevolji – pružite mi ruku“, naziv je humanitarnog koncerta održanog na blagdan Krista Kralja 22. studenoga u crkvi Sv. Križa u Somboru, priređenog kao pomoć Zajednici za pomoć ovisnicima „Hosana“ u Starom Žedniku.

Redovito jesensko krizmanje u Subotici

Redovito jesensko krizmanje u Subotici održano je u župi Sv. Marije, na blagdan Krista Kralja, 22. studenoga. Pedeset i četvero mladih primilo je sakrament Potvrde.

Blagdan sv. Cecilije proslavilo nekoliko zborova

Sv. Cecilija je okupila pjevače nekoliko župa: subotičkih župa Marija Majka Crkve i Sv. Roka, žedničke pjevače, kao i pjevače iz Bačke Topole. Oni su blagdan svoje zaštitnice proslavili 23. studenog u žedničkoj crkvi Sv. Marka.

Edukacija vjeroučitelja o prevenciji bolesti ovisnosti

Oko 60 vjeroučitelja iz Bačke prošlo je edukaciju pod nazivom „Prvi korak prevencije bolesti ovisnosti“, program akreditiran od strane Ministarstva obrazovanja i namijenjen profesionalnom usavršavanju u radu s učenicima nižih razreda osnovnih škola. Edukaciju vjeroučitelja na mađarskom, hrvatskom i srpskom jeziku organizirao je i financirao Caritas, 21. studenoga u Bečeju, 28. studenoga i 5. prosinca u Subotici. Novac za stručno usavršavanje vjeroučitelja osiguran je iz donacije američkih biskupa.

Materice u Subotici

Tradicionalna priredba u čast majki za bunjevačke Materice održana je u župi Sv. Roka u subotu 12. prosinca, u sportskoj dvorani OŠ „Ivan Milutinović“ u Subotici. Djeca i mladi su recitacijama, igrokazima i pjesmom uputili čestitke majkama, a dio programa je ponovljen i na nedjeljnoj sv. misi. Na priredbi su nastupila i djeca iz župe Marija Majka Crkve iz Aleksandrova.

U nedjelju, 13. prosinca, na Materice, vjeroučenici svih uzrasta župe Sv. Jurja izveli su nakon sv. mise na hrvatskome polusatni program za, kako je rekao župnik István Palatinus, „sve majke ove župe“. Osim recitiranja i pjevanja prigodnih pjesama, časna sestra Milena Filipović pripremila je s djecom i kratki igrokaz na temu iz života majke.

Božićni koncert katedralnog zbora „Albe Vidaković“

Tradicionalni božićni koncert katedralnog zbora „Albe Vidaković“, dvadeseti po redu, održan je 21. prosinca u Velikoj vijećnici Gradske kuće pod već prepoznatljivim nazivom „Svim na zemlji mir, veselje“.

Božićni koncert zbora „Collegium musicum catholicum“

Subotički komorni zbor „Collegium musicum catholicum“ održao je 22. prosinca u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici božićni koncert pod nazivom „Ususret Božiću“.

Božićna noć s predsjednikom u Sonti

Nakon nazočnosti euharistijskim slavljinama u obližnjim mjestima Laliću i Bogojevu, u općini Odžaci, predsjednik Republike Srbije Boris Tadić, u pratnji ministra zaštite okoliša i prostornoga planiranja Olivera Dulića, predsjednika IV APV Bojana Pajtića i predsjednika PO DS-a Dušana Elezovića, uvećao je misu polnoćku u crkvi Sv. Lovre u Sonti.

Biskup Ivan Pénzes na misi polnoćki u Đurđinu

U župi Sv. Josipa Radnika u Đurđinu svečanu svetu misu polnoćku na Badnju noć predvodio je subotički biskup Ivan Pénzes u zajedništvu s biskupijskim tajnikom vlč. Mirkom Štefkovićem te župnikom domaćinom vlč. Lazarom Novakovićem.

Proslavljen biskupov imendan

U okviru proslave Božića, 26. prosinca 2009. održan je svečani prijam u Domu biskupije za svećenike grada Subotice i okolice u povodu božićnih blagdana i imendana biskupa mons. dr. Ivana Pénzesa.

*** * * 2010. * * ***

Humanitarni koncert za štíćenike zajednice „Hosana“

Drugi po redu humanitarni koncert koji se održava početkom godine kao pomoć zajednici za pomoć ovisnicima „Hosana“ održan je 4. siječnja u Velikoj vijećnici Gradske kuće. Na koncertu je gostovala mezzosopranistica Marina Kozina iz Nuštra kraj Vinkovaca sa svojim gostima, a u okviru koncerta mogla su se čuti i svjedočenja momaka iz Zajednice, kao i njihovih roditelja.

DANI BISKUPA IVANA ANTUNOVIĆA

Misa o 122. obljetnici Antunovićeve smrti

Svetu misu o 122. obljetnici smrti velikana bačkih Hrvata biskupa Ivana Antunovića u subotičkoj katedrali-bazilici predvodio je 17. siječnja dr. Andrija Kopilović, predsjedavajući Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“, čime je započelo obilježavanje Dana biskupa Ivana Antunovića.

“Razgovor” o Dužijanci

Osamnaesti po redu „Razgovor“ Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“, održan je 20. siječnja u Hrvatskom kulturnom centru „Bunjevačko kolo“ na temu „Dužijanca – jučer – danas –

sutra“, u povodu 100. obljetnice tzv. „Crkvene Dužijance“. Bio je to drugi dio obilježavanja Dana biskupa Ivana Antunovića, koji se tradicionalno održavaju u siječnju u povodu obljetnice smrti preporoditelja bačkih Hrvata.

Molitvena osmina za jedinstvo kršćana u Subotici

Pod geslom „Vi ste tomu svjedoci“ 18. siječnja u crkvi Marije Majke Crkve, otpočeo je osmodnevni molitveni hod. Sljedećeg dana ekumensko molitveno ozračje ispunilo je Reformatsku crkvu, potom Evangeličku, te župne crkve Sv. Roka, Sv. Križa i Sv. Jurja. Pretposljednega dana susret je bio u pravoslavnoj crkvi „Vaznesenja Gospodnjeg“. Osmina je završila sve-

čanim misnim slavljem u katedrali, koje je predslavio je biskup Ivan Pénzes, u koncelecijaciji beogradskog nadbiskupa i metropolita mons. Stanislava Hočevara i zrenjaninskog biskupa mons. Ladislava Németa, te petnaestak svećenika Subotičke biskupije, a nazočni su bili biskupi Reformirane i Evangeličke crkve, te predstavnici Srpske pravoslavne crkve.

Dan gimnazije i sjemeništa Paulinum

Na blagdan Obraćanja sv. Pavla, apostola, 25. siječnja, proslavljen je Dan Biskupijske klasične gimnazije i proštenje sjemenišne kapelice. Svečano misno slavlje predvodio je umirovljeni segedinski biskup mons. Endre Gyulai, u zajedništvu s rektorom sjemeništa mons. Josipom Miočem, duhovnikom mons. Markom Forgićem, te prefektom vlč. Draganom Muharemom.

Koncert zbora Collegium musicum catholicum u Somboru

U karmelskoj crkvi Sv. Stjepana Kralja u Somboru, zbor Collegium musicum catholicum održao je 30. siječnja koncert klasične i duhovne glazbe. Koncert je održan u organizaciji karmelskog samostana, pod pokroviteljstvom Pokrajinskog tajništva za propise, upravu i nacionalne manjine.

Veliko prelo u Subotici

Veliko prelo okupilo je 30. siječnja oko osamsto gostiju u Dvorani sportova u Subotici. Tijekom večeri gosti su za najljepšu prelju izabrali Kristinu Ivković, prva pratilja je Vedrana Cvijin a druga Amalija Sabanov. Posebni žiri izabrao je najljepšu „preljsku pismu“, pod naslovom „Vrime prela“ autorice Nedeljke Šarčević. Zvijezda večeri bio je popularni hrvatski pjevač Boris Novković.

Dan posvećenog života

Na blagdan Svijećnice, 2. veljače 2010. godine, u Franjevačkoj crkvi u Subotici večernjom svetom misom proslavljen je Dan posvećenog života. Na misi, koju je u koncelecijaciji desetak svećenika predvodio biskup mons. dr. Ivan Pénzes, okupili su se redovnici franjevci, redovnice Sestre Naše Gospe, Kćeri Milosrđa, Dominikanke, te članovi franjevačkog Trećeg svjetovnog reda i mnogi vjernici laici.

Prva godišnjica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata

Prva obljetnica postojanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata svečano je obilježena 2. veljače te je tom prigodom istaknuto kako je ova institucija opravdala povjerenje dobiveno od osnivača – Skupštine i Izvršnog vijeća Vojvodine, te Hrvatskog nacionalnog vijeća, u radu na očuvanju, unaprjeđenju i razvoju kulture vojvođanskih Hrvata.

Stepinčevo u Subotici

U svim hrvatskim župama Subotičke biskupije 10. veljače svečano je proslavljen blagdan bl. Alojzija Stepinca. Središnja proslava u Subotici održana je u franjevačkoj crkvi u okviru Devetnice Gospi Lurdskoj. Euharistijsko slavlje je predvodio biskup dr. Ivan Pénzes u zajedništvu s desetak svećenika.

Pobožnost Gospi Lurdskoj

Vjernici Subotice već više od 150 godina obavljaju pobožnost Majci Božjoj. Svake godine od 3. do 11. veljače održava se duhovna obnova i devetnica Gospi Lurdskoj, u bazilici Sv. Terezije Avilske na mađarskom jeziku, a u franjevačkoj crkvi Sv. Mihaela na hrvatskom jeziku.

Održano četvrto „Književno prelo“ Hrvatske čitaonice

Na četvrtom po redu „Književnom prelu“ održanom 12. veljače, u HKC „Bunjevačko kolo“, u organizaciji „Hrvatske čitaonice“, predstavljene su dvije knjige: *Cviće i kamen* Balinta Vujkova i *Zimske mirakule* Nedeljke Šarčević. Na radost publike, glumci Male scene Hrvatske čitaonice izveli su predstavu „Novi doktor“ Marjana Kiša.

Kersko prelo humanitarnog karaktera

Obiteljski odjel župe Sv. Roka priredio je 13. veljače šesto po redu Kersko prelo, koje je zbog velikog odaziva, održano u školskoj sportskoj dvorani, a novac skupljen od ulaznica išao je za popravak vjeronaučne dvorane.

Nuncij u subotičkom Caritasu i sjemeništu „Paulinum“

Msgr. Orlando Antonini, nuncij u Republici Srbiji, posjetio je 27. veljače u pratnji mjesnoga biskupa Ivana Pénzesa te svoga tajnika Giorgia Linguaea i tajnika mjesnoga biskupa mr. Mirka Štefkovića, Caritas Subotičke biskupije te sjemenište „Paulinum“.

Zaručnički tečaj u Subotici

U župnom domu Sv. Terezije u Subotici od 1. do 5. ožujka održan je Zaručnički tečaj, na kojemu je sudjelovalo više od dvadeset parova, odnosno 54 osobe.

Korizmena duhovna obnova za djelatnike i volontere

Radio Marije

Jednodnevna duhovna obnova za djelatnike i volontere Radio Marije Srbije koju je predvodio mons. Stanislav Hočevar, nadbiskup i metropolit beogradski, održana je 13. ožujka u Novom Sadu.

Sv. Josip – blagdan hrvatske zajednice u Srbiji

U subotičkoj župi Sv. Roka, 19. ožujka svečano je proslavljen blagdan sv. Josipa. Okvirna tema ovogodišnjih propovijedi na devetnici bila je „Sv. Josip – ljubitelj siromaštva“.

U okviru devetnice proslavljen je i Dan trudnica, kao i obljetnica smrti velikana hrvatskog naroda i bunjevačkog roda biskupa Lajče Budanovića, koja se svake godine svečano obilježava. Na blagdan sv. Josipa od osnutka Hrvatskog nacionalnog vijeća, blagdan sv. Josipa se slavi i kao blagdan hrvatske zajednice u R. Srbiji. Nakon mise, u župnoj vjeronaučnoj dvorani održan je kratki prijam u povodu blagdana hrvatske zajednice u R. Srbiji, a tom prigodom zamjenica glavnoga urednika *Zvonika* Željka Zelić, predstavila je ukratko knjigu koju je tiskao Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata pod nazivom *Hrvati u Vojvodini u povijesti i sadašnjosti: osnovne činjenice*.

Križni put mladih

Više od stotinu mladih iz Subotice i okolice, kojima se pridružilo i desetak mladih iz Sonte sa župnikom Dominikom Ralbovskym, pošlo je 20. ožujka ujutro na hodočasnički križni put predvođeni dekanom Franjom Ivankovićem i duhovnikom sjemeništa Paulinum mons. Markom Forgićem.

Duhovna obnova FSR-a Novog Sada

U Petrovaradinu je 20. ožujka održana Duhovna obnova za članove FSR Novog Sada. Predvodio ju je gvardijan Franjevačkog samostana iz Subotice, p. Ivan Bošnjak.

Korizmene tribine u Somboru

„Ljepota Božjega poziva“ bila je temeljna tema korizmenih susreta koje je organizirao Duhovni centar o. Gerarda u Somboru. Predavač prvog korizmenog susreta održanog 22. veljače bio je o. Dario Tokić iz zajednice karmelićana u Remetama u Zagrebu, a tema „Božji poziv kroz biblijske likove“. Na drugoj korizmenoj večeri održanoj 1. ožujka predavanje na temu „Odlike i ljepota Božjeg poziva i odaziva u Crkvi“ održao je o. Petar Janjić, prior samostana Gospe Karmelske na Krku. Tema treće korizmene duhovne večeri održane 8. ožujka bila je „Mas mediji i izbor zvanja danas“ o kojoj je govorio o. Antonio Mario Ćirak, prior samostana Majke Božje Remetske. Predavač pretposljednog korizmenog susreta u Somboru održanog 22. ožujka, bio je o. Jakov Mamić, čija je tema bila „Bog poziva i danas: Mnogo je zvanih malo izabranih“.

Uskršnja izložba HKPD „Matija Gubec“ i HKC „Bunjevačko kolo“

U predvorju subotičke Gradske kuće 22. ožujka otvorena je 17. po redu Uskršnja izložba u organizaciji Hrvatskog kulturno prosvjetnog društva

„Matija Gubec“ iz Tavankuta i Likovnog odjela Hrvatskog kulturnog centra „Bunjevačko kolo“.

Donacija subotičkoj Kalvariji

Kalvarija je zahvaljujući donaciji Gradske uprave, koja se dodjeljuje crkvama, dobila 600.000,00 dinara, a tim novcem zamijenjeni su svi prozori i vrata na kalvarijskoj kapelici.

O bl. Ivanu Merzu na tribini u Subotici

U subotičkom „Katoličkom krugu“ održana je 25. ožujka mjesečna Kršćanska tribina Grada Subotice. Predavanje o životu i djelu bl. Ivana Merza održao je vicepostulator kauze za kanonizaciju toga blaženika o. Božidar Nagy.

Izložba Zajednice „Hosana“

Na blagdan Cvjetnice, 28. ožujka, u prostoru „Kuće pomirenja s Bogom“ u Somboru priređena je uskrsna prodajna izložba. Sakupljen novac upućen je Humanitarno-terapijskoj zajednici za pomoć ovisnicima „Hosana“ u Starom Žedniku.

Uskrsni koncert Katedralnoga zbora „Albe Vidaković“

Pod ravnanjem s. Mirjam Pandžić, u katedrali-bazilici Sv. Terezije Avilske 15. travnja održan je dvadeseti uskrsni koncert Katedralnoga zbora „Albe Vidaković“. Na orguljama je nastupio Alen Kopunović Legetin.

Dva predsjednika u Bačkom Monoštoru pozvali Hrvate da koriste svoja prava

Nakon trojnog sastanka predsjednika Mađarske, Hrvatske i Srbije u Pečuhu, Boris Tadić i Ivo Josipović posjetili su 16. travnja Bački Monoštor gdje su se susreli s predstavnicima hrvatske zajednice u Srbiji.

Predsjednici Hrvatske i Srbije Ivo Josipović i Boris Tadić pozvali su Hrvate u Vojvodini i Srbiji da koriste svoja prava i upisuju djecu u škole s hrvatskim nastavnim jezikom, kao i da daju potporu formiranju budućeg Hrvatskog nacionalnog vijeća. Bio je ovo prvi službeni posjet Ive Josipovića Srbiji.

Uskrsni koncert zbora Collegium musicum catholicum

Zanimljiv uskrsni koncert izveo je zbor Collegium musicum catholicum u četvrtak, 22. travnja, u katedrali-bazilici Sv. Terezije Avilske u Subotici.

Bdijenje mladih u Paulinumu

Bdijenje mladih uoči Cvjetnice održano je u Subotičkoj biskupiji u sjemenišnoj kapeli na kojem su mladi meditirali nad tekstom pisma pape Benedikta za Svjetski dan mladih.

Geografija pamćenja Šokaca i Bunjevaca u Osijeku i Somboru

O identitetu Šokaca i Bunjevaca, kroz geografiju pamćenja, govorilo je tridesetak sudionika dvodnevnog međunarodnog okruglog stola, održanog u Osijeku i Somboru, 23. i 24. travnja.

II. Dani A. G. Matoša i dr. Josipa Andrića u Plavni

Drugi dani A. G. Matoša i dr. Josipa Andrića održani su 24. i 25. travnja u predvorju OŠ „Ivo Lola Ribar“ u Plavni. U suorganizaciji HKUPD-a „Matoš“ i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata u dvodnevnom programu održana su predavanja o Matošu i Andriću, kulturno-umjetnički program s glazbenim djelima Josipa Andrića, te izložba slika nastalih na likovnoj koloniji u sklopu manifestacije.

Proštenje u znaku 100 godina od posvete crkve u Starom Žedniku

Blagdan Sv. Marka, u istoimenoj crkvi u Starom Žedniku, obilježen je 25. travnja svečanom svetom misom koju je predslavio mons. dr Andrija Kopilović. Posvetnom molitvom otvorena je jubilarna godina – 100 godina od posvete crkve.

Blagoslovom žita započela „Dužijanca 2010.“

Blagoslovom žita na blagdan sv. Marka, 25. travnja, na njivi obitelji Vojnić Zelić u Žedniku, započela je proslava „Dužijance 2010.“.

Međubiskupijsko pomirbeno hodočašće u Svećeničkoj godini

U Doroslovu, najstarijem marijanskom svetištu Subotičke biskupije, 28. travnja je održan Međubiskupijski susret svećenika. Na susretu se okupilo preko stotinu svećenika iz Subotičke, Srijemske i Zrenjaninske biskupije, iz Beogradske nadbiskupije te svećenici Apostolskog egzarhata za grkokatolike u Srbiji i Crnoj gori. Bila je to središnja proslava Svećeničke godine za svećenike i vjernike katolike koji žive u R. Srbiji.

„Hajdemo zajedno“ – duhovna poezija u knjizi i na nosaču zvuka

Na glazbeno-meditativnoj večeri, održanoj 30. travnja u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici predstavljeni su knjiga i istoimeni nosač zvuka „Hajdemo zajedno“ Mirjane Jaramazović i Marije Jaramazović.

Koncert subotičkih zborova

Na četrnaestom koncertu subotičkih zborova, 13. svibnja, u subotičkoj katedrali bazilici Sv. Terezije Avilske nastupilo je osam zborova.

Duhovna obnova članova FSR-a Novog Sada

Duhovna obnova za članove FSR-a Novog Sada održana je od 14. do 16. svibnja u franjevačkoj kući duhovnih vježba „Domus pacis“ u Horgošu, a predvodio ju je duhovni asistent bratstva p. Ivan Cvetković.

Susret mladih u Baču

Tradicionalni susret mladih Subotičke biskupije održan je 15. svibnja, usprkos vrlo kišnom vremenu.

Geslo susreta bilo je *Učitelju dobri, što mi je činiti da baštinim život vječni? (Mk, 10,17).*

Hodočašće u kapelu Sv. Antuna na Feliću kod Bača

Vjernici bačkog dekanata četvrtu godinu zaredom hodočastili su u kapelu Sv. Antuna Pustinjaka na Feliću u blizini Bača. Na svetkovinu BDM Majke Crkve, 24. svibnja, slavljeno je misno slavlje kao znak nekadašnjeg tradicijskog hodočašća, koje se redovito organiziralo na drugi dan Duhova.

Proštenje u župi Marija Majka Crkve

Svečanom zahvalnom euharistijom na blagdan Marije Majke Crkve, 24. svibnja, proslavljeno je proštenje u subotičkoj istoimenoj župi. Misu proštenja predslavio je preč. Zlatko Koren, župnik i rektor Nacionalnog sveti-

šta u Mariji Bistrici, uz koncelebraciju domaćeg župnika mons. dr. Andrije Kopolovića i više svećenika Grada Subotice.

Zlatna harfa

Susret dječjih župnih zborova, 24. Zlatna harfa održan je 29. svibnja u katedrali-bazilici Sv. Terezije Avilske u Subotici. Sudjelovalo je dvanaest zborova iz cijele biskupije.

Krizma u Starom Žedniku

Na blagdan Presvetoga trojstva, 30. svibnja, u župi Sv. Marka u Žedniku, darove Duha Svetoga primilo je devetnaest krizmanika. Misno slavlje i krizmu predvodio je generalni vikar Subotičke biskupije msgr. Slavko Večerin, u zajedništvu s vlč. Miroslavom Orčićem i domaćim župnikom Željkom Šipekom.

Blagdan Tijelova u Subotici

Blagdan Tijelova ili Bršančevo proslavljeno je u Subotici 3. lipnja u katedrali bazilici Sv. Terezije Avilske. Svečanu koncelebriranu svetu misu predvodio je subotički biskup mons. dr. Ivan Pénzes uz koncelebraciju brojnih svećenika.

Subotički predškolci u Blatu

Sedmu godinu zaredom subotički vrtić „Marija Petković“ organizirao je od 3. do 13. lipnja putovanje u Blato, rodno mjesto blažene Marije Petković gdje se susreću predškolci iz vrtića koji nose ime Blaženice, iz Osijeka, Zagreba, Splita i Blata.

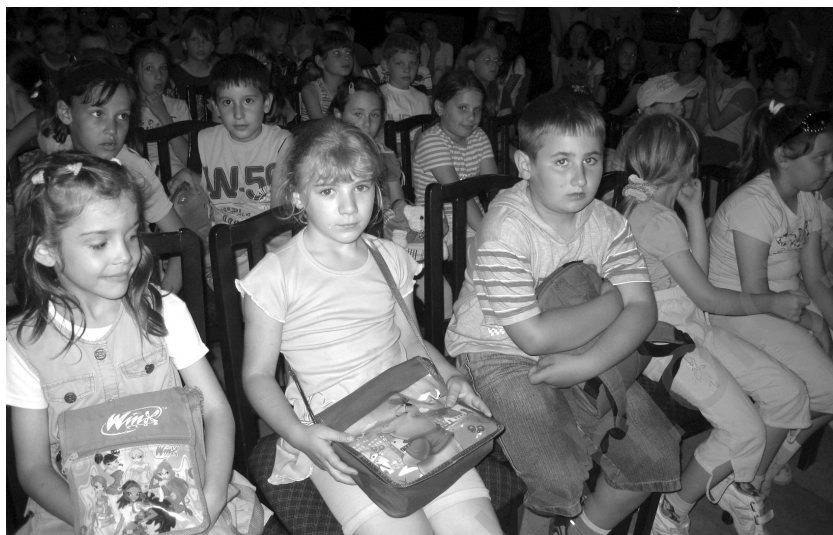
Godišnji susret ministranata u Tavankutu

Dječaci, ali i djevojčice – poslužitelji kod oltara ili poznatiji kao ministranti, okupili su se 5. lipnja na svoj godišnji susret u Tavankutu sa svojim župnicima. Došli su ministranti iz Novoga Sada, Plavne, Đurđina, Starog Žednika, Bikova, Sonte, Bača te subotičkih župa Marija Majka Crkve, Isusova Uskrsnuća, Sv. Roka i katedralne župe Sv. Terezije Avilske.

Sveta misa zahvalnica za učenike

Završetak školske i vjeronaučne godine proslavili su učenici osnovnih škola iz Subotice i okolice sv. misom zahvalnicom 9. lipnja u subotičkoj

katedrali bazilici Sv. Terezije Avilske. Misu je predvodio biskup Ivan u zajedništvu sa svećenicima, a s oko 1000 djece iz Subotice, Tavankuta, Žednika, Đurđina i Male Bosne bili su njihovi vjeroučitelji, učitelji i nastavnici.

Izabrani vijećnici za novi sastav HNV-a

Osamnaest vijećnika s liste Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i hrvatskih institucija i jedanaest s Hrvatske liste „Za europsku Srbiju“ čine novi saziv Hrvatskog nacionalnog vijeća, o čemu su 6. lipnja odlučili elektori na skupštini održanoj u velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici.

Proslava stote obljetnice posvete crkve u Donjem Tavankutu

Na svetkovinu Presvetoga Srca Isusova, 11. lipnja, proslavljena je stota obljetnica crkve i župe u Donjem Tavankutu. U prostorijama župe održana je svećenička rekolekcija koju je predvodio o. Vjenceslav Mihetec, karmelićanin iz Sombora. Misno slavlje predvodio je subotički biskup Ivan, u konceleciji 25 svećenika Subotičke biskupije koji su ujedno slavili završetak Svećeničke godine.

U nedjelju, 13. lipnja, misno slavlje je u, vjernicima ispunjenoj crkvi, predvodio o. Vjenceslav Mihetec, a uz njega su suslavili vlč. Miroslav Orčić i mjesni župnik Franjo Ivanković.

Obljetnice bračne ljubavi

U subotičkoj župi sv. Roka, 20. lipnja dvadesetak bračnih parova obilježilo je obljetnice svoje bračne ljubavi i vjernosti.

Obnovljena kapelica u Lemešu

U Svetozaru Miletiću, u svibnju je dovršeno obnavljanje kapelice koja se nalazi u centru sela, a na prozore su stavljene metalne rešetke i izmijenjena stakla.

Kapelica je posvećena Gospi od milosrđa, a izgrađena je 30-tih godina prošloga stoljeća.

Dani sluga Božjega Tome Gerarda Stantića u Subotici

Kršćanskom tribinom Grada Subotice 22. lipnja započeli su Dani o. Gerarda o obljetnici njegove smrti. Predavanje na temu „Zašto se moliti S. B. o. Gerardu“ održao je o. Mato Miloš iz Zagreba, vicepostulator kauze za proglašenje blaženim i svetim o. Gerarda Tome Stantića.

Dani sluga Božjega Tome Gerarda Stantića u Somboru

Euharistijskim slavljem, koje je 24. lipnja u somborskoj karmelskoj crkvi predvodio subotički biskup Ivan Pénzes, završili su Dani sluga Božjega o. Gerarda Tome Stantića o 54. obljetnici njegove smrti. U slavlju

su koncelebrirali provincijal Hrvatske karmelske provincije o. Vinko Mamić te dvadesetak svećenika i redovnika iz raznih mjesta Subotičke biskupije pred brojnim župljanima i hodočasnicima među kojima je bilo dvadesetak ministranata i stotinjak djece.

Dan Radio Marije Srbije

Dan Radio Marije Srbije i sedma obljetnica djelovanja Radio Marije na prostoru Srbije obilježeni su 7. kolovoza na Bunariću. Program je započeo molitvom krunice i svetom misom koju je predvodio mons. dr. Andrija Kopilović, direktor RMS, a koncelebrirao je o. Tadeusz Bienasz, predstavnik Svjetske Obitelji Radio Marije.

Dužijanca 2010. – stotinu godina hrabro čuvana tradicija

Dječja Dužijanca 2010.

Treća po redu Dužijanca malenih – Dječja Dužijanca započela je nastupom folklornih skupina na Trgu slobode u petak, 9. srpnja. Djeca su aktivno sudjelovala u „Takmičenju risara“ koje je ove godine održano 10. srpnja na njivi u Starom Žedniku, gdje su se okušali u ručnom „risu“ (kosidbi).

Euharistijsko slavlje priređeno je u nedjelju, 11. srpnja u kojem su svi sudionici Dječje Dužijance slavili zahvalnu sv. misu u katedrali bazilici sv. Terezije Avilske, koju je predvodio župnik župe sv. Roka mons. mr. Andrija Anišić. Misna čitanja čitali su bandaš i bandašica Igor Nimčević i Kristina Matković, a pjevanje su vodili „Proroci“.

Nakon mise mnoštvo djece uputilo se u povorci u Gradsku kuću gdje su kruh predali dogradonačelniku Peri Horvackom. Dužijanca malenih trajala je tri dana, a završila je sudjelovanjem u Bandašicinom kolu, u Starom Žedniku gdje je toga dana također slavljena Dužijanca.

„Takmičenje risara“

Manifestacija „Takmičenje risara“ održana je 10. srpnja na parceli Ivana Vojnića Zelića u Starom Žedniku.

U natjecanju je sudjelovalo tridesetak parova, iz Subotice i okolice, Gornjeg Brega, Mužlje, okolice Kragujevca, Kecela (Mađarska) i Županje (Hrvatska). Pobjednici su bili Marinko Kujundžić sa svojom risarušom

Ružom Juhas, drugo mjesto pripalo je paru Perica Tikvicki i Emera Poljaković iz Starog Žednika, a treće Peri Matkoviću i Gizi Bodić s Bikova.

Predstavljena fotomonografija „Sto bandaša i bandašica“ Grge Piukovića

U prepunoj Velikoj vijećnici Gradske kuće, u Subotici, 4. kolovoza, održana je književna večer koju tradicionalno priređuje Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ u okviru proslavljanja završetka

žetvenih svečanosti, Dužijance. Ove godine, u čast 100. Dužijance, predstavljena je fotomonografija Grge Piukovića „Sto bandaša i bandašica“ – slikovita povijest Dužijance.

Nagrade Instituta „Ivan Antunović“

U okviru književne večeri, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ dodijelio je nagrade onima koji su svojim trudom pridonijeli ugledu i dobru naroda i Crkve. Predsjedavajući Instituta mons. dr. Andrija Kopilović je treću nagradu uručio brojnoj obitelji Stipana i Jasmine Vuković iz Tavankuta, drugu nagradu, za opći doprinos Dužijanci, dobili su Vlatko Dulić i Martin Gabrić, a prvu nagradu su primili Stipan Romoda i Marija Kujundžić za dugogodišnji doprinos u organiziranju „Takmičenja risara“.

Večernja u katedrali i Risarska večer

Svečanu Večernju 6. kolovoza u katedrali-bazilici sv. Terezije Avilske predvodio je katedralni župnik mons. Stjepan Beretić, zajedno s biskupom Ivanom i desetak svećenika. Poslije Večernje, na putu prema glavnom gradskom trgu gdje je održana Risarska večer, risari i risaruše su se zaustavili kod biste Blaška Rajića, koja se nalazi u parku kod Gradske kuće, gdje su ih dočekali katedralni župnik mons. Beretić i mons. Anišić, a potom je na bistu stavljen vijenac od žita.

Predstavljanje bandaša Martina i bandašice Martine i izbor najljepših pratiteja

Ovogodišnjeg bandaša Martina Matkovića i bandašicu Martinu Dulić, predstavio je na subotičkom Trgu slobode, 6. kolovoza, mons. dr. Andrija Kopilović.

Iste večeri, izabrani su najljepši pratitelji bandaša i bandašice, koji će ih pratiti na centraloj svečanosti Dužijance. Najljepši par Dužijance 2010. su Zdenka Lulić i Mario Milodanović, prvi pratioci su Jasmina Kujundžić i Igor Dulić, a drugi par pratioca su Vedrana Cvijin i Dejan Skenderović.

XXV. saziv Prve kolonije naive u tehnici slame Tavankut

Otvorenje XXV. saziva Prve kolonije naive u tehnici slame upriličeno je 9. srpnja u Tavankutu u galeriji Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva „Matija Gubec“, a kolonija je trajala sedam dana.

Izložba slika nastalih na XXV. sazivu

Radovi nastali na jubilarnom, XXV. sazivu Prve kolonije naive u tehnici slame izloženi su u predvorju Gradske kuće u Subotici 6. kolovoza. Na XXV. sazivu sudjelovale su ukupno četrdeset i dvije slamarke koje su napravile i izložile trideset i sedam slika.

Centralna proslava Dužijance

Euharistijsko slavlje

Župnik župe sv. Roka mons. Andrija Anišić, blagoslovio je i ispratio 8. kolovoza iz kolijevke Dužijance nositelje svečanosti, bandaša Martina Matkovića i bandašicu Martinu Dulić, malog bandaša Igora Nimčevića i malu bandašicu Kristinu Matković, te bandaše i bandašice iz Bajmoka, Tavankuta, Ljutova, Đurđina, Žednika, Male Bosne, Sombora i Svetozara Miletića, „kerske kraljice“ predvođene s. M. Jasnom Crnković te mlade odjevene u narodnu nošnju i okupljene vjernike. Time je ujedno započela centralna proslava Dužijance 2010.

Misno slavlje u katedrali predslavio je gost Dužijance, kardinal Vinko Puljić zajedno s domaćim biskupom Ivanom, katedralnim župnikom Stjepanom te svećenicima Subotičke biskupije.

Bandašica Martina i bandaš Martin na oltar su prinijeli hostije za misu zahvalnicu odnosno krunu ovogodišnje Dužijance koju je u tehnici slame izradila Jozefa Skenderović.

Povorka i predaja kruha gradonačelniku

Svečana povorka kroz grad završena je na glavnom trgu kada su bandaš i bandašica predali kruh od novoga brašna gradonačelniku Saši Vučiniću.

Posjet grobu Blaška Rajića

U pratnji župnika župe sv. Roka mons. Andrije Anišića, bandaš i bandašica su iz crkve sv. Roka ponijeli vijenac od žita i cvijeće i položili ih na Rajićev grob.

Bandašicinim kolom „ispraćena“ 100. „Dužijanca“

Na prepunom gradskom trgu, u večernjim satima prigodom otvorenja Bandašicinog kola nazočne je kao nasljednik Blaška Rajića pozdravio župnik župe sv. Roka mons. Anišić, a potom im se obratio gost 100. Dužijance kardinal Vinko Puljić.

Dužijance u...

... Starom Žedniku

Dužijanca u Starom Žedniku održana je u nedjelju 11. srpnja. Nositelji Dužijance bili su bandaš Davor Skenderović, bandašica Nikoleta Dožai, mali bandaš Matija Perčić i mala bandašica Sandra Poljaković.

Svetu misu predvodio je fra Ivan Cvetković uz koncelebraciju vlč. Lazara Novakovića i župnika domaćina vlč. Željka Šipeka, a gost na svetoj misi bio je paroh novožedničko-čantavirski o. Dalibor.

... Bajmoku

Svečanost Dužijance u Bajmoku održana je 11. srpnja u crkvi svetog Petra i Pavla. Žetveno slavlje započelo je dolaskom bandaša i bandašice, Bojana Galića i Gordane Balazević.

Misno slavlje predslavio je vlč. Josip Kujundžić iz Vajske, uz koncelebraciju mjesnog župnika vlč. Zsolta Bendea i mladomisnika Dragana Muharema.

... Tavankutu

Svečanost svršetka žetvenih radova, obilježena je u Tavankutu 18. srpnja. Bandaš i bandašica Jasmin Iršević i Sunčica Kopunović, došli su zahvaliti Bogu za darovani kruh u društvu brojnih mladih obučenih u nošnju. Misno slavlje predslavio je mjesni župnik preč. Franjo Ivanković, uz koncelebraciju župnika iz Male Bosne Željka Augustinova.

... Svetozaru Miletiću

Središnja manifestacija Dužijance u Lemešu proslavljena je 25. srpnja, svetom misom koju je u mjesnoj crkvi Rođenja BDM predslavio župnik iz Bačkoga Monoštora Goran Vilov uz koncelebraciju domaćega župnika Antala Egedija. Nositelji manifestacije bili su bandaš Mario Brkić i bandašica Bernarda Jurić.

... Maloj Bosni

Dužijanca u Maloj Bosni proslavljena je 25. srpnja u crkvi Presvetoga Trojstva. Predvoditelji su bili bandaš Marko Dulić i bandašica Iva Stantić, a mali bandaš i bandašice, Antun Lešnjaković, Ivana Tikvicki i Anica Lulić. Misno slavlje predslavio je vč. Dragan Muharem uz koncelebraciju misnoga župnika Željka Augustinova.

... Đurđinu

Dužijanca u Đurđinu obilježena je 1. kolovoza, misnim slavljem koje je u župnoj crkvi sv. Josipa Radnika predslavio župnik iz Staroga Žednika Željko Šipek zajedno s domaćim župnikom Lazarom Novakovićem.

Mnoštvo djece i mladih odjevenih u narodnu nošnju dočekalo je u crkvi ovogodišnjeg bandaša Marka Tumbasa i bandašicu Marijanu Dulić.

... Ljutovu

Svečanost Dužijance proslavljena je 1. kolovoza u Ljutovu. Domaćini ove svečanosti bili su već tradicionalno Ruža i Antun Juhas, iz čijeg su doma mladi odjeveni u narodnu nošnju, predvođeni bandašom Miroslavom Vojnićem Zelićem i bandašicom Ivanom Vuković te malim risarima Kristijanom Matićem i Ivanom Jurić, uputili k mjesnom Domu kulture gdje je slavljena sveta misa.

Predvoditelj misnoga slavlja bio je biskupijski tajnik mr. Mirko Štefković zajedno s tavankutskim župnikom preč. Franjom Ivankovićem.

Somborska „Dužionica“

U subotu 24. i nedjelju 25. srpnja, HKUD „Vladimir Nazor“ proslavio je 76. Dužionicu. Nositelji ovogodišnje Dužionice bili su bandaš Šima Džinić sa Bezdanskog puta i bandašica Marija Firanj iz Nenadića.

Proslavu je u velikoj dvorani Hrvatskog doma otvorio predsjednik društva Mata Matarić koji je pozvao nazočne da minutom šutnje odaju počast nedavno preminulom profesoru Matiji Đaniću. Ovom prigodom novi broj lista „Miroljub“ predstavio je novi urednik Alojzije Firanj.

Centralna proslava Dužionice započela je svetom misom u crkvi Presvetog Trojstava, koju je predvodio karmelićanin o. Vjenceslav Mihetec.

Nakon svečane svete mise, ovogodišnji kruh je u Hrvatskom domu blagoslovio vlč. dr. Marinko Stantić, kojeg su potom sudionici Dužionice na čelu s bandašom i bandašicom ponijeli gradonačelniku Nemanji Deliću, koji je zahvalio sudionicima i Hrvatima, kao i Bunjevcima koji su mu zajedno predali kruh.

Održane XI. Žetvene svečanosti u Bregu

Žitelji Bačkog Brega zahvalili su 25. srpnja Bogu na ovogodišnjem daru novoga žita i novoga kruha. Misno slavlje je predvodio bereški župnik vlč. Davor Kovačević. S njim su suslavili prior Karmelićanskog samostana u Somboru o. Bernardin Vizsmeg i trajni đakon Stipan Periškić iz Bačkog Monoštora.

U Lemešu održan susret pučkih pjesnika „Lira naiva 2010.“

Osmi susret pučkih pjesnika, pripadnika hrvatske nacionalne manjine s prostora Vojvodine, „Lira naiva 2010.“ održan je u Svetozaru Miletiću, u

nedjelju, 27. lipnja, u organizaciji Hrvatske čitaonice iz Subotice i Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ iz Subotice. Osim zaljubljenika u lijepu riječ s prostora od Subotice do Zemuna, na susretu je sudjelovalo i nekoliko pjesnika iz susjedne Hrvatske.

Spomendan bl. Marije Petković proslavljen u župi sv. Roka

Blagdan bl. Marije Petković proslavljen je 9. srpnja svečanom svetom misom u subotičkoj župi sv. Roka. Prije svete mise održan je prigodni molitveni recital u čast bl. Marije Petković pod geslom „Zapali u našim srcima vatru svoje ljubavi“, koji je s djecom i mladima pripremila s. Jasna Crnković. Euharistijsko slavlje predvodio je franjevac iz subotičkog samostana o. Ivan Cvetković zajedno s domaćim župnikom mons. Andrijom Anišićem i s još petoricom svećenika.

Festival marijanskog pučkog pjevanja u Bačkom Monoštoru

Na Festivalu marijanskog pučkog pjevanja, održanom 10. srpnja u crkvi sv. Petra i Pavla u Bačkom Monoštoru, nastupilo je osam skupina iz Bačke i Republike Hrvatske.

U Somboru proslavljen blagdan Gospe Karmelske

Blagdan Gospe Karmelske proslavljen je 16. srpnja u karmelićanskoj crkvi u Somboru. Svečanu svetu misu je uz svećenike Subotičke biskupije i svećenike karmelićane predvodio subotički biskup dr. Ivan Pénzes.

Koncert i izložba „Pod zaštitu tvoju“ u Plavni

Koncert i izložba pod nazivom „Pod zaštitu Tvoju“, upriličeni su 14. kolovoza u predvorju OŠ „Ivo Lola Ribar“ i u „Matoševoj“ knjižnici u Plavni u organizaciji HKUPD-a „Matoš“ u Plavni.

Čikerijada 2010.

Jedanaesti po redu susret mladih na Čikeriji, tradicionalno zvan „Čikerijada“, održan je 26. kolovoza a okupilo se osamdesetak mladih. Svetu misu je predvodio vlč. Ivica Damjanović u zajedništvu s vlč. Marjanom Vukovim, a tijekom dana bilo je sportskih aktivnosti, druženja i meditiranja.

Bunaričko proštenje

Proštenje u subotičkom marijanskom svetištu „Bunarić“ proslavljeno je u subotu i nedjelju, 28. i 29. kolovoza. I za ovogodišnje proštenje vjernici su se pripremili trodnevnicom.

U subotu je bilo tradicionalno bdijenje, ali ovoga puta pod kišobranima. Bdijenje je započelo pokorničkim bogoslužjem. Poticajne misli za ispit savjesti okupljenim vjernicima uputili su mons. Stanislav Hočevar, nadbi-

skup i metropolit beogradski i mons. Ivan Pénczes, biskup subotički. Vrhunac bdijenja bilo je Euharistijsko slavlje, koje već dugi niz godina predvodi katedralni župnik mons. Stjepan Beretić.

Dan proštenja bio je obasjan suncem, a misu proštenja predvodio je beogradski nadbiskup Stanislav Hočevar.

Za ovogodišnje Bunaričko proštenje Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ objavio je knjigu bunaričkih propovijedi mons. Stjepana Beretića pod naslovom „Čudesna bunarička noć“.

Orguljski koncert „Glasovi orgulja u ravnici“

U okviru obilježavanja Dana Grada Subotice, a u organizaciji Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata te pod generalnim pokroviteljstvom Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“, 30. kolovoza, u katedrali-bazilici svete Terezije Avilske priređen je koncert na kojemu su izvedena vrhunska djela orguljaške glazbe, i to Albe Vidakovića, Stanislava Prepreka i Josipa Andrića, skladatelja hrvatskog podrijetla s prostora Vojvodine. Za orguljama je bio Saša Grunčić, profesor subotičke Muzičke škole. Bio je to prvi u seriji koncerata koji će biti izvedeni diljem Vojvodine, a potom i u Hrvatskoj te Mađarskoj.

Hosanafest 2010.

Peti po redu festival hrvatskih duhovnih pjesama *HosanaFest*, pod geslom *To je vjera naša, njome se dičimo* održan je 5. rujna u subotičkoj Dvorani sportova. U natjecateljskom dijelu festivala nastupilo je 15 izvođača, solista odnosno vokalno instrumentalnih sastava. Glasovanjem samih

izvođača pobjednici ovogodišnjeg festivala su VIS *Proroci* iz Subotice s pjesmom *Zagrljeni u duši*.

Smotra hrvatskih tamburaških sastava u Ljutovu

Smotru hrvatskih tamburaških sastava, drugu po redu, organiziralo je 12. rujna HKUD „Ljutovo“ iz Ljutova, a osim domaćina nastupila su još četiri sastava.

Zaziv Duha Svetoga za početak školske godine

Misu za blagoslov početka školske godine predvodio je 18. rujna u subotičkoj katedrali-bazlici sv. Terezije Avilske pred oko 1000 djece katedralni župnik mons. Stjepan Beretić. S njim su slavili sv. misu svećenici koji su došli sa svojim vjeroučenicima.

Mons. Stjepan Beretić 25 godina na službi u subotičkoj katedrali

Svečanom svetom misom u katedrali-bazilici sv. Terezije 19. rujna, u nazočnosti brojnih vjernika, u zajedništvu sa svojom rodbinom i prijateljima, mons. Stjepan Beretić je zahvalio Bogu na 25 godina službe u katedralnoj župi.

Apostolski nuncij na proštenju u katedrali

Subotička katedrala-bazilika sv. Terezije, majka svih crkava Subotičke biskupije, dva dana je bila u svečano ruho obučena. U četvrtak, 14. listopada

da, bila je obljetnica njezine posvete, a sutradan je proslavljena svetkovina sv. Terezije Avilske. Euharistijsko slavlje na obljetnicu posvete predvodio je biskup mons. dr. Ivan Pénzes u zajedništvu s dvadesetak svećenika. Prigodnu propovijed na hrvatskom jeziku održao je katedralni župnik mons. Stjepan Beretić a na mađarskom katedralni župni vikar Tibor.

Sutradan, 15. listopada, na svetkovinu sv. Terezije Avilske, zaštitnice katedrale i Grada Subotice, svečanu svetu misu proštenja predvodio je apostolski nuncij u R. Srbiji, mons. Orlando Antonini u zajedništvu s domaćim biskupom mons. dr. Ivanom Pénzesom, u zajedništvu s brojnim svećenicima grada i okolice, uz sudjelovanje vrlo lijepog broja vjernika.

Održan X. festival bunjevački pisama

„Tambura je sve što imam“ naziv je pobjedničke pjesme po ocjeni stručnog žirija, koju je na X. festivalu bunjevački pisama održanom 24. rujna, izveo Ante Crnković, uz pratnju Festivalskog tamburaškog orkestra pod ravnanjem prof. Mire Temunović. Dobitnici nagrade su skladatelji pjesme Pere Ištvančić i Marinko Žeravica, koji je ujedno i autor stihova, dok je aranžman priredio Pere Ištvančić.

Izložba „Šokci i baština 2010“ u Somboru

Udruga građana „Urbani Šokci“ iz Sombora u suradnji sa Gradskim muzejom priredili su 30. rujna svečano otvorenje izložbe „Šokci i baština 2010.“.

75. obljetnica crkve u Đurđinu

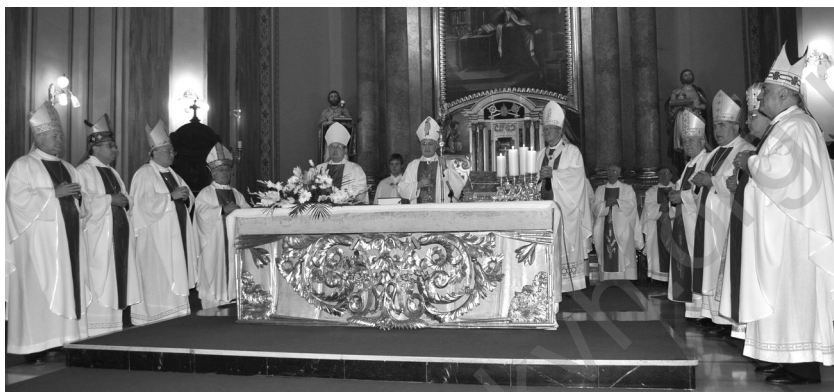
Župljani župe sv. Josipa Radnika u Đurđinu svečano su obilježili veliki jubilej svoje crkve – 75. obljetnicu postojanja. Svečano jubilejsko slavlje bilo je u nedjelju 3. listopada. Misno slavlje predvodio je biskup subotički mons. dr. Ivan Péntzes, u zajedništvu s domaćim župnikom Lazarom Novakovićem

te generalnim vikarom mons. Slavkom Večerinom, arhiepzbiterom subotičkog arhiepzbiterata mons. mr. Andrijom Anišićem, tajnikom biskupije mr. Mirkom Štefkovićem, te susjednim župnikom Željkom Šipekom, dok je vlč. Miroslav bio na raspologanju za isповijed.

XXV. plenarno zasjedanje MBK sv. Ćirila i Metoda

Članovi Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda održali su od 5. do 7. listopada redovito plenarno zasjedanje u Bogosloviji–Pastoralnom centru „Augustinianum“ u Subotici.

Proslava Radosne Gospe u Franjevačkom samostanu u Baču

Misno slavlje u povodu blagdana Radosne Gospe u crkvi Franjevačkog samostana Uznesenja BDM u Baču predslavio je 10. listopada bački dekan Marijan Dej u zajedništvu sa svećenicima iz Tuzle fra Zdravkom Anđićem i fra Josipom Bošnjakovićem, sadašnjim i prethodnim gvardijanom samostana u Tuzli. S njima su suslavili domaći župnik Josip Štefković, vlč. Josip Kujundžić i predstojnik bačkog samostana fra Josip Špear.

50. obljetnica župe sv. Križa u Somboru

Na proslavi 50. obljetnice župe sv. Križa u Somboru, 10. listopada, svetu misu je predvodio beogradski nadbiskup Stanislav Hoćevar u koncelebraciji s braćom karmelićanima o. Zlatkom Žuvelom i o. Zlatkom Pletikošićem, tavankutskim župnikom Franjom Ivankovićem, sa stalnim monašorskim đakonom Stipanom Periškićem i župnikom domaćinom vlč. dr. Marinkom Stantićem.

Katehetski seminar o kršćanskim simbolima

U Somboru je od 8. do 10. listopada održan katehetski seminar na temu „Kršćanski simboli u nastavi vjeronauka“, pod vodstvom profesora Teološko-katehetskog instituta i katehistica iz Švicarske.

Zavitni dan u Bačkom Monoštoru

Tradicionalni „Zavitni dan“ u čast Gospi Fatimskoj, svečano je proslavljen 13. listopada u Bačkom Monoštoru. Svečana priredba održana je 16. listopada u školskoj dvorani u organizaciji KUDH „Bodrog“.

Proslavljen Dan rođenja bana Josipa Jelačića, blagdan hrvatske zajednice u Srbiji

Obilježavanje Dana rođenja bana Josipa Jelačića, 16. listopada, počelo je misom u crkvi sv. Jurja u Petrovaradinu, a potom je upriličena svečana akademija u Novom Sadu.

U petak 15. listopada u galerijskom prostoru HKPD „Jelačić“ otvorena je izložba posvećena rođendanu bana Jelačića, autor izložbe je Branislav Marić iz Petrovaradina.

Collegium musicum catholicum – stopama o. Gerarda

U rodnoj župi oca Gerarda, u Đurđinu, prigodom obilježavanja 75. obljetnice crkve, subotički komorni zbor Collegium musicum catholicum je na poziv đurđinskog župnika vlč. Lazara Novakovića i pastoralnih suradnika, bio gost 24. listopada, gdje je predvodio liturgijsko pjevanje te izveo koncert nakon mise.

Deveti Dani Balinta Vujkova

Najveća književna manifestacija Hrvata u Vojvodini i Srbiji Dani Balinta Vujkova s podnaslovom Dani hrvatske knjige i riječi, u organizaciji Hrvatske čitaonice održani su od 27. do 29. listopada. Tema IX. dana Balinta Vujkova bila je Narodna književnost Hrvata u Podunavlju.

Osim programa za učenike pod nazivom Narodna književnost u školi (27. X.), priređen je Razgovor o aktualnom trenutku u književnosti Hrvata u Vojvodini, te međunarodni stručni skup.

Književna nagrada za životno djelo „Balint Vujkov Dida“ dodijeljena je izuzetnoj znanstvenici i jezikoslovki dr. sc. Jasni Melvinger iz Petrovaradina

na Multimedijalnoj večeri kada je izvedena zaboravljena narodna pjesma – groktalica. Specijalni gosti IX. dana Balinta Vujkova bili su članovi Hrvatskog obrtničkog pjevačkog i glazbenog društva „Zrinski“ iz Osijeka koji su otpjevali splet izvornih narodnih pjesama iz Hrvatske. Iz opusa B. Vujkova tiskana je knjiga „Tri pripovitke o zmajovima“.

Obilježena 70. obljetnica smrti Alekse Kokića

Svečana akademija u povodu 70. obljetnice smrti svećenika i pjesnika Alekse Kokića u organizaciji župe Isusova Uskrsnuća i udruge „Pučka kasi- na 1878.“, održana je 5. studenog u crkvi Isusova Uskrsnuća u Subotici, pod pokroviteljstvom mons dr. Ivana Pénzeša, subotičkog biskupa.

Ovom prigodom položen je vijenac na grob Alekse Kokića na Bajskom groblju, potom su se štovatelji Alekse Kokića okupili u dvorištu župe Isusova Uskrsnuća pokraj njegova brončanog poprsja.

Program je nastavljen u crkvi Svečanom akademijom na kojoj su pre- davanja održali pomoćni biskup Đakovačko-osječke nadbiskupije mons. dr. Đuro Hranić i povjesničar Krešimir Bušić.

400 brojeva „Hrvatske riječi“

U povodu 400. broja Informativno-političkog tjednika „Hrvatska riječ“, jedinog na hrvatskom jeziku u našoj zemlji, 15. studenog, u prostorijama HNV-a, održan je prigodni domjenak.

SADRŽAJ

Kalendar	4
Astronomski i vremenski podaci za 2011. godinu	28
Pomrčine Sunca i Mjeseca tijekom 2011. godine	28
Kakvo će biti vrijeme u 2011. godini	28
Vrijeme po mjesecima	29
Zapovjedni blagdani	30
Obvezatni post i nemrs	30
Katolička Crkva u svijetu	31
Katolička Crkva u Hrvatskoj	32
Crkva u Bosni i Hercegovini i Makedoniji	33
Crkva u Crnoj Gori	33
Crkva u Srbiji	33
Katoličke novine i časopisi	35
RIJEČ UREDNIKA	37
Stjepan Beretić: Dragi Štioče	37
PAPA GOVORI CRKVI I SVIJETU	39
Mons. Nikola Eterović: Apostolska postsinodalna pobudnica <i>Verbum Domini</i>	39
Dr. Andrija Kopilović– Apostolska postsinodalna pobudnica <i>Sakrament ljubavi</i>	45
(*) Aleksa Kokić: Uzmi me Djevo	48
DUHOVNOST	49
Dr. Andrija Kopilović: 100. obljetnica rođenja bl. Majke Terezije	49
Dr. Andrija Kopilović: Deset godina kateheze – vjeronauka u školi	53
(*) Josip Dumendžić Meštar: Dreka duše	55
Dr. Andrija Kopilović: Novi patrijarh Srpske pravoslavne crkve njegova svetost Irinej	56
Mr. Andrija Anišić: Ti si moj (odlomak iz predavanja u Slankamenu, na susretu mladih Srijemske biskupije)	58
Dr. Andrija Kopilović: Mons. dr. Andrija Kopilović: Obratite se i vjerujte evanđelju! Hodočašće u marijanska svetišta zapadne Europe (od 7. do 19. rujna 2010.)	63
Naš kandidat za sveca o. Gerard Tomo Stantić	71
Mr. Mato Miloš: Sluga Božji o. Gerard Tomo Stantić, karmelićanin, apostol sakramenta pomirenja	71
o. Ante Stantić: Naočale Božje dobrote	77

(*) Cecilija Miler: Ocu Gerardu	80
Mr. Andrija Anišić: Embrij, moj bližnji	81
OBITELJ (Uredila: obitelj Huska)	117
Ladislav i Vesna Huska: Obiteljske zvijezde	118
Proslava obljetnice braka (iskustva)	119
Male mudrosti: Naučila sam	126
Traži se osoba za čuvanje djeteta	127
Majčinim stopama	128
MALA DANICA (Uredila: Katarina Čeliković)	129
Marina Balazhev: Priča o pjetliću	130
Naši radovi – Kako sam ja upoznala Isusa	138
Učimo moliti – molitve prije i poslije jela	140
Tko zna više? Tko zna bolje?	142
Malo smijeha ne škodi	144
MLADI (Uredila: Nevena Mlinko)	145
Molitve srednjoškolaca	146
Molitve naših gimnazijalaca	147
V. P.: Molitva	148
Marija Vidaković: Kršćanin = oko koje prepoznaje bisere	149
Marina Gabrić: Žurka, žurka – mrtvi pijani?!	150
(*) Ana Ivković: Snovi	152
Marija Vidaković: Ti očekuješ mnogo	152
J. Arias: Bog u kojega NE vjerujem	153
Vlado Kovač: Tko je ta lijepa Gospođa?	154
Petar Gaković: Godina unatrag	155
Vanja Petrak: Sunčani vjetar	159
NARODNO BLAGO	161
Ruža Silađev: Kraljice	161
Ruža Silađev: Karbine	165
Ivan Andrašić: Kad majstori kuhaju	168
Štivo za trenutke odmora	171
Stjepan Beretić (preveo): Večera pod orahom	171
Vinko Janković: Divani iz našeg šora – Sekretarica	174
Mirko Kopunović: Put	176
Mirko Kopunović: Tajne	176
KULTURA	177
Željka Zelić: Knjiška produkcija vojvođanskih Hrvata između dvaju Dana Balinta Vujkova	177
(*) Anica Krajačić: Na Badnju noć	184

Tomislav Žigmanov: O važnosti Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca	185
(*) Zlatko Gorjanac: Moljitelj pod zvizdama	194
M. Miković i Z. Žužić: U Zagrebu proslavljen 90. rođendan Ante Sekulića	195
(*) Jelisaveta Buļjovčić Vučetić: Neispričana priča	200
(*) Nedeljka A. Šarčević: Suton pada	200
POVIJESNI KUTAK	201
Ilija Džinić: Povijest rimokatoličke crkve i župe u Čonoplji od 1750. do 1962.	201
(*) Đula Milodanović: Sinovima sv. Franje	214
Stjepan Beretić: Subotička Dužijanica – tradicija koja je nadvadala stoljeće	215
(*) Dražen Pavin: Život što mi nebo daruje	220
Stjepan Beretić: 100 godina župne crkve Presvetog Srca Isusova u Tavankutu	221
Stjepan Beretić: Đurđinska crkva ulazi u svoju 76. godinu	224
Da ih ne zaboravimo	227
Grgo Kujundžić: Časna sestra Marija Anđelina Kujundžić	227
(*) Ana Feđver: Životni suputnik	234
Dr. Đuro Hranić: Aleksa Kokić, svećenik – pjesnik (70 godina nakon smrti)	235
OBLJETNICE	243
Mons. Stjepan Beretić 25 godina na službi u subotičkoj katedrali	243
Sestra jubilarica: S. M. Brigita Stantić	245
Mlada misa vlč. Vladimira Sedlaka na Bunariću	246
Ređenici Subotičke biskupije	248
NAŠI POKOJNICI	249
Josip Pašić, svećenik	249
S. M. Anđelina Jelena Kujundžić, redovnica	250
(*) Franjo Ivanković: Sretan svršetak	251
(*) Katarina P.: Crkva zadnjih vremena	252
KRONIKA	253
Katarina Čeliković: Od Danice do Danice	253
Sadržaj	284

Znak * označava pjesme ili molitve

HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO SV. JERONIMA

Tomo Vereš: Razmišljanja jednog kršćanina

Dr. Tomo Vereš (1930. – 2002.), OP, među našim je teolozima jedan od najboljih poznavatelja djela Tome Akvinskoga i Alberta Velikoga, ali i Karla Marxa. Kao redovitom suradniku u svojim publikacijama, HKD sv. Jeronima objavilo mu je povodom njegova 70. rođendana (2000. god.) ovu knjigu kršćanskih razmišljanja, sastavljenu od tekstova prethodno objavljenih mahom u jeronimskoj „Danici” ili „Maruliću”. Pisani jasno i jednostavno (ne i simplicistički), zahvalno su štivo za svakog duhovno radoznalog čitatelja, a u knjizi se posebno izdvaja vrlo akribičan prikaz odjekâ enciklike „Rerum novarum” kod naših marksista i teologa u vrijeme komunizma, odnosno tzv. samoupravljanja.

Radovan Grgec: Odsjevi kršćanske kulture – II.

Ovaj II. dio „Odsjeva kršćanske kulture” nastavak je izbora kronikâ koje su izlazile kao urednički uvodnici u „Maruliću”, svojevrsnom glasilu HKD-a sv. Jeronima, naše najstarije kulturne ustanove vjerskog nadahnuća, koju je 1868. osnovao prvi nadbiskup zagrebački, kardinal *Haulik*. U skladu s načelima II. vatikanskoga koncila kršćanski laici ne razlikuju se od klerika dostojanstvom nego funkcijom, djelujući kao samostalne ličnosti na svojim specifičnim područjima, npr. u obiteljskom, društvenom, političkom i profesionalnom životu. Tim načelima ravnalo se i prije koncila Jeronimsko društvo, pa tako i njegova glasila. Karakterizirala ga je vjernost Crkvi i domovini, a ideal je bila slobodna Crkva u slobodnoj državi.

Gracijan Biršić: Marija – početak boljega svijeta (izd. 2005.)

Ovo mariološko djelo sastoji se od razmatranja prigodom marijanskih blagdana te od tumačenja sastavnih dijelova najpoznatije marijanske molitve – krunice. Posebna su odlika knjige pjesnički Očenaši i Zdravomarije velikih hrvatskih i svjetskih književnika (T. P. Marović, Izidor Poljak, Ujević, Nazor, Dizdar, T. Merton, Villon, Petrarca, Dante...), vrlo prikladno uklopljeni u razmatranja i znalački prokomentirani.

Georges Huber: Moj će anđeo ići pred tobom

Mogli bismo reći da su anđeli „zvijezde koje ne gasnu”, zvijezde o čijem sjaju svjedoče mnoga mjesta u Bibliji, kao i štovanje anđela kod nekih Božjih ugodnika, npr. sv. *Terezije od Maloga Isusa* ili biskupa *Langa*. Pobožnost prema anđelima, napose prema anđelima čuvarima i prema arkandelima *Mihaelu*, *Gabrijelu* i *Rafaelu*, stoga je itekako još živa među katoličkim vjernicima, pa nije čudno što je ubrzo bilo rasprodano prvo i

drugo izdanje ove popularno pisane knjige *Georgesa Hubera*, švicarskog katoličkog laika i novinara, koju je *Radovan Grgec* preveo na poticaj kard. *Kuharića*.

Gracijan Biršić: O sv. Antunu Padovanskom – drukčije

I *Antun Padovanski* po svojim je propovijedima postao legendaran, tako da njegov povijesni lik danas valja oslobađati nevjerodostojnih sastojaka kojima ga je opteretilo i nekadašnje i suvremeno praznovjerje. Upravo u tom smislu pristupa p. Gracijan Biršić u ovoj zbirci svojih propovijedi liku popularnog sveca „drukčije“, otisnuvši se od osnovnih, općepoznatih podataka o njemu u potragu za njegovom kompleksnom osobnošću te upućujući čitatelja i u bit svetosti uopće i u osobitost svetosti velikoga Padovanca.

Ivon Ćuk: Zvijezde koje ne zalaze

Ovo je drugo izdanje vrlo popularnog, 1976. godine prvi put objavljenog i ubrzo rasprodanog djela p. Ivona Ćuka, iliti „Yvesa Ivonidesa“, kako je prvo izdanje svoje knjige potpisao taj pionir našega vjerskog tiska.

„Zvijezde koje ne zalaze“ crkveni su velikani prvih pet stoljeća kršćanstva (Ignacije Antiohijski, Ciprijan, Hilarije, Bazilije, Ivan Zlatousti, Ambrozije, Augustin, Leon Veliki itd.), o čijim životima p. Ivon Ćuk piše uzbudljivo i zanosno, oduševljavajući čitatelja za svetost tih neugaslih zvijezda kršćanstva koje svojim primjerom nadahnjuju i današnje vjernike.

Narudžbe:

HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO
DRUŠTVO SV. JERONIMA
10000 ZAGREB, Trg kralja Tomislava 21
tel/fax: +385 1 49 22 300
e-mail: hkd.danica@zg.t-com.hr

Ćirilometodska (Jeronimska) knjižara
ZAGREB, Kaptol 29; tel./fax: +385 1 48 14 709

Popis ostalih izdanja možete vidjeti u prošlogodišnjoj
Subotičkoj Danici i na web stranici: www.hkd-sv-jeronima.hr

**ZAHVALJUJEMO HRVATSKOM KNJIŽEVNOM DRUŠTVU
SV. JERONIMA NA SURADNJI, POMOĆI I PODRŠCI!**

HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO SV. JERONIMA

Tomo Vereš: Razmišljanja jednog kršćanina

Dr. Tomo Vereš (1930. – 2002.), OP, među našim je teolozima jedan od najboljih poznavatelja djela Tome Akvinskoga i Alberta Velikoga, ali i Karla Marxa. Kao redovitom suradniku u svojim publikacijama, HKD sv. Jeronima objavilo mu je povodom njegova 70. rođendana (2000. god.) ovu knjigu kršćanskih razmišljanja, sastavljenu od tekstova prethodno objavljenih mahom u jeronimskoj „Danici” ili „Maruliću”. Pisani jasno i jednostavno (ne i simplicistički), zahvalno su štivo za svakog duhovno radoznalog čitatelja, a u knjizi se posebno izdvaja vrlo akribičan prikaz odjekâ enciklike „Rerum novarum” kod naših marksista i teologa u vrijeme komunizma, odnosno tzv. samoupravljanja.

Radovan Grgec: Odsjevi kršćanske kulture – II.

Ovaj II. dio „Odsjeva kršćanske kulture” nastavak je izbora kronikâ koje su izlazile kao urednički uvodnici u „Maruliću”, svojevrsnom glasilu HKD-a sv. Jeronima, naše najstarije kulturne ustanove vjerskog nadahnuća, koju je 1868. osnovao prvi nadbiskup zagrebački, kardinal *Haulik*. U skladu s načelima II. vatikanskoga koncila kršćanski laici ne razlikuju se od klerika dostojanstvom nego funkcijom, djelujući kao samostalne ličnosti na svojim specifičnim područjima, npr. u obiteljskom, društvenom, političkom i profesionalnom životu. Tim načelima ravnalo se i prije koncila Jeronimsko društvo, pa tako i njegova glasila. Karakterizirala ga je vjernost Crkvi i domovini, a ideal je bila slobodna Crkva u slobodnoj državi.

Gracijan Biršić: Marija – početak boljega svijeta (izd. 2005.)

Ovo mariološko djelo sastoji se od razmatranja prigodom marijanskih blagdana te od tumačenja sastavnih dijelova najpoznatije marijanske molitve – krunice. Posebna su odlika knjige pjesnički Očenaši i Zdravomarije velikih hrvatskih i svjetskih književnika (T. P. Marović, Izidor Poljak, Ujević, Nazor, Dizdar, T. Merton, Villon, Petrarca, Dante...), vrlo prikladno uklopljeni u razmatranja i znalački prokomentirani.

Georges Huber: Moj će anđeo ići pred tobom

Mogli bismo reći da su anđeli „zvijezde koje ne gasnu”, zvijezde o čijem sjaju svjedoče mnoga mjesta u Bibliji, kao i štovanje anđela kod nekih Božjih ugodnika, npr. sv. *Terezije od Maloga Isusa* ili biskupa *Langa*. Pobožnost prema anđelima, napose prema anđelima čuvarima i prema arkandelima *Mihaelu*, *Gabrijelu* i *Rafaelu*, stoga je itekako još živa među katoličkim vjernicima, pa nije čudno što je ubrzo bilo rasprodano prvo i

drugo izdanje ove popularno pisane knjige *Georgesa Hubera*, švicarskog katoličkog laika i novinara, koju je *Radovan Grgec* preveo na poticaj kard. *Kuharića*.

Gracijan Biršić: O sv. Antunu Padovanskom – drukčije

I *Antun Padovanski* po svojim je propovijedima postao legendaran, tako da njegov povijesni lik danas valja oslobađati nevjerodostojnih sastojaka kojima ga je opteretilo i nekadašnje i suvremeno praznovjerje. Upravo u tom smislu pristupa p. Gracijan Biršić u ovoj zbirci svojih propovijedi liku popularnog sveca „drukčije“, otisnuvši se od osnovnih, općepoznatih podataka o njemu u potragu za njegovom kompleksnom osobnošću te upućujući čitatelja i u bit svetosti uopće i u osobitost svetosti velikoga Padovanca.

Ivon Ćuk: Zvijezde koje ne zalaze

Ovo je drugo izdanje vrlo popularnog, 1976. godine prvi put objavljenog i ubrzo rasprodanog djela p. Ivona Ćuka, iliti „Yvesa Ivonidesa“, kako je prvo izdanje svoje knjige potpisao taj pionir našega vjerskog tiska.

„Zvijezde koje ne zalaze“ crkveni su velikani prvih pet stoljeća kršćanstva (Ignacije Antiohijski, Ciprijan, Hilarije, Bazilije, Ivan Zlatousti, Ambrozije, Augustin, Leon Veliki itd.), o čijim životima p. Ivon Ćuk piše uzbudljivo i zanosno, oduševljavajući čitatelja za svetost tih neugaslih zvijezda kršćanstva koje svojim primjerom nadahnjuju i današnje vjernike.

Narudžbe:

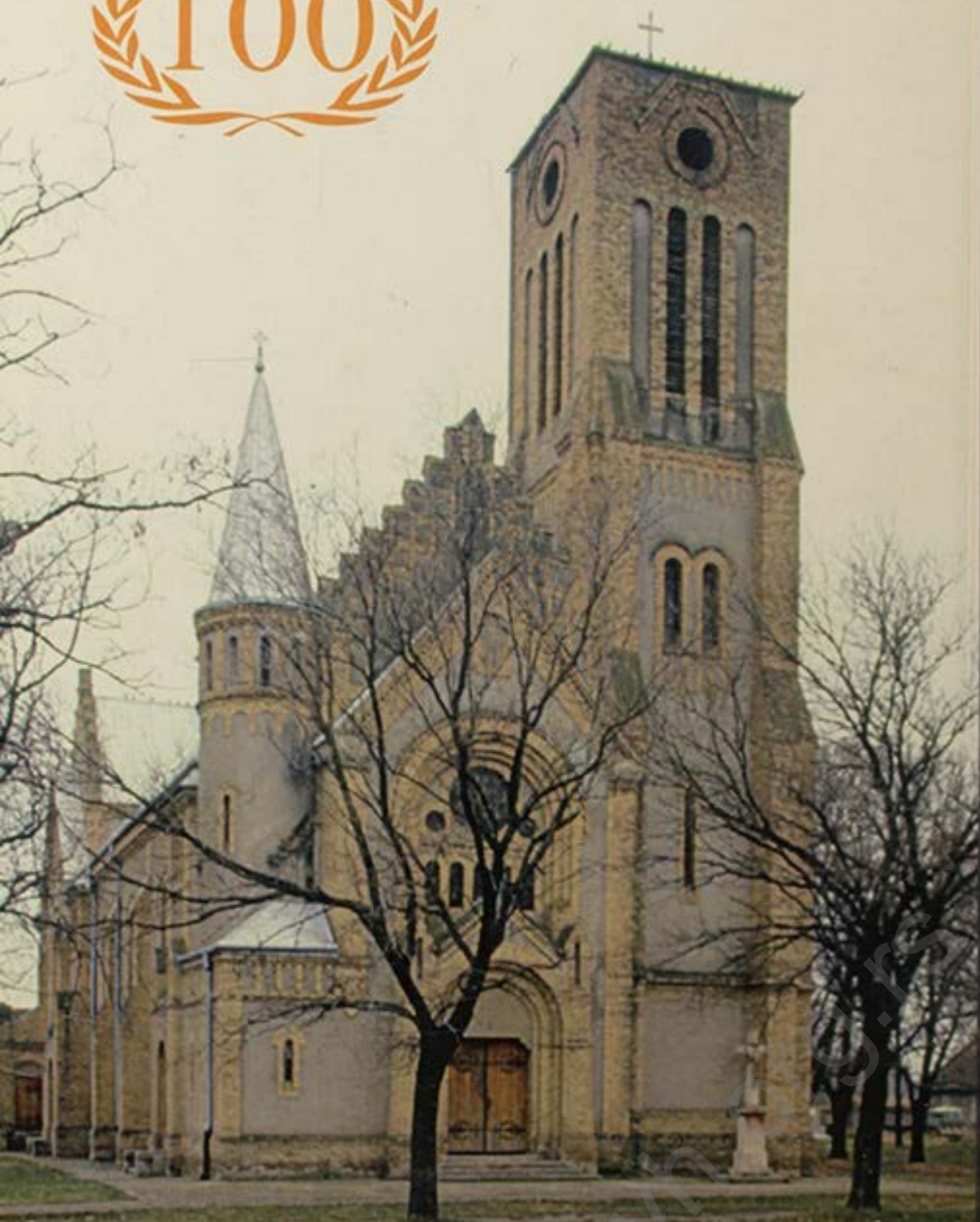
HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO
DRUŠTVO SV. JERONIMA
10000 ZAGREB, Trg kralja Tomislava 21
tel/fax: +385 1 49 22 300
e-mail: hkd.danica@zg.t-com.hr

Ćirilometodska (Jeronimska) knjižara
ZAGREB, Kaptol 29; tel./fax: +385 1 48 14 709

Popis ostalih izdanja možete vidjeti u prošlogodišnjoj
Subotičkoj Danici i na web stranici: www.hkd-sv-jeronima.hr

**ZAHVALJUJEMO HRVATSKOM KNJIŽEVNOM DRUŠTVU
SV. JERONIMA NA SURADNJI, POMOĆI I PODRŠCI!**

100

Župna crkva Sv. Marka
Stari Žednik (1911. - 2011.)